

Broedvogels van de Visvijvers Valkenswaard 2015

Samenstelling: Jan Kolsters & Pieter Wouters

Inventarisatie: Wil de Veer, Tom Heijnen, Wim Deeben, Mark Sloendregt, Pieter Wouters en Jan Kolsters

**Uitgave: Vogelwerkgroep De Kempen
Januari 2016**

Inhoud	
Inleiding	3
2 Beschrijving van het gebied	4
3 Werkwijze	10
4 Resultaten	12
4.1 Stabiliteit en diversiteit.....	15
4.2 Ecologische vogelgroepen.....	20
4.2.1 Vogelgroepen van open water	21
4.2.2 Rietvogels	22
4.2.3 Struweelvogels	23
4.2.4 Bosvogels	25
5 Soortenbespreking	27
Literatuur	111

Foto's

W. de Veer: Titelpagina en pagina's 9 (rechts), 27, 29, 34, 35, 36, 37, 40, 44, 45 (2x), 46, 47, 50, 51, 53, 54 (onder), 56, 58, 60, 62 (boven), 63, 65, 69, 70, 71, 72, 73, 76, 77 (boven), 78 (boven), 82, 83, 85, 86, 88, 91, 93, 95, 96 (2x), 97, 98 (boven), 100, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 108.

W. Deebe: 8, 10, 62 (onder), 74, 84 (onder), 112.

P. Wouters: 5 (linksboven), 5 (rechtsboven), 11 (boven).

J. Kolsters: 3, 5 (linksonder), 5 (rechtsonder), 7 (2x), 11 (linksonder), 11 (rechtsonder), 77 (onder), 78 (onder), 92 (onder), 98 (onder).

Arno van Eggelen: 9 (links)

Saxifraga P. Munsterman: 31, 33, 39, 42, 48, 54 (boven), 57, 68, 84 (boven), 106, 110.

Saxifraga J. Nijendijk: 32, 79

Saxifraga L. Hoogenstein: 38, 43, 52, 89, 90.

Saxifraga J. v d Straaten: 41

Saxifraga M. Zekhuis: 59, 61, 67, 75, 92 (boven), 109

Saxifraga H. Dekker: 64

Saxifraga J. Verkerk: 80

Saxifraga R. Kruit: 87

Digicam DE: 66, 94

Biolib. Cz: 81

Abniv Nature Conservation: 99

Inleiding

Het oostelijke deel van de voormalige viskwekerij in Valkenswaard is al vele jaren een voor het publiek gesloten natuurgebied waar rust een belangrijke factor is. Er zijn door Vogelwerkgroep De Kempen nu negen gestandaardiseerde broedvogelinventarisaties uitgevoerd sinds 1991. De inventarisaties zijn nagenoeg steeds om de drie jaar uitgevoerd. Vanaf 2005 zijn alle vogelsoorten gekarteerd. Daarmee zijn dus vier inventarisaties van alle soorten voorhanden. In de periode van 1991 tot 2005 zijn alleen de

algemeenste soorten niet kwantitatief gekarteerd. De reeks met alle soorten zullen we proberen voort te zetten omdat dit meer mogelijkheden geeft om uitspraken te doen over de diversiteit en stabiliteit van het gebied.

Voor de meeste soorten is er dus al een reeks van negen inventarisaties opgebouwd over een periode van vierentwintig jaar. Lange reeksen geven de mogelijkheid om trends zichtbaar te maken voor

de verschillende soorten; natuurlijke schommelingen kunnen steeds beter onderscheiden worden van echte trends.

Variaties in jaarlijkse vogelpopulaties zijn het gevolg van een complexe set van interne en externe parameters en hun interacties. Sommige parameters zijn duidelijk aanwijsbaar zoals de invloed van het kappen van een bos op het aantal bosvogels in het gebied of massale sterfte van een soort in het overwinteringsgebied. Maar veranderingen van het voedselaanbod van insectenlarven onder de waterspiegel is bijvoorbeeld al veel minder zichtbaar.

In het gebied zijn in de loop der jaren verschillende beheerswerkzaamheden uitgevoerd, zoals het terugzetten van de begroeiing rondom de vijvers, het meer of minder maaien van het riet, het kappen van bos en het graven van een nieuwe vijver. Deze werkzaamheden geven soms hele duidelijke aanwijsbare veranderingen in de vogelstand te zien. Een aantal veranderingen verlopen langzamer en natuurlijker zoals het aftakelen van de populieren langs de Tongelreep en de visstand die veranderde na het stoppen van het viskweekbedrijf. In hoofdzaak is echter het karakter van het gebied toch min of meer hetzelfde gebleven. De karakteristieke grotere en kleinere waterpartijen met weelderige loofhoutbegroeiing er omheen gelegen in een bosrijke omgeving met een lage bezoekenintensiteit staan al vele jaren garant voor een heel rijke vogelbevolking in het gebied.

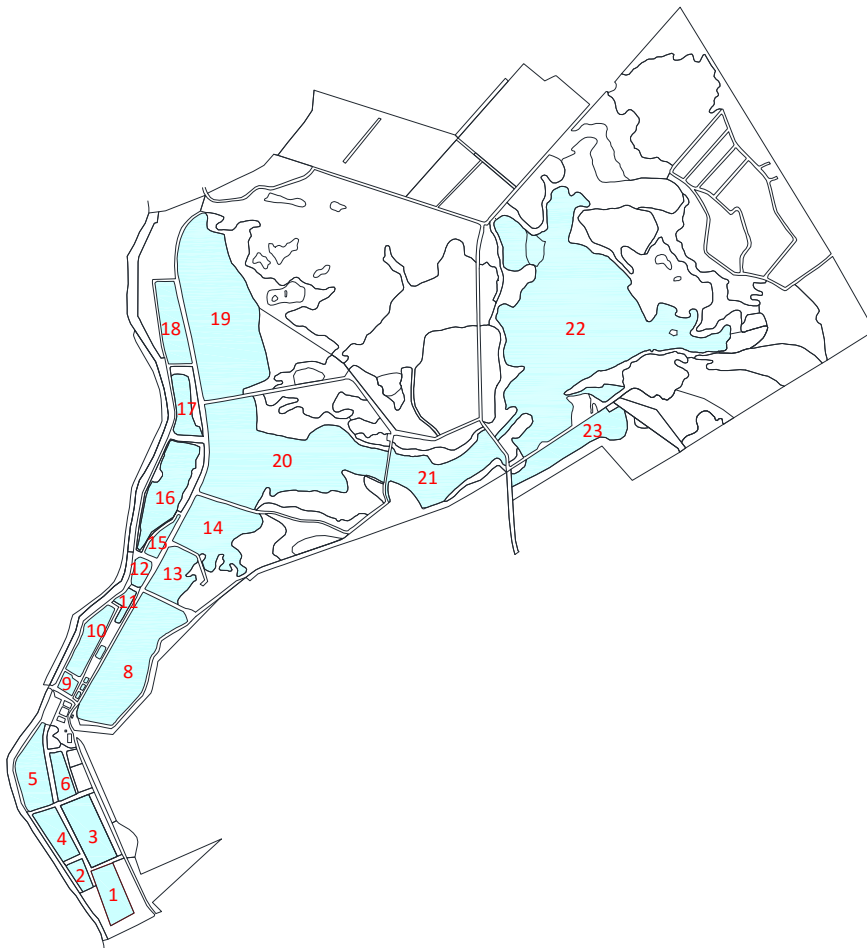
2 Beschrijving van het gebied

De Valkenswaardse Visvijvers zijn gelegen aan weerszijde van de Tongelreep en vormen samen met het Leenderbos, Valkenhorst, de Grote Heide en het golfterrein een zeer groot, afwisselend natuurgebied tussen de dorpen Waalre, Aalst, Heeze, Leende en Valkenswaard. De voedselrijke vennen, rietmoerassen, de weelderige begroeiing rondom de vennen vormen samen met de loof en naaldhoutpercelen voor een vogelrijk gebied.

De oppervlakte van ruim 200 ha is als volgt verdeeld:

Open water	56ha
Bos	50ha
Agrarisch	25ha
Overig, voornamelijk (riet)moeras	85ha

De ligging van de open waterpartijen zijn weergegeven in figuur 1. Ook is de vijvernummering aangegeven zoals die door ons en in dit rapport gehanteerd wordt.

Figuur 1. Het geïnventariseerde gebied met de vijvers en hun nummers.

De waterpartijen kunnen gekenmerkt worden als voedselrijke vijvers. Een belangrijk feit is dat de waterstand in iedere vijver nauwkeurig geregeld kan worden. De aanvoersloot die alle vijvers voedt is een aftakking van de Tongelreep stroomopwaarts ter hoogte van driebruggen. De aanvoersloot heeft

een kleiner verval dan de Tongelreep waardoor de aanvoersloot ter plaatse van de Visvijvers een hogere waterstand heeft dan alle vijvers in het gebied. Daardoor kan dus water in de vijvers gelaten worden. De vijvers liggen op hun beurt weer wat hoger dan de Tongelreep ter plaatse, zodat de vijvers ook te allen tijde kunnen worden leeggelaten. Deze infrastructuur die vroeger aangelegd is voor de viskweek is intact gelaten. Dit heeft belangrijke voordelen. Als in een droge zomer vele wateren in de omgeving droogvallen, kan de waterstand op de Visvijvers op normale stand gehouden worden waardoor het gebied een belangrijk refugium wordt voor talloze water- en moerassoorten, waaronder natuurlijk ook veel vogels.

Een interessant gegeven is ook dat onze inventarisatiereeks begonnen is in 1991 toen er nog commercieel vis gekweekt werd in het gebied. We hebben daarmee het effect van het stoppen van de viskweek op de vogelstand kunnen vastleggen. In het algemeen was het effect positief te noemen (Kolsters & Wouters 2005). Door het verdwijnen van de viskweek is er wel minder zicht op de visstand, die uiteraard ten tijde van de viskweek nauwkeurig bekend was. Tijdens de inventarisaties, vooral die met het waadpak worden uitgevoerd, konden we wel vaststellen dat de vijvers goede paaiplaatsen voor vissen vormen. In vijver 20 werden bijvoorbeeld enorme aantallen eerstejaars Rietvoorns aangetroffen waartussen jonge Snoekjes goed gedijen.

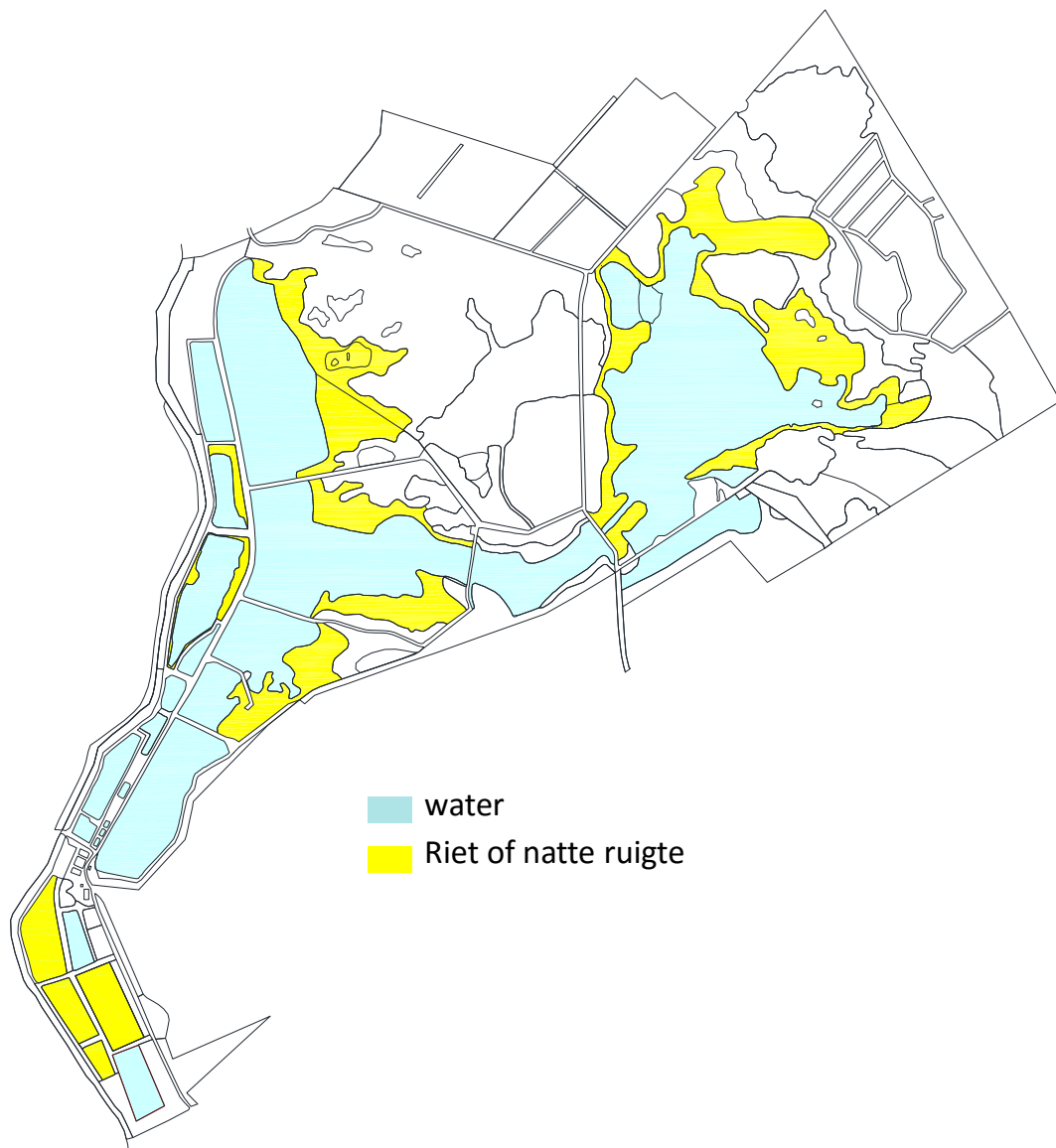

Figuur 2. Grote hoeveelheden eerstejaars Rietvoorns (links) en jong snoekje (rechts)

Het gebied bevat een behoorlijk groot oppervlak aan Riet (*Phragmites australis*). Voor het grootste deels staat dit Riet in het water. De locaties met overwegend Riet zijn aangegeven in figuur 4. In het algemeen is het riet van goede kwaliteit en uiteraard komen er tussen en bij het Riet ook allerlei andere planten van voedselrijke milieus tot ontwikkeling. Tegen de zuidoever van vijver 20 houdt al heel lang een strook van 15 tot 20 meter Kalmoes stand. Een plant die afkomstig is uit zuidoost Azië die hier al vele eeuwen ingeburgerd is en die hier alleen vegetatief voortplant. Daarnaast vinden we Waterscheerling (*Cicuta virosa*) en Bitterzoet (*Solanum dulcamara*).

Figuur 3. Waterscheerling (links) en Kalmoes (rechts)

Figuur 4. Delen van het onderzoeksgebied die hoofdzakelijk met riet begroeid zijn.

Een opvallende verandering die we zien sinds 2012 is de sterke toename van de Grote Lisdodde (*Typha latifolia*) en de Kleine Lisdodde (*Typha angustifolia*). Het is niet precies duidelijk waardoor deze sterke toename nu plaatsvindt maar mogelijk dat de hoeveelheid organisch materiaal op de bodem hier van invloed is. Kleine Karekieten mijden in het algemeen grotere monotone stroken met Lisdodde.

Figuur 5. Nest Kleine Karekiet in riet (links) en Grote Lisdodde (rechts)

Op veel plaatsten zijn er fraaie overgangen met wilgenkoepels naar het achterliggende bos of heide. Hierdoor staat een rijke schakering aan biotopen die aantrekkelijk zijn voor verschillende vogelsoorten. Naast wilgenkoepels komen in deze zone ook veel Zachte Berken (*Betula pubescens*) en andere struiken voor. De ruigtekruiden in deze zone bestaan onder andere uit moeraswederik (*Lysimachia vulgaris*), Gele Lis (*Iris pseudacorus*) en Pluimzegge (*Carex paniculata*).

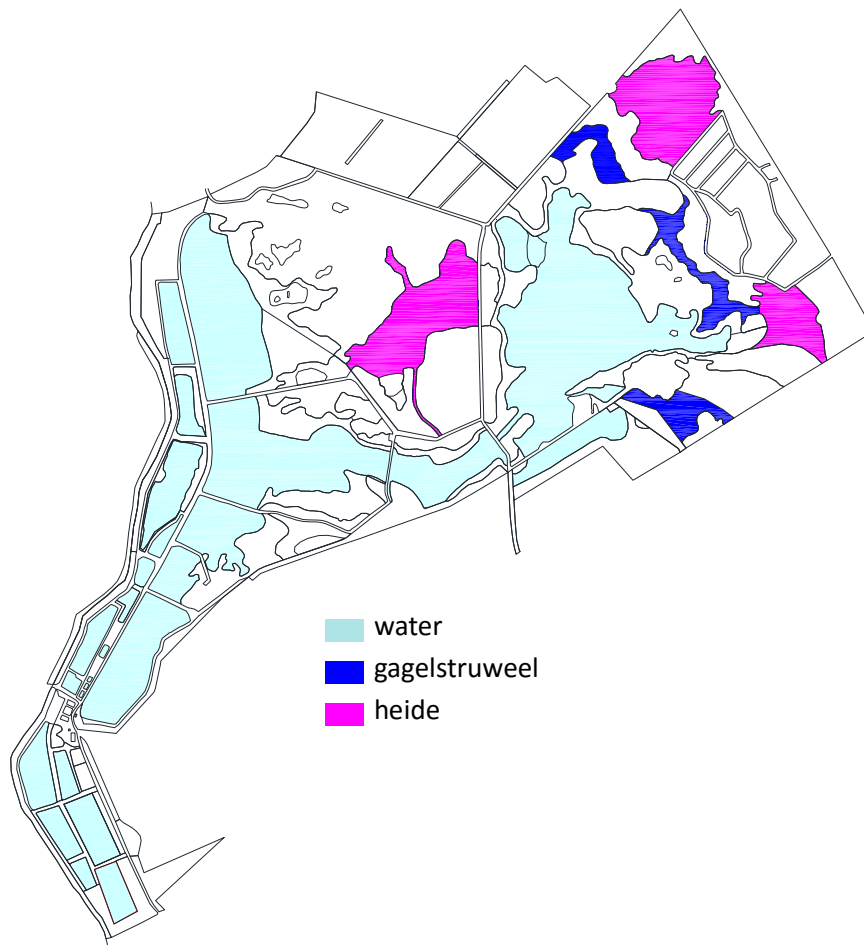

Figuur 6. Overgang van water naar bos met wilgenkoepels

Figuur 7. Vierklelibel op Gele Lis.

Naast de overgang met wilgenkoepels komen in het gebied ook nog fraaie delen met Gagelstruweel voor. In deze delen komt zien we ook veel opslag van Zachte Berk.

Figuur 8. Delen met Gagelstruweel.

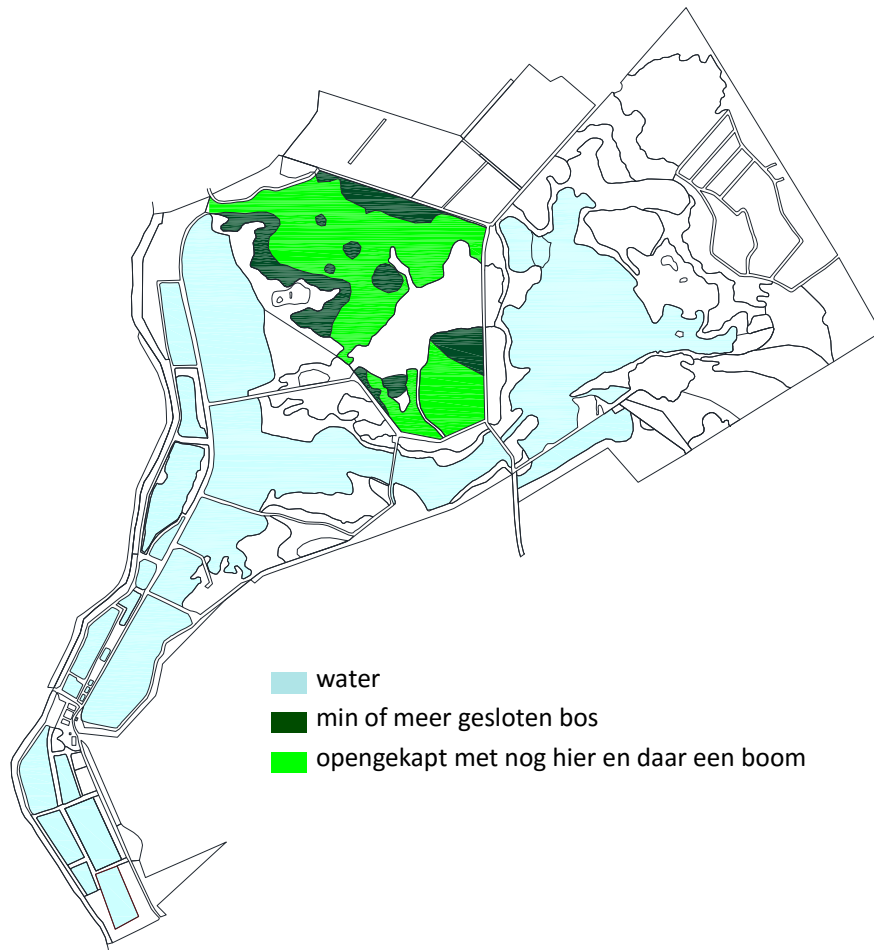
Daarnaast vinden we in het gebied nog een paar heiderestanten. Het heiderestant in het uiterste

noordoostelijke deel van het gebied is het beste in conditie en is voornamelijk bedekt met Struikhei (*Calluna vulgaris*). Het heidegebiedje in het oostelijke deel is recent vrijgezet en voorzien van brede geplagde banen. Dit is een vochtig deel en hier komt ook Gewone Dophei (*Erica tetralix*) voor en veelvuldig Kleine Zonnedauw (*Drosera intermedia*). Het deel dat centraal is het gebied ligt is veelal begroeide met Pijpenstrootje (*Molinia caerulea*).

Figuur 9. Heiderestant bij zonsopkomst

De meest ingrijpende maatregel van de laatste jaren is het openkappen van de dennenopstanden in het centrale noordelijke deel, zie figuur 10. Op een paar plekken na is het bos bijna heel gekapt en zijn hier en daar losse bomen of groepjes bomen gespaard. Een aantal van die losse bomen zijn inmiddels omgewaaid. De afgegraven bodem is veelal nog kaal zand en hier en daar zijn wat (semi) natuurlijke poeltjes ontstaan. In figuur 10 is de situatie weergegeven.

Figuur 10. Schematische weergave van het opengekapte bos en foto's.

3 Werkwijze

Om het veldwerk zo goed mogelijk uit te kunnen voeren is het gebied opgedeeld in drie deelgebieden. De deelgebieden zijn dusdanig groot dat ze in een ochtend goed zijn te inventariseren.

De nummering van de vijvers is hetzelfde gebleven, zie figuur 2.

Een inventarisatie van alle soorten in zo'n groot en deels moeilijk toegankelijk gebied heeft een groot aantal bezoeken (van Dijk & Boele 2011). Dit om ieder deelgebied voor alle soorten in de optimale tijd van de dag en in de optimale tijd van het seizoen te bezoeken. De clustering van de waarnemingen is gedaan met het programma "autoclustering in BMP" (van Dijk et. al. 2012).

De vroege ochtendbezoeken met vermelding van het onderzochte deelgebied zijn vermeld in tabel 1.

Tabel 1. Vroege ochtendbezoeken

<i>Datum</i>	<i>begintijd</i>	<i>eindtijd</i>	<i>deelgebied 1</i>	<i>deelgebied 2</i>	<i>deelgebied 3</i>
6 maart	06:40	09:15		x	
7 maart	06:55	09:40			x
8 maart	06:25	09:50	x		
18 maart	06:00	09:45			x
22 maart	06:10	08:45		x	
23 maart	06:03	09:02	x		
5 april	06:32	10:00	x		
5 april	06:25	09:30			x
6 april	06:20	09:40		x	
12 april	06:12	09:35		x	
15 april	06:15	10:30	x		
16 april	06:11	09:25			x
21 april	06:00	10:15		x	
27 april	05:35	09:20	x		
27 april	06:13	09:45			x
6 mei	05:33	09:31	x		
7 mei	05:45	09:35			x
9 mei	05:25	08:35		x	
14 mei	05:15	09:10	x		
16 mei	09:15	12:00			x
19 mei	04:55	08:40		x	
23 mei	04:45	09:00	x		
24 mei	04:55	09:05		x	
24 mei	04:50	08:50			x
7 juni	04:45	09:30	x		
7 juni	04:30	08:00		x	
14 juni	04:35	08:45			x
<i>Totaal</i>			9	9	9

Evenals tijdens voorgaande inventarisaties zijn voor de eenden simultaantellingen gedaan. Daarbij werden in een ochtend alle vijvers afgelopen en werden alle eenden genoteerd; soort en geslacht. Daarbij zijn ook andere soorten die op de vijvers verbleven genoteerd. Deze tellingen zijn uitgevoerd op 25 april (10:00-14:37), 16 mei (09:15-12:05) en 23 mei (09:00-14:00). Avondbezoeken aan het gehele gebied zijn gebracht op 27 januari (20:15-23:45), 18 april (20:10-22:30) en 10 juni (21:15-23:15).

Evenals tijdens voorgaande inventarisaties is op twee speciale ochtenden met een waadpak de binnenkant van de grotere vijvers onderzocht op Kleine Karekieten.

Hiervoor is de verstoor en hoor methode gebruikt.

Kleine Karekieten reageren fel met zang op geluiden van buitenaf. Dus door met een tak tegen het riet te slaan of in de handen klappen veroorzaakt meteen zang van de territoriumhouders. Zonder deze methode wordt deze soort onderteld. Deze speciale “waadpaksessies” zijn gehouden op 24 mei

(05:15-12:10) en op 5 juni(05:00-12:15). Uiteraard worden tijdens de waadpaksessies aanvullende waarnemingen gedaan naast die van de Kleine Karekiet. Dit zijn waarnemingen van al dan niet zingende vogels of nestvondsten. Deze waarnemingen zijn als aanvullende waarnemingen in het autoclusterprogramma ingevoerd.

Deze inventarisatie is de negende broedvogelinventarisatie van dit gebied in 24 jaar. Bij veel inventarisatiereeksen van een gebied is er een grote variatie in bezoekingensiteit. Dat maakt onderlinge vergelijkingen van jaar op jaar heel onbetrouwbaar. Bij deze reeks is de bezoekingensiteit altijd gelijk gehouden. Er worden nooit concessies gedaan aan het aantal bezoekerondes. Daardoor is het hier dus wel mogelijk om de resultaten van de verschillende jaren te vergelijken, uiteraard met inachtneming van mogelijke veranderingen die buiten het gebied liggen.

Figuur 11. Nest Tafeleend (links) en nest Grauwe Gans (rechts)

4 Resultaten

Een complete broedvogelinventarisatie van een gebied is een waardevol gegeven om de kwaliteit van een gebied te bepalen. Een grote reeks van gelijkwaardige broedvogelinventarisaties is nog vele malen waardevoller omdat er bepaalde trends kunnen worden waargenomen en er ook inzicht ontstaat in de variaties van de verschillende soorten over de jaren. Bij sommige soorten zien we wel een grote variatie van jaar op jaar maar blijft de gemiddelde populatie wel stabiel. Bij andere soorten zien we een duidelijke toename of afname gedurende een aantal jaren. Uiteraard kan de oorzaak hiervan zowel binnen als buiten het gebied liggen. Daarom is er bij de bespreking van de soorten in het volgende hoofdstuk ook steeds de landelijke trend weergegeven, de zogenaamde “indexen broedvogels” (bron: Netwerk Ecologische Monitoring, SOVON Vogelonderzoek Nederland & CBS, www.sovon.nl). In het volgende hoofdstuk worden de soorten apart besproken maar we kunnen uiteraard ook iets zeggen over de broedvogelpopulatie als geheel. In tabel 2 zijn de resultaten van alle broedvogelinventarisaties tot nu toe weergegeven waarbij opgemerkt moet worden dat bij de laatste vier inventarisaties alle soorten gekarteerd zijn. Indien een cel in de tabel leeg is betekent dit dus dat de soort toen niet kwantitatief is geïnventariseerd. Indien er een nul (0) staat, is de soort dus wel gekarteerd maar is er geen territorium vastgesteld.

Tabel 2. Aantal vastgestelde territoria per jaar van inventarisatie

Soort	1991	1993	1996	1999	2002	2005	2008	2012	2015
Dodaars	20	23	27	25	25	23	18	14	13
Fuut	14	11	18	20	17	17	15	13	7
Geoorde Fuut	0	4	5	4	4	5	6	3	1
Roerdomp	2	1	3	2	1	3	2	4	3
Woudaap	0	0	0	0	1	0	0	1	1
Knobbelzwaan	1	1	4	10	9	12	8	8	9
Grauwe Gans	0	0	0	5	6	9	18	17	25
Canadese Gans	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Nijlgans	0	1	1	1	2	2	2	2	2
Krakeend	5	14	13	18	21	34	46	24	56
Wintertaling	6	3	6	2	10	1	2	3	5
Wilde Eend						25	27	8	18
Zomertaling	0	0	1	3	3	2	0	1	2
Slobeend	5	12	5	8	3	3	4	2	17
Tafeleend	17	31	19	36	25	54	29	28	31
Witoogeend	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Kuifeend	7	17	29	20	36	50	39	33	67
Wespendief	0	0	1	0	0	1	1	1	0
Zwarte Wouw	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Bruine Kiekendief	1	1	1	1	0	1	1	0	0
Havik	1	1	0	1	1	2	2	2	1
Sperwer	0	1	0	0	1	0	0	0	1
Buizerd	0	2	1	1	3	2	1	2	2
Boomvalk	0	0	0	0	1	0	1	1	0
Patrijs	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Klein Waterhoen	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Waterral	6	7	17	13	15	16	12	11	15

<i>Soort</i>	<i>1991</i>	<i>1993</i>	<i>1996</i>	<i>1999</i>	<i>2002</i>	<i>2005</i>	<i>2008</i>	<i>2012</i>	<i>2015</i>
Waterhoen						3	11	4	6
Meerkoet						90	53	56	73
Kleine Plevier	0	0	1	2	0	0	0	0	2
Kievit	3	3	1	1	0	2	3	0	6
Houtsnip	0	0	0	0	0	0	0	3	3
Wulp	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Holenduif	3	3	1	3	1	5	8	14	10
Houtduif						13	24	18	11
Zomertortel	0	2	1	0	3	0	0	0	1
Koekoek						9	8	9	11
Bosuil	1	3	6	3	4	8	5	5	6
Ransuil	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Nachtzwaluw	0	0	0	0	1	1	1	1	4
IJsvogel	0	1	0	1	2	3	2	2	3
Groene Specht	0	2	1	1	2	4	2	2	3
Zwarte Specht	0	1	1	2	4	4	3	5	5
Grote Bonte Specht	19	14	13	20	23	21	24	23	30
Middelste Bonte Specht	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Kleine Bonte Specht	0	1	2	3	8	7	10	10	6
Boomleeuwerik	1	1	0	0	2	0	1	2	0
Veldleeuwerik	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Boompieper	9	5	9	15	12	18	24	25	23
Graspieper	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Grote Gele Kwikstaart	0	0	0	0	1	1	1	0	0
Witte Kwikstaart	0	0	0	0	0	3	6	2	6
Winterkoning						110	117	78	107
Heggenmus						13	20	2	11
Roodborst						63	53	41	58
Blauwborst	14	8	6	12	13	11	4	14	11
Gekraagde Roodstaart	1	4	4	6	2	4	10	16	13
Roodborsttapuit	0	0	1	1	3	3	2	6	11
Tapuit	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Merel						35	44	46	42
Zanglijster						19	16	16	15
Grote Lijster	2	2	1	2	0	3	4	5	3
Sprinkhaanzanger	2	0	3	1	0	4	1	4	3
Snor	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Rietzanger	0	0	1	1	0	0	0	0	0
Bosrietzanger	0	1	3	0	1	1	8	6	7
Kleine Karekiet				188	202	245	181	201	177
Grote Karekiet	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Spotvogel	1	0	0	0	0	0	0	2	0
Grasmus	0	1	1	1	0	0	1	9	6
Tuinfluit					20	26	47	27	32
Zwartkop					42	54	64	74	71

<i>Soort</i>	<i>1991</i>	<i>1993</i>	<i>1996</i>	<i>1999</i>	<i>2002</i>	<i>2005</i>	<i>2008</i>	<i>2012</i>	<i>2015</i>
Fluiter	2	1	2	2	0	0	0	0	0
Tjiftjaf						56	73	96	83
Fitis						105	78	87	95
Goudhaan						22	26	22	22
Grauwe Vliegenvanger	3	1	2	0	1	1	3	3	7
Bonte Vliegenvanger	0	1	0	0	0	1	4	0	1
Staartmees					12	11	12	11	11
Matkop					20	16	11	11	9
Kuifmees	19	19	12	21	18	21	22	27	19
Zwarte Mees	7	11	8	20	15	15	14	16	10
Pimpelmees					36	34	42	45	34
Koolmees						65	56	60	58
Boomklever	0	0	1	1	2	4	6	6	12
Boomkruiper	22	13	16	29	25	36	40	34	48
Wielewaal	1	5	6	6	4	3	3	2	2
Gaai						11	6	8	10
Kauw						0	1	0	0
Zwarte Kraai						10	12	12	11
Spreeuw						32	40	38	45
Vink						65	90	85	62
Groenling	0	0	0	0	0	3	4	8	12
Putter	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Kneu	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Grote Kruisbek	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Kruisbek	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Goudvink	2	0	0	0	0	0	0	3	3
Appelvink	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Geelgors	0	1	5	1	1	1	1	2	4
Rietgors			16	25	19	29	25	26	18
Aantal soorten						72	74	77	80
Totaal aantal territoria						1588	1561	1512	1636

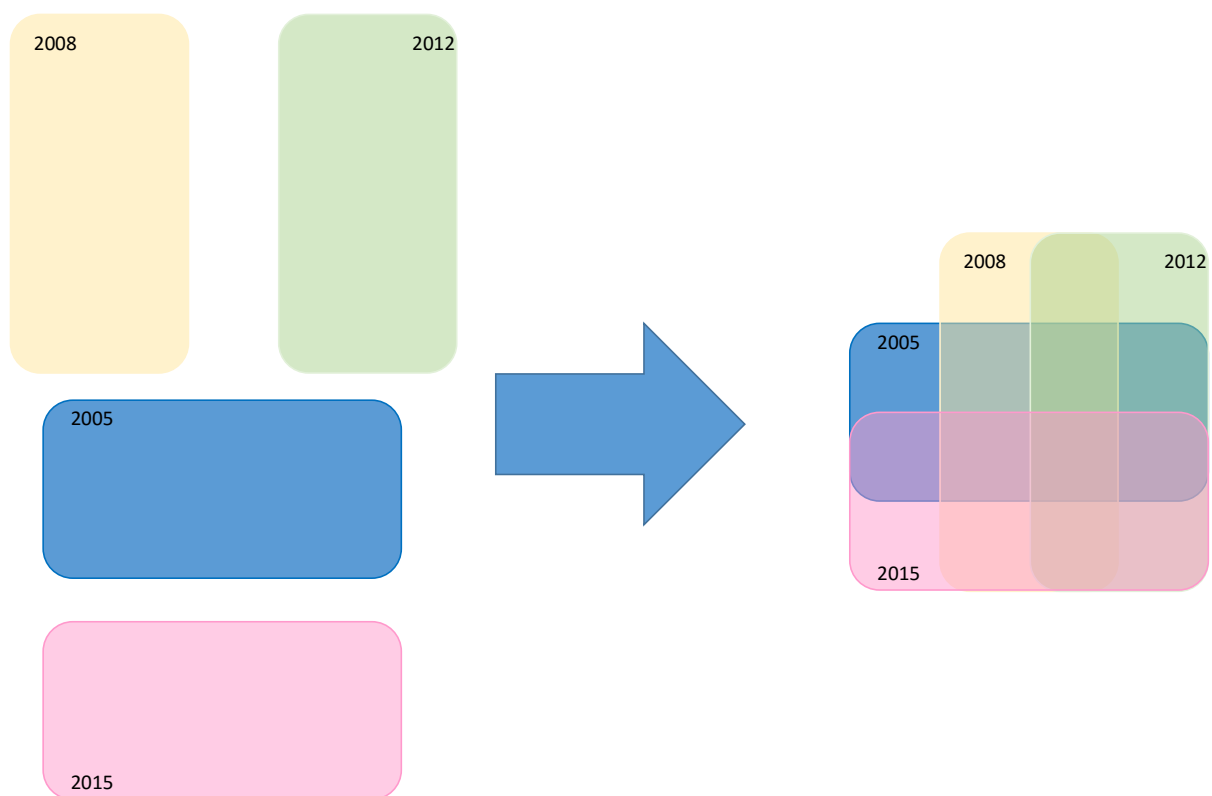
Het totaal aantal soorten broedvogels dat over de gehele periode is vastgesteld, bedraagt 101. Zoals te zien in tabel 2 is het aantal soorten per inventarisatiejaar groeiende van 72 in 2005, via 74 in 2008 en 77 in 2012 naar 80 in 2015. Toch zijn er in inventarisatiejaar 2015 een paar opvallende afwezigen te melden. Dat is onder andere de Boomleeuwerik. De Boonleeuwerik is echter diverse keren (7) waargenomen in het broedseizoen maar volgens de clusteringregels kon geen territorium worden vastgesteld. Hetzelfde geldt voor de Boomvalk en de Wespandief. Ze zijn beide diverse keren waargenomen maar de regels voor clustering lieten geen territorium toe. De Grote Gele Kwikstaart had tijdens de drie inventarisatiejaren 2002, 205 en 2008 steeds een territorium bij de betonnen verzamelbakken bij de bedrijfswoning. De laatste twee inventarisatiejaren is de Grote Gele Kwikstaart hier echter niet meer waargenomen. Een ander opvallende afwezige is toch ook de Kauw. Door de aanwezigheid zeer veel hollen in de populieren is het opmerkelijk dat de kauw tijdens de laatste vier

inventarisaties slecht één keer is waargenomen als broedvogel, namelijk in 2008 en dan ook nog maar één paartje.

Verder zijn er drie echte nieuwkomers te melden in 2015. Dat zijn de Putter, de Kneu en de Appelvink. Alle drie vinkachtigen. De Putter en de Appelvink zitten landelijk gezien ook duidelijk in de lift. Voor de Kneu geldt dit niet. Des te verheugender is daardoor de vestiging van de Kneu op het heideveldje in het noordoostelijk deel van het gebied waar aan de oostkant de opslag van kleine dennenboompjes waarschijnlijk een gunstige invloed heeft.

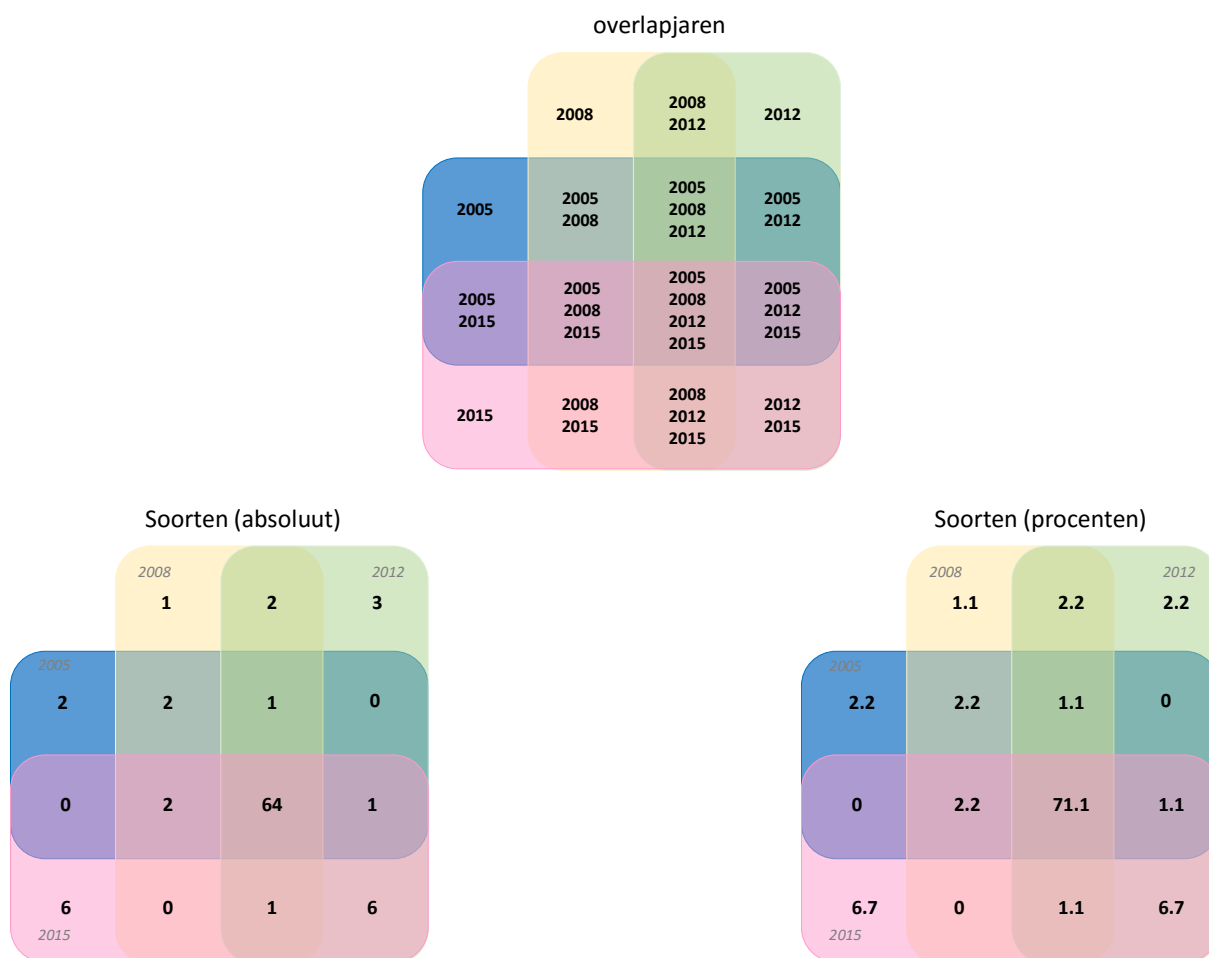
4.1 Stabiliteit en diversiteit

Voor het gebied als totaal kunnen we een inzicht krijgen voor de stabiliteit. De laatste vier inventarisaties waren compleet, wat wil zeggen dat alle soorten kwantitatief in kaart zijn gebracht. We kunnen hier dus kijken hoeveel soorten in de verschillende jaren voorkomen. Hiervoor is een zogenaamd Karnaugh diagram te maken met vier parameters. De vier onderzoeksjaren kunnen zodanig worden weergegeven dat de overlap zichtbaar gemaakt kan worden voor alle mogelijke situaties (van vier jaren voorkomen tot maar één jaar voorkomen met alles daar tussenin). Het principe van het Karnaugh diagram is weergegeven in figuur 12.

Figuur 12. Karnaugh diagram te gebruiken voor overlap van soorten in verschillende onderzoeksjaren

De meest stabiele situatie zou verkregen worden als alle soorten in alle jaren voorkomen. Als geen enkel soort in alle onderzoeksjaren zou voorkomen dan zouden we van het andere uiterste kunnen spreken en dus een instabiele situatie. Het ingevulde Karnaugh diagram voor de Visvijvers is weergegeven in figuur 13. Waarbij aan de linkerzijde de absolute aantallen zijn ingevuld en aan de rechterzijde de procentuele getallen zijn weergegeven.

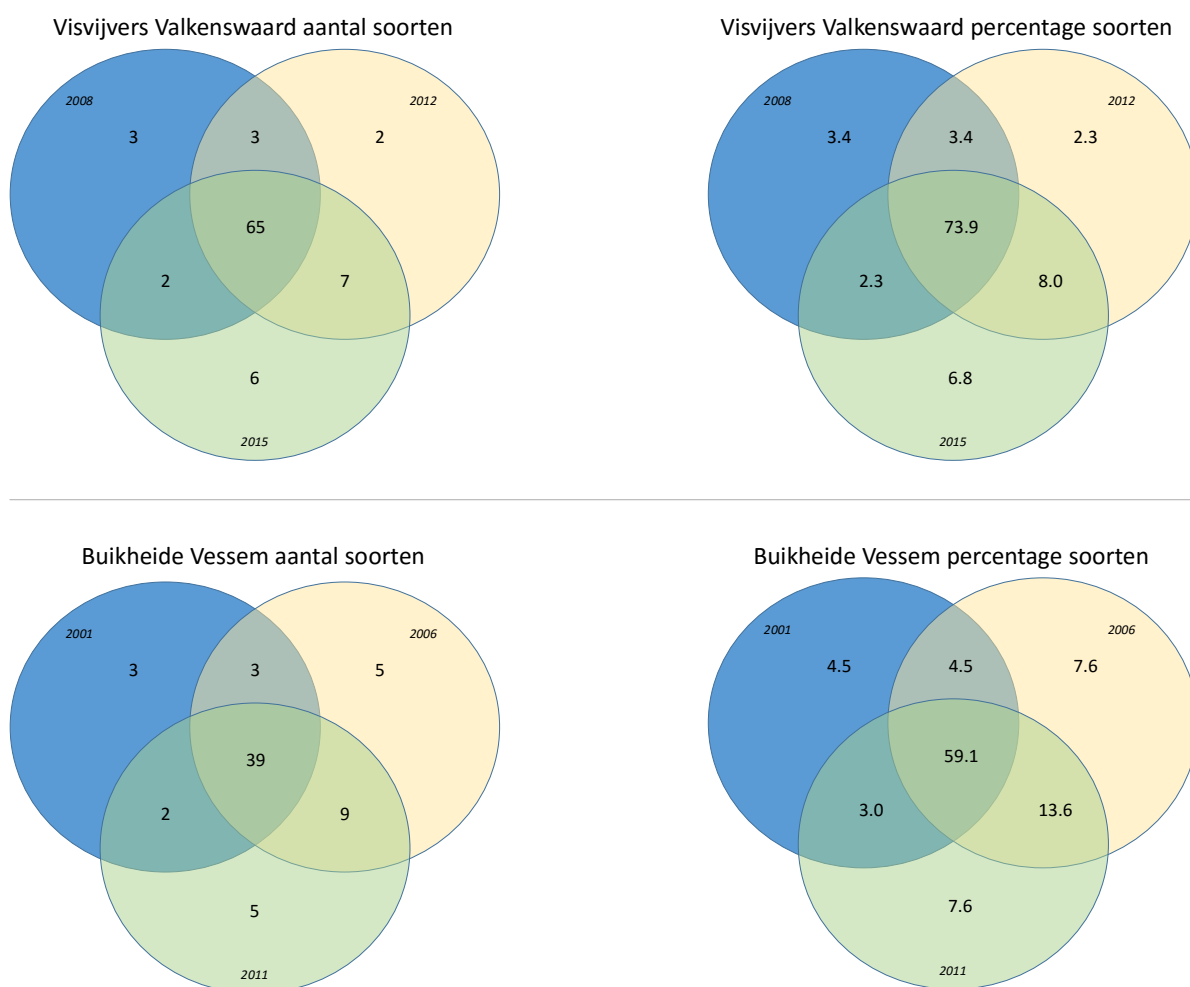

Figuur 13. Ingevulde Karnaugh diagrammen voor de Visvijvers

Er zijn 64 soorten die dus in alle vier de onderzoeksjaren voorkomen. En 69 soorten komen in minimaal in drie van de vier onderzoeksjaren voor. Om nu iets van het gebied te kunnen zeggen is er referentiemateriaal nodig. Daarvoor staan ons niet veel gegevens ter beschikking in de omgeving. Er is veel geïnventariseerd maar een inventarisatie over vier jaren met een frequentie van drie a vier jaar van een gebied met vergelijkbare omvang staan niet ter beschikking. Wel hebben we de beschikking over gegevens van een gemengd naaldbos gebied dat met ongeveer dezelfde frequentie is geïnventariseerd en ook nog eens door ongeveer hetzelfde team met dezelfde methode zodat verschillen in onderzoeksintensiteit en ervaring niet in de weg staan. Dit bosgebied is de Buikheide in Vessem dat geïnventariseerd is in 2001, 2006 (Kolsters & deVeer 2007) en 2011. We nemen voor de vergelijking de laatste drie inventarisaties van de Visvijvers en kunnen die vergelijken met de drie jaren van de Buikheide.

De overlap in soorten tussen de drie onderzoeksjaren zijn voor beide gebieden weergegeven in figuur 14. Op de eerste plaats zien we dat de Visvijvers in Valkenswaard in het totaal over de drie jaren veel soortenrijker is dan de Buikheide (88 versus 66) ondanks het feit dat het oppervlak van de Visvijvers kleiner is dan de Buikheide (216 ha versus 375 ha). Het groter aantal soorten op de Visvijvers is natuurlijk toe te schrijven aan het feit dat het gebied meer gevarieerd is. De Visvijvers in Valkenswaard bevat open water, bos, cultuurland, moeras en heide met ook nog eens fraaie overgangen daartussen. De Buikheide daarentegen is nagenoeg geheel gesloten bos. Dat betekent dus dat de Visvijvers een veel meer versnipperd gebied is. Des te opmerkelijker is dan dat de stabiliteit van

de Visvijvers veel groter is: het aantal soorten dat in alle drie de jaren voorkomt is zowel in absolute- als in procentuele aantallen groter.

Figuur 14. Overlappende aantal soorten in de drie onderzoeksjaren voor de Visvijvers Valkenswaard en de Buikheide in Vessem

Het is ook mogelijk om met andere gebieden in het land te vergelijken en dan vooral met gebieden waar ongeveer dezelfde soorten voorkomen. Hiervoor zijn een paar willekeurige gebieden gekozen waar volledige inventarisaties zijn uitgevoerd met ongeveer dezelfde frequentie van onderzoeksjaren. Hiervoor zijn gegevens gebruikt van de volgende gebieden: Schildhoek Lauwersmeer 1999-2005-2008, 172.6 ha (Kleefstra & de Boer 2008), Spookverlaat Kruiskade 2006-2009-2012, 25 ha (van Eijk 2012) en Delta Schuitenbeek 2002-2005-2009, 57.8 ha (KNNV noordwest Veluwe 2009).

Gebied	Soorten 3 jaar aanwezig	Soorten 2 jaar aanwezig	Soorten 1 jaar aanwezig
Visvijvers Valkenswaard	65 (73.9%)	12 (13.7%)	11 (12.4%)
Schildhoek	30 (56.6%)	12 (22.6%)	11 (20.8%)
Spookverlaat	40 (64.5%)	9 (14.5%)	13 (21.0%)
Delta Schuitenbeek	20 (47.5%)	10 (23.9%)	12 (18.6%)

We zien dat de Visvijvers wat aantal soorten betreft hoog scoort maar ook voor wat betreft stabiliteit want 73.9% van de soorten komen in drie onderzoeksjaren voor, terwijl maar liefst 87.6% in minimaal twee jaren voorkomt. De andere gebieden komen daar niet aan.

Een andere manier om naar de resultaten te kijken is de zogenaamde biodiversiteitsindex. Er zijn een aantal indices gangbaar in de ecologie:

$$\text{Shannon – Wiener index} = -1 * \sum_{i=1}^n p_i * \ln p_i \quad (1)$$

Waarin p_i is het aantal van een soort gedeeld door het totaal aantal van alle soorten en $\ln p_i$ is de natuurlijke logaritme daarvan. De bewerking $p_i * \ln p_i$ wordt dus voor alle soorten uitgevoerd en opgeteld. Het totaal wordt met -1 vermenigvuldigd. Er komt dan gewoonlijk een getal uit tussen 1.5 en 4.5. Een hoger getal geeft een grotere diversiteit.

Deze index reageert vooral op zeldzame soorten en minder op absolute aantallen

$$\text{Simpson reciprocal index} = 1 / \sum_{i=1}^n p_i * p_i \quad (2)$$

De waarde ligt tussen 1 en het aantal soorten. Deze index reageert meer op algemene soorten en minder op zeldzaamheden. Reageert ook minder op absolute aantallen.

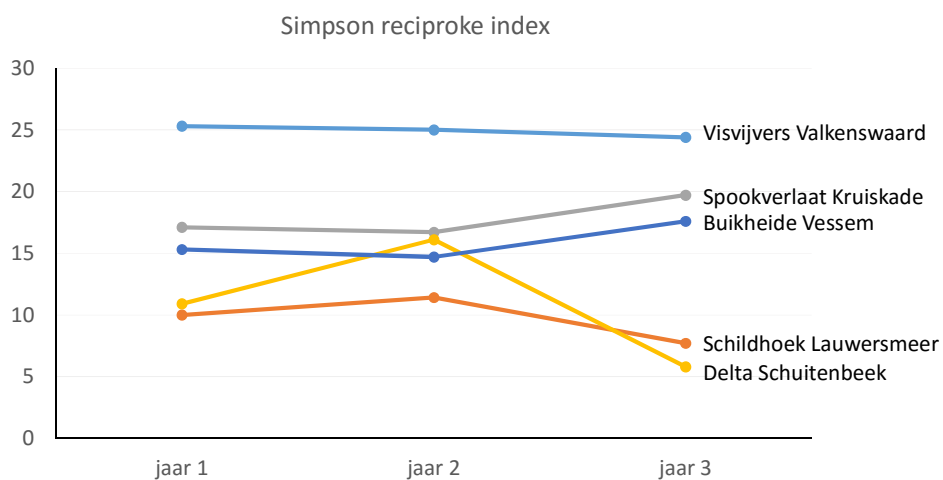
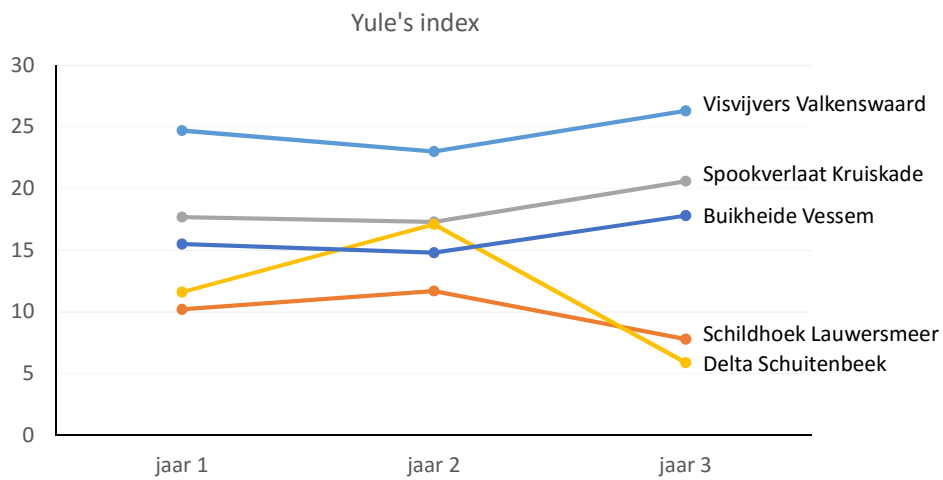
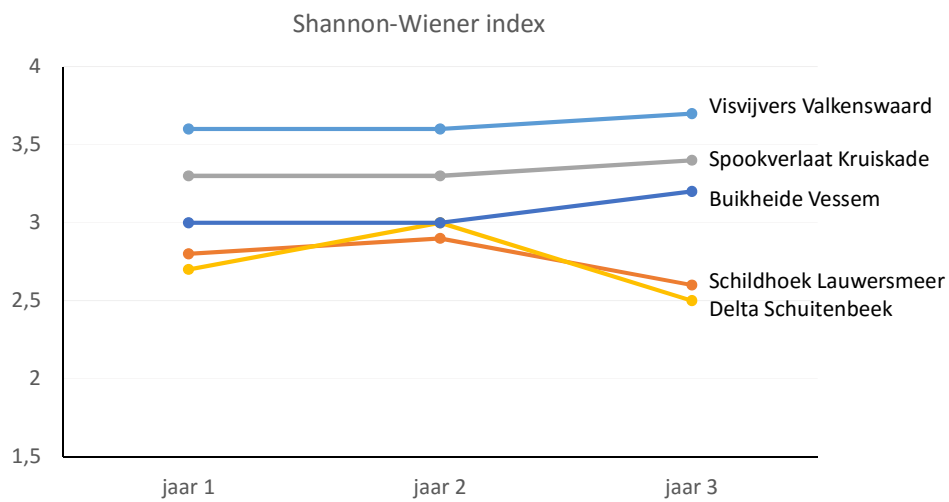
$$\text{Yule's index} = \frac{N^2}{\sum_{i=1}^n n_i(n_i-1)} \quad (3)$$

Waarin N het totaal aantal territoria voorstelt. De Yule's index reageert ook op absolute aantallen

Uiteraard zijn er nog meer indices dan bovenstaande. Maar de drie genoemde zijn de meest gangbare. Diversiteitsindices zijn dimensie loze getallen die vooral iets zeggen over hoe de soorten verdeeld zijn. Als de soorten optimaal gelijkmatig verdeeld zijn dan zijn de indices het grootst. Voor de rest reageren de indices meer of minder op absolute aantallen, zeldzaamheden of algemene soorten zoals bij iedere index hierboven beschreven. De diversiteitsindices hebben nauwelijks een absolute waarde maar kunnen wel gebruikt worden om bijvoorbeeld gebieden te vergelijken en om te kijken hoe een gebied zich ontwikkelt.

In figuur 15 zijn de indices grafisch weergegeven voor de Visvijver in Valkenswaard en ter vergelijking de eerder genoemde gebieden. Wat direct opvalt is dat alle indices het hoogst zijn voor de Visvijvers. Bovendien zijn de indices voor de Visvijvers behoorlijk constant in vergelijking met de andere gebieden en in de meeste gevallen licht stijgend.

We zien dat de Yule's index het meest is gestegen in 2015. Dat strookt ook met het totaal aantal territoria wat nog niet eerder zo hoog was. En ook het aantal soorten was hoger dan de drie jaren ervoor.

Figuur 15. De drie indices van de verschillende onderzoeksjaren voor de Visvijvers in Valkenswaard en ter vergelijking voor enkele andere gebieden.

4.2 Ecologische vogelgroepen

Een andere manier om naar de resultaten te kijken is die van ecologische vogelgroepen (Sierdsema 1995). Ecologische vogelgroepen zijn groepen van vogels die soortgelijke biotoopeisen hebben. Het grote voordeel van werken met ecologische vogelgroepen is dat de het verband tussen gebiedskenmerken en de vogelbevolking beter kan worden overzien. De vogelbevolking is vrij dynamische en de aantallen variëren van jaar tot jaar. Wanneer vogels met dezelfde biotoopeisen worden samengenomen worden de variaties wat meer gedempt en kunnen verbanden beter zichtbaar worden gemaakt. Dit geldt zeker als reeksen van inventarisatiejaren worden opgebouwd. Het effect van veranderingen in het gebied kan aan de hand van ecologische vogelgroepen duidelijk in kaart worden gebracht.

De verschillende ecologische vogelgroepen kunnen op hun beurt weer worden vervat in clusters. Een aantal van die clusters, die belangrijk zijn voor de Visvijvers in Valkenswaard zijn vermeld in onderstaand overzicht.

Vogelgroepen van open water

<i>Dodaars-groep</i>	<i>voedselarm tot matig voedselrijk open water</i>
<i>Slobeend-groep</i>	<i>kleinschalig, ondiep (matig) voedselrijk open water</i>
<i>Kuifeend-groep</i>	<i>voedselrijk, open water (met of zonder waterplanten)</i>

Vogelgroepen van riet- en andere verlandingsvegetaties

<i>Roerdomp-groep</i>	<i>nat, vnl. overjarig rietland</i>
<i>Rietzanger-groep</i>	<i>zegge-riet, nat tot verlandend. Vnl. overjarig</i>
<i>Porseleinhoen-groep</i>	<i>natte, lage vegetaties (vnl. zeggen; incl. gemaaid riet) met ondiep water</i>
<i>Blauwborst-groep</i>	<i>verlande rietvegetaties met plaatselijk struikopslag</i>

Vogelgroepen van struiken, struwelen en heggen

<i>Rietgors-groep</i>	<i>ruigtes en lage struwelen (<1 m), veelal nat tot vochtig</i>
<i>Roodborsttapuit-groep</i>	<i>lage struwelen en heggen, hoge ruigten (heide, stuifzand en hoogveen)</i>
<i>Grasmus-groep</i>	<i>struwelen, opslag en zeer jong bos, bosranden met struiken</i>
<i>Winterkoning-groep</i>	<i>jong bos, struiklaag in bossen</i>
<i>Zwartkop-groep</i>	<i>goed ontwikkelde struiklaag in bos, gesloten jong bos</i>

Vogelgroepen van opgaand gesloten bos

<i>Vink-groep</i>	<i>opgaand bos</i>
<i>Appelvink-groep</i>	<i>opgaand bos met loofbomen</i>
<i>Grote Bonte Specht-groep</i>	<i>oud opgaand bos, dood hout (holenbroeders)</i>
<i>Kleine Bonte Specht-groep</i>	<i>opgaand bos met loofbomen (holenbroeders)</i>
<i>Holenbroeders</i>	<i>zwaar loofhout (holenbroeders)</i>

<i>Bosrandvogels</i>	<i>bosranden, boomgroepen en open bos</i>
----------------------	---

De analyses voor de ecologische vogelgroepen zijn uitgevoerd met het programma Avis 3.05. Als referentie is genomen “voedselrijke vennen”. Dit lijkt het beste bij het gebied te passen. Verspreid over het land zijn een aantal optimale gebieden die in de categorie voedselrijke vennen vallen, geïnventariseerd en samengesteld tot een min of meer optimaal ontwikkeld gebied van voedselrijke vennen. Daarmee worden de Visvijver Valkenswaard vergeleken. Met betrekking tot de watervogels en rietvogels heeft een absolute vergelijking zin. Voor wat betreft struwelen en bossen is dat minder

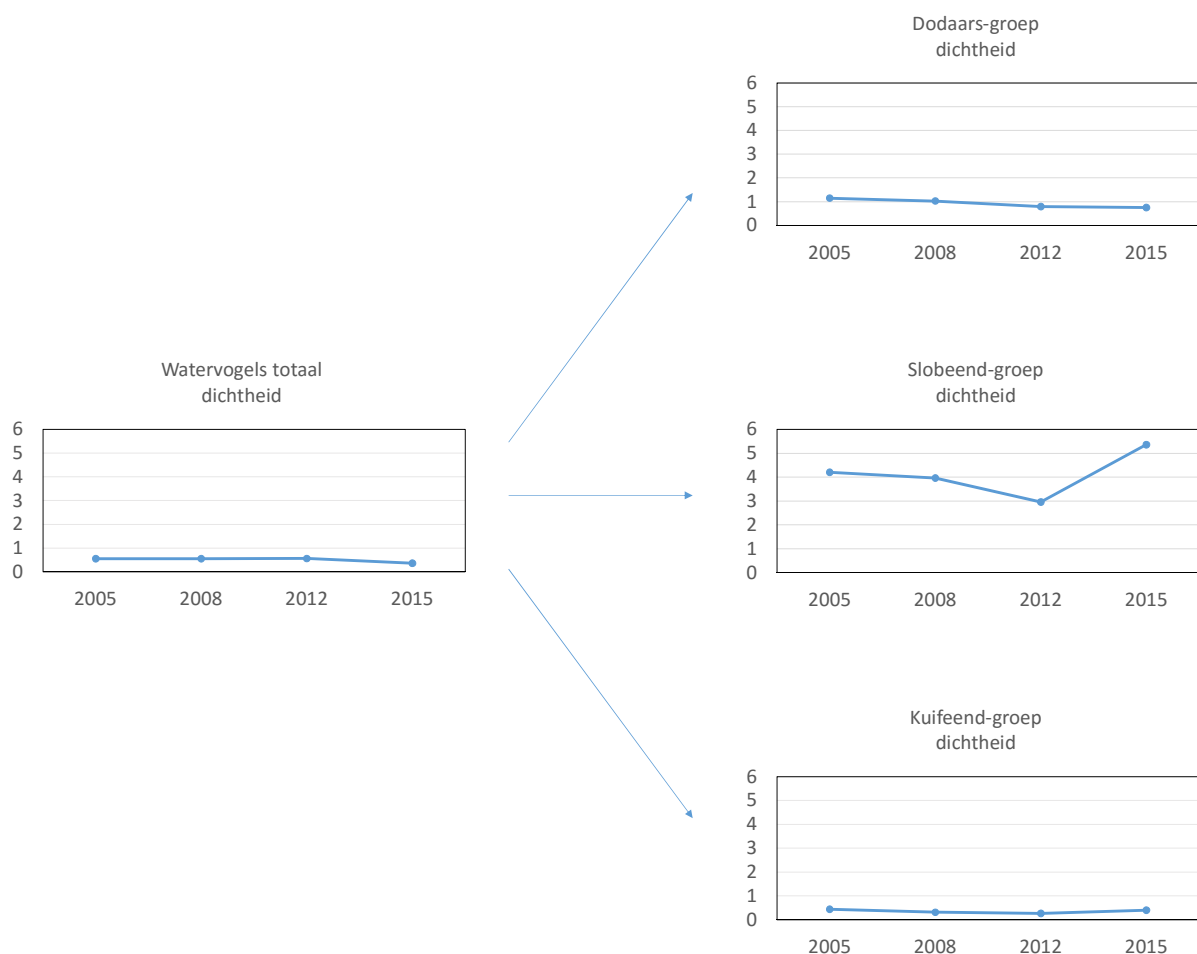
van belang omdat dit aspect van de referentiegebieden niet bekend is. Er kunnen bijvoorbeeld goed ontwikkelde vennen in de referentie zitten waar bijvoorbeeld geen of nauwelijks bos omheen stond. Dat neemt natuurlijk niet weg dat de trend en het globale niveau van de vogels van struwelen en bossen in het onderzoeksgebied een waardevol inzicht geven voor de toestand en veranderingen in het gebied. De analyses zijn uitsluitend verricht voor de laatste vier inventarisatie-jaren (2005, 2008, 2012 en 2015) omdat toen alle soorten zijn geïnventariseerd.

4.2.1 Vogelgroepen van open water

Drie groepen zijn hier van belang zijn in bovenstaand overzicht genoemd. In de linker grafiek de totaalanalyse gegeven voor alle watervogels. Ten opzichte van de referentie zien we dat in alle jaren de index in vergelijking met de referentie kleiner is dan 1. Dat wil zeggen dat de totale watervogelpopulatie kleiner is dan die in de samengestelde referentie die optimale voedselrijke vennen voorstelt.

Aan de rechterzijde staan de grafieken voor de verschillende vogelgroepen. De Dodaars-groep (Dodaars, Geoorde Fuut, Wintertaling, Zwarte Stern) is ongeveer gelijk aan de referentie maar is wel dalende. De score is in de buurt van 1 en is dus hoog.

Een hele hoge score zien we echter voor de Slobeend-groep (Roodhalsfuut, Grauw Gans, Smient, Krakeend, Pijlstaart, Zomertaling, Slobeend, Krooneend, Tafeleend, Kokmeeuw, Visdief en IJsvogel). Niet alle soorten komen voor maar de score is uitzonderlijk hoog wat dus betekent dat het gebied buitengewoon goed ontwikkeld is voor deze ecologische groep die dus kleinschalig, matig voedselrijk open water prefereert.

Figuur 16. Analyse aan de hand van ecologische vogelgroepen voor vogels van open water met als referentie “voedselrijke vennen”

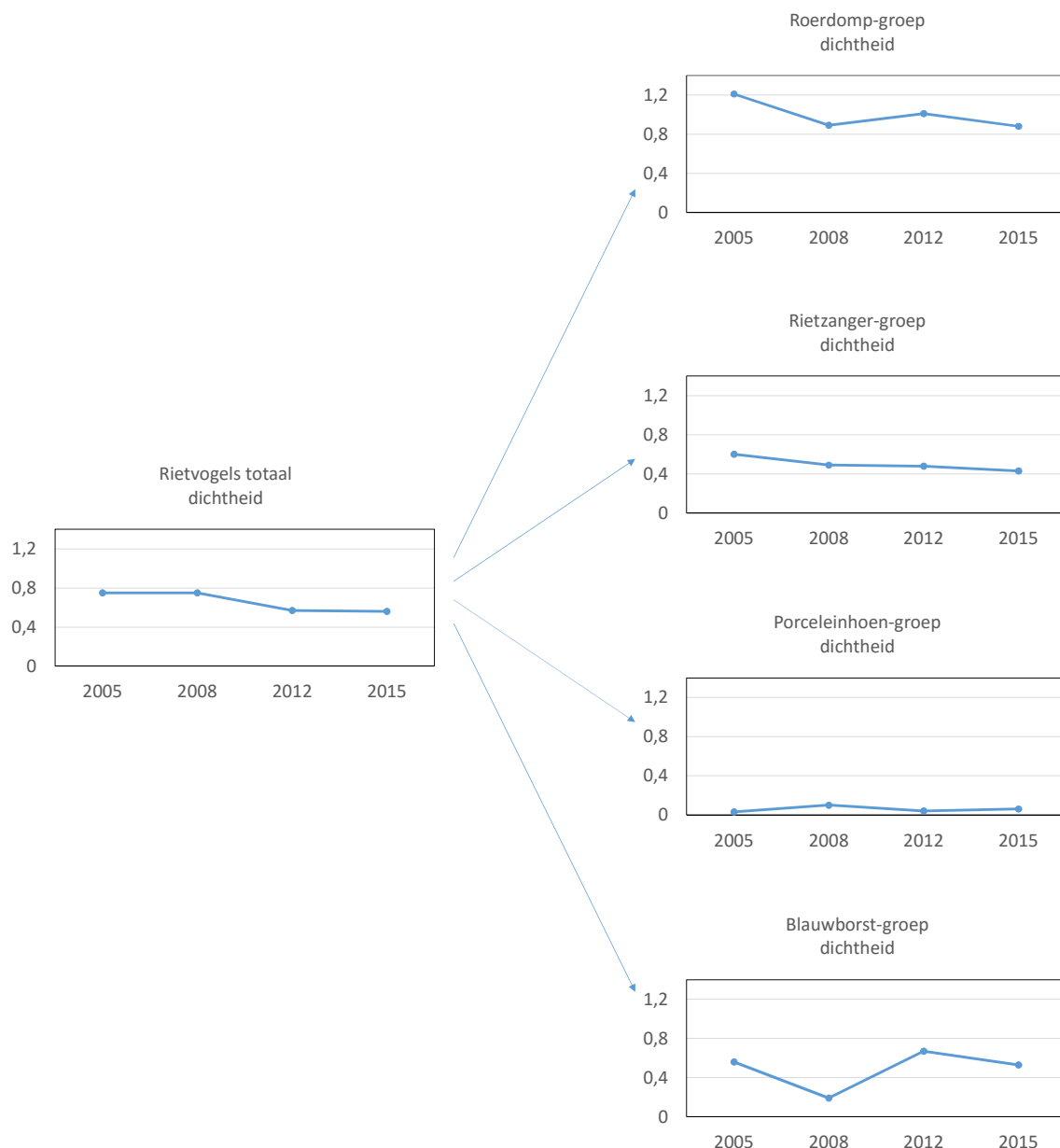
De derde groep, de Kuifeend-groep (Fuut, Knobbelzwaan, Canadese Gans, Brandgans, Nijlgans, Bergeend, Mandarijneend, Wilde Eend, Kuifeend en Meerkoet) scoort aanzienlijk minder hoog in vergelijking met de referentie.

Het is dus duidelijk dat de Visvijvers vooral aantrekkelijk zijn voor de ecologische vogelgroep, de Slobeend-groep. De score was in 2015 nog eens fors gestegen ten opzichte van de vorige jaren.

4.2.2 Rietvogels

Voor de rietvogels kunnen vier ecologische groepen worden onderscheiden. In figuur 17 is aan de linkerzijde weer de analyse geplaatst voor alle rietvogels terwijl aan de rechterzijde de scores van de afzonderlijke groepen vermeld zijn.

In de rechter grafiek zien we een redelijke totaalscore maar met wel lagere waarden in de laatste twee onderzoeksjaren.

Figuur 17. Scores van de ecologische vogelgroepen van rietmoerassen.

De hoogste scores worden genoteerd voor de Roerdomp-groep (Roerdomp, Woudaap, Grote Zilverreiger, Purperreiger, Lepelaar, Snor, Kleine karekiet, Grote Karekiet en baardmannetje). Ook al

komen lang niet alle soorten voor uit deze groep is de score toch heel hoog voor wat dichtheid aan territoria betreft maar ook het aantal soorten is ongeveer gelijk aan het aantal soorten dat uit deze groep voorkomt in de referentie. Een groep om in de gaten te houden want de trend lijkt een licht dalende te zijn. Dit zou verband kunnen houden met de toename van de Kleine-en Grote Lisdodde in het gebied, ten koste van het Riet.

De Rietzanger-groep (Bruine Kiekendief, Waterral, Kraanvogel, Rietzanger en Rietgors) scoort aanzienlijk lager en ook hier is een dalende tendens te zien. Dit wordt vooral veroorzaakt door de dalende aantallen Rietgors in de laatste vier inventarisatiejaren in het onderzoeksgebied. Dit wordt nog enigszins gecompenseerd door de Waterral. De Bruine Kiekendief is de laatste twee inventarisaties niet meer aanwezig. Deze groep is kenmerkend voor verruigend zegge-rietland.

Traditioneel voor de Visvijvers vinden we hele lage scores voor de Porseleinhoen-groep (Porseleinhoen, Klein Waterhoen, Kleinst Waterhoen, Kwartelkoning, Waterhoen, Watersnip en Waterrietzanger) De meeste soorten uit deze groep zijn zeldzaam. Deze groep is vooral gebaat bij natte lage zeggevegetaties. Die zijn in het gebied nauwelijks voorhanden.

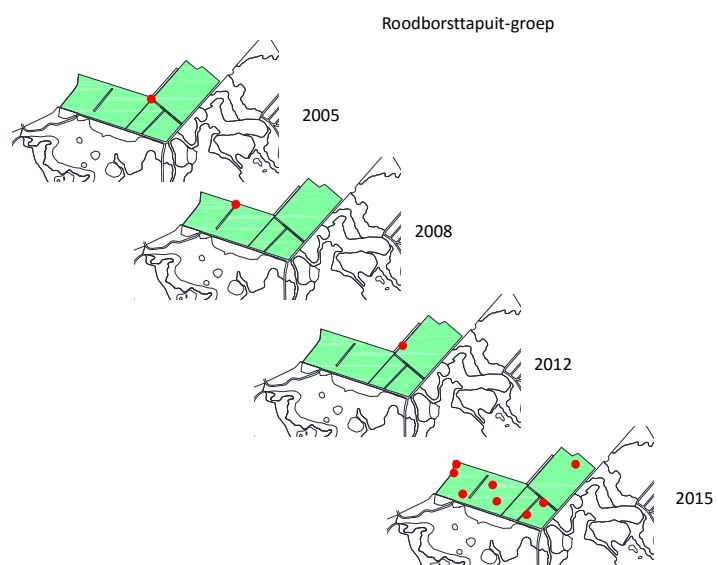
De blauwborst-groep (Blauwborst, Sprinkhaanzanger en Krekelzanger) geeft een wat wisselend beeld maar gemiddeld is de score behoorlijk. Typisch voor deze groep zijn verlande rietvegetaties met struiken.

4.2.3 Struweelvogels

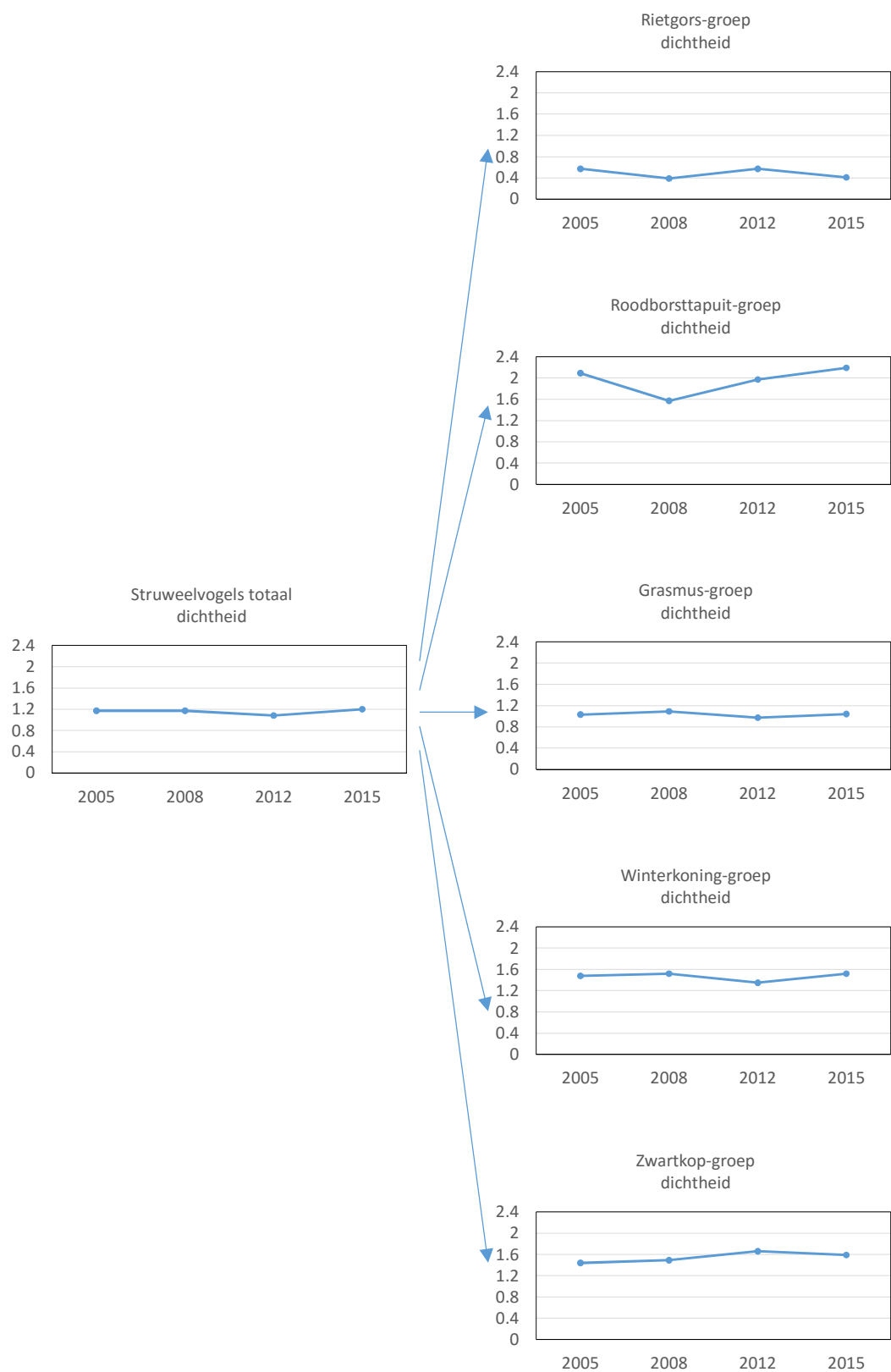
De totaalgrafiek van de struweelvogels heeft een hoog niveau en is vrij constant. Deze totaalgrafiek wordt echter sterk gedomineerd door de Winterkoning-groep (Fazant, Zomertortel, Winterkoning, Roodborst, Merel, Zanglijster, Zwartkop, Staartmees, Matkop en Goudvink) en de Zwartkop-groep (Zomertortel, Zanglijster, Zwartkop, Staartmees, Matkop en Goudvink). Niet alleen hebben deze twee groepen veel overeenkomstige soorten maar het zijn ook groepen met heel veel individuen in het gebied. Ze zijn vooral kenmerkend voor de struiklaag in bossen en, in geval van de Zwartkop-groep, gesloten jong bos. De twee groepen zijn redelijk stabiel waarbij de Zwartkop-groep de laatste jaren wel wat is toegenomen in dichtheid.

Naast deze twee individu-rijke groepen hebben we de Rietgors-groep (Blauwborst, Paapje, Sprinkhaanzanger, Krekelzanger en Rietgors) die toch nog in redelijke aantallen aanwezig is en een vrij stabiel beeld vertoont. Deze groep is kenmerkend voor ruigtes en lage struwelen in een vochtige omgeving.

De opmerkelijkste groep in deze cluster is de Roodborsttapuit-groep (Roodborsttapuit, Grasmus, Fitis, Grauwe Klauwier en Kneu). De scores zijn niet alleen hoog in vergelijking met de referentie maar ook is de dichtheid sterk aan het toenemen. Dit is vooral goed zichtbaar in het extensief beheerde agrarische gebied in het noorden. We zien daar in het laatste onderzoeksjaar ineens een spectaculaire toename van de Roodborsttapuit-groep. Bij verdere ontwikkeling zou hier ook een soort als de Grauwe Klauwier nog eens kunnen opduiken.

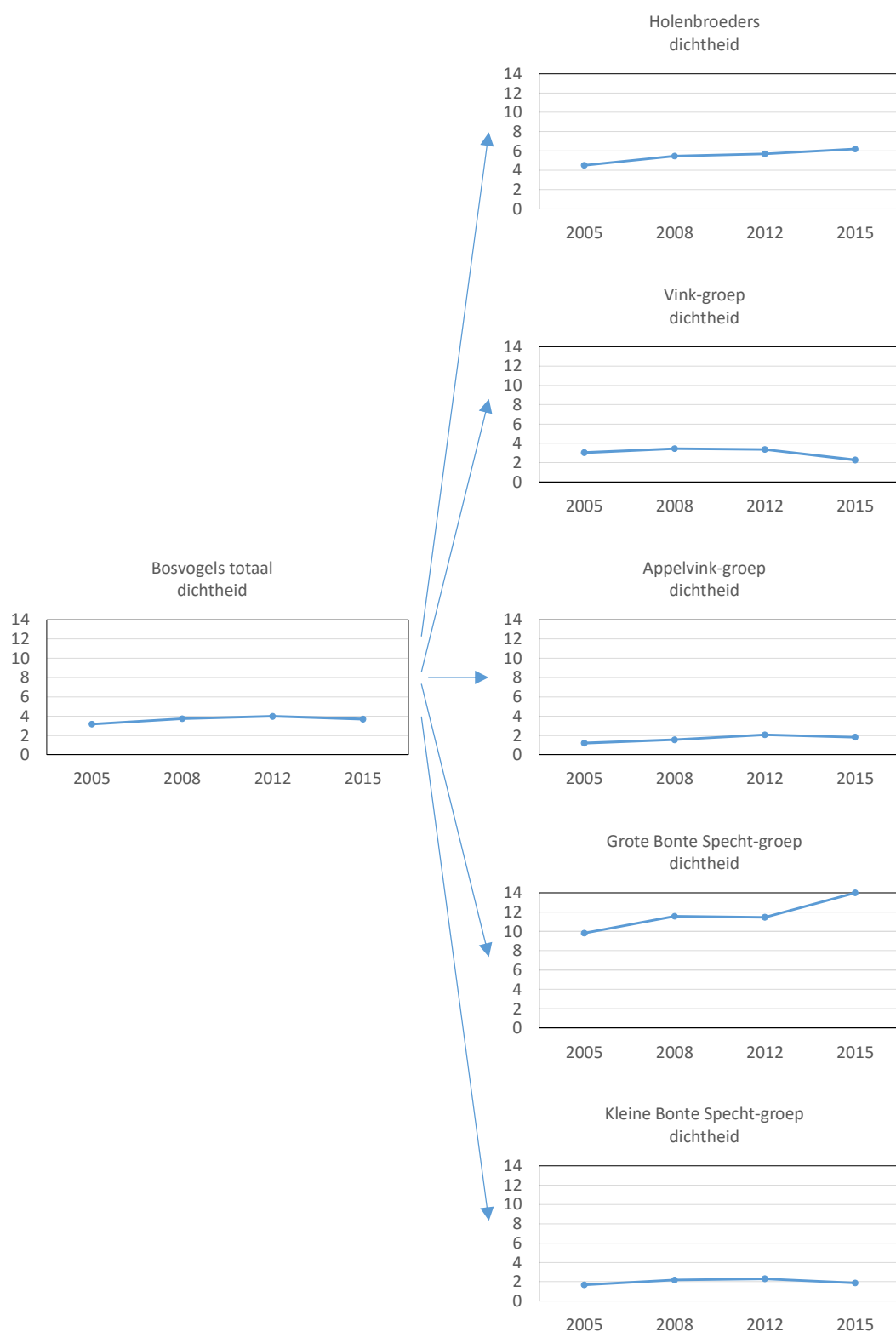
Figuur 18. Roodborsttapuit-groep in het agrarische deel

Figuur 19. Scores van ecologische vogelgroepen van struweelvogels.

4.2.4 Bosvogels

Voor de bosvogels is het minder belangrijk om naar de absolute scores te kijken omdat de referentie over voedselrijke vennen gaat en er geen zicht is op het bos dat bij de referentiegebieden aanwezig is.

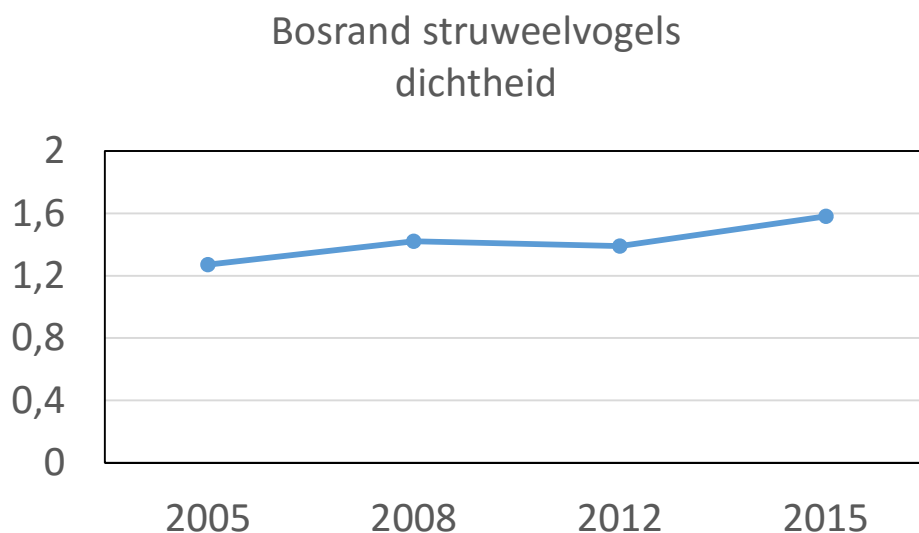

Figuur 20. Scores van ecologische vogelgroepen van bosvogels.

Desalniettemin is het goed om te constateren hoe de trends voor de verschillende groepen zich ontwikkelen. De Vink-groep (Houtduif, Ransuil, Koolmees Gaai en Vink), de Appelvink-groep (Houtsnip, Grote Lijster, Bergfluit, Fluit, Tjiftjaf, Wielewaal en Appelvink) en de Kleine Bonte Specht-groep (Kleine Bonte Specht, grauwe Vliegenvanger, Glanskop en Pimpelmees) stegen licht van 2005 tot 2008 en waren alle drie wat lager in 2015. Dit kan te maken hebben met het recent openkappen van het dennenbos in het centrale noordelijke deel.

Een gestage stijging zien we echter voor de hollenbroeders en de Grote Bonte Specht-groep. Voor een belangrijk deel komt dit door de aftakelende populieren langs de Tongelreep. De aftakeling is echter al in een vrij ver gevorderd stadium en wellicht daardoor in toenemende mate aantrekkelijk voor beide Ecologische vogelgroepen. Binnen niet al te lange tijd zullen de meest afgetakelde populieren mogelijk om gaan vallen. Het is dan ook zaak om tijdig voor vernieuwing te zorgen. Met name voor de Spreeuw, waar het landelijk zorgwekkend slecht mee gaat is dit gebied van groot belang. Niet alleen als broedplaats maar ook als slaapplek in het najaar waar groepen tot 30.000 exemplaren zijn geteld.

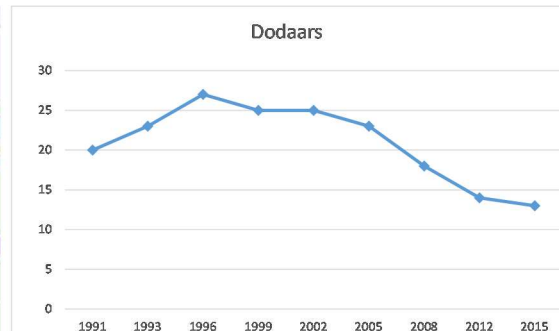
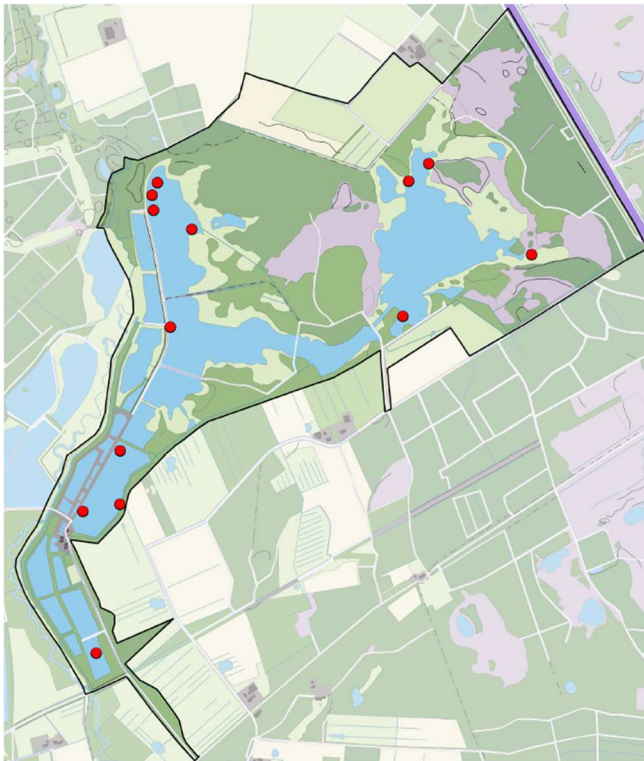
Tot slot is er een ecologische vogelgroep waarvan het verloop in de komende jaren een positieve trend te zien kan geven: de Bosrandstruweelvogels. En dan vooral in en rond het opengekapte dennenbos in het centrale noordelijke deel. De groep bestaat uit de volgende soorten: Kramsvogel, Cettis Zanger, Bosrietzanger, Spotvogel, Orpheusspotvogel, Braamsluiper, Grasmus, Tuinfluit, Fitis, Buidelmees, Grauwe Klauwier, Klapekster, Roodkopklauwier, Ekster, Zwarte Kraai, Europese Kanarie, Groenling, Putter, Kneu, Barmsijs, Roodmus, Geelgors en Ortolaan. Sommige soorten van deze groep hebben we al zien verschijnen of toenemen en is het interessant om de ontwikkeling van het opengekapte bos in de tijd te volgen.

Figuur 21. Trend van Bosrandstruweelvogels

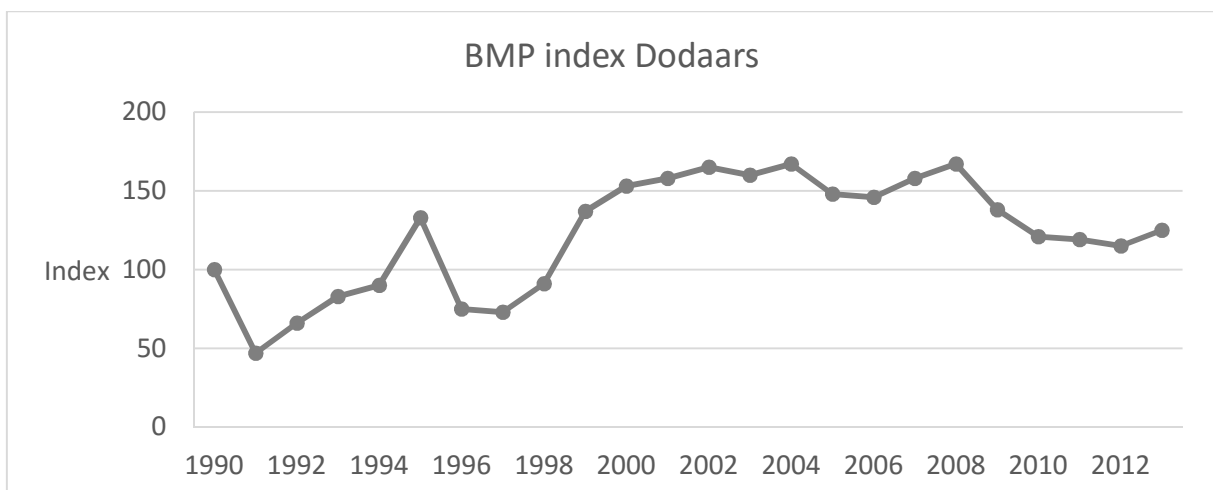
5 Soortenbespreking

Dodaars (13 territoria)

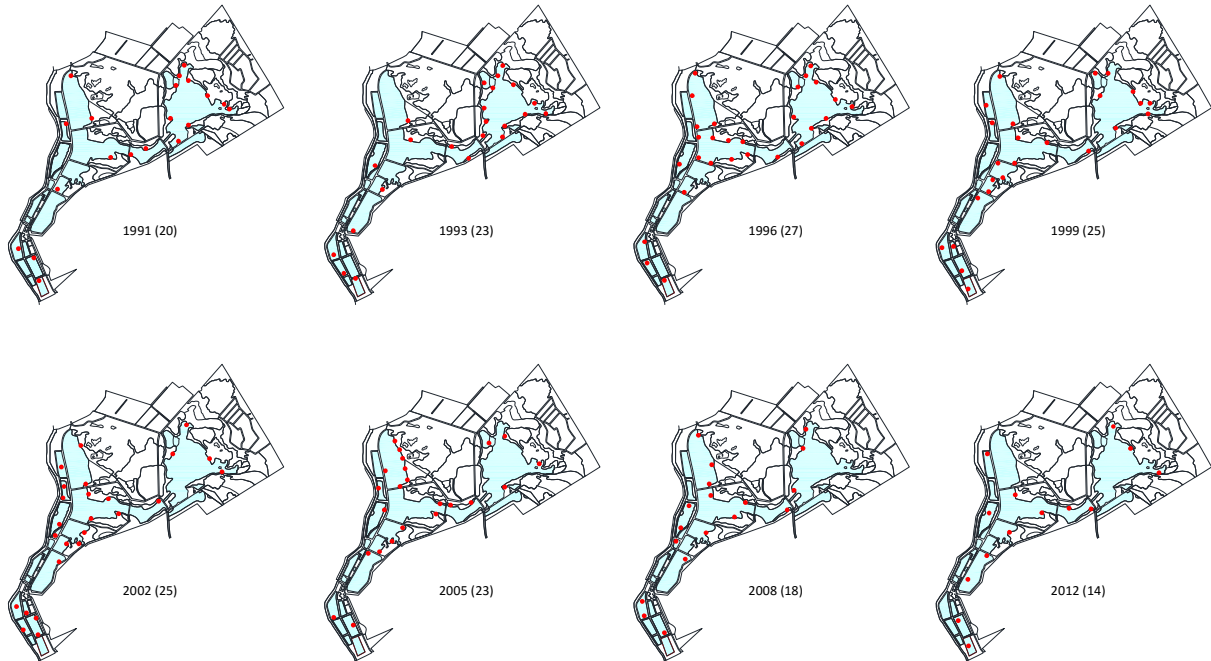
Het voorkomen van de Dodaars laat op de visvijvers vanaf 1996 een negatieve trend zien die zich ook dit jaar werd doorzet.

Het voorkomen van de Dodaars beperkt zich tot vijf vijvers waarbij de vijvers 8, 19 en 22 het leeuwendeel aan territoria herbergen, namelijk elf.

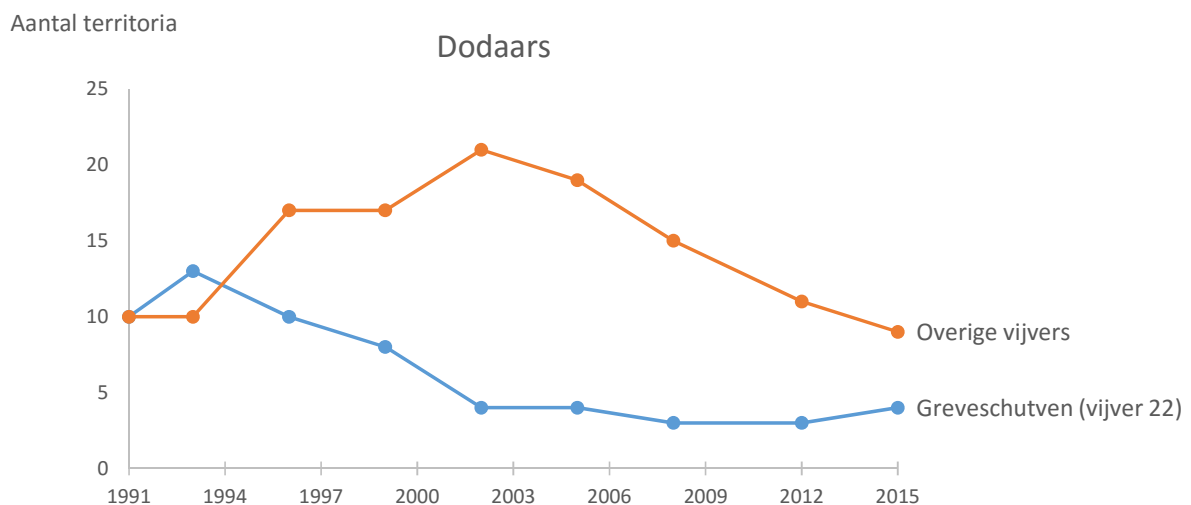

Als we de grafiek van de Valkenswaardse visvijvers vergelijken met de landelijke trend (BMP index SOVON) dan lopen deze niet synchroon. Waar de hoogste aantallen gevonden werden op de visvijvers zo rond midden tot eind jaren negentig van de vorige eeuw, laat de landelijke grafiek een dipje zien in diezelfde periode. Het lijkt dus zaak om de oorzaken van de achteruitgang binnen het gebied zelf te zoeken. Een overzicht van de ligging van de territoria in de verschillende onderzoeksjaren is te zien op de volgende pagina.

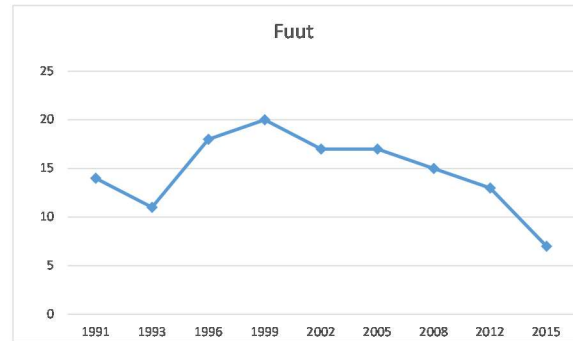
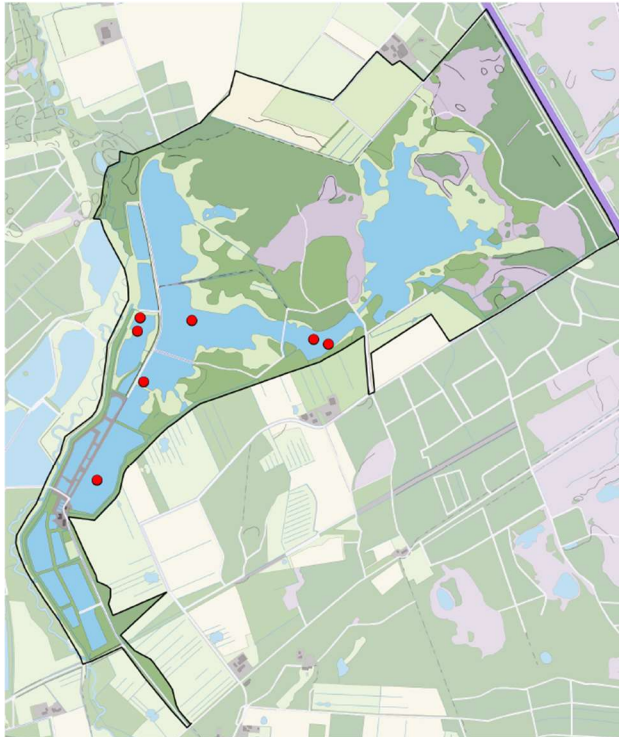
De daling van het aantal territoria vertoont voor het Greveschutven (vijver 22) een wat ander verloop dan voor de rest van de vijvers. Het Greveschutven is het enige min of meer natuurlijke water van de voormalige viskwekerij. De daling van het aantal territoria op het Greveschutven zet al in vanaf 1993. Terwijl de overige vijvers het maximum aantal tien jaar later bereiken. Het aantal op het Greveschutven lijkt de laatste jaren te stabiliseren rond de drie of vier territoria. De daling op de rest van de vijvers lijkt nog steeds door te zetten.

De reden van deze daling zou kunnen duiden op een afname van voedsel. Dit is des te aannemelijker omdat het gebied landschappelijk niet zo veel veranderd is. Althans niet op plaatsen die relevant zijn voor de Dodaars. Het hoofdvoedsel in het broedseizoen bestaat uit waterinsecten en hun larven (vooral libellenlarven) (Poelmans en van Diermen 1997). Kleine visjes worden ook geconsumeerd maar die komen vaak pas later in het seizoen beschikbaar. De meeste witvissoorten groeien namelijk gemiddeld ongeveer 8 centimeter in het eerste jaar. Dus vissen van het vorige jaar zijn in het broedseizoen al te groot voor de Dodaars.

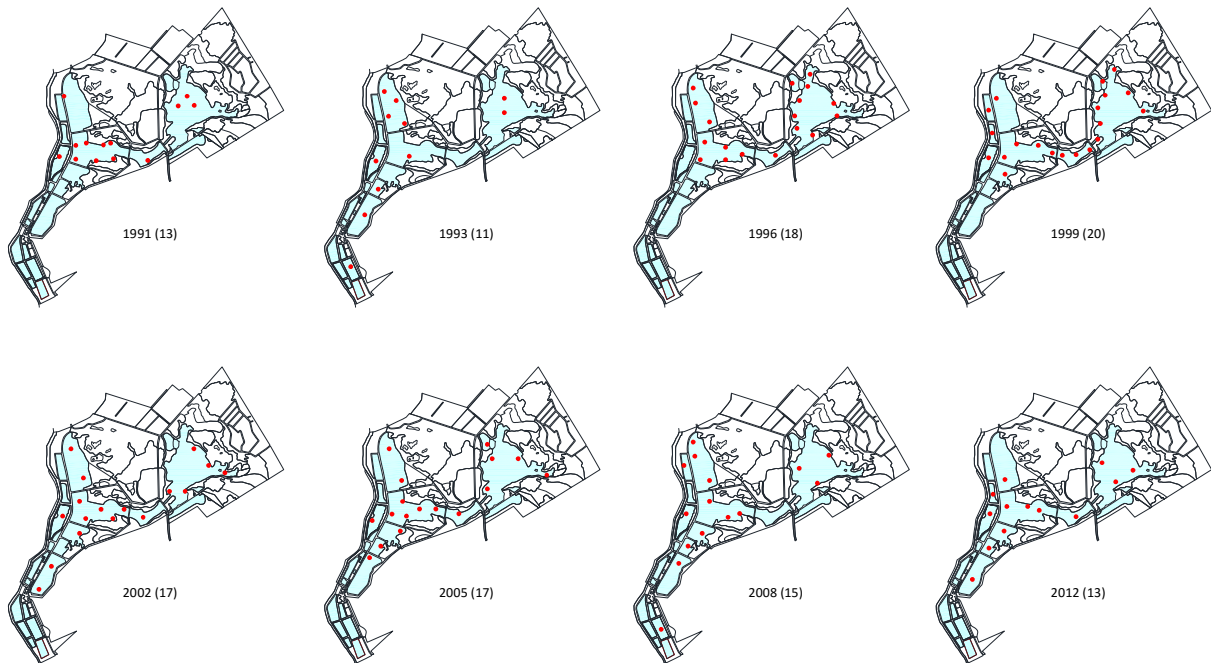

Fuut (7 territoria)

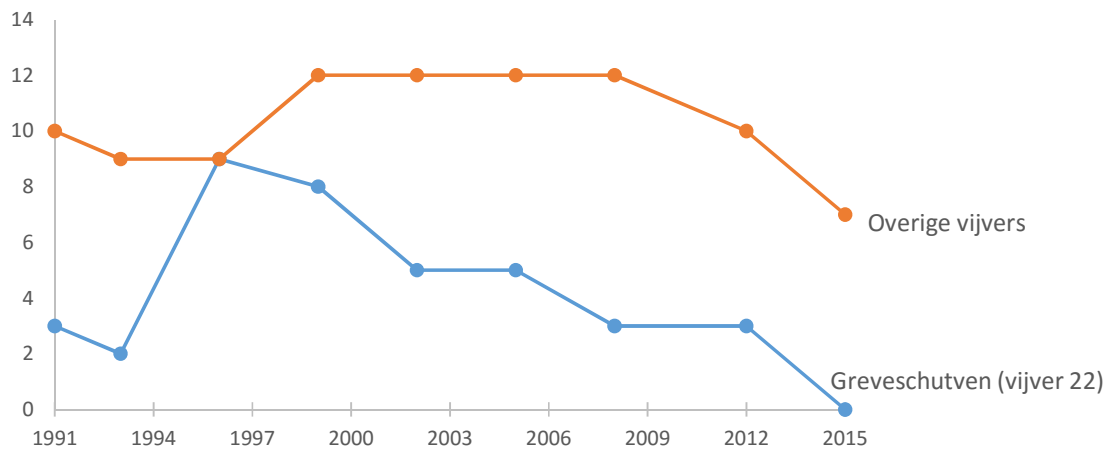
De trendgrafiek van de Fuut heeft veel gelijkenis met die van de Dodaars; een piek aan het eind van de jaren negentig van de vorige eeuw en daarna een gestage daling die nog steeds door lijkt te zetten.

We kunnen hier ook weer kijken naar de verdeling van de territoria over de verschillende onderzoeksjaren. In 2015 zijn de territoria van de Fuut op het Greveschutven verdwenen. Er zijn echter nog wel Futen waargenomen maar onvoldoende om volgens de criteria een territorium toe te kennen. De daling op het Greveschutven houdt de laatste jaren ongeveer gelijke tred met de andere vijvers (zie volgende bladzijde).

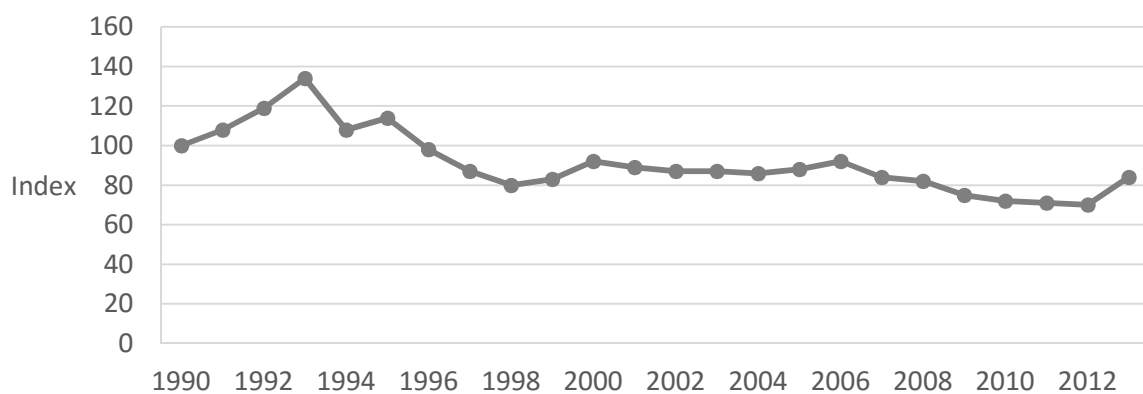
Aantal territoria

Fuut

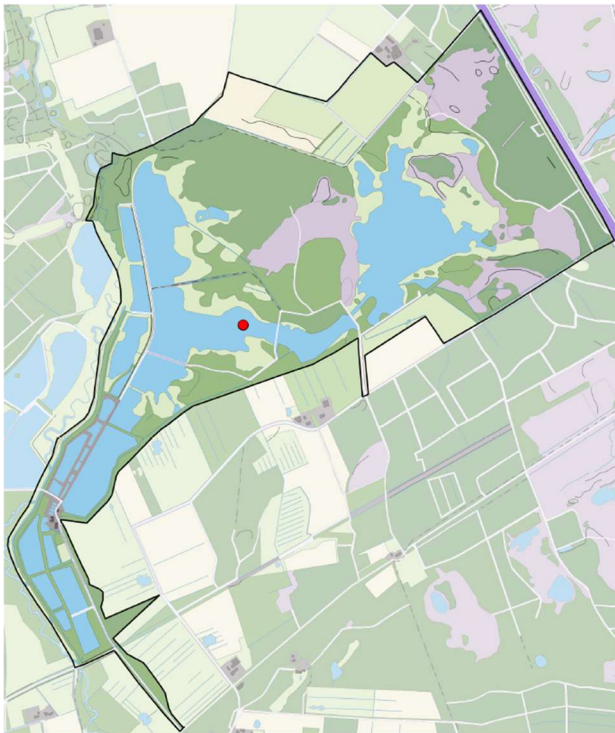

Uiteraard heeft de Fuut een heel ander voedselspectrum dan de Dodaars. Futen eten vissen met een lengte van 3 tot 20 centimeter. De jongen worden gevoerd met vissen met een gemiddelde lengte van ongeveer 8 centimeter (Gwiazda 1997). Dit zijn dus vaak witvisjes die het jaar daarvoor zijn geboren (Zoetmeyer en van der Spiegel 1993). Trends in aantallen vissen in de vijvers zijn niet bekend. Wel zijn door ons in juni enorme aantallen eerstejaars Rietvoorns waargenomen in vijver 20 tijdens een waadpaksessie.

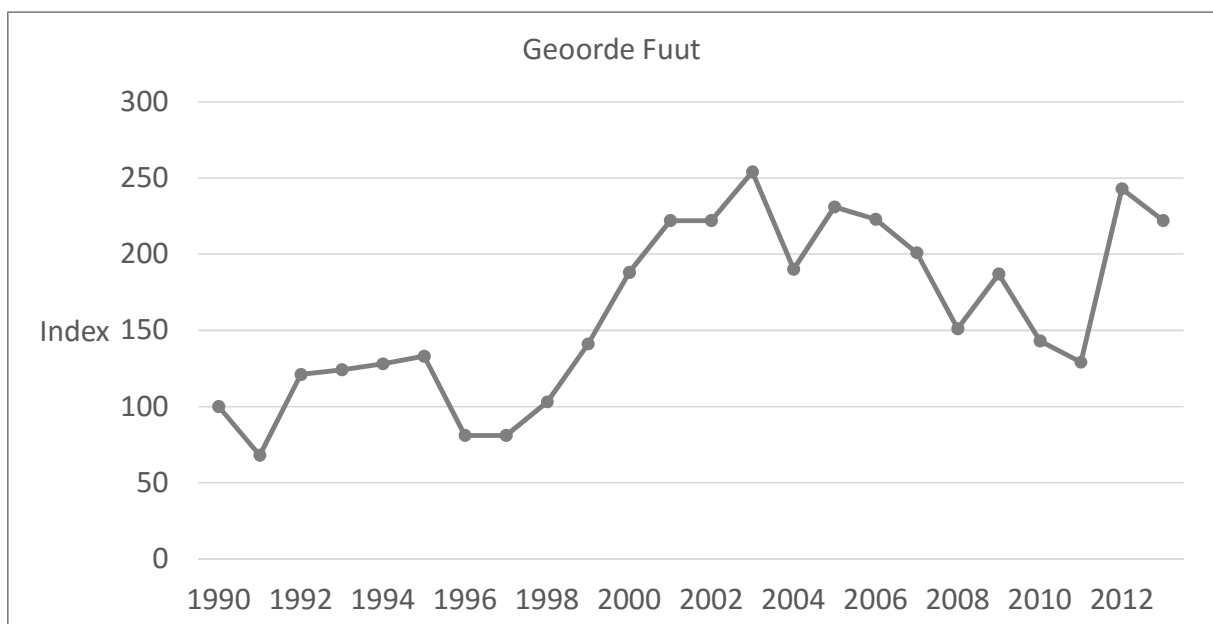
BMP index Fuut

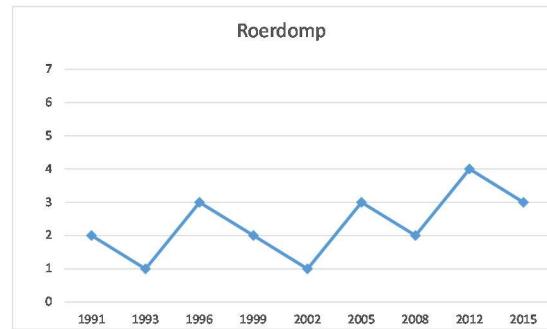
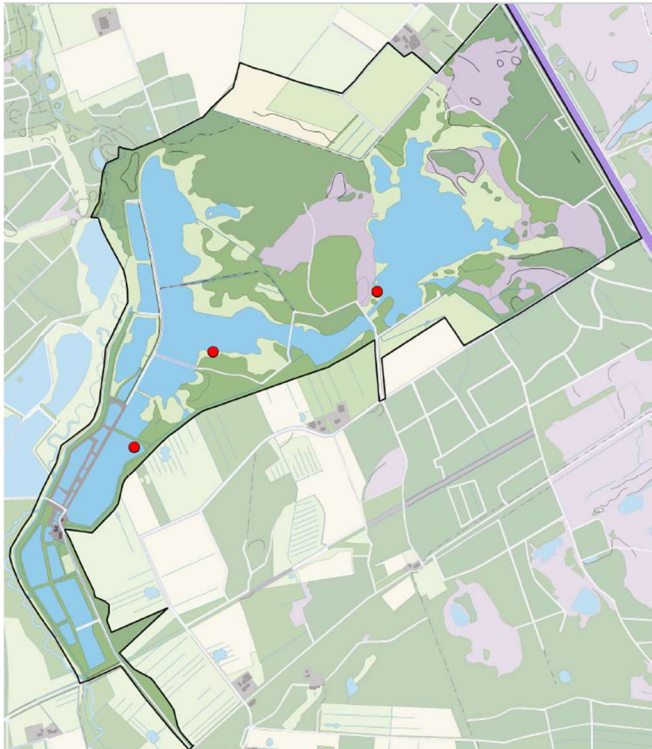
Geoorde Fuut (1 territorium)

De geoorde fuut heeft jarenlang stand gehouden met vier tot zes territoria maar de laatste twee onderzoeksjaren is de stand gedaald tot maar één territorium in 2015. Ook aan de westzijde van de Tongelreep wisselen de aantallen sterk; veertien territoria in 2003 (Kolsters 2004) en nul waarnemingen in 2014 (mondelinge mededeling W. de Veer). De Geoorde Fuut eet naast waterinsecten en kleine visjes ook vaak insecten die op het water gevallen zijn zoals eendagsvliegen, die met het ragfijne snaveltje met snelle bewegingen van het wateroppervlak gepikt worden. De landelijke trend is sinds de eeuwwisseling over het algemeen positief.

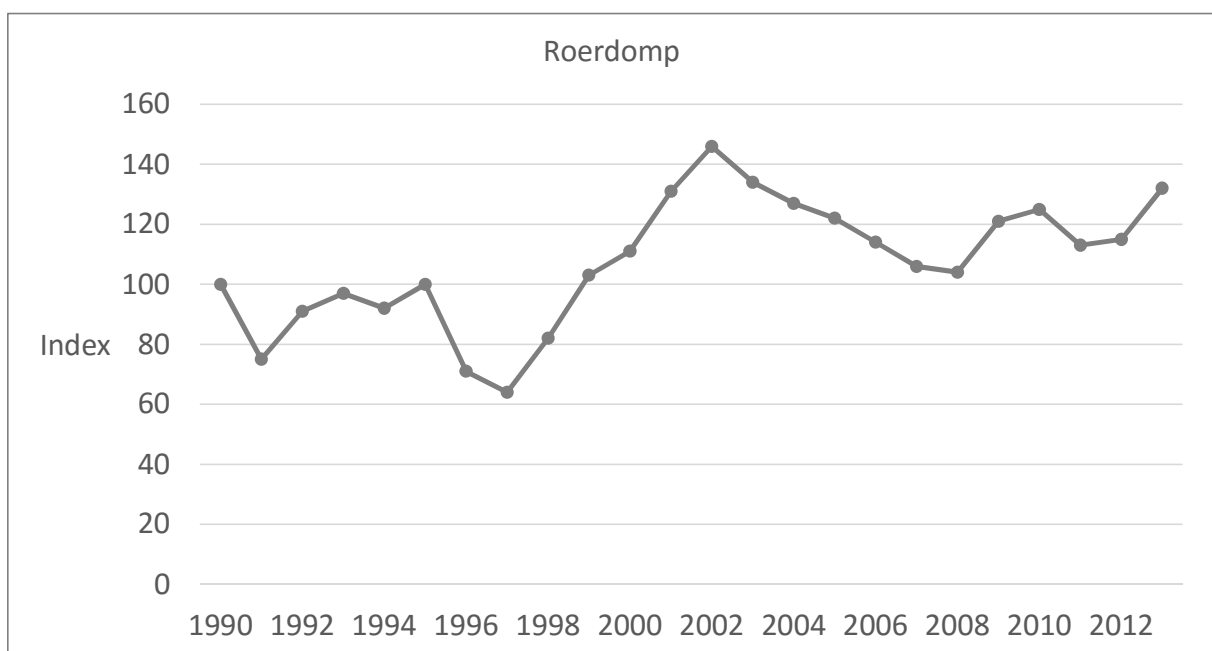

Roerdomp (3 territoria)

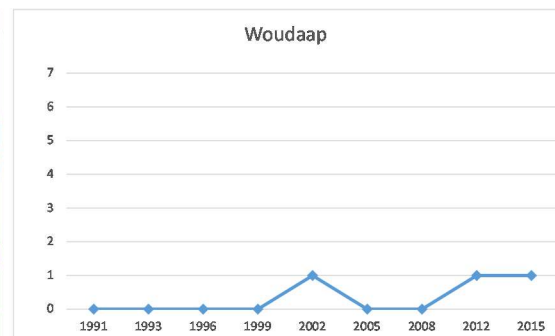
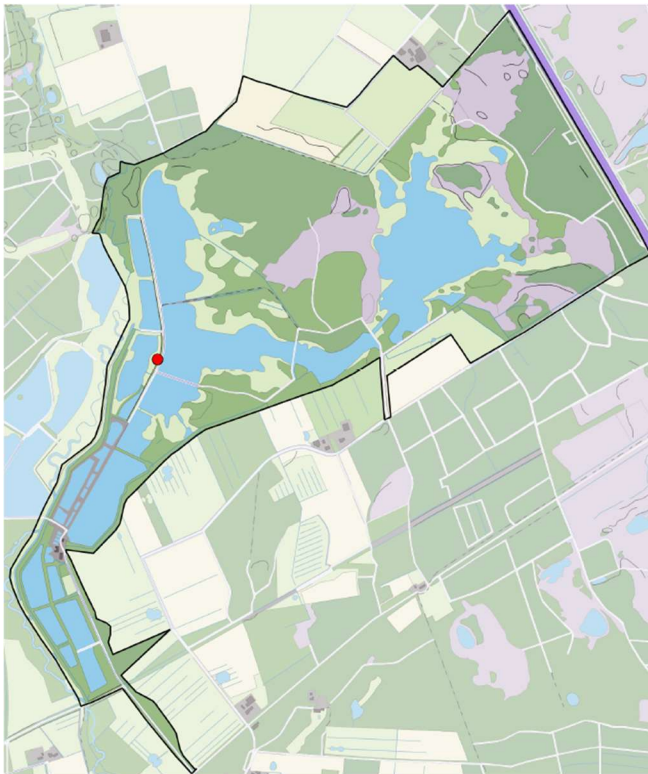

Het onderzochte gebied blijkt de laatste jaren steeds ongeveer 3 territoria te herbergen. Aan de westkant van de Tongelreep bevond zich ook nog zeker één territorium. Het voedsel van de Roerdomp bestaat voornamelijk uit vissen en amfibieën, aangevuld met waterinsecten, kreeften en zoogdieren. Tijdens de inventarisatierondes met waadpak werden dit jaar door ons voor het eerst Amerikaanse Rivierkreeften aangetroffen in vijver 20. In principe betekent dit een aanvulling op het dieet van de Roerdomp maar anderzijds blijkt deze exotische zoetwaterkreeft weer een nadelig effect te hebben op de salamanders.

In de landelijke index zien we dat de soort de laatste jaren ook een licht stijgende tendens te zien geeft wat overeenkomt met onze bevindingen.

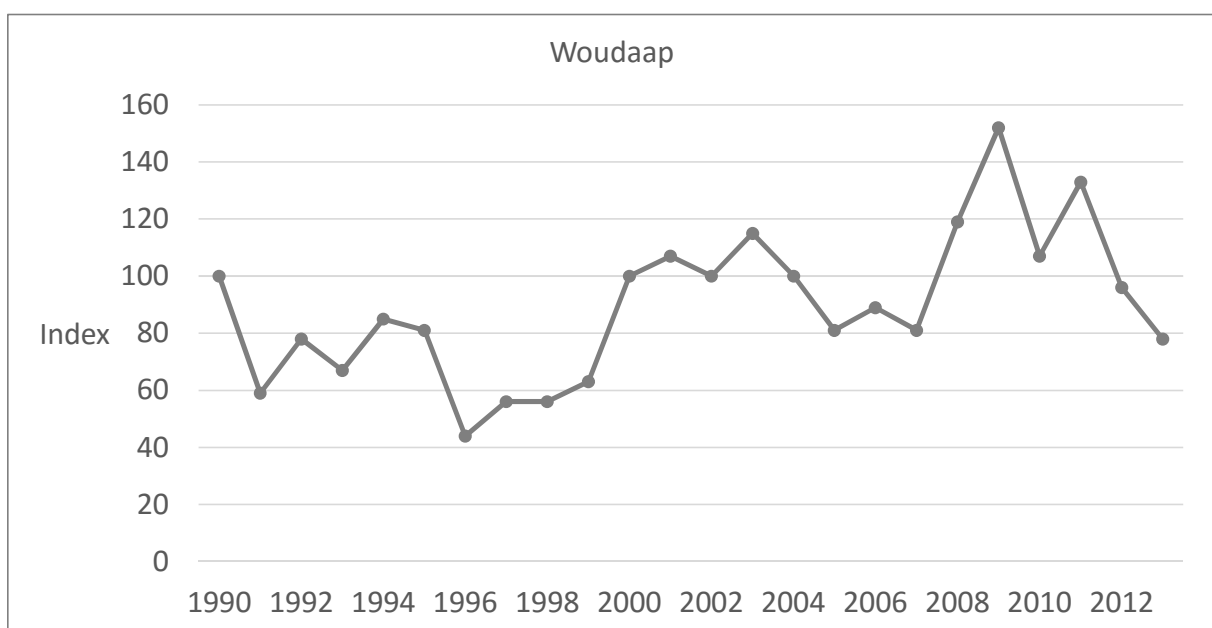
Woudaap (1 territorium)

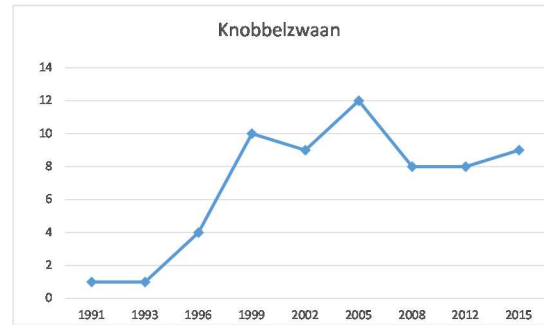
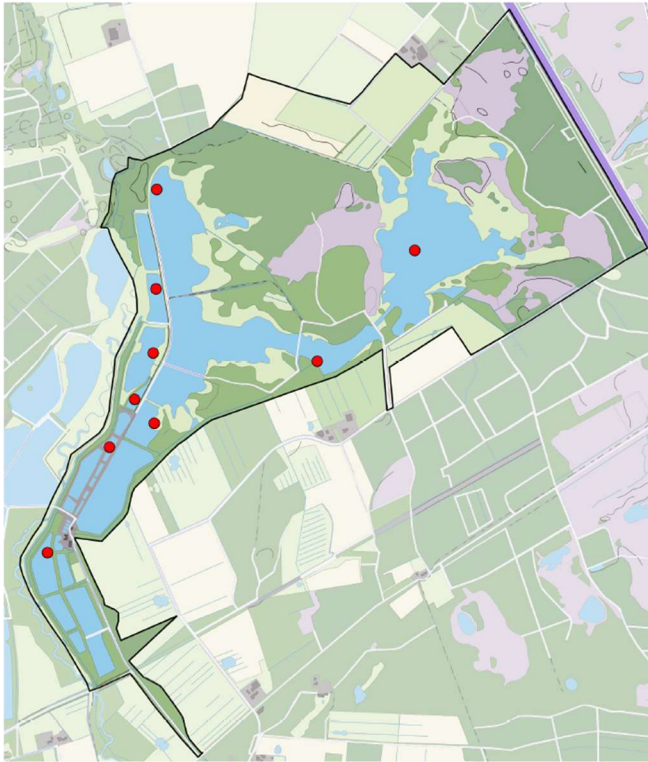
De Woudaap is een onregelmatige gast op de Visvijvers in Valkenswaard. In het onderzoeksgebied hebben we tot nu toe nooit meer dan één territorium kunnen vaststellen.

Het hoofdvoedsel zijn kleine visjes en waterinsecten die bij voorkeur in helder, ondiep water gevangen worden (Sierdsema et al 2008). Wat dat betreft is de situatie in het onderzoeksgebied bepaald niet ongunstig. Vooral aan kleine visjes is geen gebrek.

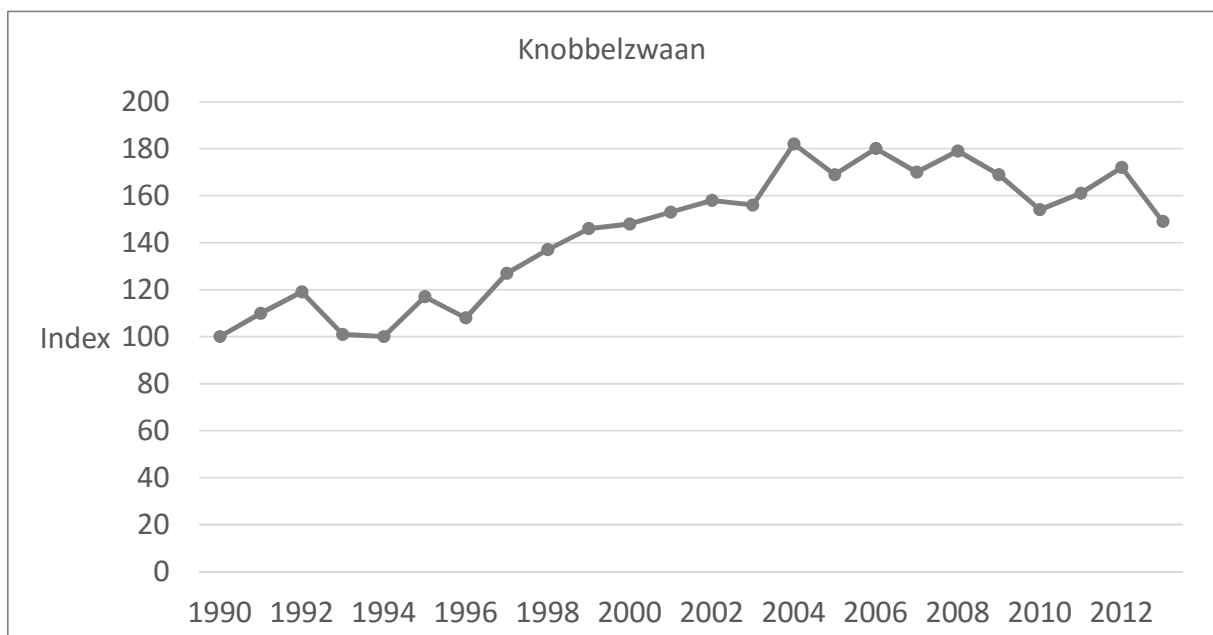
De landelijke trend is onduidelijk. Mogelijk ligt de oorzaak voor de sterke schommelingen in het Afrikaanse overwinteringsgebied (Sierdsema et al 2008).

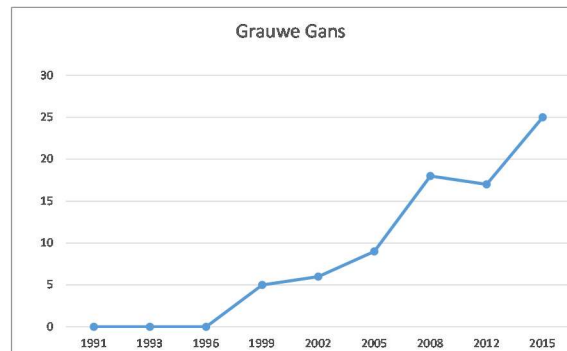
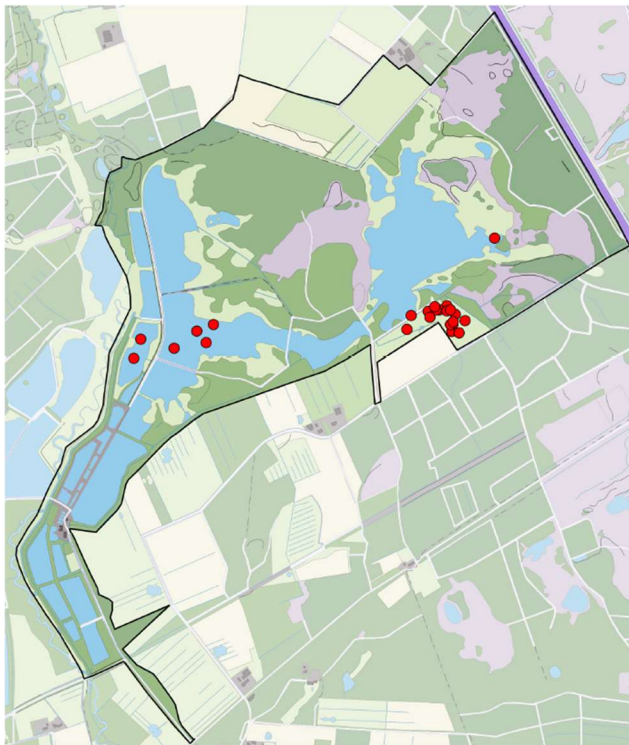
Knobbelzwaan (9 territoria)

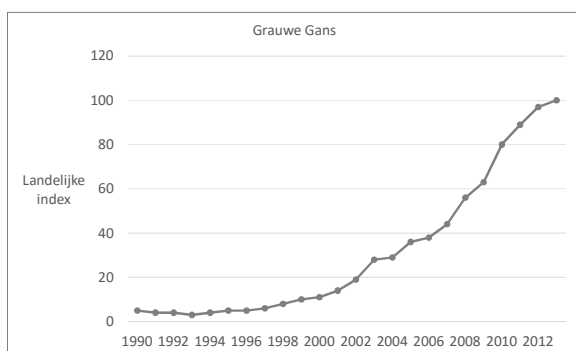
De opzienbarende opmars van de Knobbelzwaan in dit gebied heeft zijn beslag gekregen in de jaren negentig van de vorige eeuw. Sinds 1999 is de stand min of meer gestabiliseerd rond de tien territoria. Deze toename is min of meer in lijn met de landelijke trend. In het broedseizoen wordt veel plantaardige kost gegeten die zwemmend of grondelend wordt verzameld. De grote vijver 20 vormt de laatste jaren het verblijf voor veel overzomerende Knobbelzwanen waarvan een aantal exemplaren onvolwassen zijn.

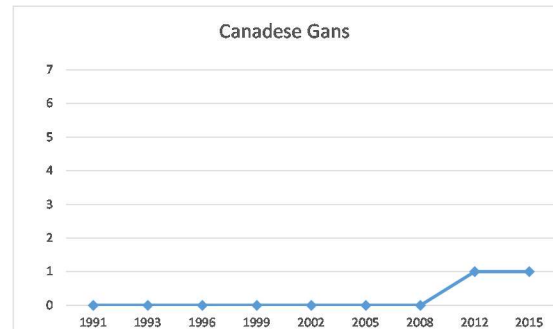
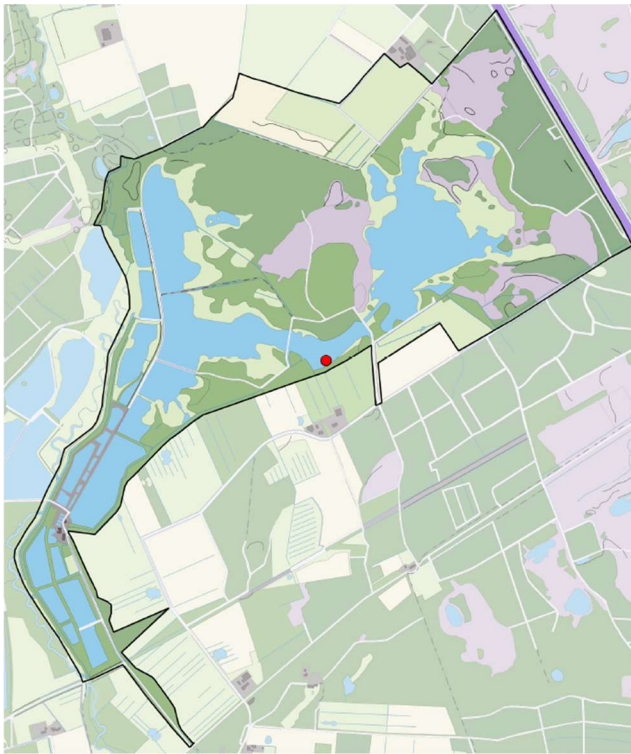
Grauwe Gans (25 territoria)

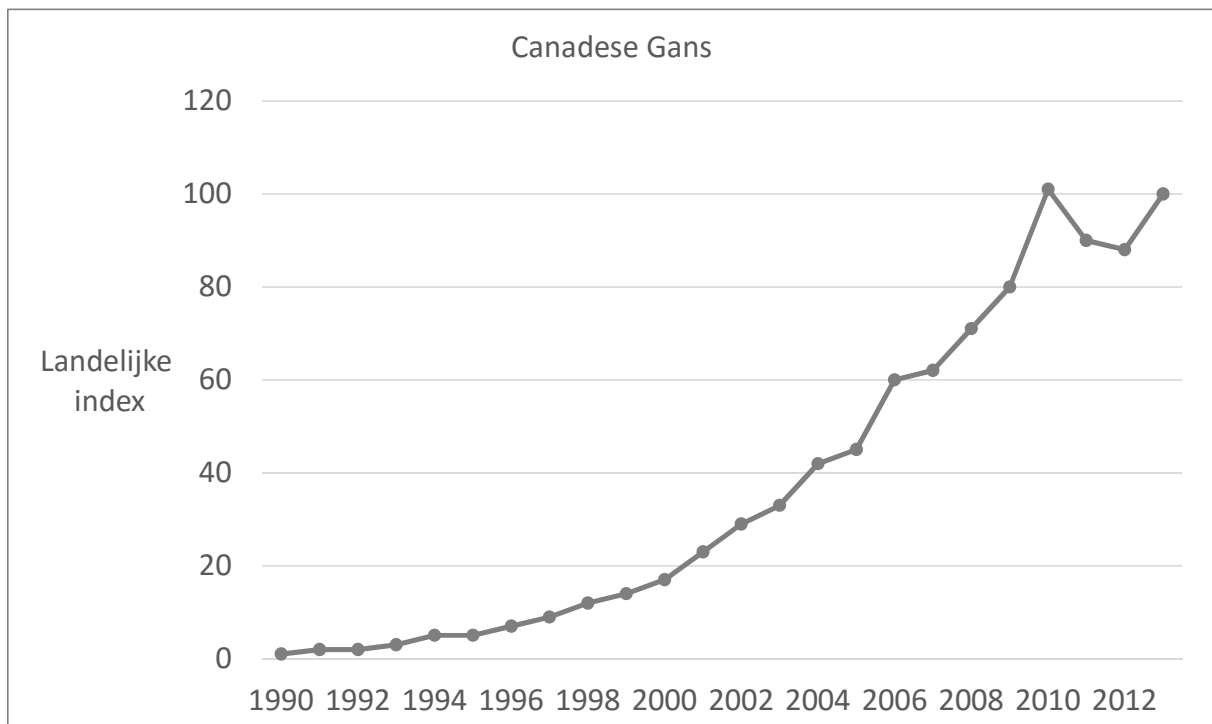
De grauwe Gans is in Nederland aan een geweldige opmars bezig. Op de Visvijvers in Valkenswaard is dit ook het geval. Onze populatie schijnt voort te komen van een herintroductieproject net over de grens in Duitsland (Lensink et al 2013). Er werden in diverse vijvers alarmerende exemplaren gezien en ook wachters. Later bleek de nieuwe vijver (23) zeer in trek bij de paren met jongen. Doordat veel paren met jongen zijn waargenomen bij vijver 23, zijn veel stippen ook daar terechtgekomen via het autoclusterprogramma. Dat is echter meestal niet de plaats van het nest. De nesten lagen meestal goed verborgen in het riet in de zwaar begroeide, kleinere vijvers. Daar werden de wachters en de alarmerende vogels aangetroffen tijdens het broeden. Later trokken de meeste families met uitgelopen jongen naar vijver 23. Deze vijver is nog nauwelijks begroeid waardoor de ouders met jongen hier gemakkelijk konden worden waargenomen. En doordat ouders met pas uitgevlogen jongen een hoge broedcode krijgen komen de stippen dus vaak op vijver 23 terecht omdat het autoclusterprogramma de stip zet op de plaats met de hoogste broedcode.

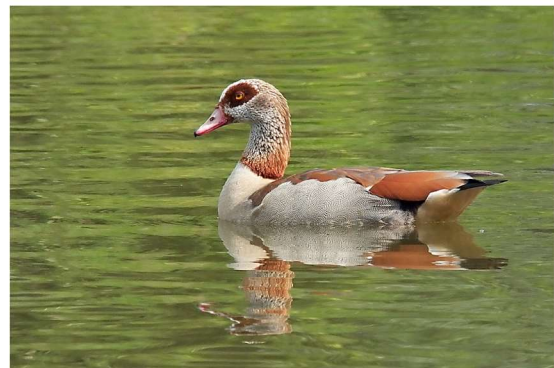
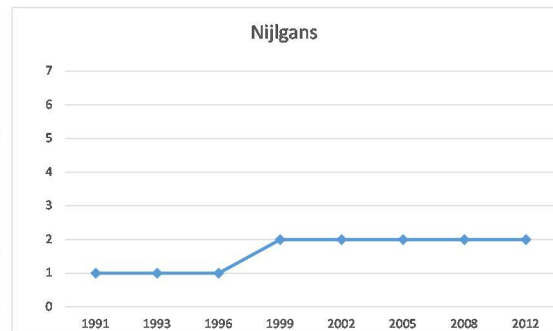
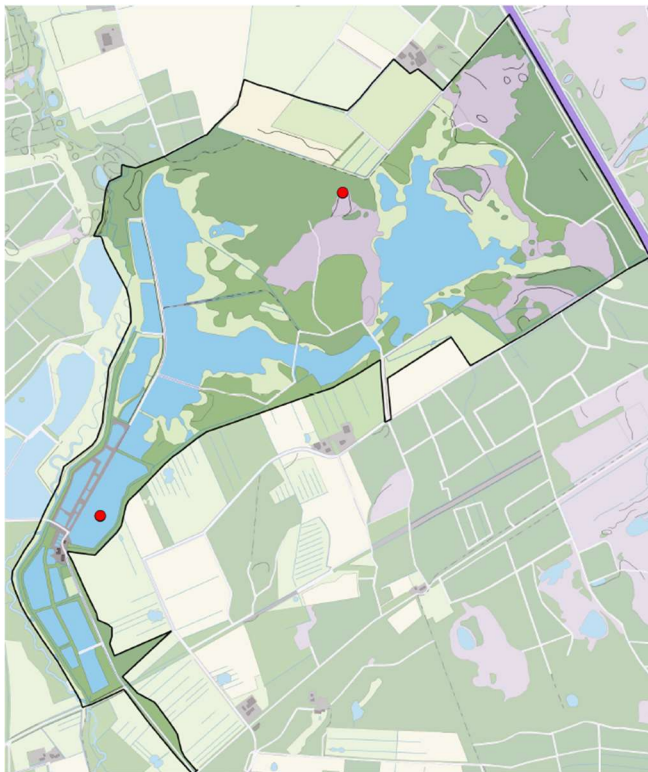
Canadese Gans (1 territorium)

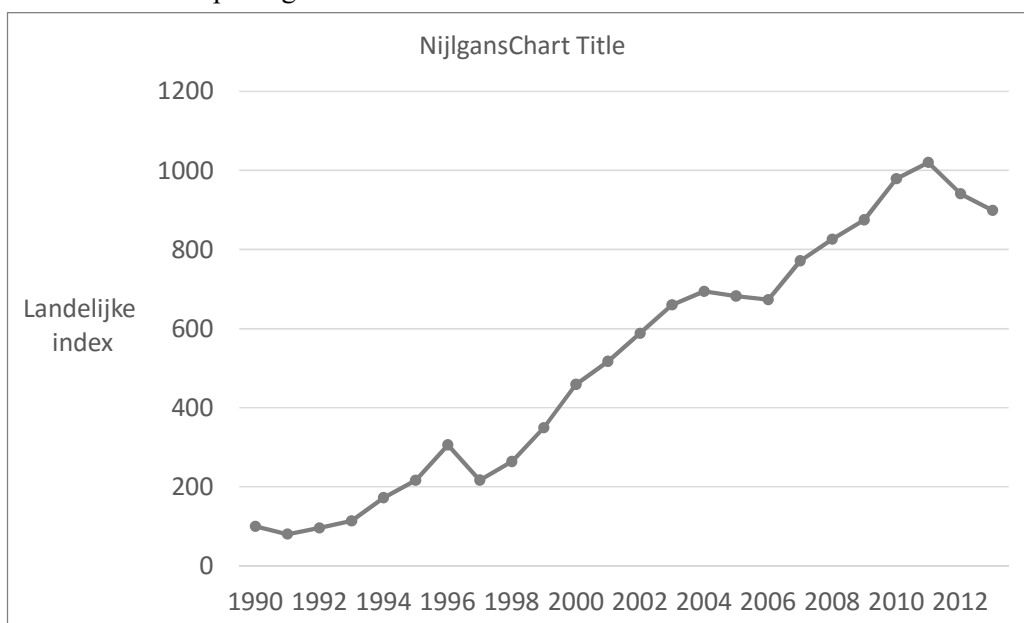
Ondanks dat de (Grote) Canadese Gans momenteel een enorme opmars maakt in Nederland en momenteel ook in de Brabantse Kempen (Lemaire & Wiersma 2011), werd er slechts één territorium vastgesteld in het onderzoeksgebied. De verwachting is dat de soort zich in Nederland in de toekomst verder zal verspreiden. Als deze voorspelling juist is dan kunnen er in de toekomst ook meer territoria op de Visvijvers in Valkenswaard worden verwacht omdat de rust en de aanwezigheid van moerasgebieden belangrijke parameters zijn gebleken.

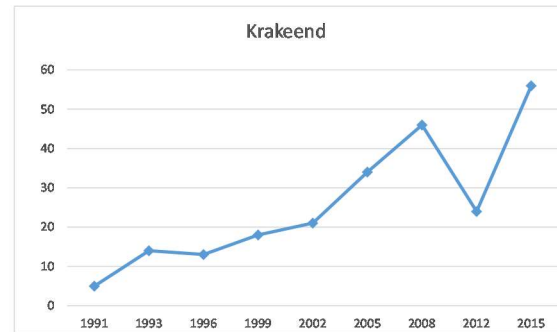
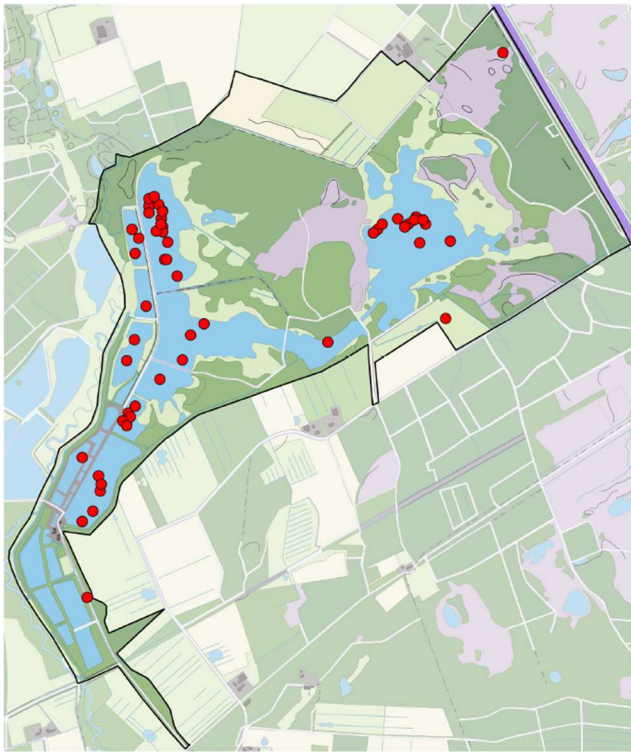
Nijlgans (2 territoria)

De Nijlgans is eigenlijk geen echte gans en is meer verwant aan de Bergeend. De Nijlgans heeft zijn spectaculaire opmars in Nederland al veel eerder ingezet dan de Canadese Gans. Van deze spectaculaire toename hebben de hogere zandgronden minder gemerkt. De grote dichtheden worden toch vooral in laag Nederland en bij de grote rivieren gevonden. De kleinere moerassen op de zandgronden zijn wel vaak bezet maar in lagere aantallen. In het onderhavige gebied hebben we de sinds de eeuwwisseling steeds twee paren kunnen vaststellen. Daarvoor betrof het steeds één territorium. Hiermee lijkt de dichtheid reeds gestabiliseerd. Deze stabilisatie lijkt ook op landelijk niveau te hebben plaatsgevonden.

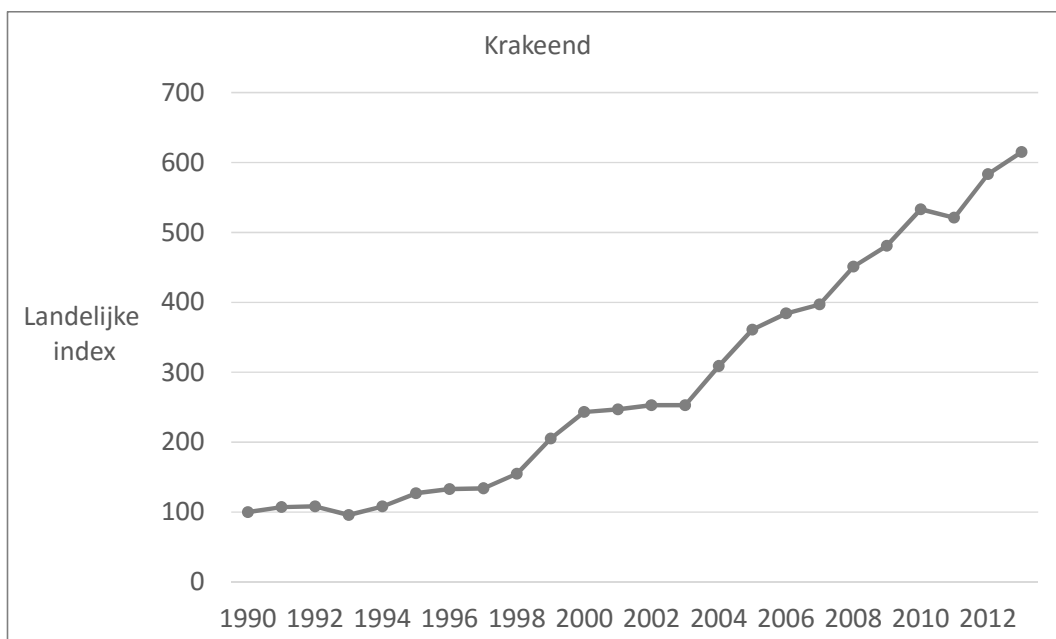

Krakeend (56 territoria)

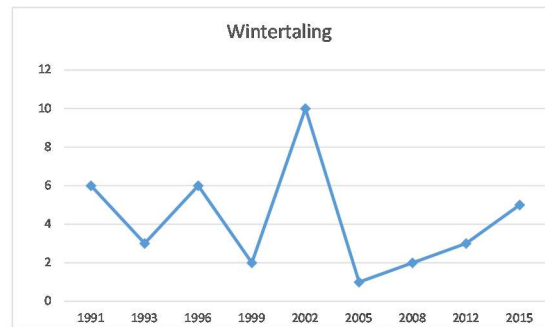
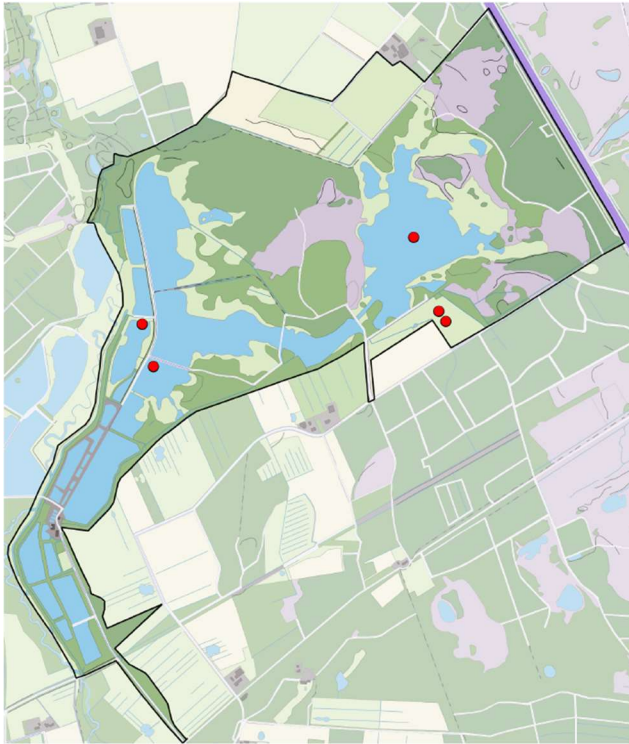

Aan de successtory van de Krakeend lijkt nog steeds geen einde te komen. De landelijke index neemt nog steeds toe en hetzelfde beeld zien we op de Visvijvers. Na de Kuifeend is de Krakeend de meest voorkomende eend in het onderzoeksgebied.

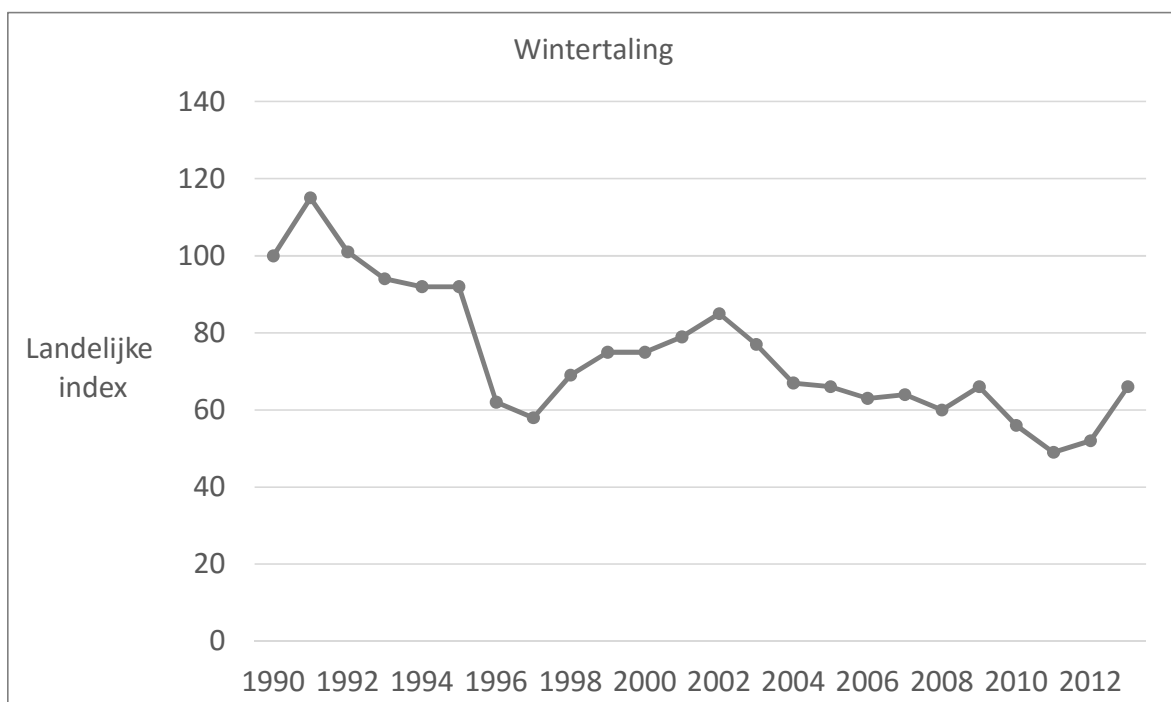
Het dieet van de Krakeend is voor een groot deel vegetarisch en er wordt gesteld dat de beschikbaarheid van vegetarisch voedsel de sleutel is achter het succes. Kranswieren vormen een belangrijke voedselbron die veel aanwezig zijn in het onderzoeksgebied. De Krakeenden laten een vrij diffuse verspreiding over het gebied zien. De noordelijke vijver 19 blijkt echter wel favoriet.

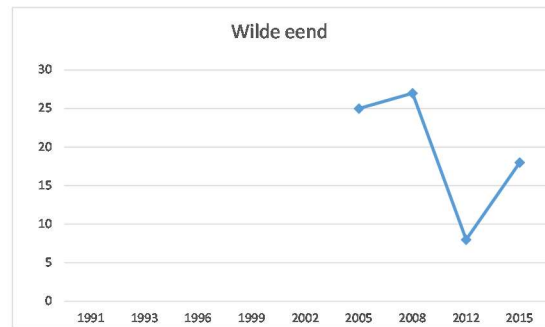
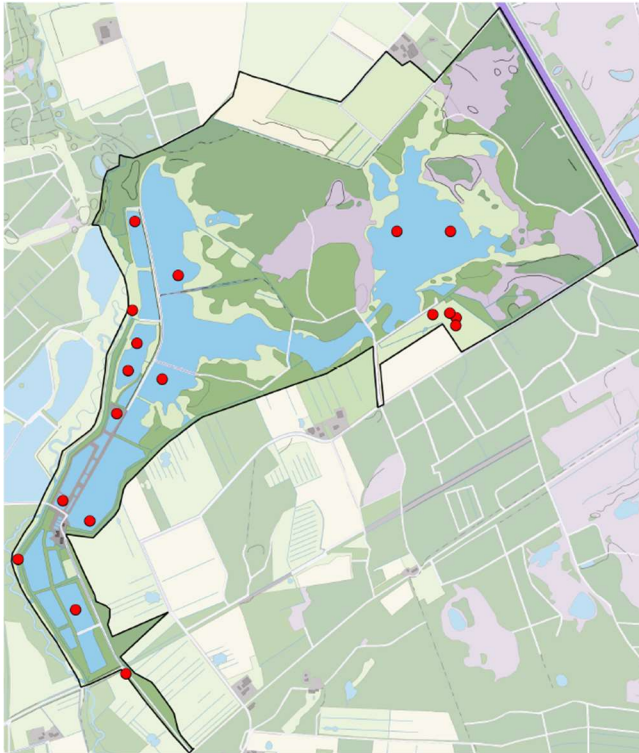
Wintertaling (5 terrtoria)

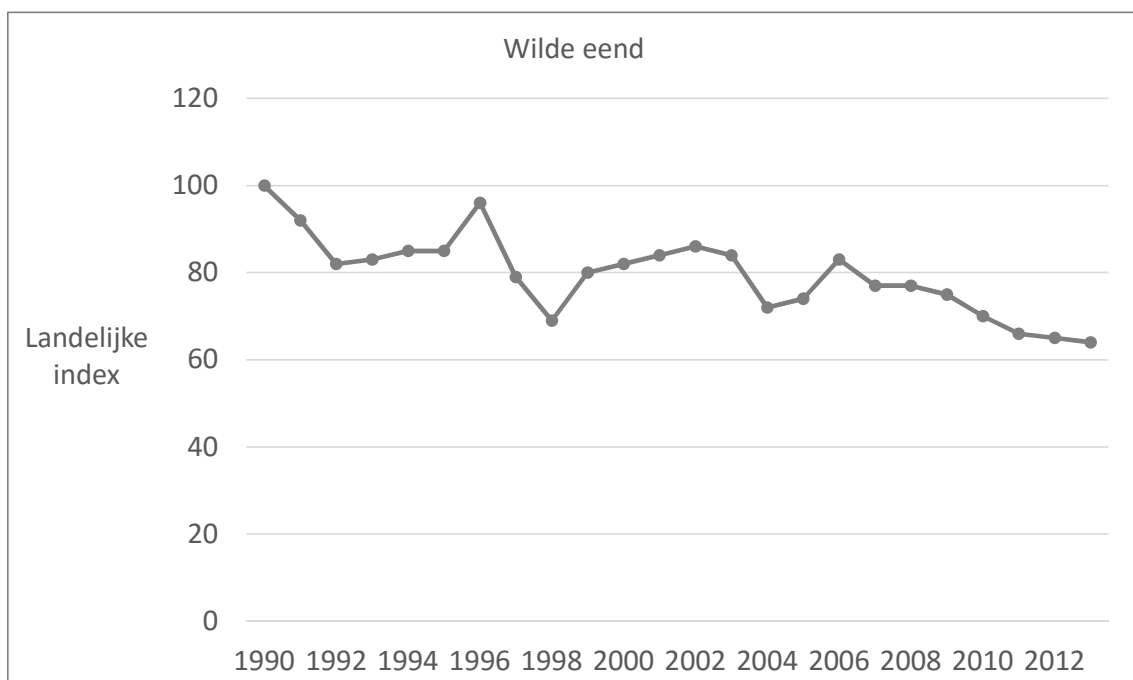
Het voorkomen van de Wintertaling op de Visvijvers in Valkenswaard is zeer wisselvallig. De “hots knots” grafiek rechtsboven laat dit duidelijk zien. De Wintertaling is gebaat bij een dynamisch milieu zoals wisselende waterstanden. Wellicht moet daar het wisselende voorkomen van de Wintertaling in het onderzoeksgebied worden gezocht. De vijvers kunnen allemaal individueel afgelaten worden en de waterstand kan worden gereguleerd. De Wintertaling heeft wat meer dierlijk voedsel op zijn menu staan dan de Krakeend. Verder is de soort tamelijk gevoelig voor verstoring. Landelijk gezien neemt de soort al jaren langzaam af.

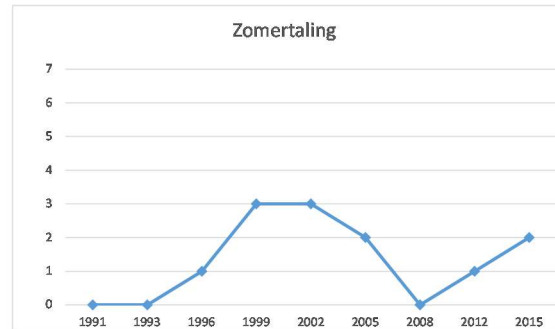
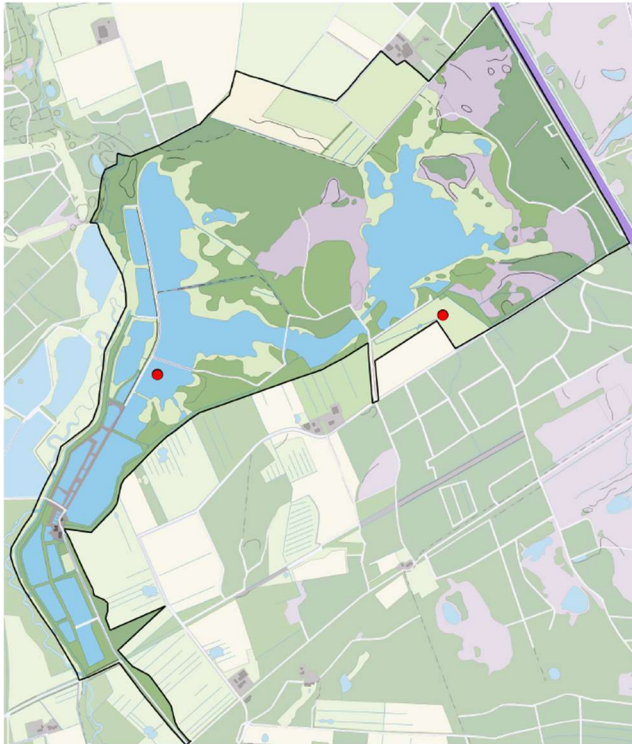
Wilde eend (18 territoia)

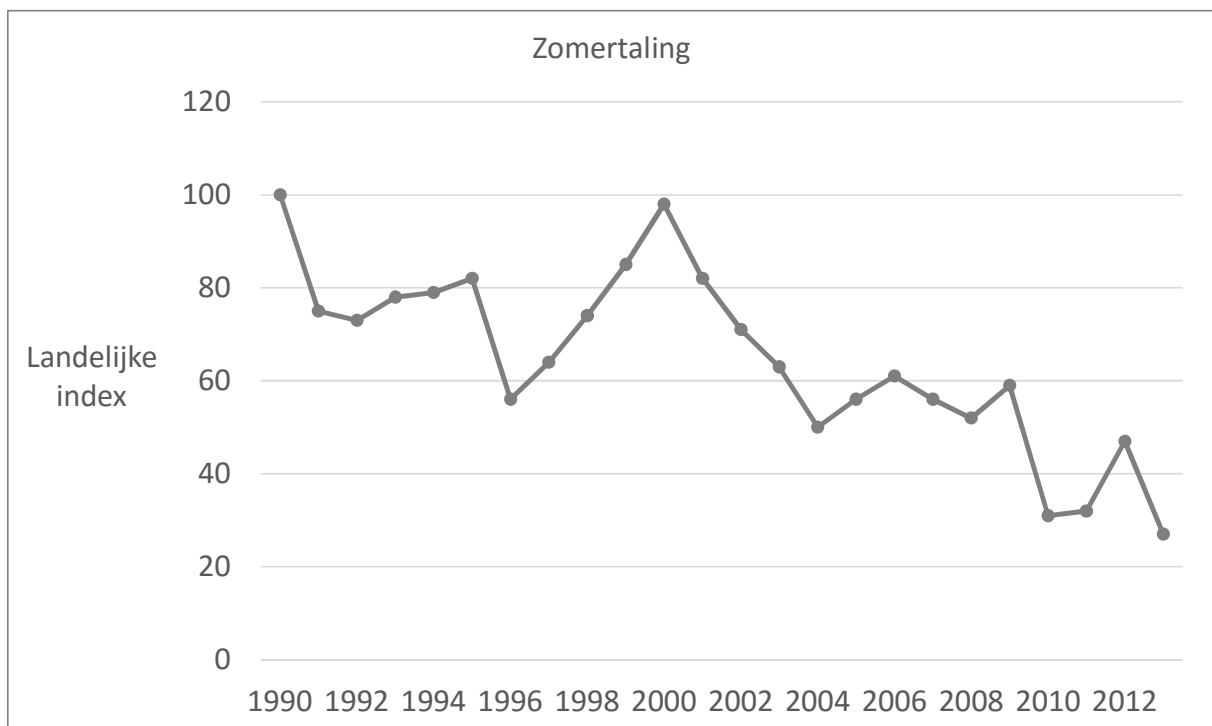
Ook de Wilde Eend geeft een wat wisselvallig beeld te zien. De soort is echter pas de laatste vier inventarisaties kwantitatief gekarteerd. Ogenschijnlijk zijn de Visvijvers zeer geschikt voor Wilde Eenden omdat er veel water voorhanden is en ook veel ruigte op de oevers om te broeden. Het voedsel is heel gevarieerd en bevat in het voorjaar en de zomer ook een flinke dierlijke component (Poelmans en van Diermen 1997).

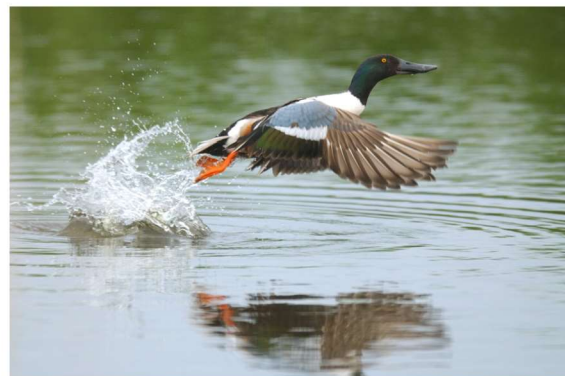
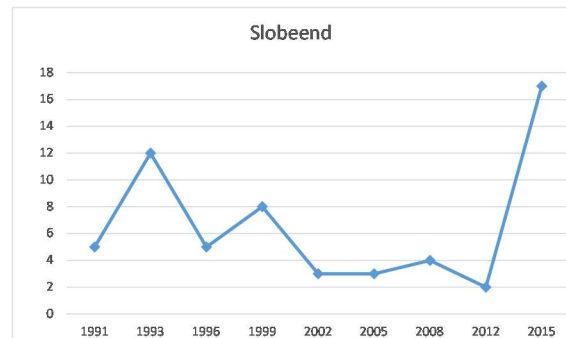
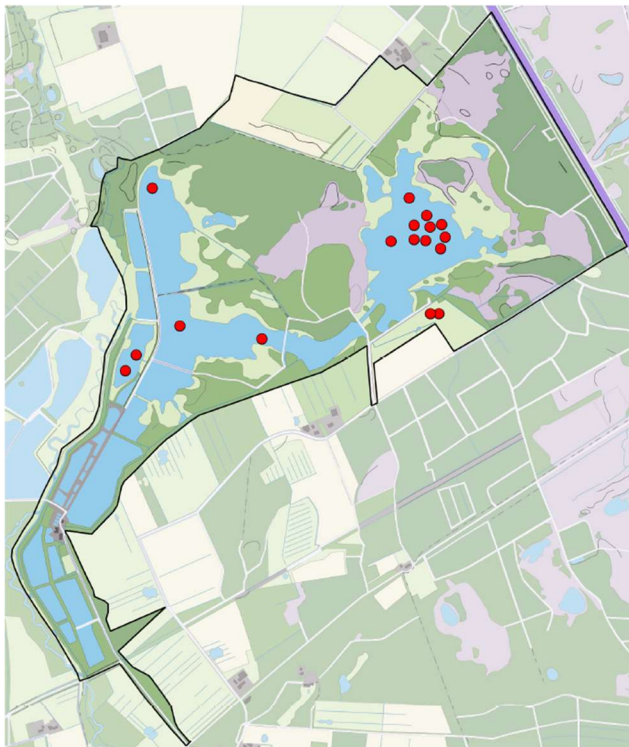
Zomertaling (2 territoria)

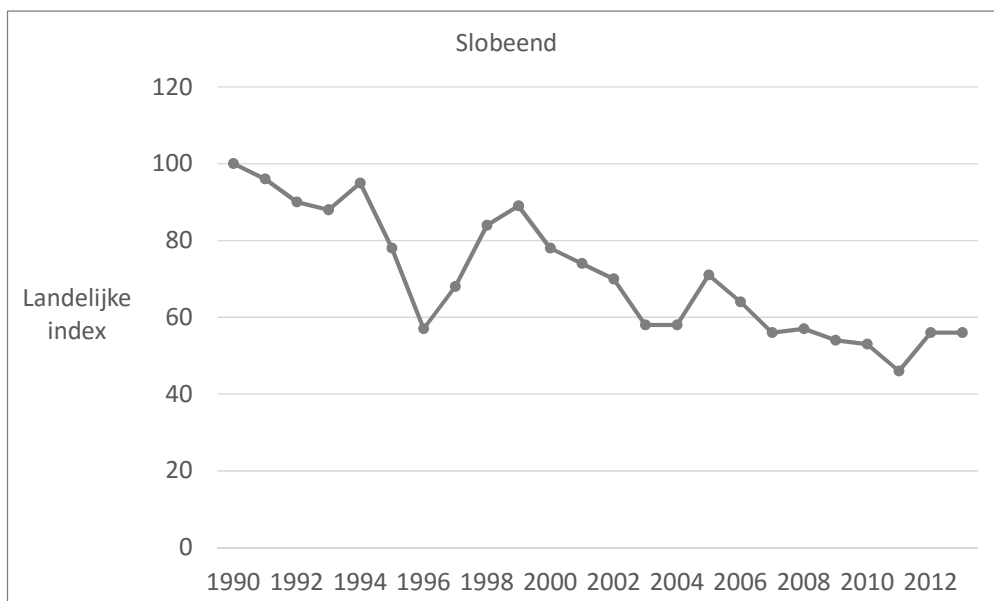
De Zomertaling wordt in de meeste jaren wel op de Visvijvers aangetroffen. Het betreft dan één tot drie paar. Alleen in de eerste twee onderzoeksjaren, 1991 en 1993, en in 2008 was de soort afwezig. De Zomertaling is een trekvogel en overwintert in de Sahelzone in Afrika. Landelijk gaat de soort achteruit.

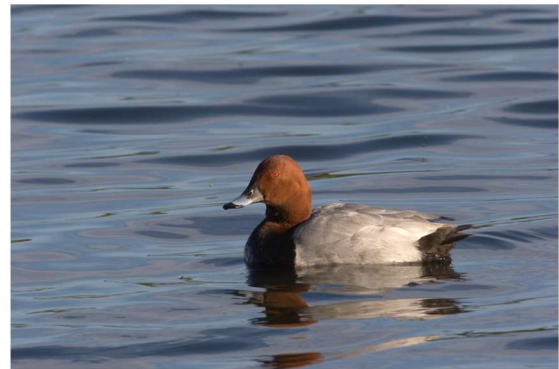
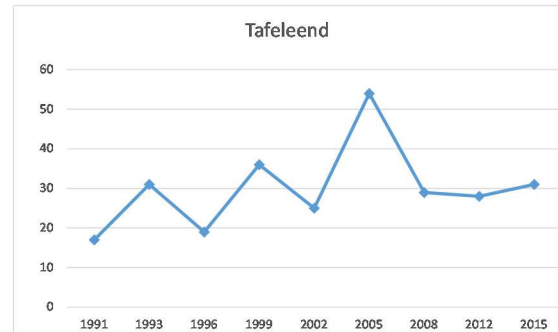
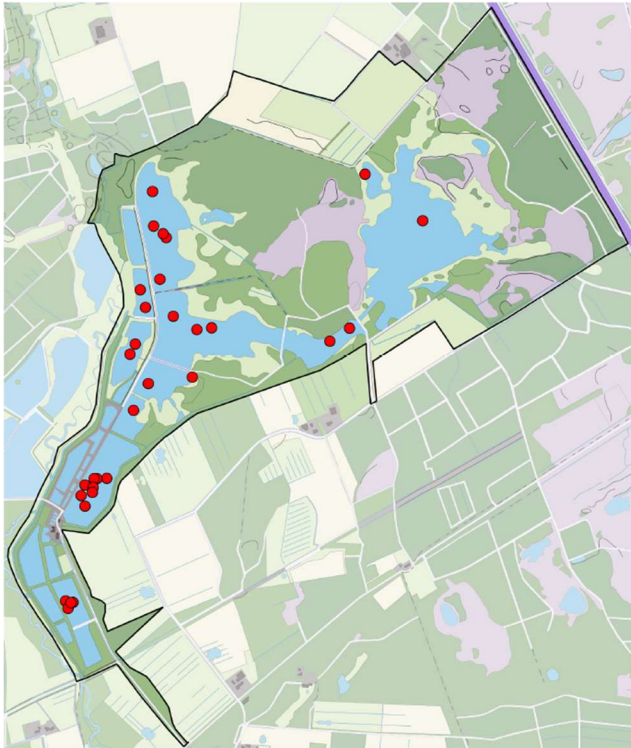
Slobeend (17 territoria)

De Slobbeend is vooral een broedvogels van de lage delen van Nederland. Op de Visvijvers zijn er steeds een paar territoria vastgesteld maar de trend was aflopend. Dit jaar is er echter een grote opleving en werden er maar liefst 17 territoria geregistreerd. Vooral het Greveschutven (vijver 22) bleek favoriet. Het is niet duidelijk of de oorzaak voor deze plotselinge toename in het gebied zelf moet worden gezocht of dat er mogelijk in de omgeving broedplaatsen ongeschikt zijn geworden. We zien eigenlijk voor alle eenden een toename ten opzichte van 2012. Dit zou voor een deel verklaard kunnen worden door dat er een extra simultaantelling is gehouden. Voor de Slobbeend lijkt dit echter geen afdoende verklaring omdat er bij iedere telling meer Slobbeenden werden gezien dan in de voorgaande jaren. Landelijk gezien gaat de soort al langer achteruit.

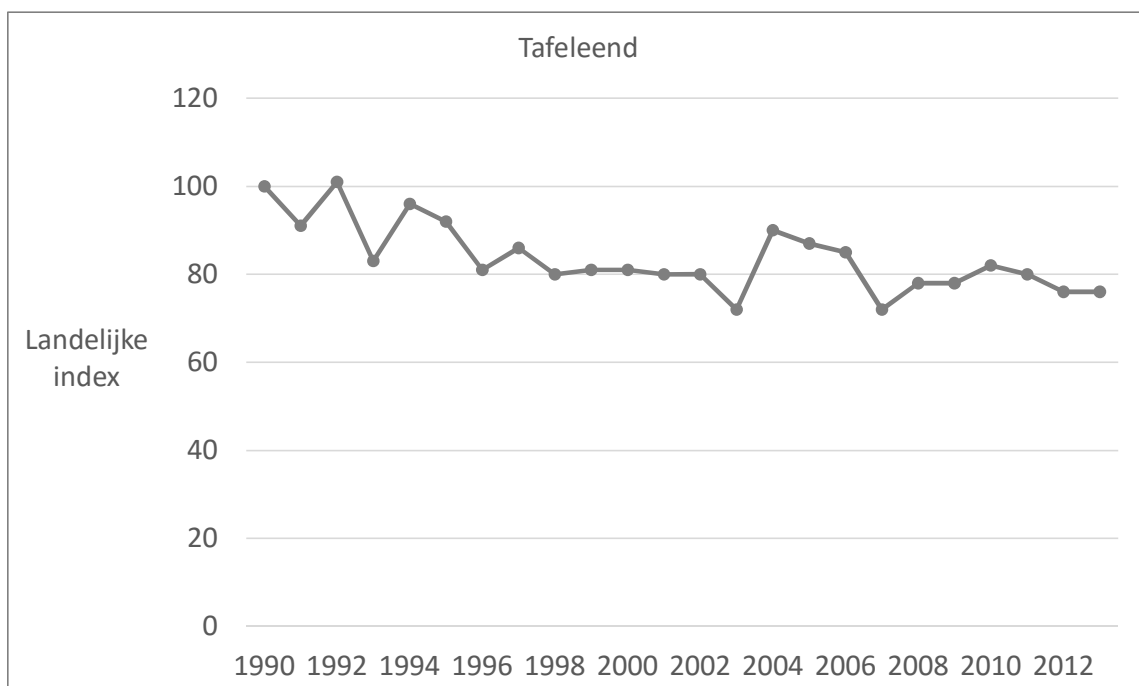

Tafeleend (31 territoria)

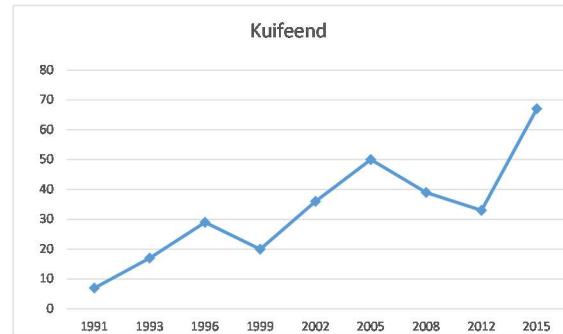
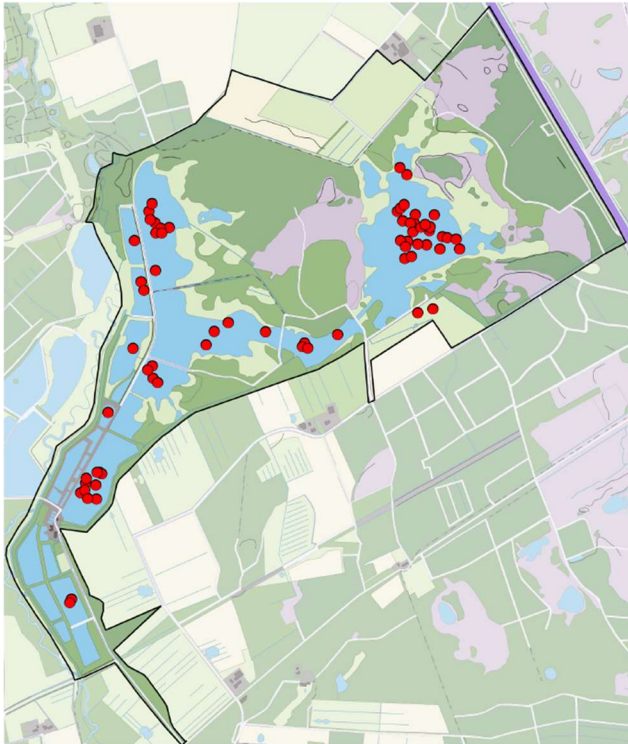

Er lijkt nog steeds een langzaam stijgende trend aanwezig op de Visvijvers maar de aantallen fluctueren sterk van jaar tot jaar. Het jaar 2005 was een uitschieter met 54 territoria. In dat jaar is zowel de oostkant als de westkant van de Tongelreep gekarteerd en waren de aantallen aan beide kanten exceptioneel hoog. De laatste drie onderzoeksjaren geven minder schommelingen te zien en de trend is nog steeds licht stijgend.

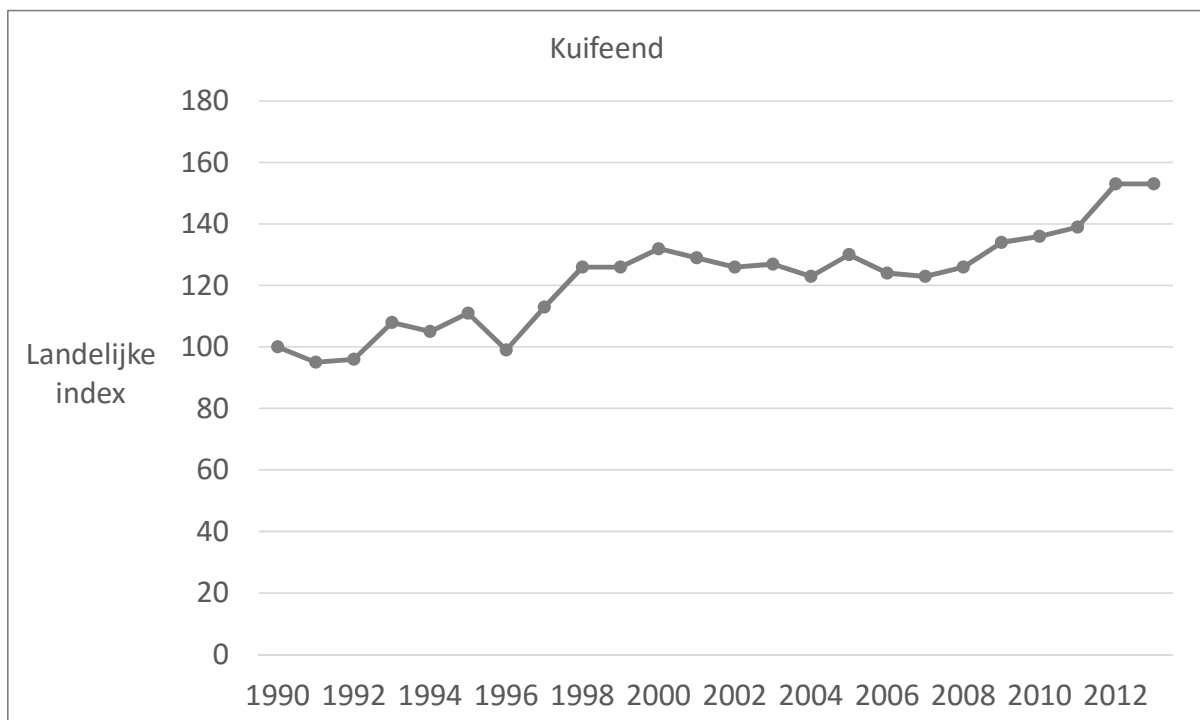
Landelijk gezien is na een achteruitgang in de jaren negentig van de vorige eeuw, de stand nu min of meer stabiel.

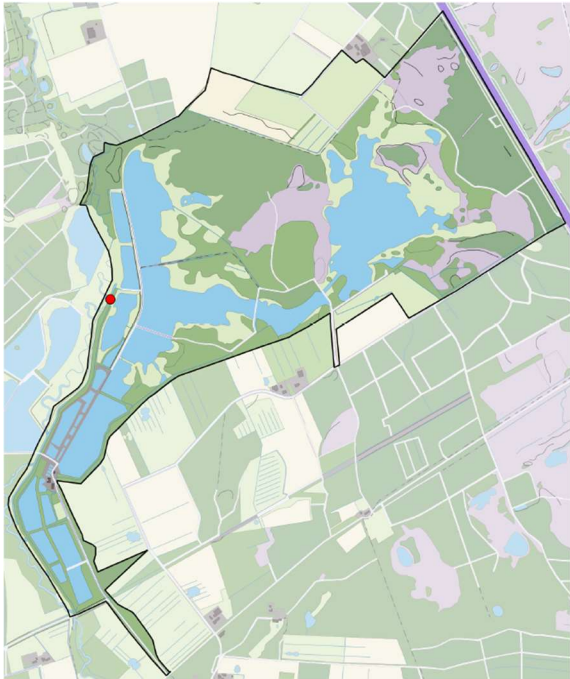
Kuifeend (67 territoria)

De Kuifeend doet het onverminderd goed op de Visvijvers. In 2015 hebben we het hoogste aantal territoria tot nu toe geregistreerd. Het effect van een extra simultaantelling kan hier wel wat invloed op hebben maar dat de soort het goed doet staat buiten kijf. De Kuifeend heeft een breed voedselspectrum en zoekt indien nodig voedsel tot op drie meter diepte. Landelijk gezien is er ook nog steeds een lichte toename te zien.

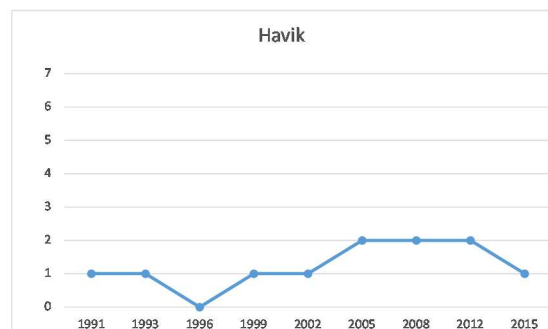
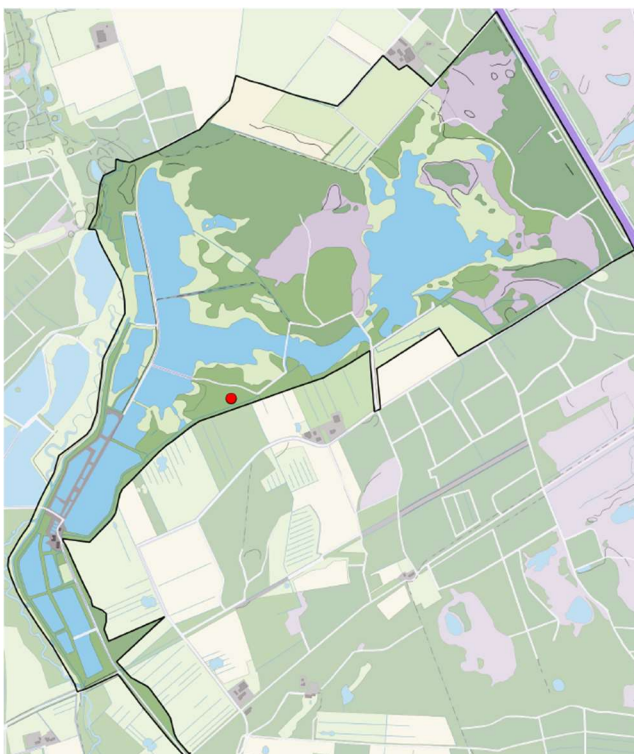

Zwarte Wouw (1 territorium)

De Zwarte Wouw is de laatste jaren een vaste broedvogel op de Visvijvers. In 2015 zijn weer twee jongen succesvol uitgevlogen. In Duitsland en Frankrijk doet de soort het goed en een toename in Nederland ligt voor de hand. De Zwarte Wouw is een van de meest voorkomende roofvogels ter wereld.

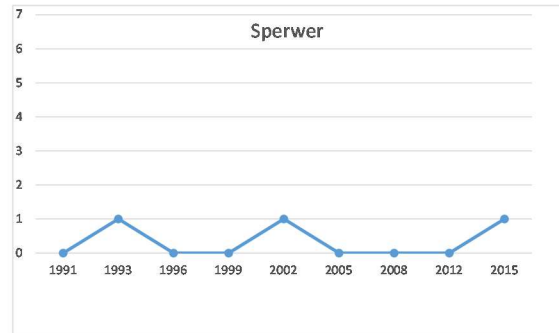
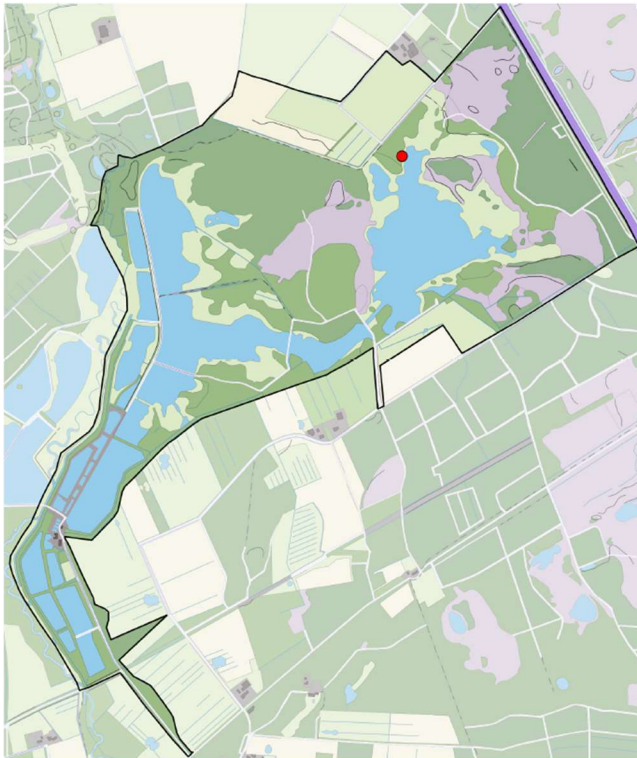
Havik (1 territorium)

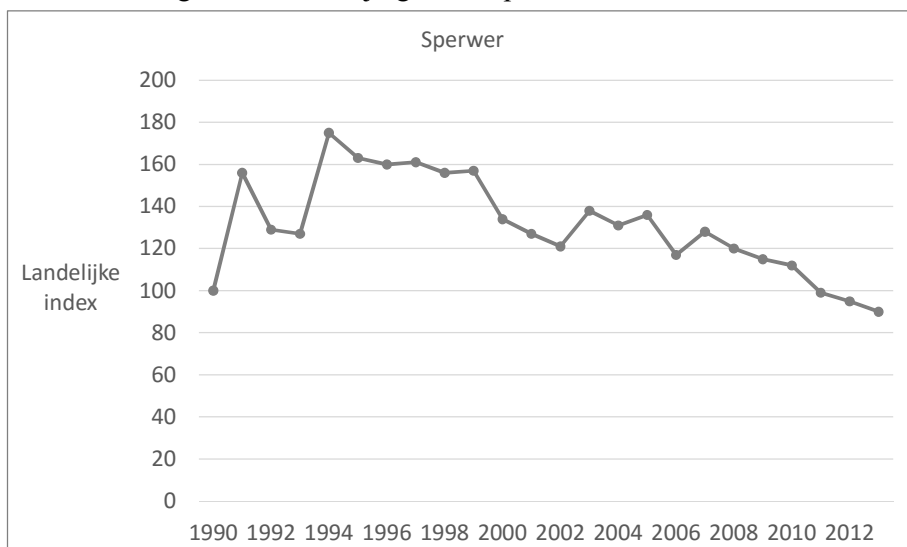
De laatste jaren broedden er steeds twee paar Haviken in het gebied. Echter vermoedelijk door het openkappen van het bos in het centrale noordelijke deel, is het territorium daar verdwenen. Op 14 mei werd één jong gezien op het nest.

Op grond van de gevonden ruipennen wordt de leeftijd van het vrouwtje geschat op 4 jaar (Bijlsma 1997)

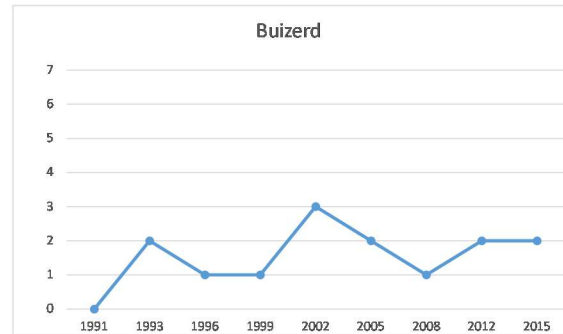
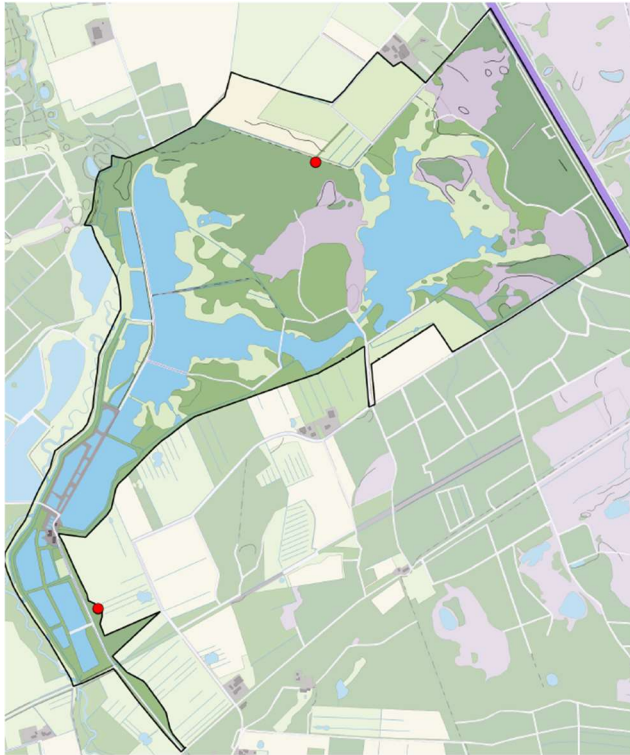
Sperwer (1 territorium)

De Sperwer is een onregelmatige broedvogel in het gebied. Er wordt af en toe één territorium vastgesteld. Een nest werd niet gevonden echter op grond van het aantal waarnemingen is toch een territorium toegekend. Landelijk gaat de Sperwer achteruit.

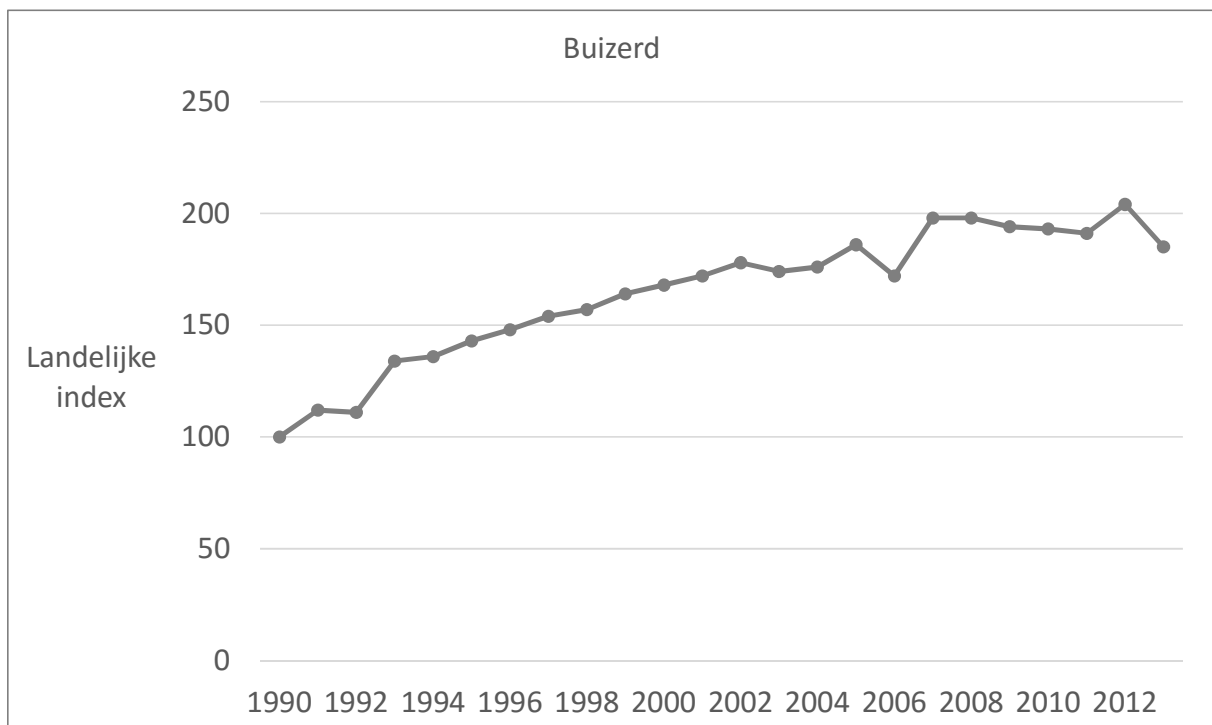

Buizerd (2 territoria)

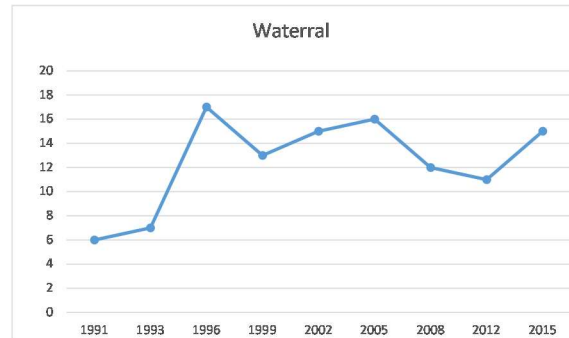
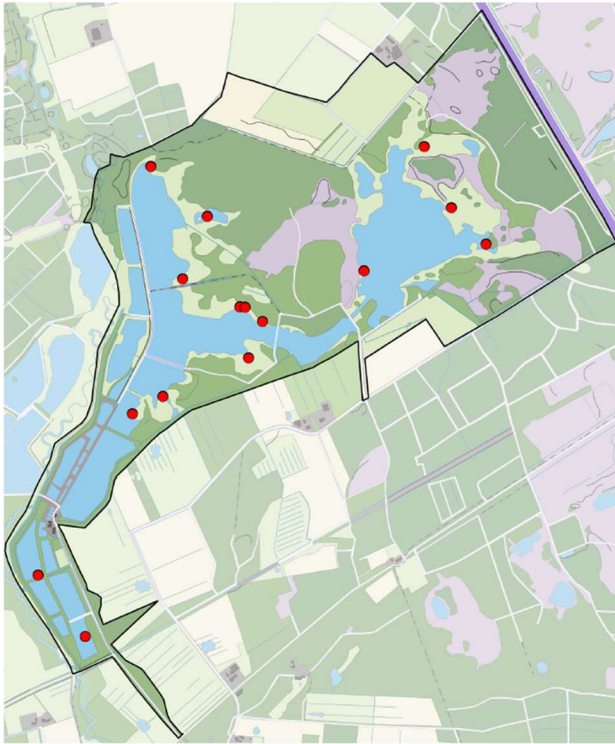

Twee territoria is niet ongebruikelijk voor dit gebied. Het aantal territoria schommelt altijd tussen de één en drie. Van het noordelijke paar is het nest niet gevonden maar van het zuidelijke paar wel. Er zaten toen al grote jongen op het nest.

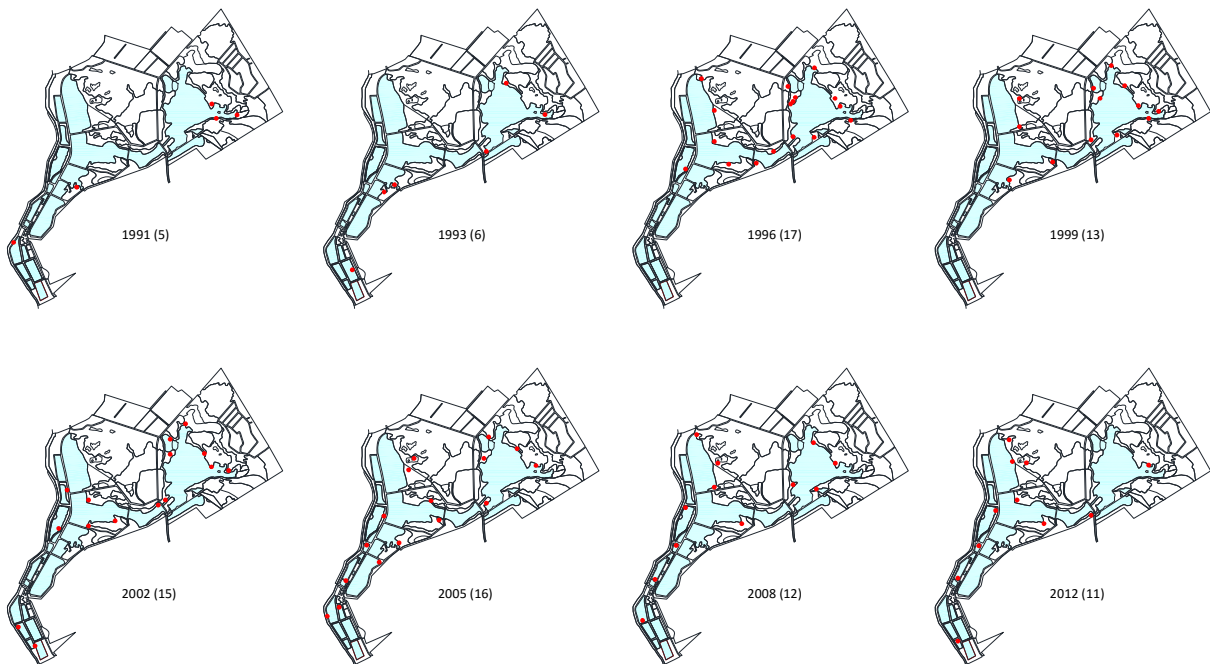
De landelijke stand lijkt na een gestage toename in de jaren negentig van de vorige eeuw en de eerste vijf jaren van deze eeuw, nu gestabiliseerd.

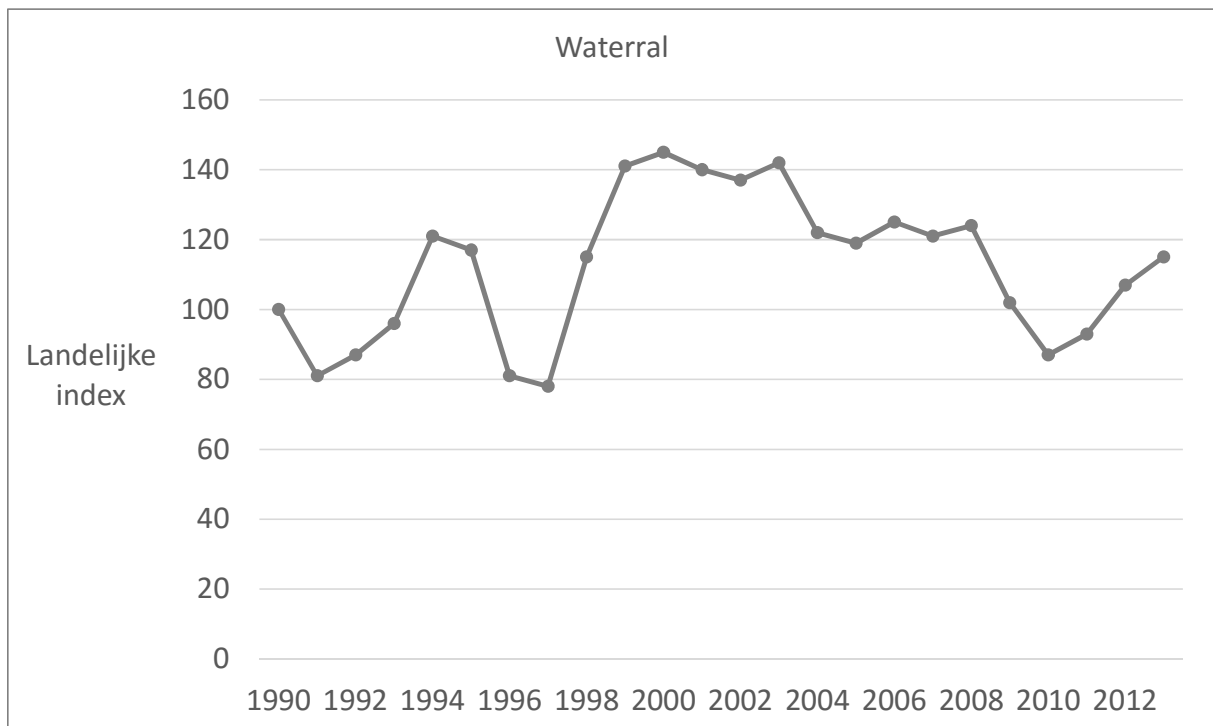
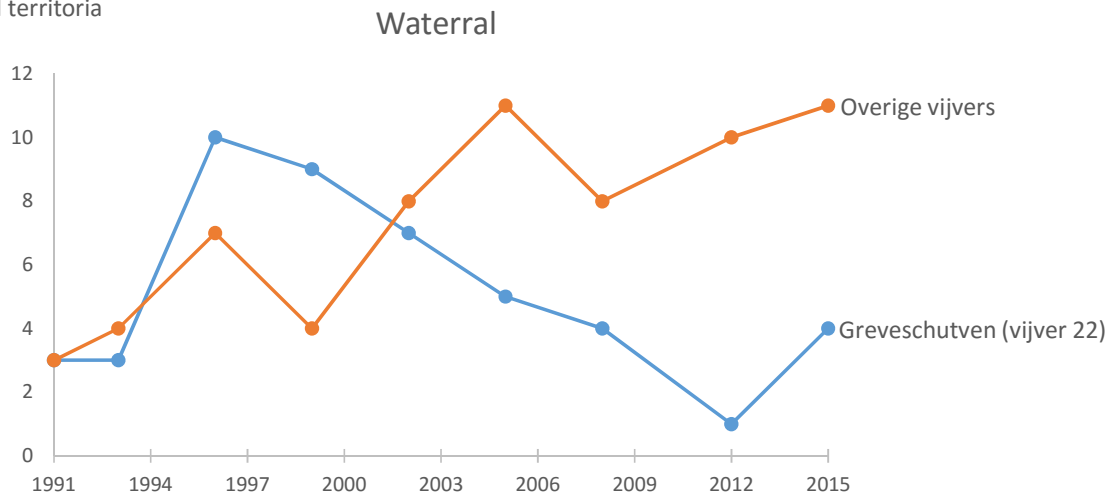
Waterral (15 territoria)

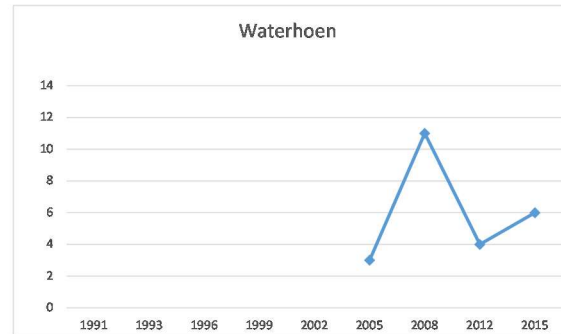
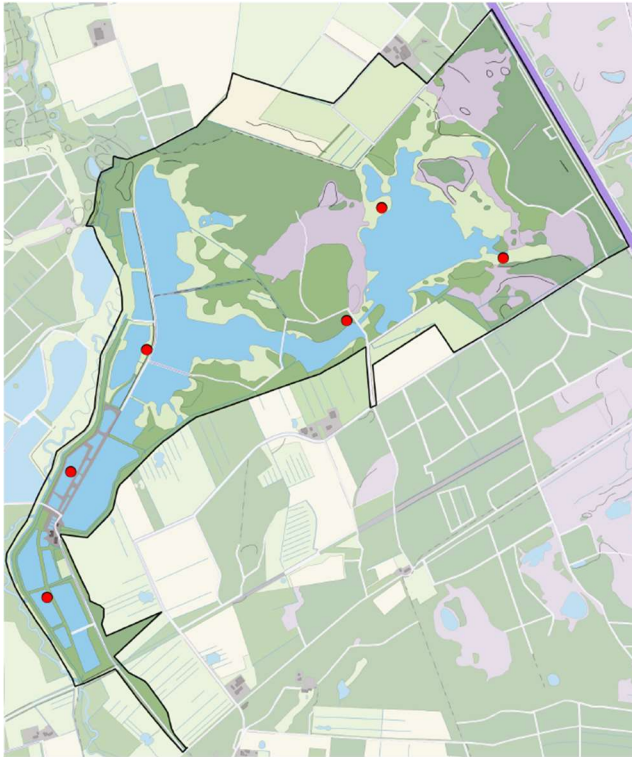
Sinds 1996 is het aantal territoria van de Waterral op een hoog niveau en dat lijkt zich goed te handhaven. Het was opgefallen dat het Greveschutven steeds minder in trek was voor de Waterral de laatste jaren (Wouters & Kolsters 2012). Dat lijkt zich nu weer enigszins te herstellen.

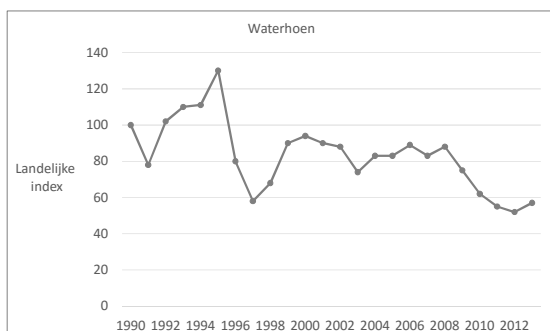
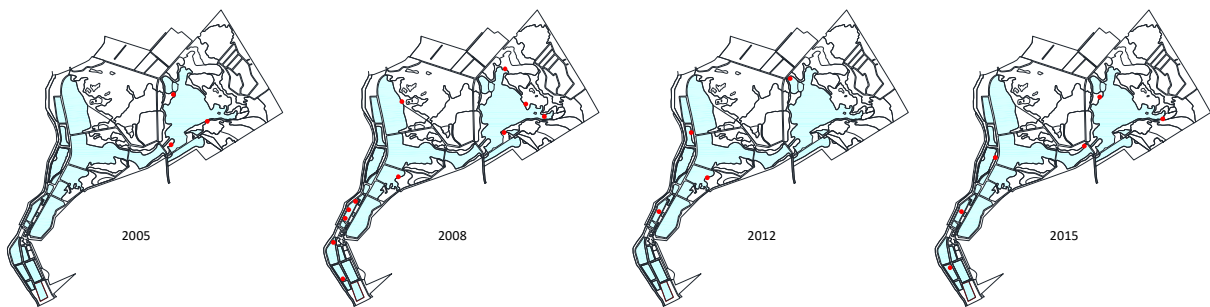
Aantal territoria

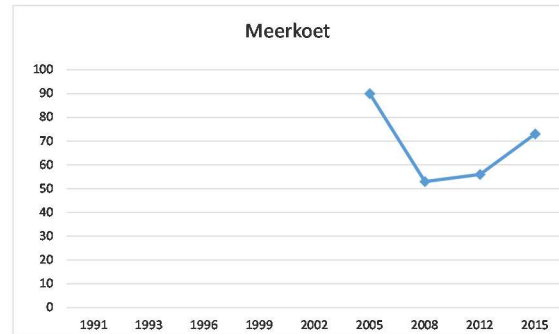
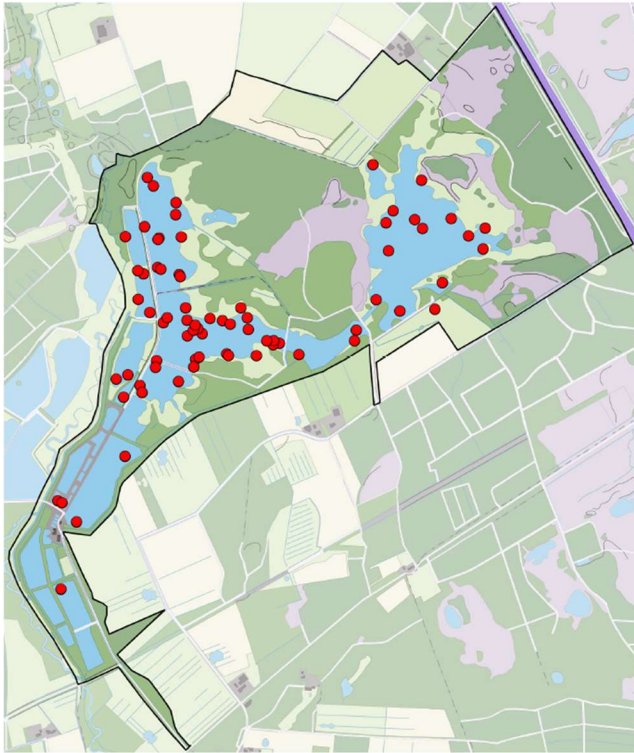
Waterhoen (6 territoria)

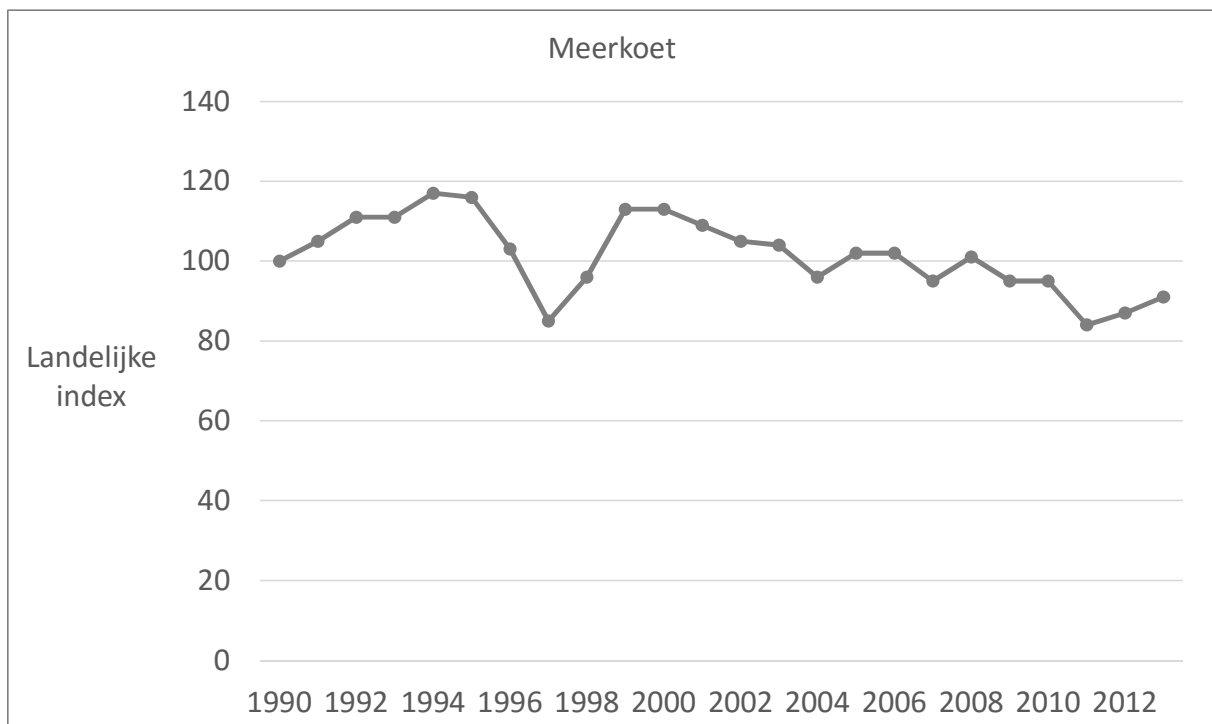
Het Waterhoen is pas voor het vierde jaar kwantitatief geïnventariseerd. Het aantal is niet groot en blijkt dat het Waterhoen jaarlijks met 10 tot 20 broedparen aanwezig is op de visvijvers (Evers 1982). Hierbij ging het om het gehele gebied dus ook ten westen van de Tongelreep en ten zuiden van de weg Valkenswaard-Leende. Naar rato is de zes territoria aan de oostkant daarmee in lijn. Een voorwaarde voor grotere dichtheden zijn aan het water grenzende graslanden. Die zijn in het onderzoeksgebied niet voorhanden.

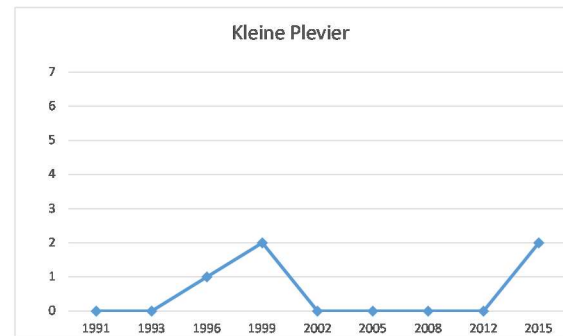
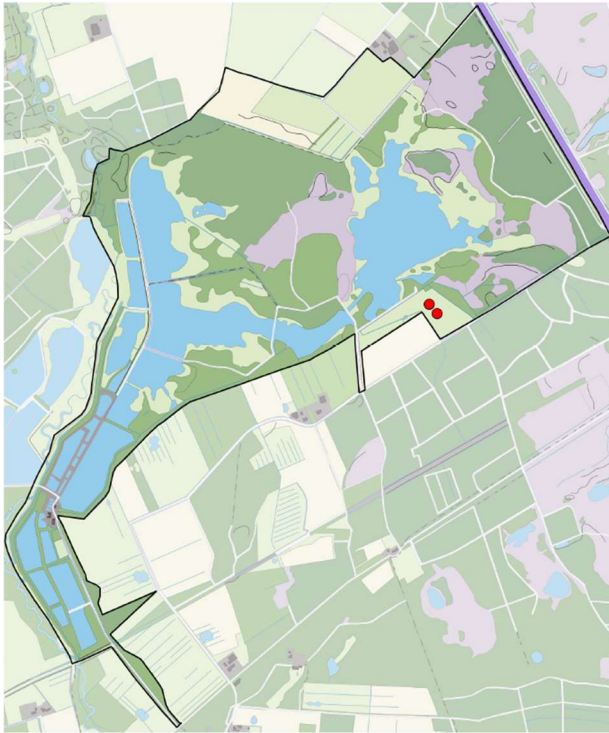
Meerkoet (73 territoria)

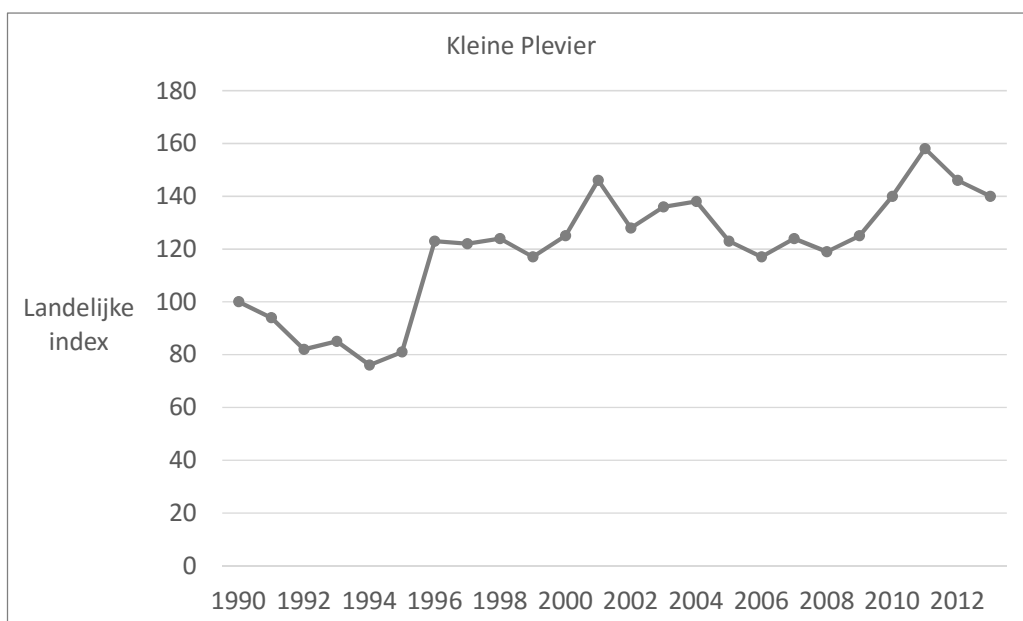
Ook de Meerkoet is pas voor het vierde jaar kwantitatief geïnventariseerd. De 73 territoria passen goed in de reeks. Zoals gewoonlijk zijn de grotere vijvers favoriet (19, 20 en 22). Vooral vijver 20 herbergde veel paren en ook overzomerende, niet broedende, vogels. En verder zijn de zuidelijke vijvers wat minder in trek. In vergelijking met het Waterhoen is de Meerkoet toch meer een watervogel en is minder afhankelijk van de grazige omgeving van het water.

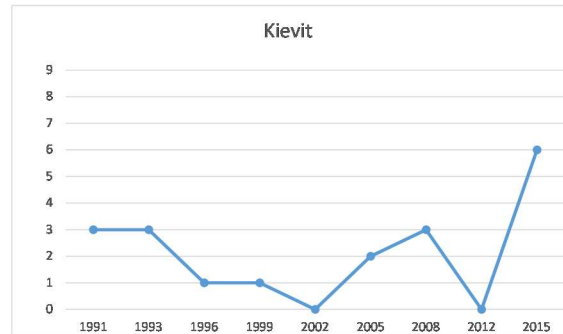
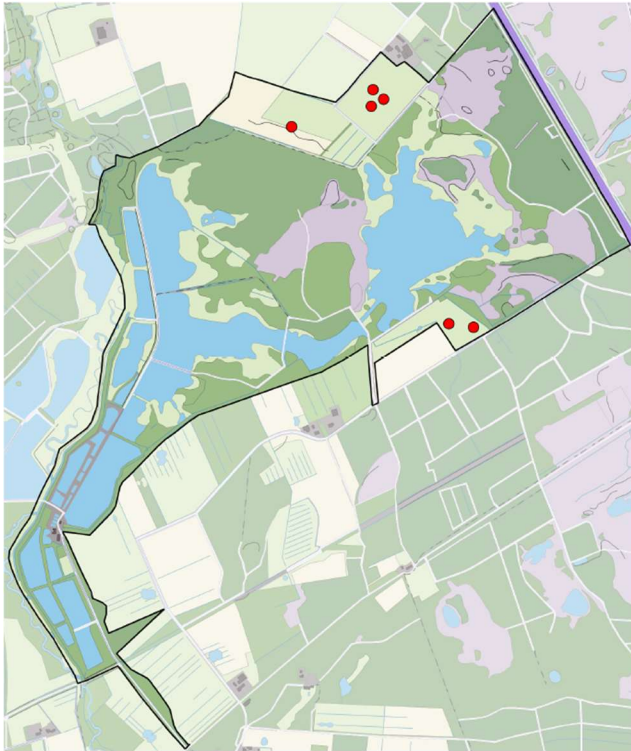
Kleine Plevier (2 territoria)

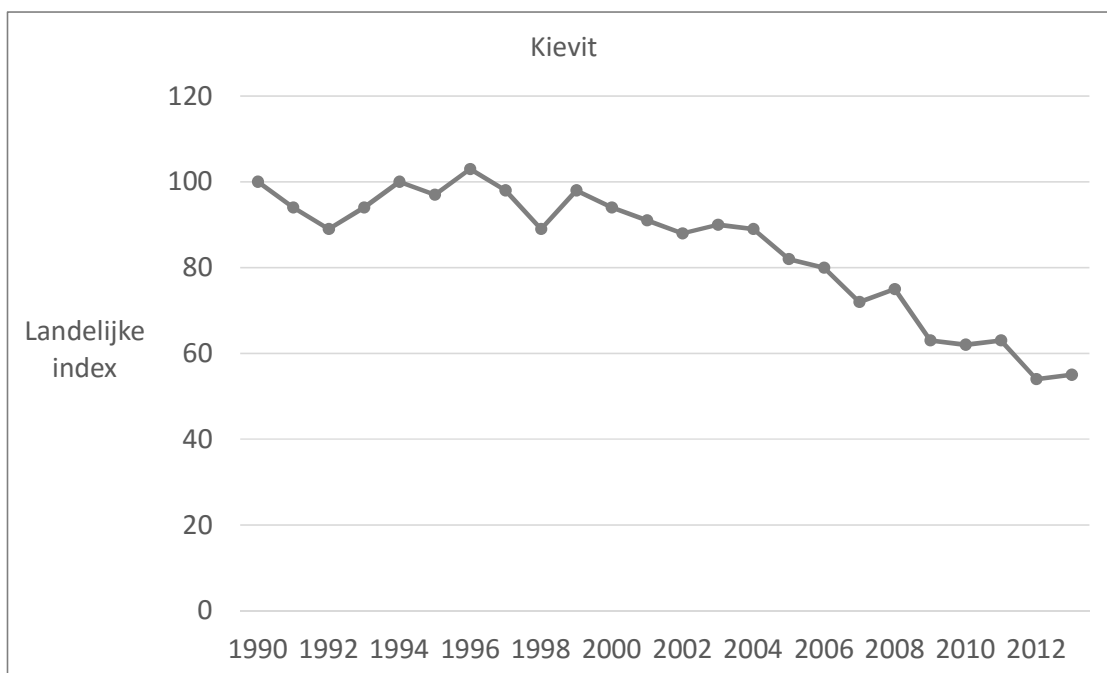
De kleine Plevier is een onregelmatige broedvogel in het gebied. Maar toch is zijn aanwezigheid vrij goed voorspelbaar. Als er in het broedseizoen vijvers of gedeeltes van vijvers droog komen te staan dan verschijnen de Kleine Plevieren. Dit jaar bood de nieuw gegraven vijver 23 kansen aan de Kleine Plevier omdat de vijver lopende het voorjaar steeds minder water ging bevatten. Daardoor kwam een groot oppervlak kale bodem droog te staan. Zoals meerdere steltloper trommelt de Kleine Plevier vaak met zijn poten op de grond om wormen naar boven te halen. Naast wormen worden kleine kreeftachtigen en insecten gegeten. Landelijk gezien doet de Kleine Plevier het goed.

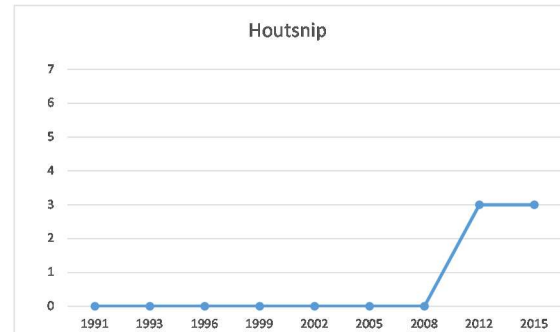
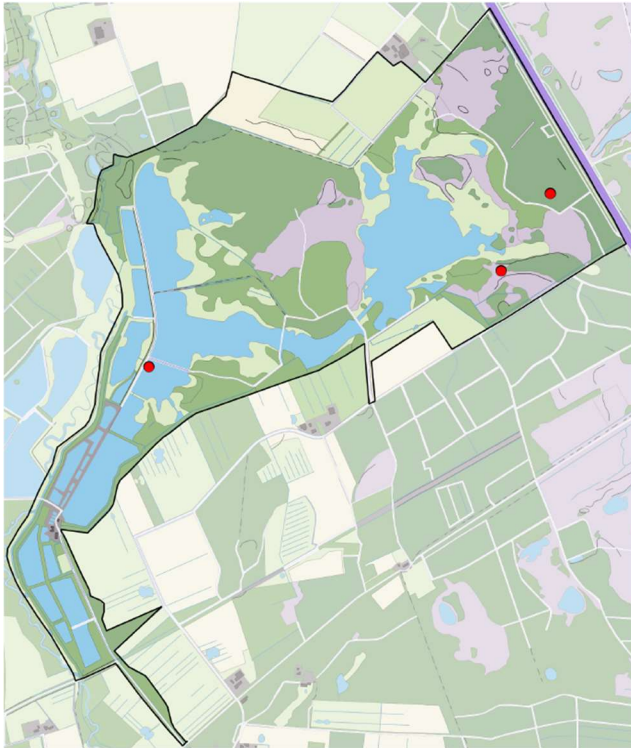
Kievit (6 territoria)

De graslanden aan de noordkant van het gebied herbergen in de meeste jaren wel Kieviten. Dit jaar bood de deels drooggevallen nieuwe vijver 23 ook plaats voor twee territoria. De landelijke trend is dramatisch en daardoor worden de niches in natuurgebieden zoals ook dit gebied steeds belangrijkere broedplaatsen voor de Kievit.

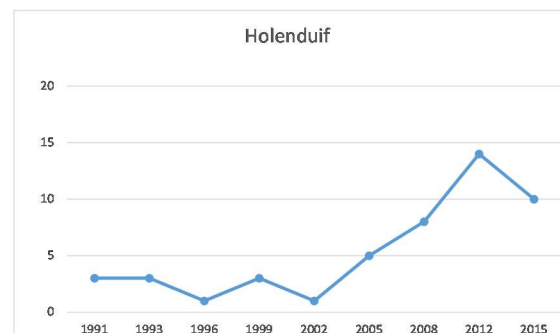
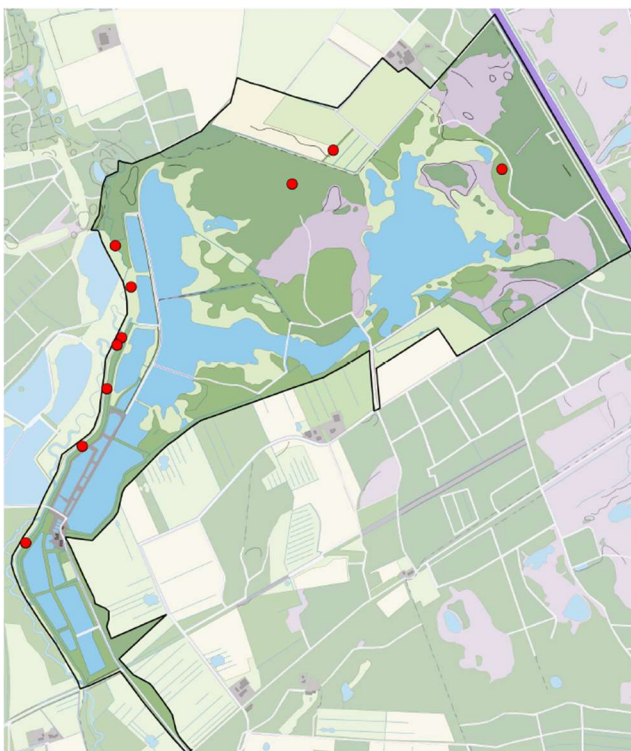

Houtsnip (3 territoria)

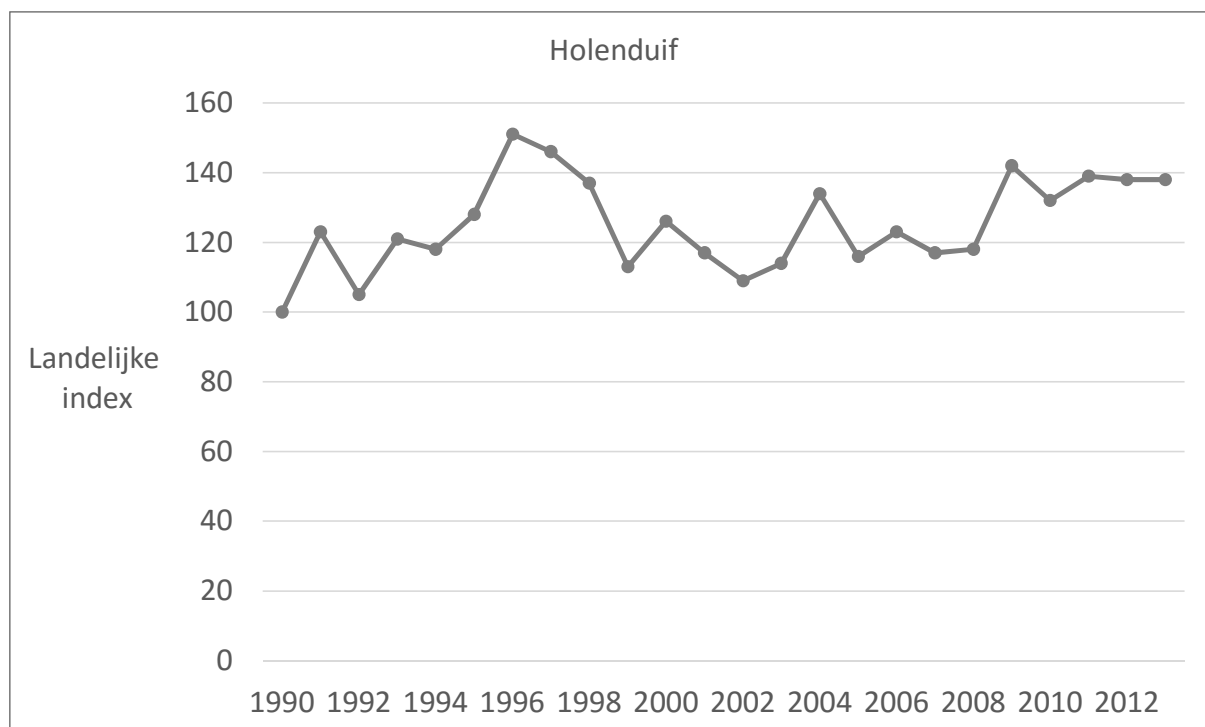

Bij de vorige inventarisatie in 2012 werden de eerste drie territoria van de Houtsnip in het gebied vastgesteld. Dit jaar werden wederom drie territoria gevonden. De soort doet het de laatste jaren erg goed in de Kempen. De Houtsnip is een lastige soort om te inventariseren. Daardoor zijn er geen goede landelijke trends aan te geven

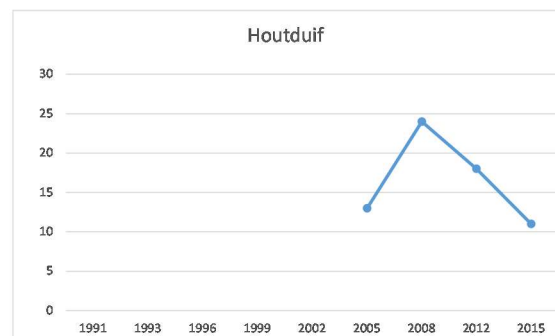
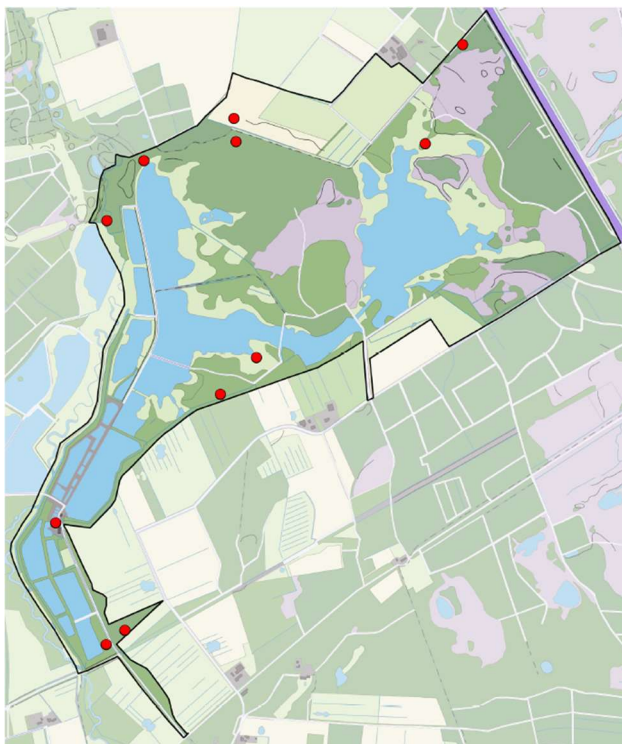
Holenduif (10 territoria)

Met de Holenduif gaat het onverminderd goed op de Visvijvers. En het is duidelijk hoe dat komt; De aftakelende populierenrij langs de Tongelreep biedt volop gelegenheid aan de holenbroeders. Ook de Holenduif profiteert hiervan. Overigens gaat het de Holenduif landelijk gezien ook voor de wind. Het ouder worden van het bos en de toename van staand dood hout zijn hier waarschijnlijk debet aan.

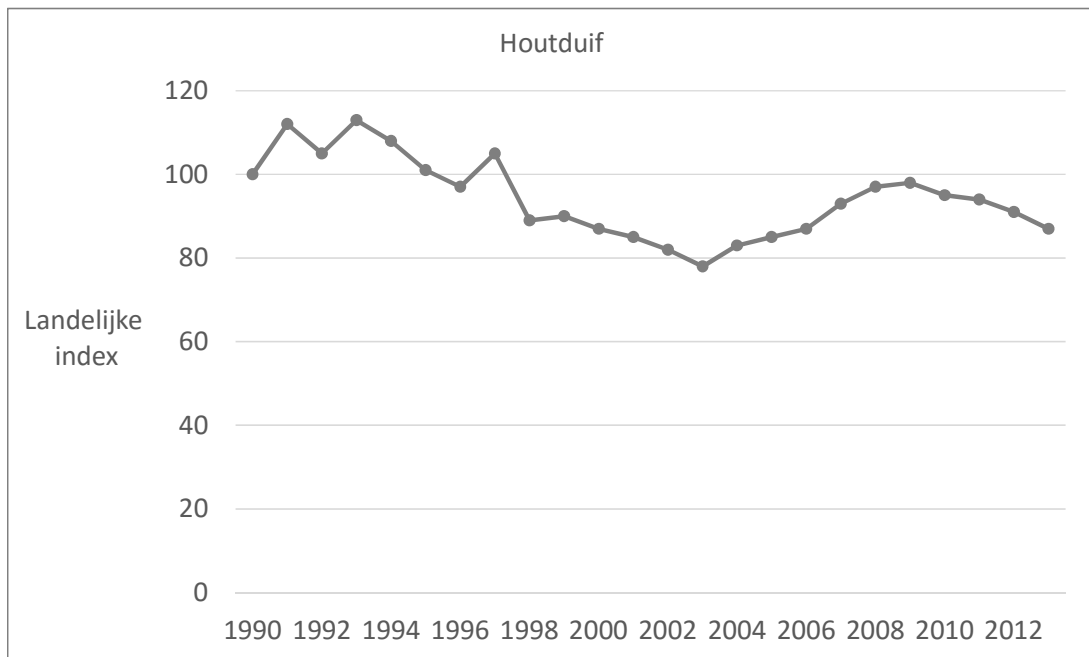

Houtduif (11 territoria)

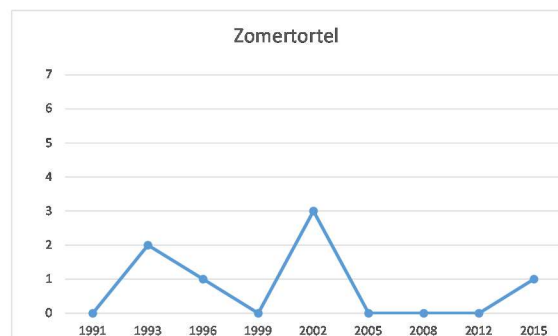
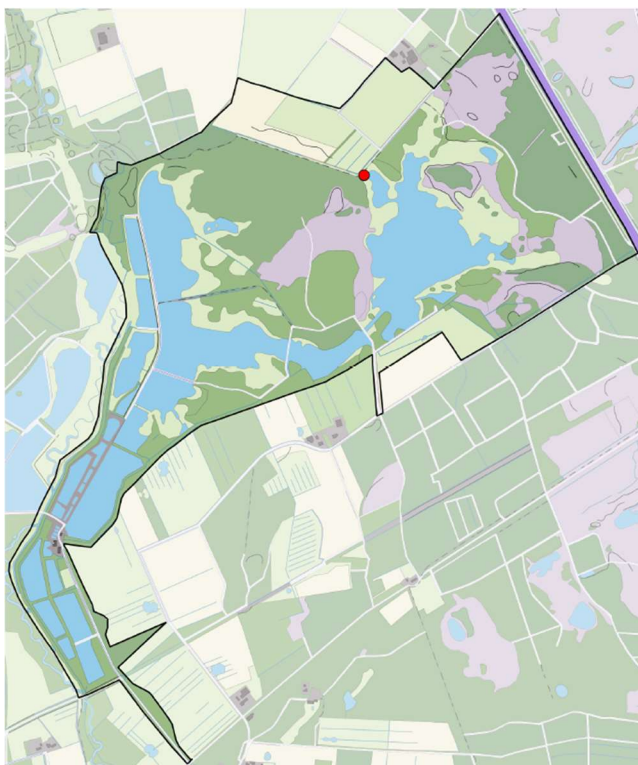

De Houtduif geeft de laatste jaren een ander beeld dan de Holenduif. De Houtduif gaat in het gebied achteruit sinds 2008. Voor een deel is dat te verklaren door het openkappen van het dennenbos in het noordelijke deel van het gebied (zie foto hieronder). Het areaal gesloten bos is niet zo groot op de Visvijvers en dat is dus recent nog afgenomen. Maar ook op landelijk niveau is een achteruitgang te zien en zelfs in het stedelijk gebied is de laatste jaren een lichte daling van de aantallen te zien (SOVON MUS project).

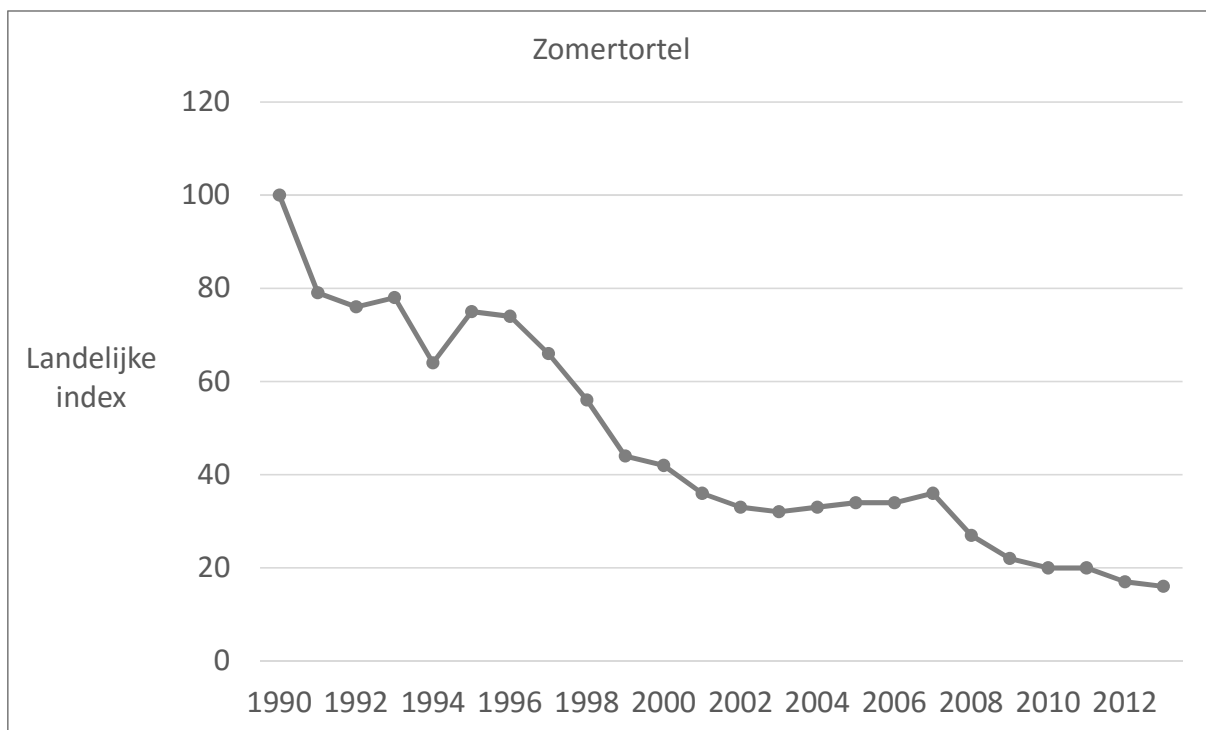

Zomertortel (1 territorium)

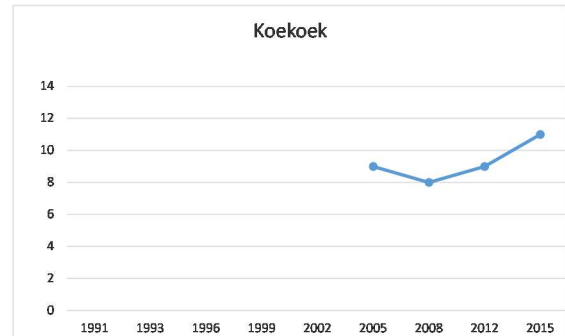
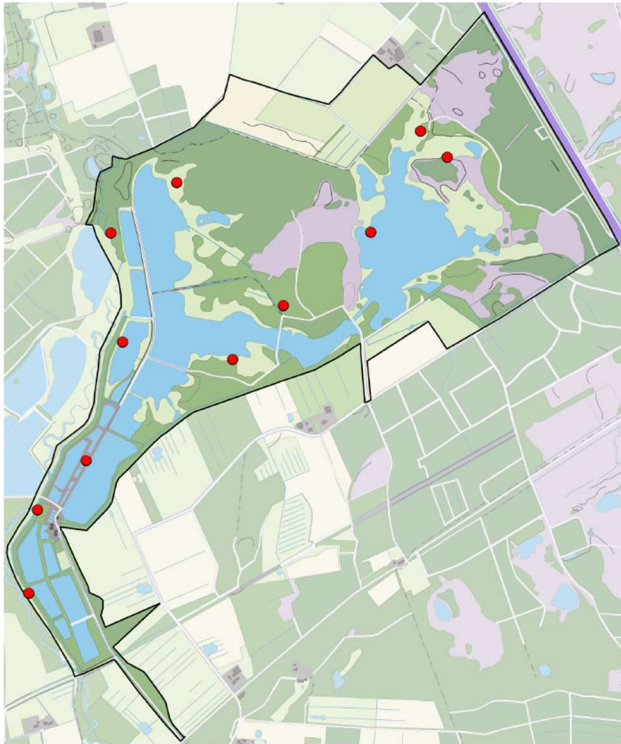

De Zomertortel is al jaren een marginale broedvogel in het onderzoeksgebied. Na drie inventarisaties afwezig te zijn geweest konden we dit jaar weer één territorium van de Zomertortel registreren. Het gebied bevat wel ogenschijnlijk geschikte biotopen, zeker door het inzaaien van kruidenrijke stroken in en bij het onderzoeksgebied, maar ze blijken steeds minder vaak te worden bezet. De oorzaak moet echter waarschijnlijk niet zozeer binnen het gebied worden gezocht want de landelijke index geeft een

zorgelijke, dalende trend te zien. Als mogelijke oorzaken worden voorlopig de intensivering van de landbouw, een verslechterende toestand in het overwinteringsgebied (Sahel) en de jacht in het middellandse zeegebied tijdens de trek genoemd.

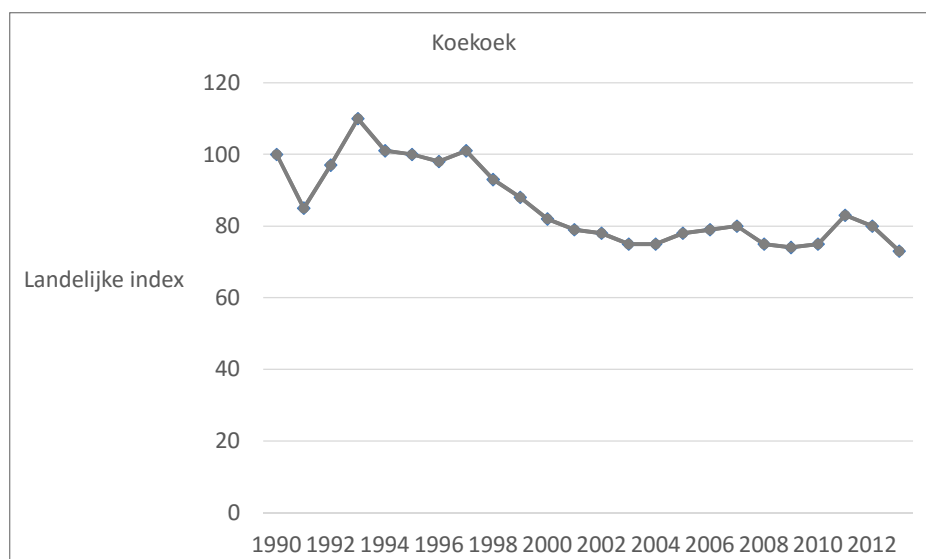

Koekoek (11 territoria)

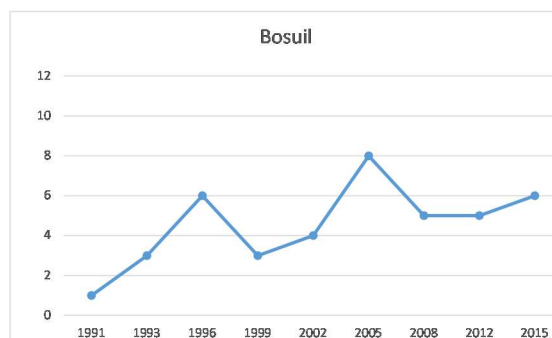
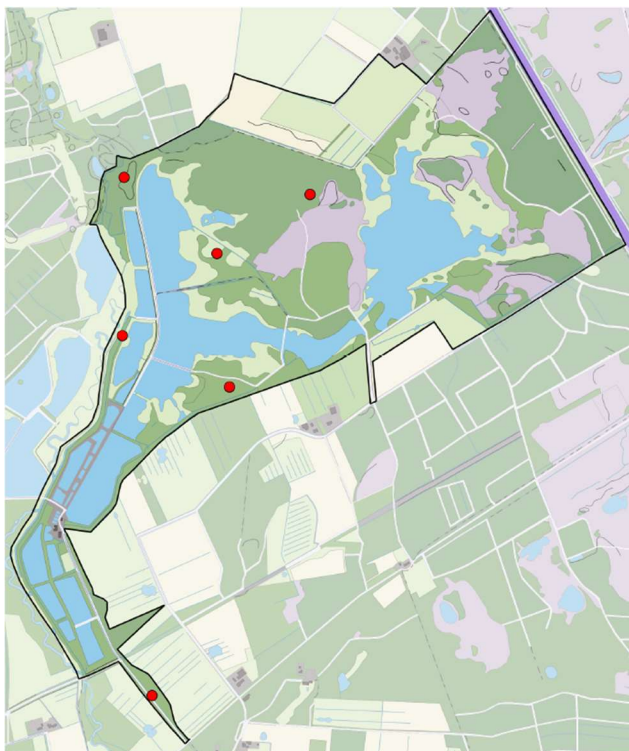

De Koekoek is een buitengewoon lastige soort om te inventariseren. De roep is onmiskenbaar en wordt veelvuldig geuit maar de vogels leggen grote afstanden af en daardoor wordt het lastig om te bepalen of een individu al is ingetekend of niet. Er is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de volgende methode: bij aankomst in het te onderzoeken deelgebied worden de Koekoeken die dan (uitsluitend) roepen ingetekend en daarna worden tijdens de inventaristieronde geen exemplaren meer ingetekend. Deze methode geeft een wat minder nauwkeurige locatie en mogelijk een ondertelling maar voorkomt dubbeltellingen. Door het groot aantal bezoeken denken we dat de ondertelling voldoende gecompenseerd wordt.

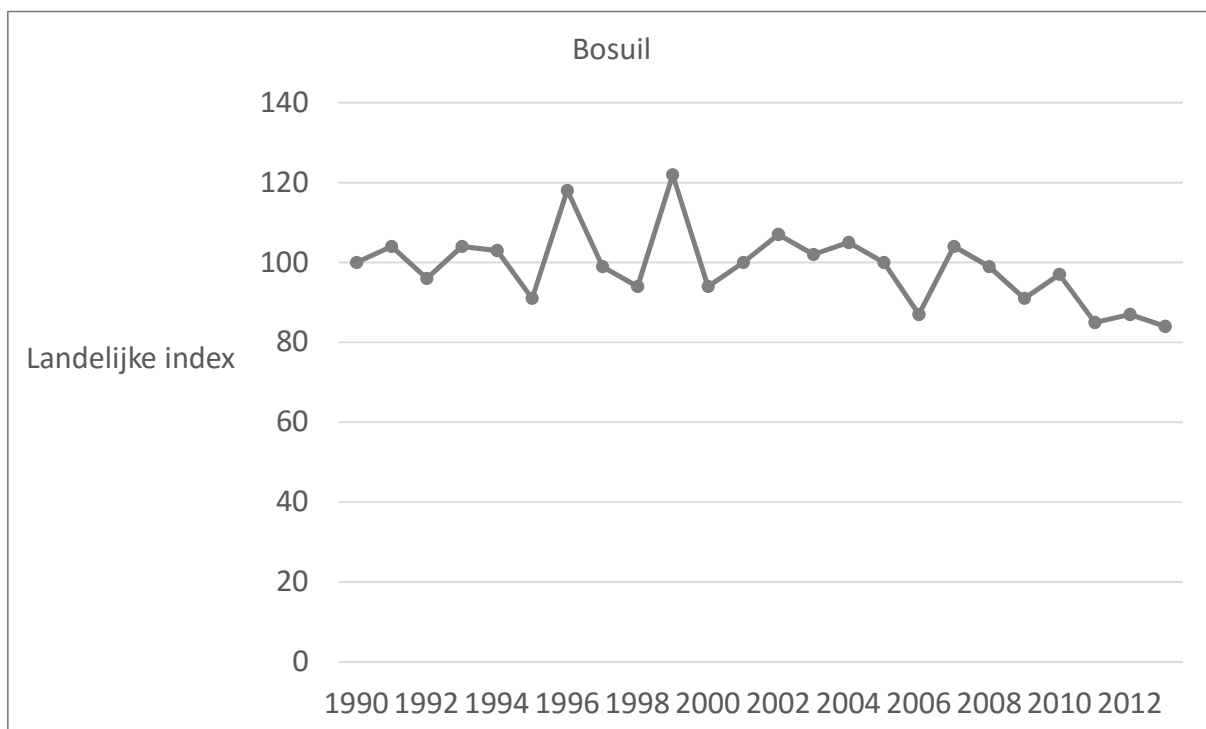
Landelijk gezien geeft de Koekoek een licht dalende trend te zien. Op de Valkenswaardse Visvijvers is daar vooralsnog niets van te merken. Met de vele broedparen Kleine Karekiet en de weelderige begroeiing is het gebied zeer geschikt voor de Koekoek.

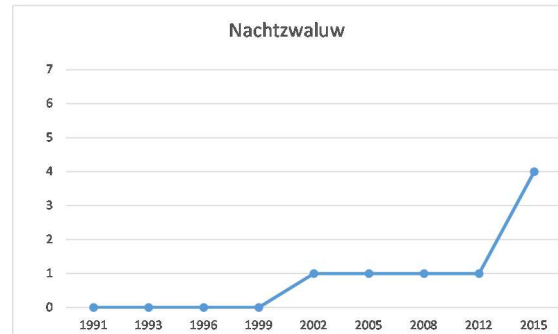
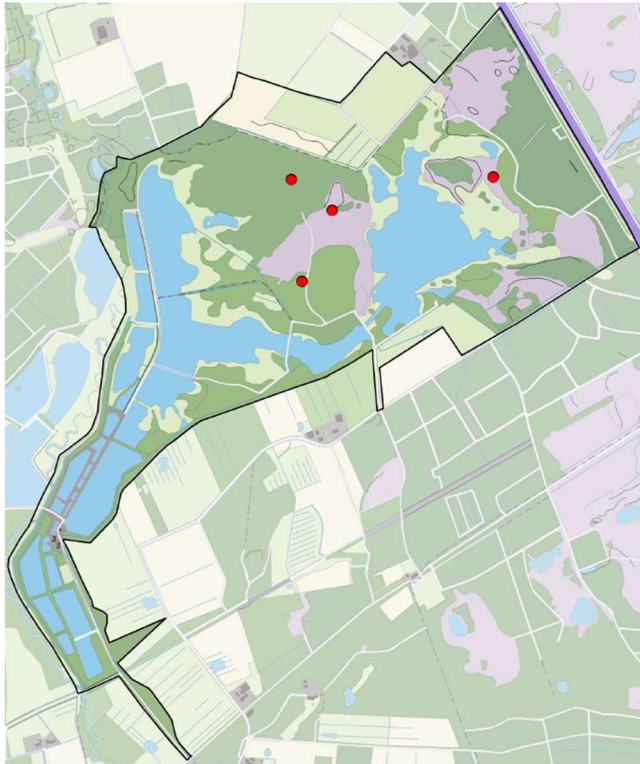
Bosuil (6 territoria)

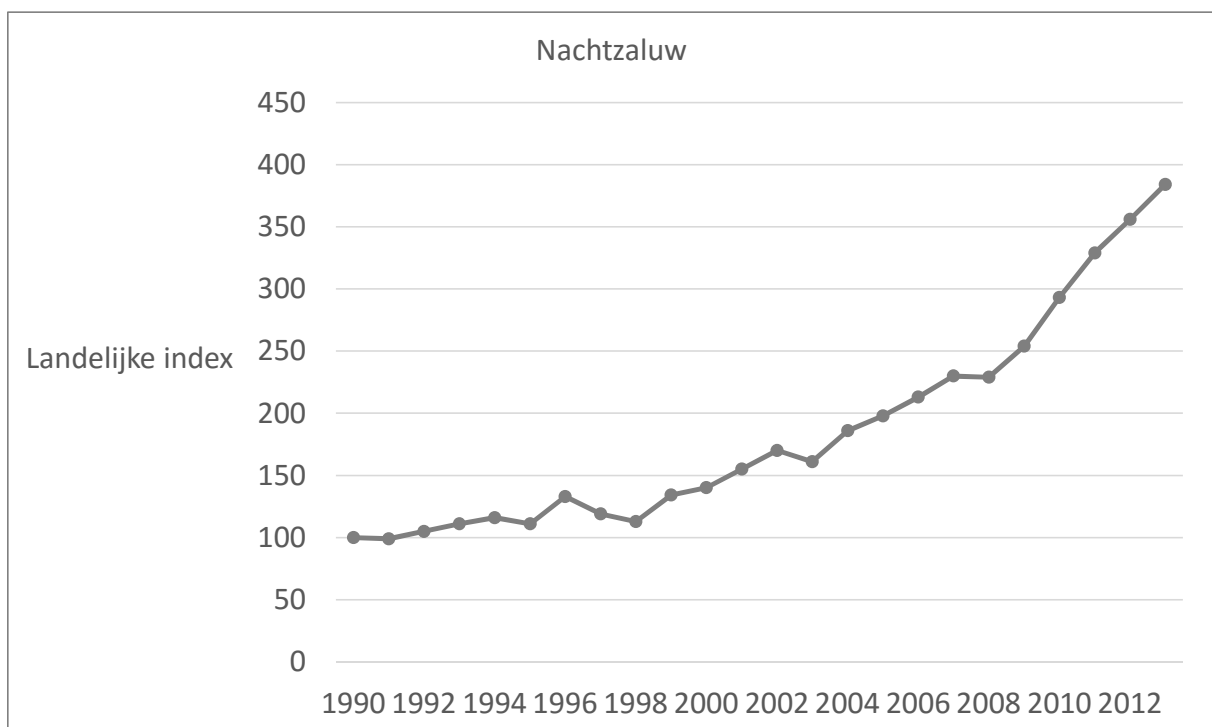
Bij iedere inventarisatie wordt in januari één avondronde gelopen speciaal voor de Bosuil. De rest wordt aangevuld met waarnemingen in de vroege ochtend en avondbezoeken. Daar door wordt een goed beeld verkregen van de stand. Door de oogharen bekeken lijkt de stand nog steeds op te lopen in het gebied. Landelijk gezien lijkt de stand van de Bosuil wel min of meer gestabiliseerd.

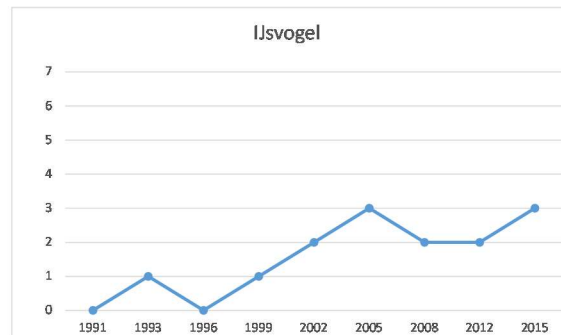
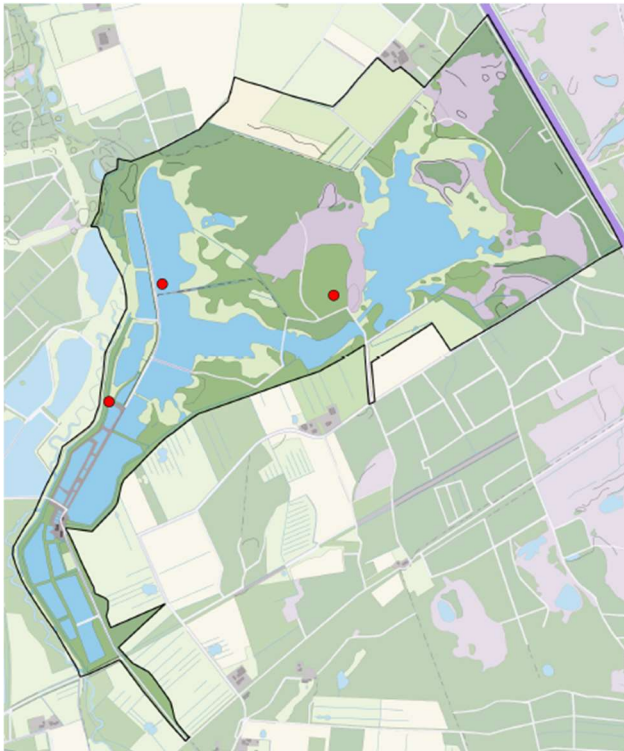
Nachtzwaluw (4 territoria)

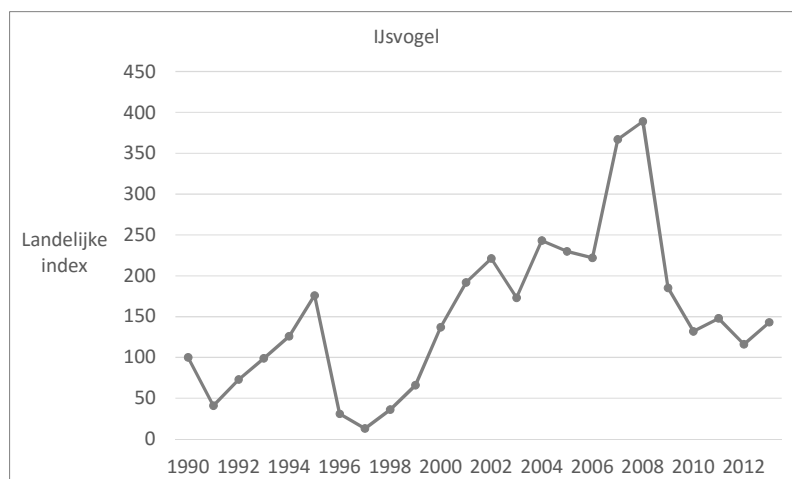
Het opengekapte bos in het centrale noordelijke deel lijkt een gunstige invloed te hebben op de Nachtzwaluw. Nog niet eerder werden vier territoria vastgesteld op de Visvijvers. De twee westelijke territoria werden in eerdere inventarisaties ook al vastgesteld. De twee territoria in het opengekapte bos zijn echter nieuw. Ook landelijk gezien is de trend positief.

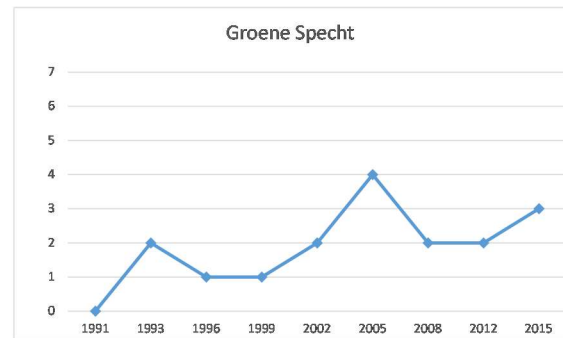
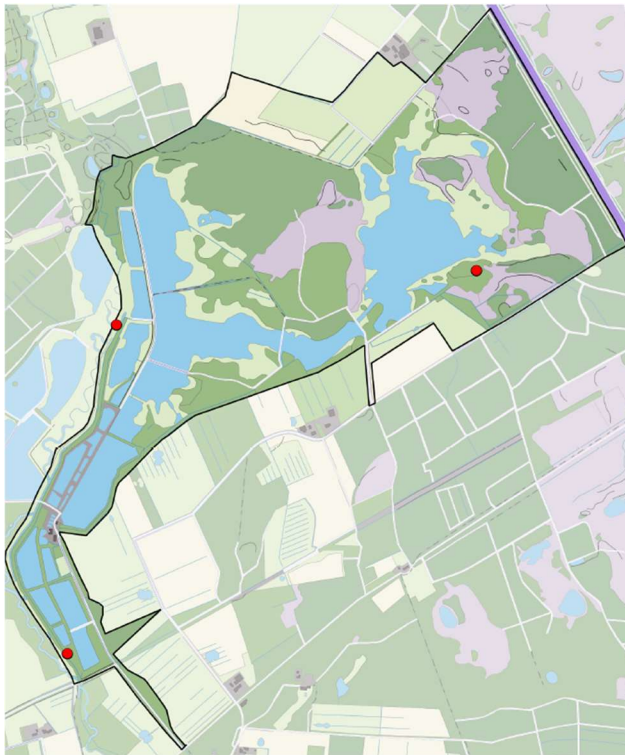
IJsvogel (3 territoria)

Twee tot drie territoria lijken de laatste inventarisaties de maximale bezetting in het gebied. In het centrale deel werd ver van het water gebroed in een wortelkluit van een omgewaaide boom in het opengekapte bos. IJsvogels zijn veelvuldig en op diverse plaatsen in het gebied waargenomen gedurende het broedseizoen. Vooral door de rechtlijnige voedselvluchten goed in kaart te brengen, kan een goed beeld worden verkregen van het aantal broedparen en de broedlocatie. De landelijke trend wordt sterk beïnvloed door het optreden van strenge winters.

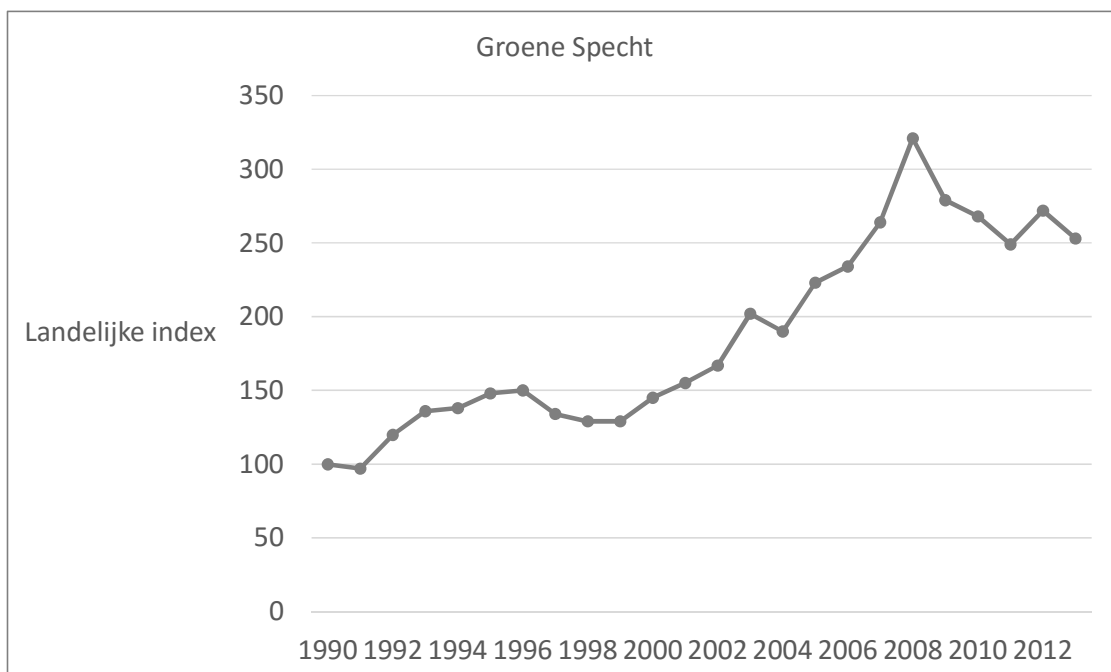

Groene Specht (3 territoria)

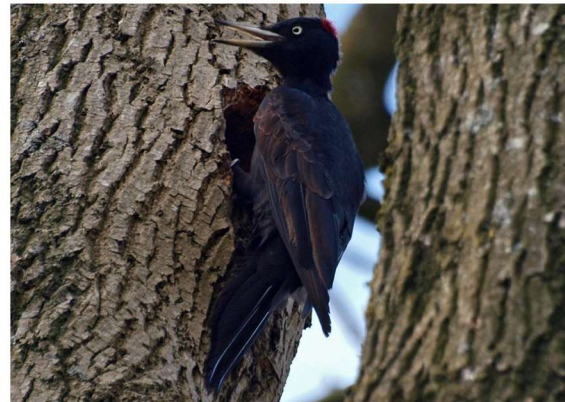

De Groene Specht lijkt langzaam toe te nemen in het gebied. Groene Spechten hebben een groot territorium en er zijn voldoende graslanden in de omgeving om te foerageren. Het opgaande loofhout en de aftakelende populierenrij langs de Tongelreep vormen samen met de rust in het gebied er waarschijnlijk voor dat voor het broeden voor dit gebied gekozen wordt. Ook landelijk zit de soort in de lift.

Waarschijnlijk is het ontbreken van recent strenge winters hier debet aan.

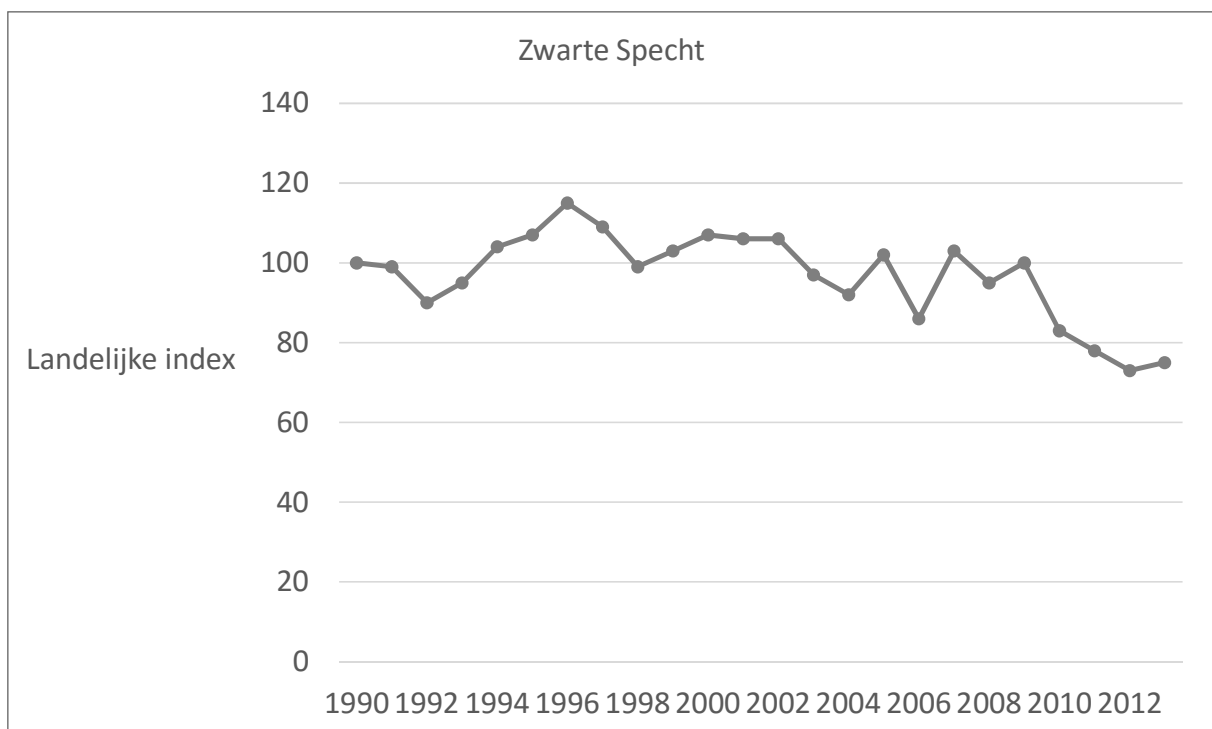

Zwarte Specht (5 territoria)

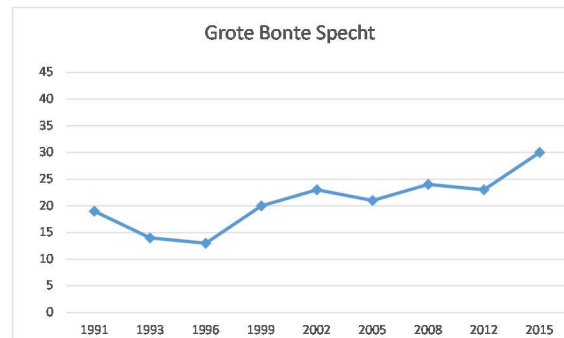
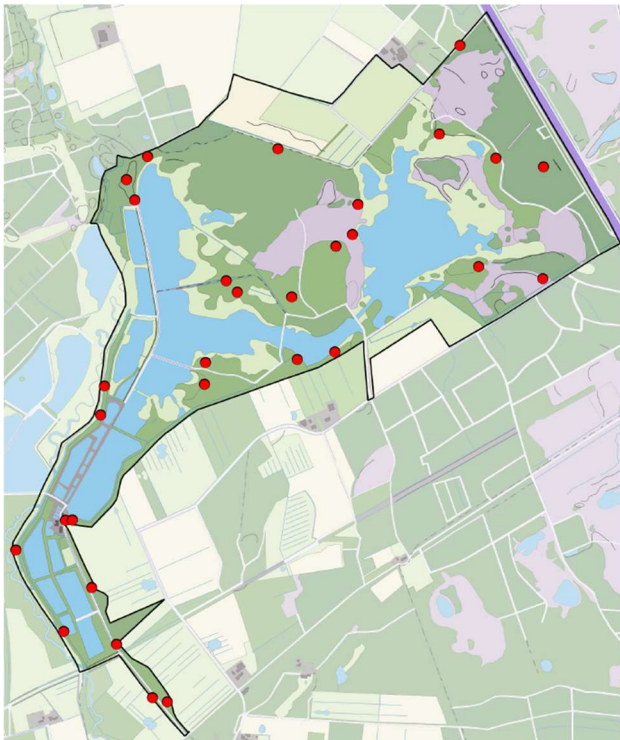

Ook de Zwarte Specht doet het goed in het gebied. Evenals in 2012 werden ook nu weer 5 territoria vastgesteld. Ook bij de Zwarte Specht zijn de territoria groot en zegt de locatie van de stippen (hoogste broedcode) niet zo veel. Maar dat neemt niet weg dat de omstandigheden blijkbaar erg gunstig zijn. Er zijn ruime foerageermogelijkheden in de bossen rond de Visvijvers.

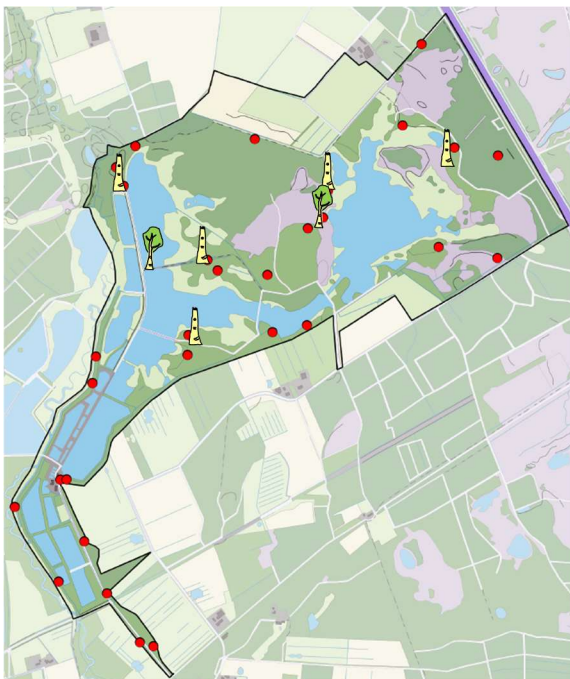
Landelijk gezien ziet het er voor de Zwarte Specht wat minder rooskleurig uit; na een lange stabiele periode lijkt de trend de laatste jaren een dalende.

Grote Bonte Specht (30 territoria)

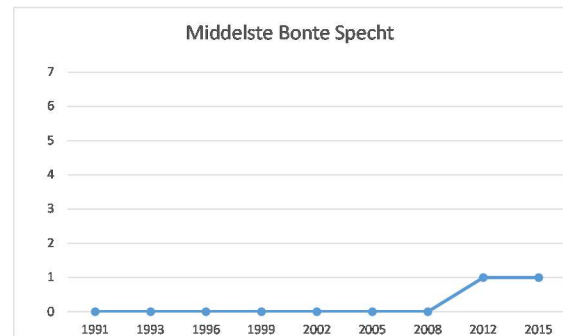
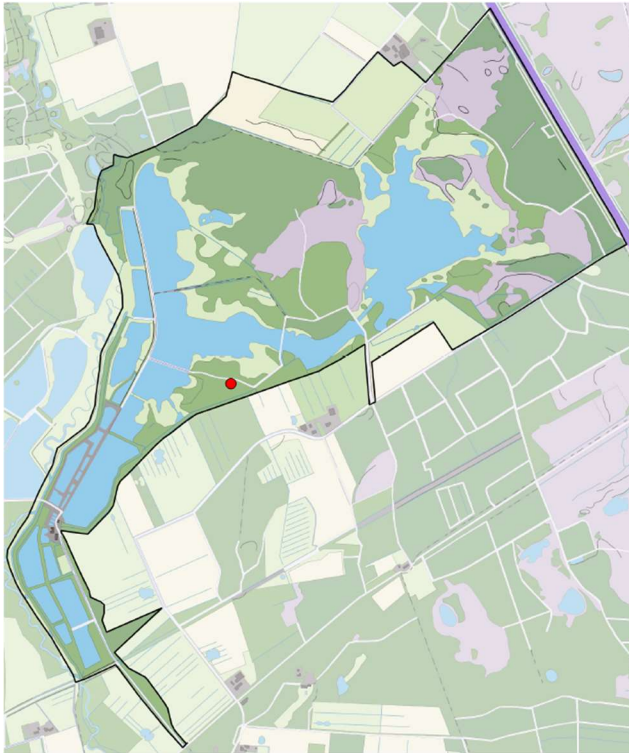

Ook voor de Grote Bonte Specht zet de stijgende lijn door. De steeds ouder wordende zachte houtsoorten bied blijkbaar een goed biotoop want 30 territoria betekent een dichtheid van 14 paar per 100 ha. En dat is dan nog inclusief het open water. Dat is heel hoog want gemiddeld bedraagt de dichtheid in natuurgebieden zo'n vijf tot tien paren per 100 ha (Poelmans & van Diermen 1997). Rond eind mei kunnen nesten worden gevonden aan de hand van roepende jongen. Er konden zeven nestholtes worden opgespoord. Zoals gewoonlijk zien we weer een grote voorkeur voor dode berken bij de Grote Bonte Specht. Vijf nesten werden aangetroffen in dode berken en twee nesten in levende berken, zie onderstaande kaartje. De landelijke trend is ook positief

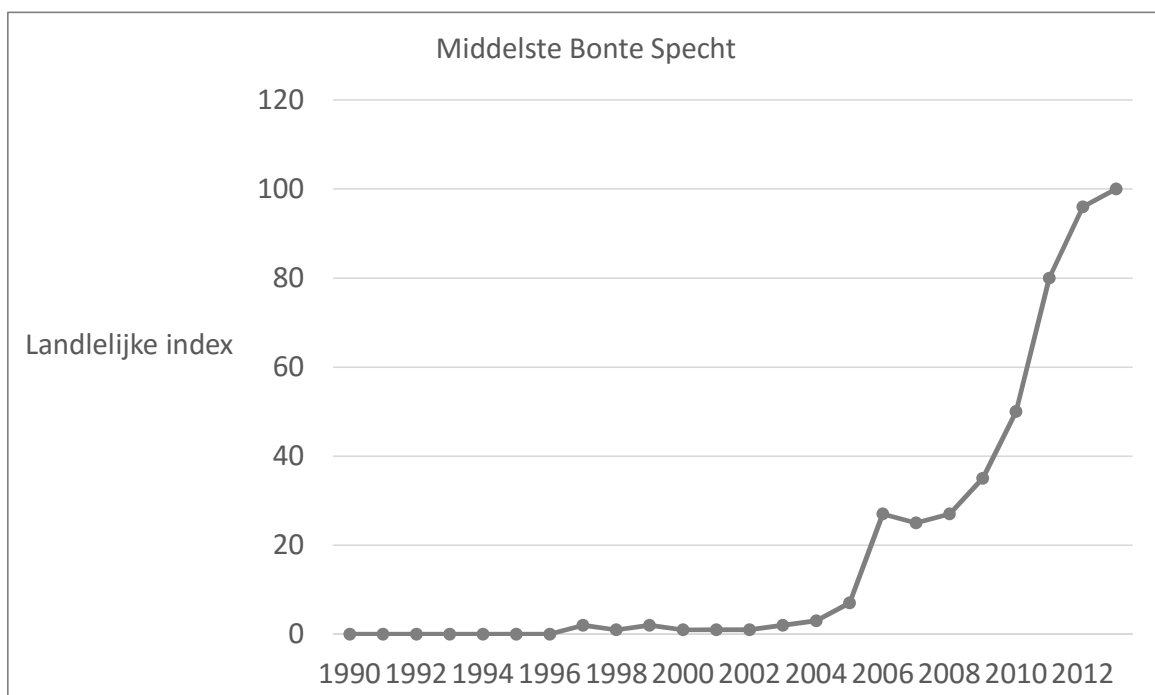

- Bezette nestholte in dode Berk
- Bezette nestholte in levende Berk

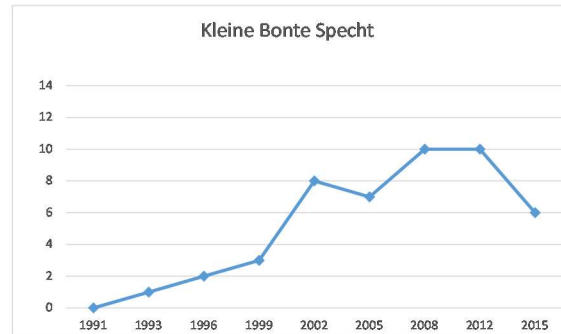
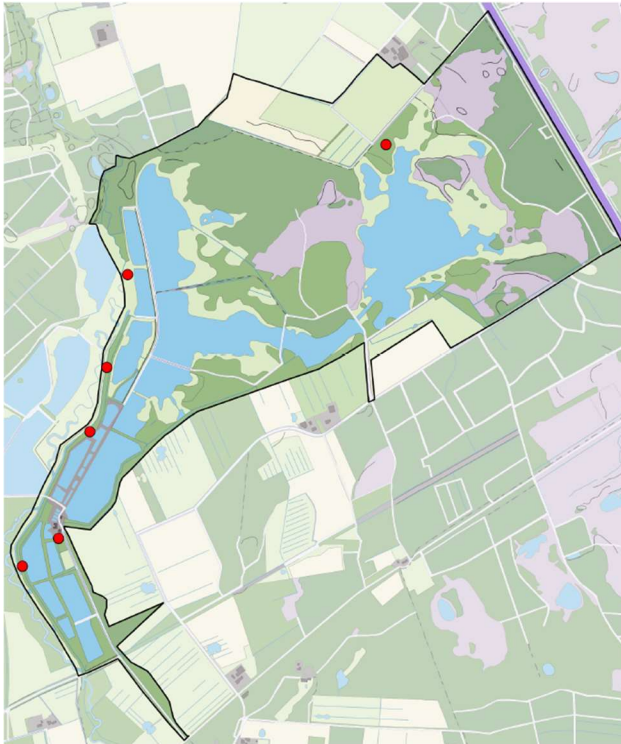
Middelste Bonte Specht (1 territorium)

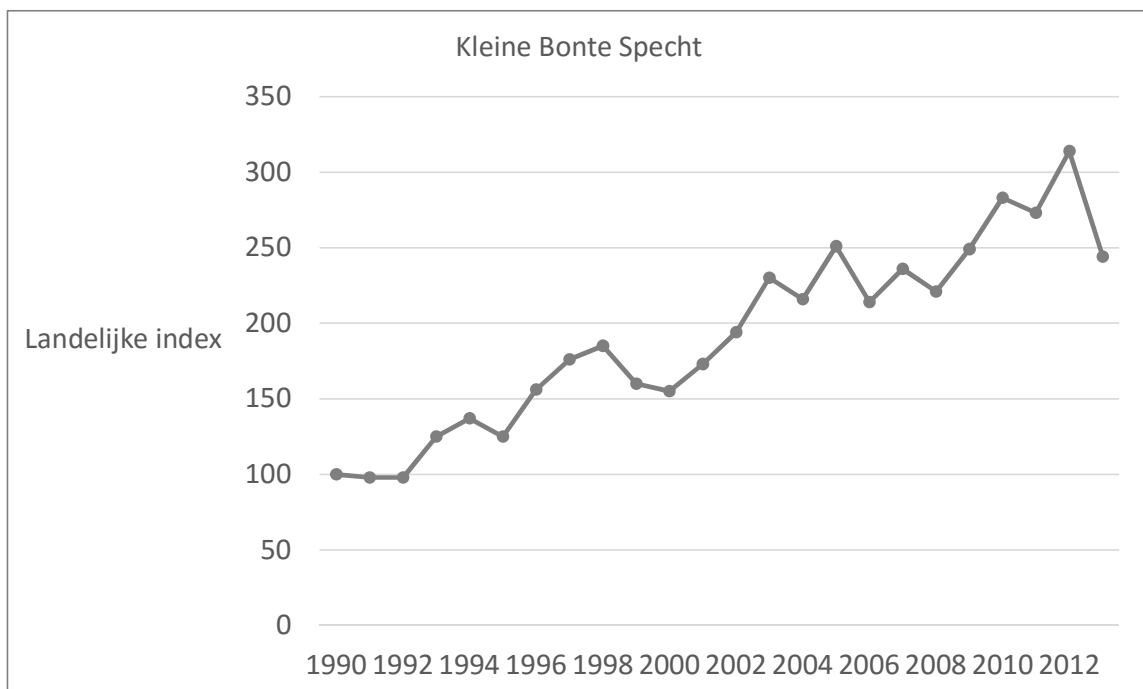
Na 2012 werd in 2015 opnieuw een territorium van de Middelste Bonte Specht vastgesteld. Deze spechtensoort is sinds de eeuwwisseling Nederland aan het veroveren. Voorlopig beperkt de Middelste Bonte Specht zich nog wel tot de wat oudere loofbossen. De Visvijvers bevatten blijkbaar genoeg geschikt terrein voor de Middelste Bonte Specht om zich er te kunnen handhaven. De vogel is wel behoorlijk zwijgzaam. Waarschijnlijk komt dit doordat er geen naaste concurrenten aanwezig zijn.

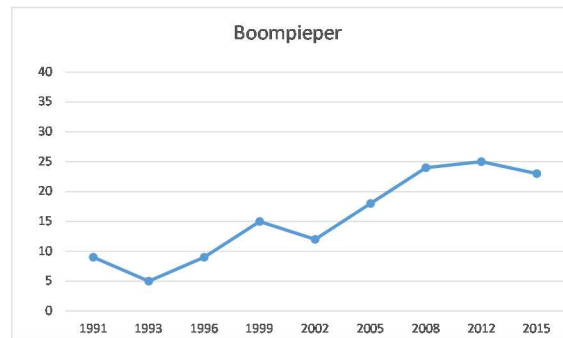
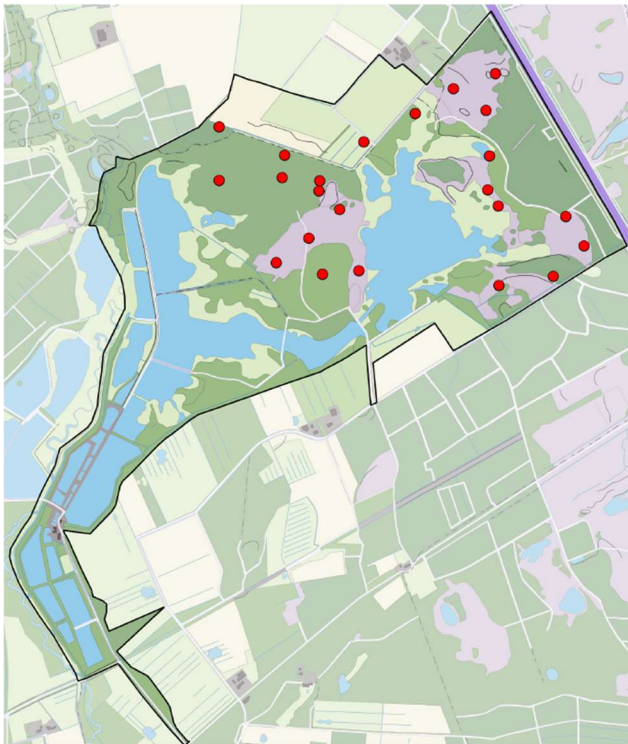
Kleine Bonte Specht (6 territoria)

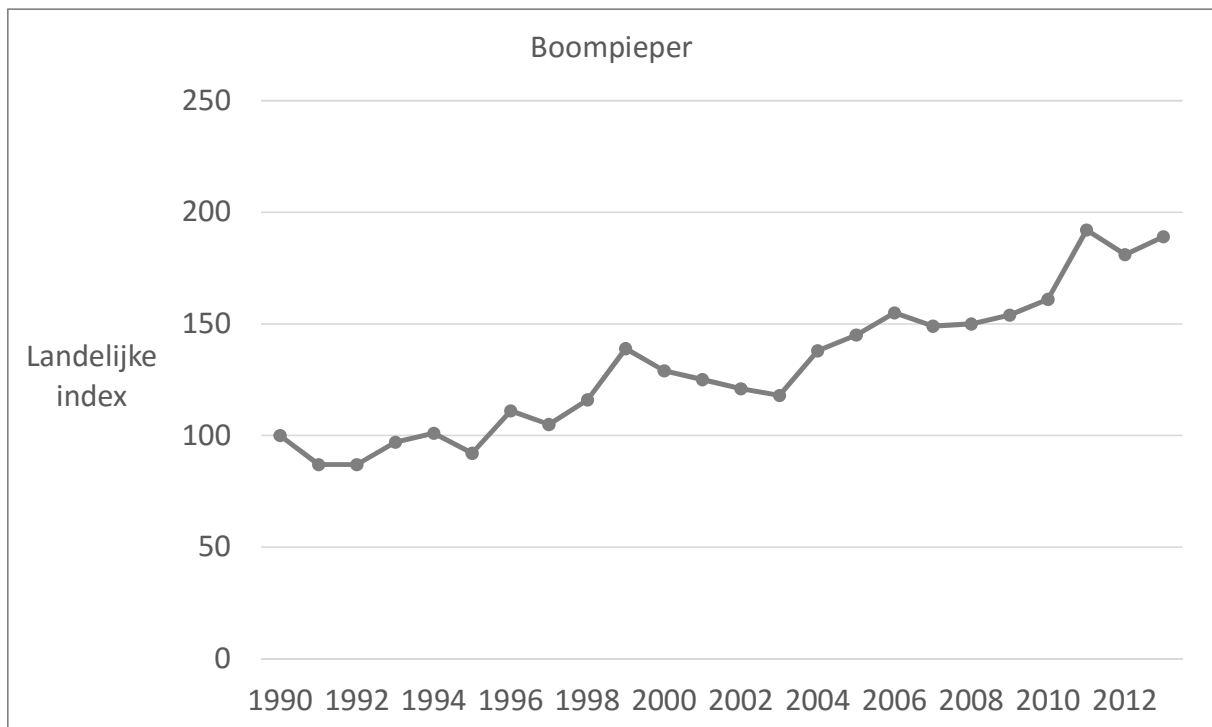
De kleine Bonte Specht is de enige spechtensoort die dit jaar wat minder territoria in het gebied had dan in 2012. Op één na zaten alle paren in de populierenrij langs de Tongelreep. Het is een soort die gemakkelijk over het hoofd gezien kan worden wat ze zijn soms erg zwijgzaam.

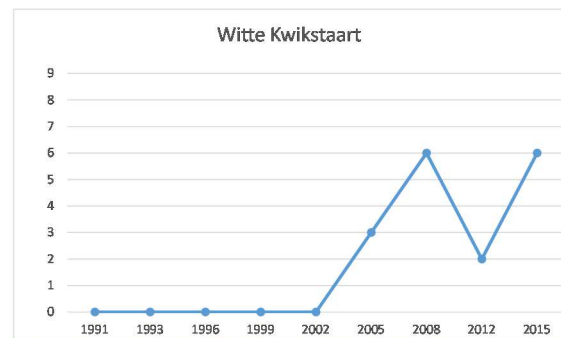
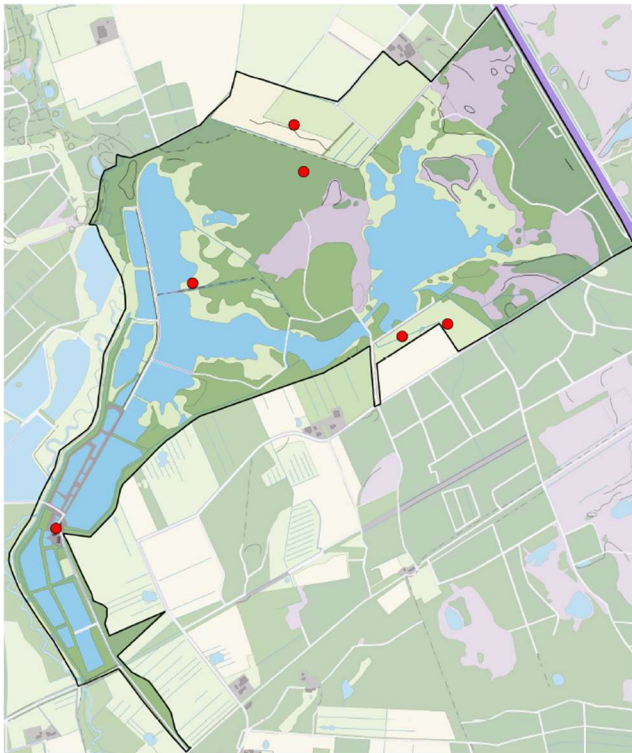
Boompieper (23 territoria)

De Boompieper bezet, zoals steeds, alleen het noordoostelijke deel van het gebied. Op alle heide gebiedjes is de soort aanwezig, ook op de vergraste delen. Daarnaast is nu ook het opengekapte bos meer toegankelijk voor de Boompieper. Voor de houtkap van dit bos waren er al een paar open plekjes die door Boompiepers bezet werden maar niet zo veel als nu.

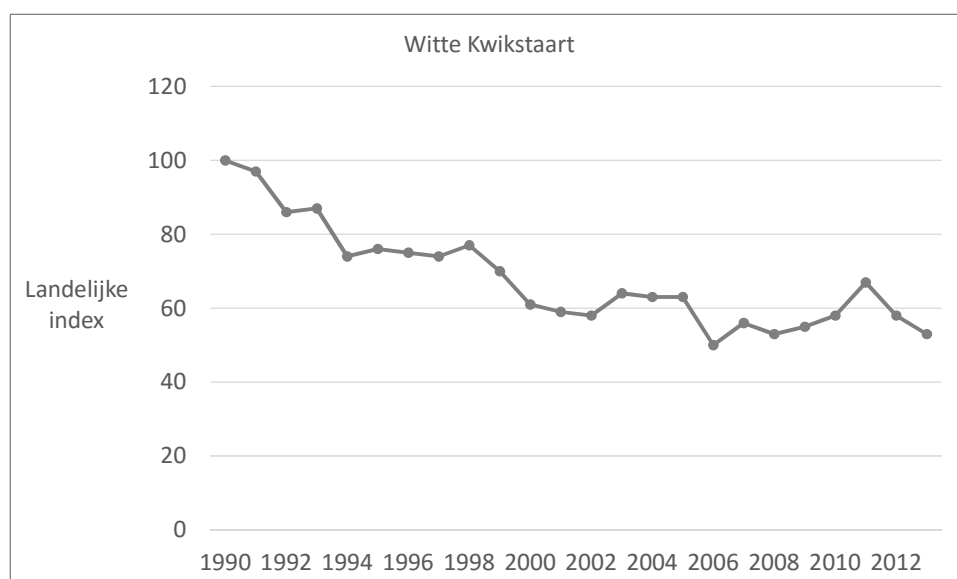

Witte Kwikstaart (6 territoria)

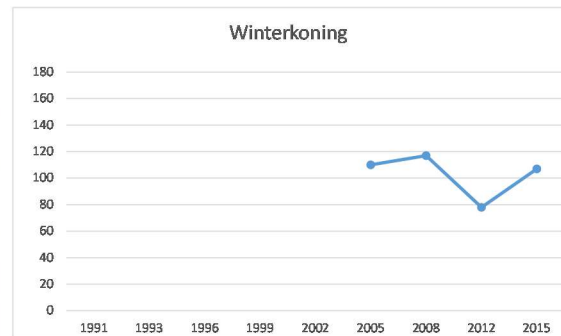
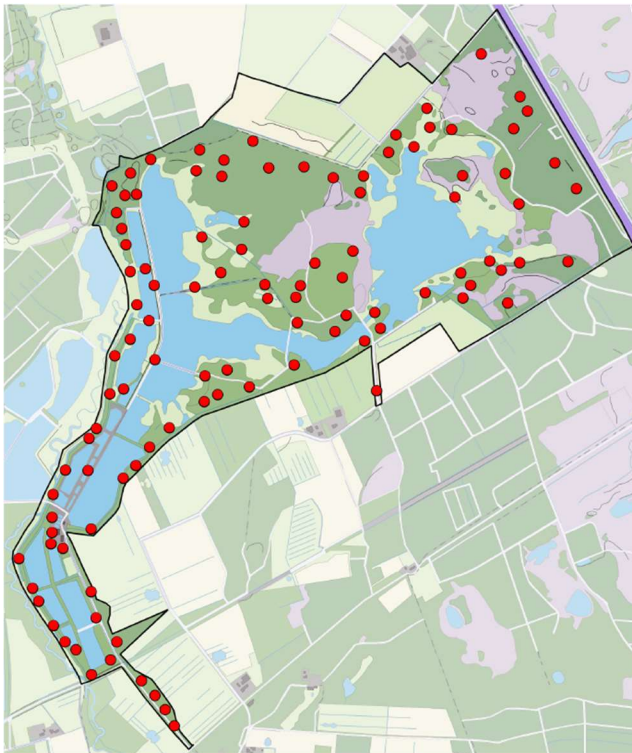

Voor het jaar 2005 kwam de Witte Kwikstaart niet of slechts sporadisch voor op de Visvijvers. De directe omgeving van de vijvers was weelderig begroeid en daardoor ongeschikt. Alleen nabij graslanden in het uiterste zuiden en noorden van het gebied en bij de enige woning/bedrijfsgebouw werden in 2005 territoria vastgesteld (Kolsters Wouters 2006).

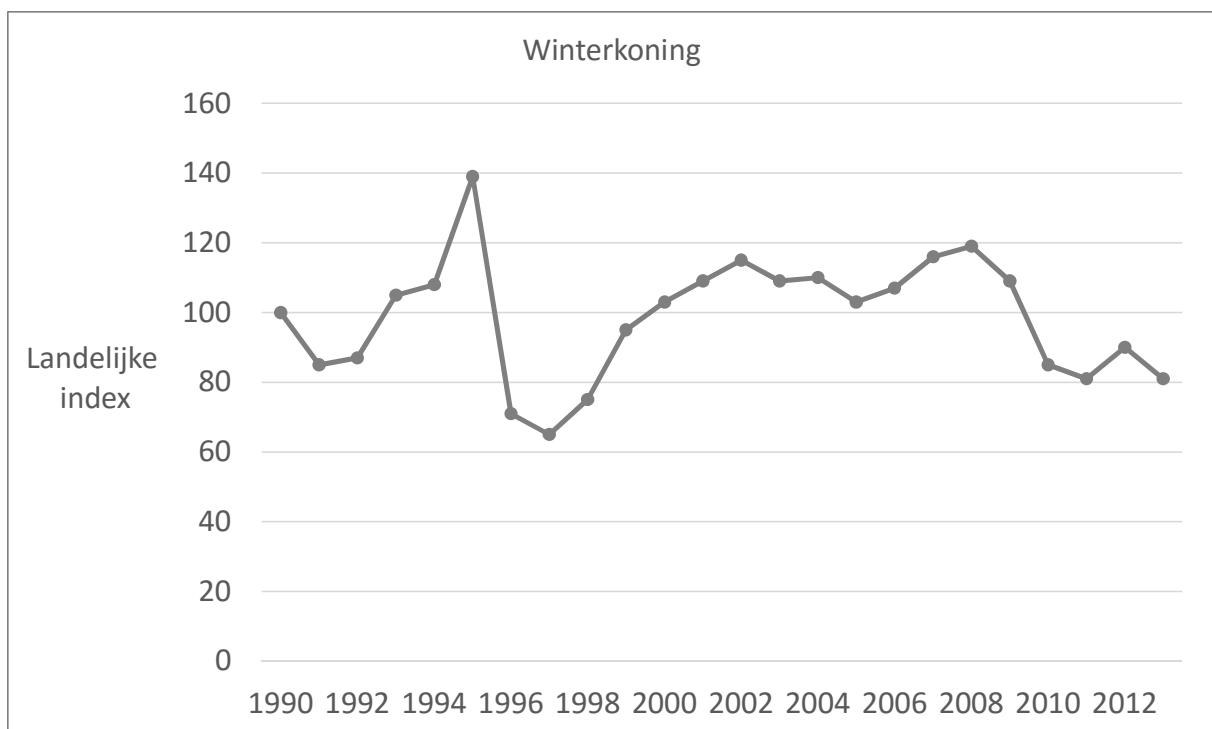
Na het vrijzetten van de vijvers in 2005 kwamen er voor de Witte Kwikstaart kansen voor structurele vestiging. De dijkjes tussen de vijvers werden toen volledig kaal gemaakt. De Witte Kwikstaart sprong daar snel op in en er werden diverse van die kale dijkjes bezet (Wouters & Kolsters 2012). In 2012 waren de dijkjes blijkbaar al weer te veel begroeid (Wouters & Kolsters 2012). Nieuwe kansen ontstonden er in 2015 door het openkappen van het dennenbos en bij de nieuw gegraven vijver 23 die met zijn nog onbegroeide oevers plaats bood aan twee paar Witte Kwikstaarten.

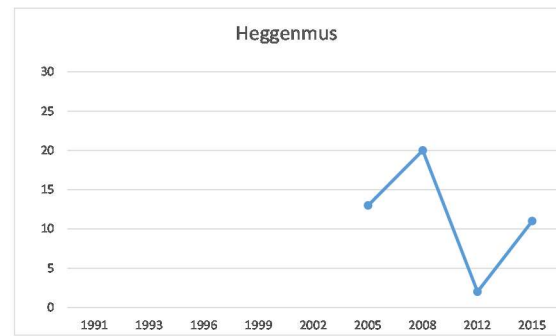
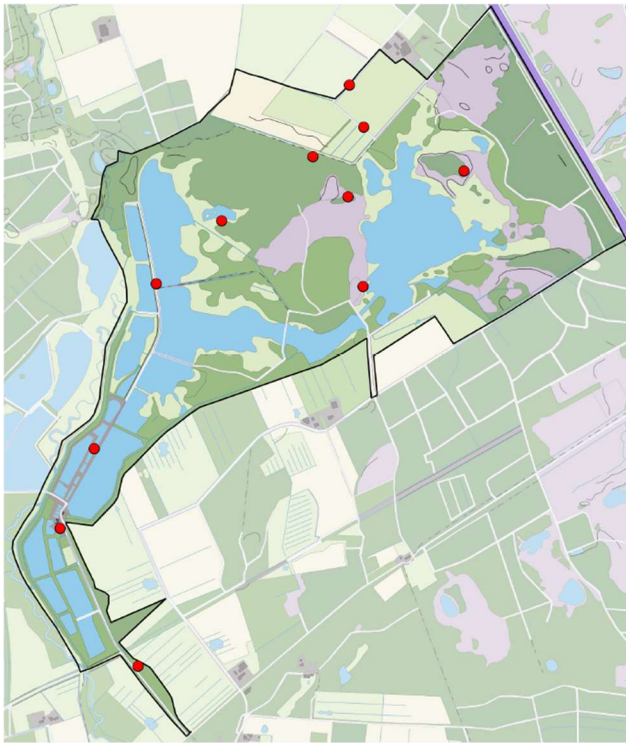
Winterkoning (107 territoria)

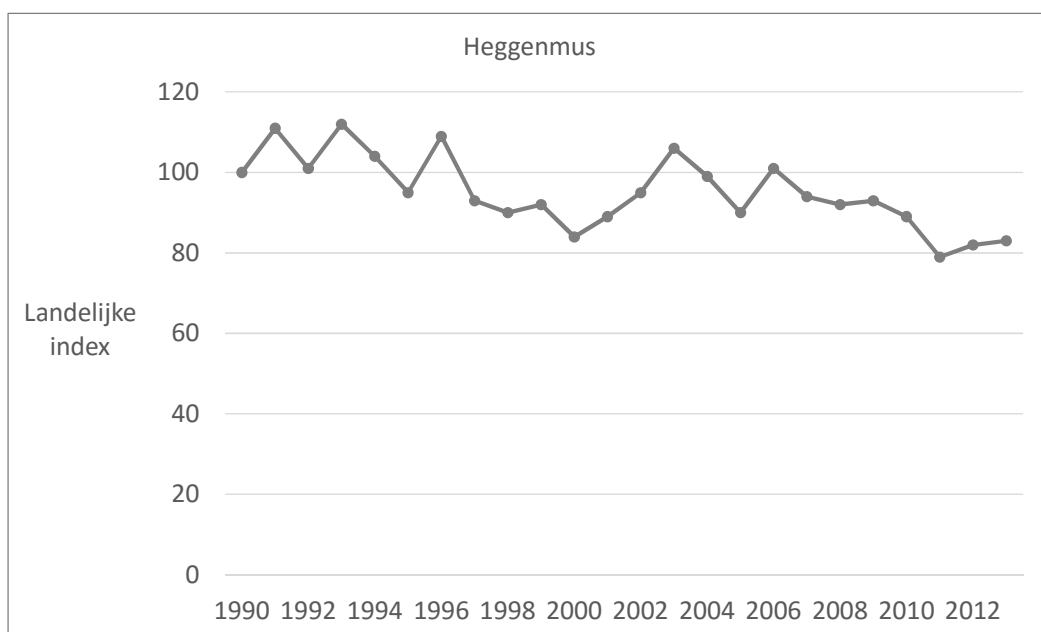
Overall waar voldoende begroeiing in de vorm van bomen of struiken voorkomt, vinden we de Winterkoning. De populatie is weer terug op het niveau van 2005. In 2012 werden aanzienlijk minder territoria vastgesteld door een strenge vorstperiode in de voorafgaande winter (Wouters & Kolsters 2012). Ook in de landelijke trend is dat terug te vinden; de winter van 1995-1996 was een van de koudste winters van de laatste decennia en reduceerde de stand met ongeveer vijftig procent.

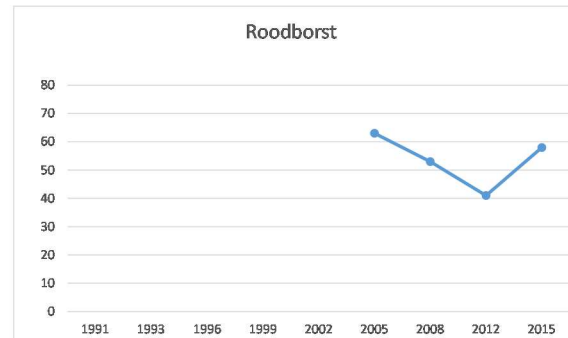
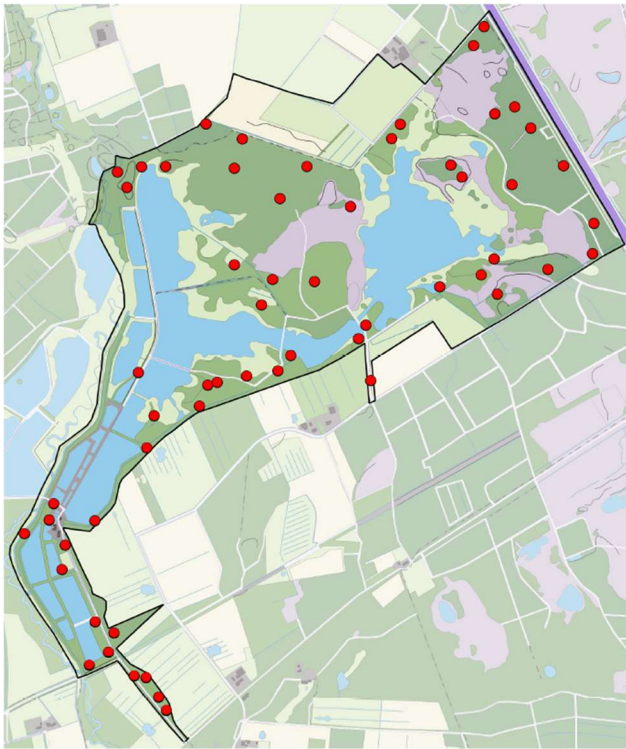
Heggenmus (11 territoria)

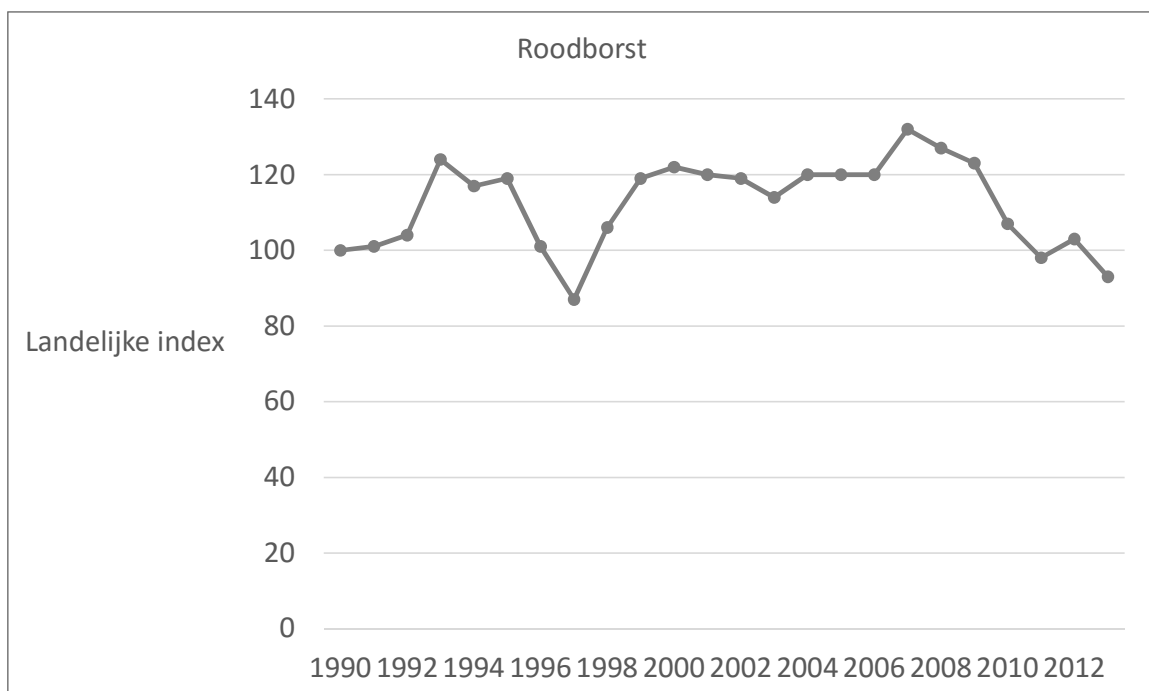
De Heggenmus is pas voor de vierde keer kwantitatief geïnventariseerd en geeft een erg wisselend beeld te zien. Vooral het contrast tussen 2008 en 2012 was groot: twintig territoria, tegenover twee territoria. Naar alle waarschijnlijkheid had hier de genoemde strenge vorstperiode in de voorgaande winter ook weer zijn invloed. Het is voorstelbaar dat wanneer dit gebied veel winterslachtoffers gevallen zijn het opnieuw koloniseren een tijd duurt omdat dit waarschijnlijk vanuit de bebouwde kom gebeurt waar door bijvoederen meer vogels een strenge winter overleven.

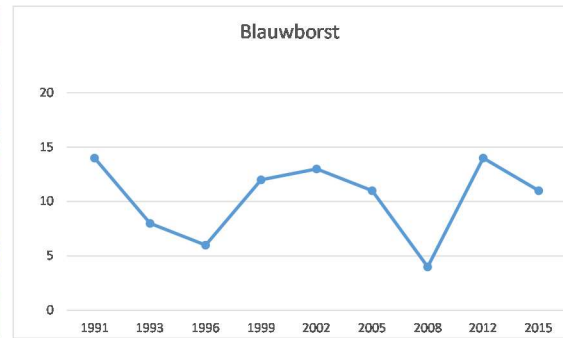
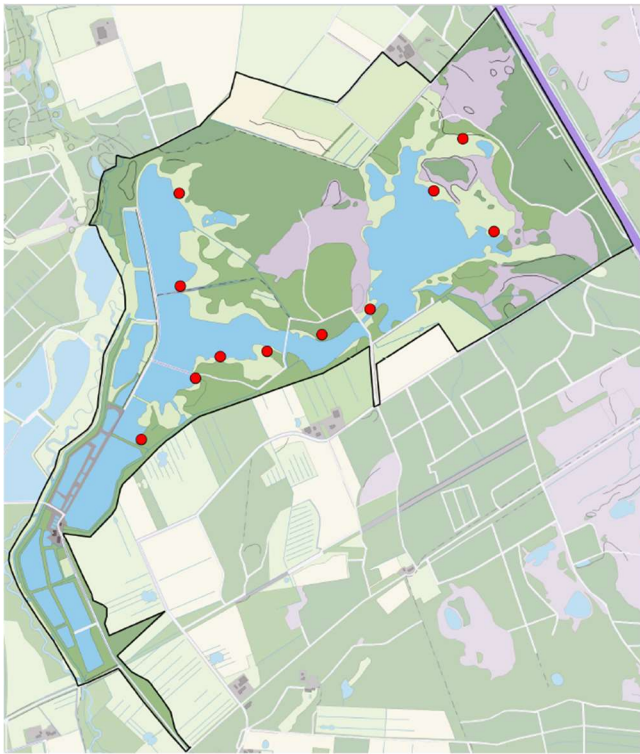
Roodborst (58 territoria)

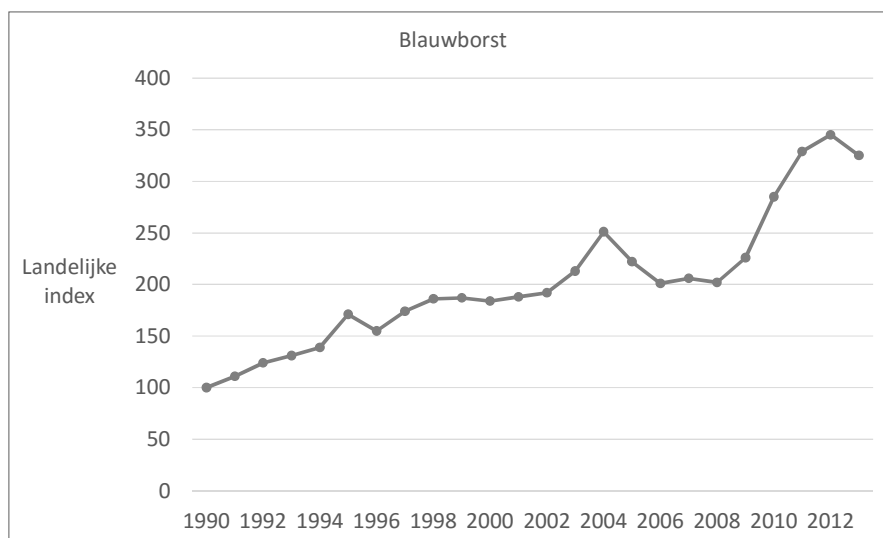
Na vier jaar kwantitatieve inventarisatie lijkt het gebied zo ongeveer 55 territoria te kunnen bevatten. De territoria in de naaldbossen ver weg van de vijvers worden pas later bezet (Kolsters & Wouters 2006). In de begroeiing met de aftakelende Populieren direct langs de Tongelreep is de Roodborst opvallend afwezig. De landelijke trend lijkt veel op die van de Winterkoning maar dan iets gedempt

Blauwborst (11 territoria)

De Blauwborst is al sinds het begin van de inventarisatiereeks met gemiddeld zo'n tien territoria aanwezig. De populatie lijkt wel stabiel maar varieert over negen inventarisaties tussen de vier en de veertien territoria. De landelijke index verloopt voor de Blauwborst erg positief.

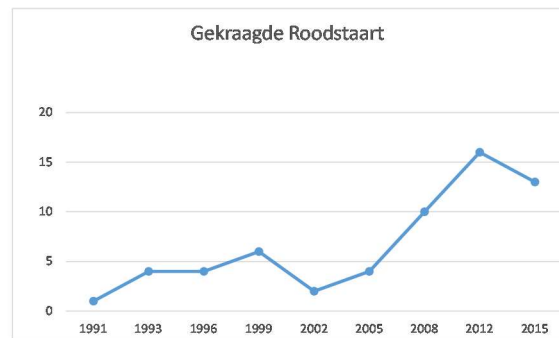
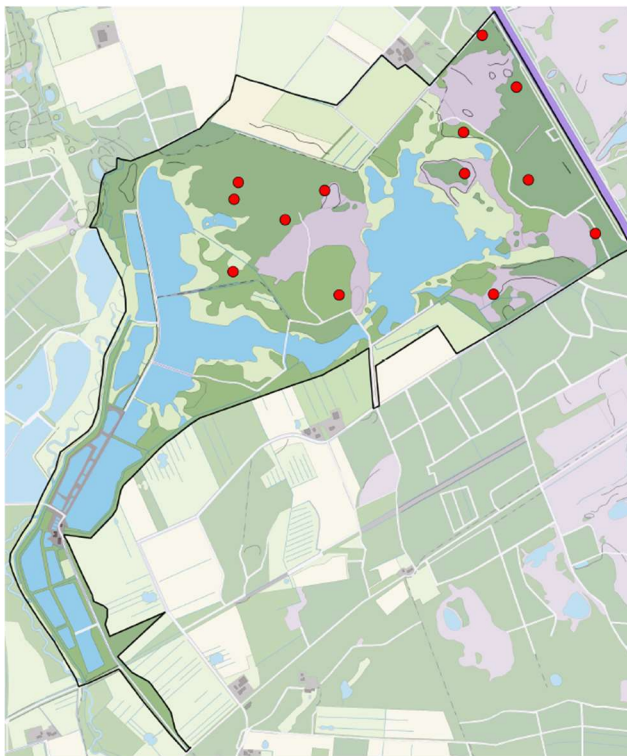
We kunnen ook een goed beeld krijgen van de voorkeur plaatsten van de Blauwborst op de Visvijvers. Daarvoor kunnen we alle territoria van de negen inventarisaties op één kaart zetten, zie volgende bladzijde. De hotspots worden dan duidelijk zichtbaar. Dit heeft natuurlijk alleen maar zin als het gebied de gehele periode ongeveer hetzelfde blijft. Voor dit gebied is dat het geval, zeker op de plaatsen die min of meer geschikt zijn voor Blauwborsten. Het zijn vooral de rietpercelen met hier en daar wat struiken waar de meeste stippen gevonden worden.

Alle territoria van de Blauwborst over de gehele onderzoeksperiode 1991-2015 tijdens negen inventarisaties

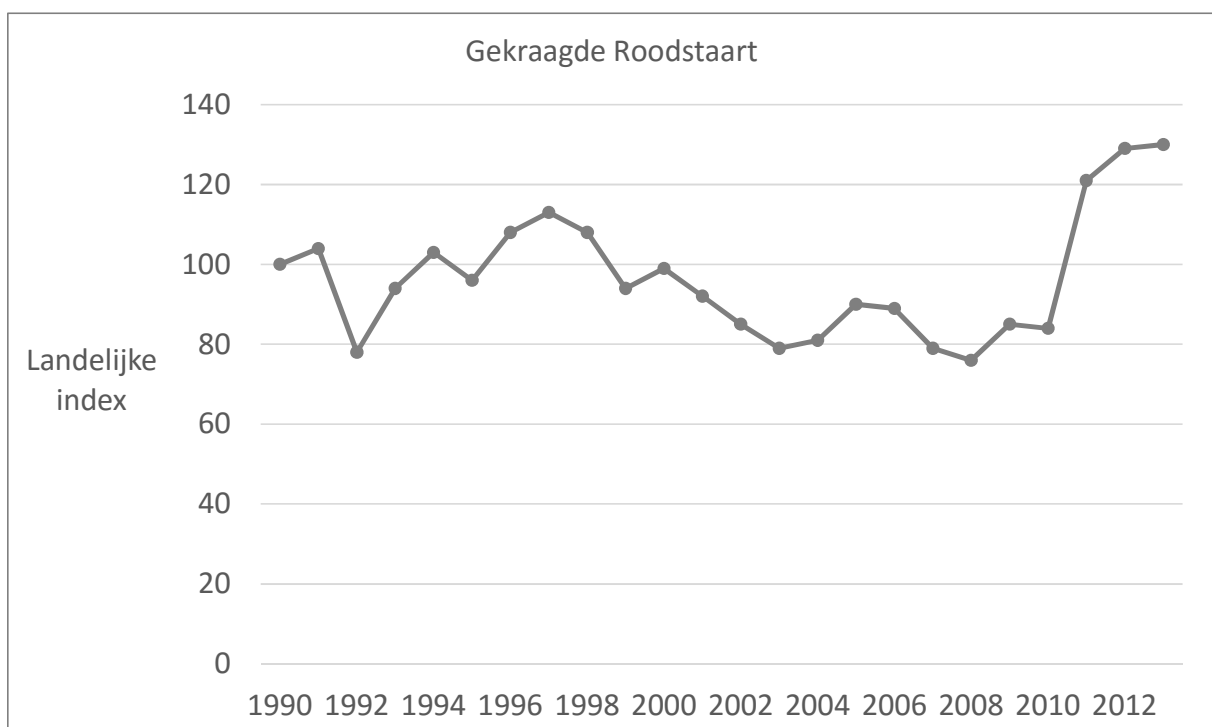

Gekraagde Roodstaart (13 territoria)

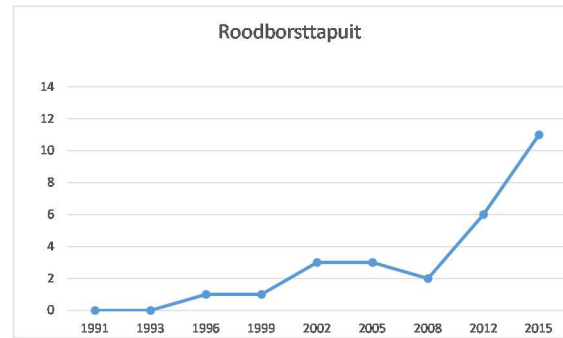
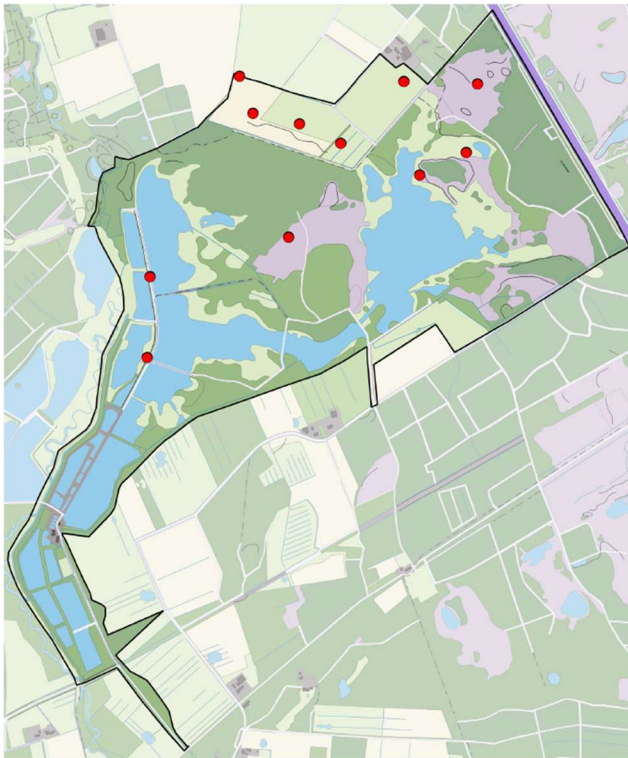

Het hoge aantal territoria van 2012 blijft min of meer gehandhaafd. Het zijn toch vooral de wat grotere bospercelen waar de territoria gezocht moeten worden. Het opengekapte bos in het centrale noordelijke deel blijkt voor de Gekraagde Roodstaart aantrekkelijk. Daar werden maar liefst vijf van de dertien territoria gevonden.

De landelijke trend was lang dalend maar geeft de laatste jaren weer een stijgend beeld te zien.

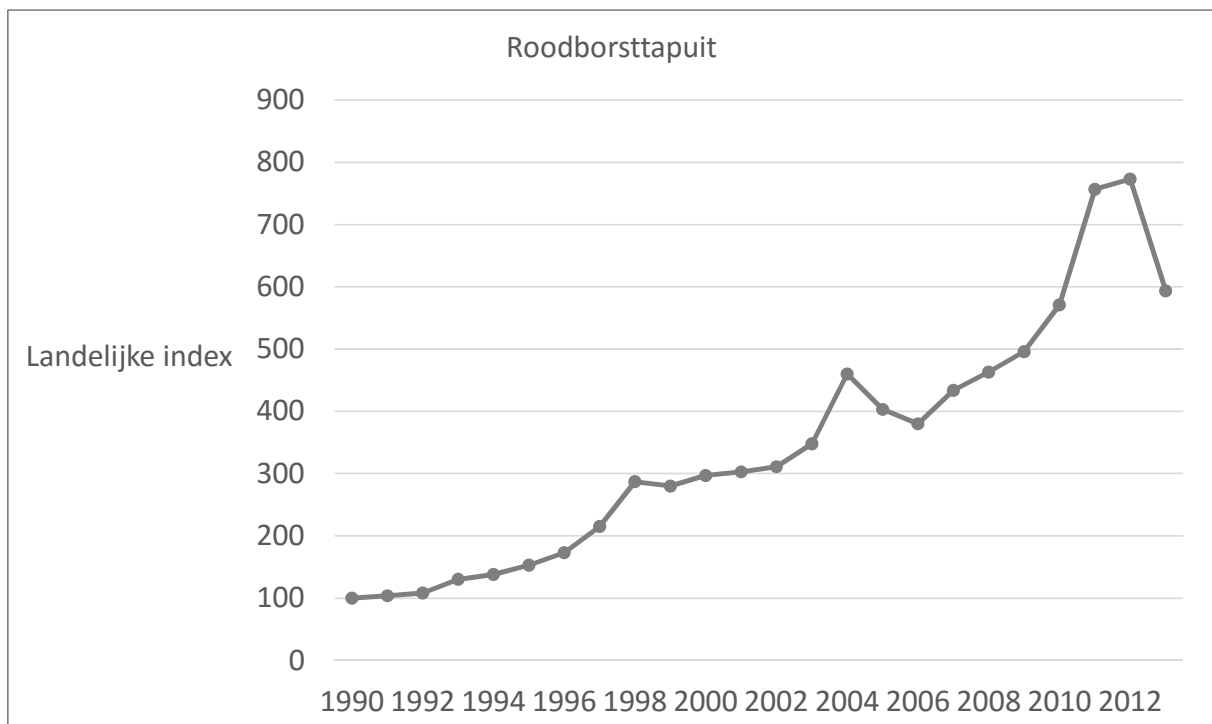

Roodborsttapuit (territoria)

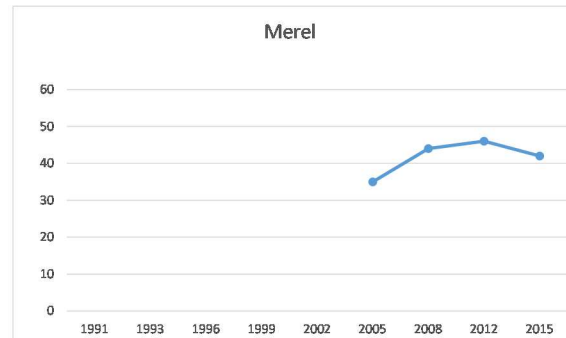
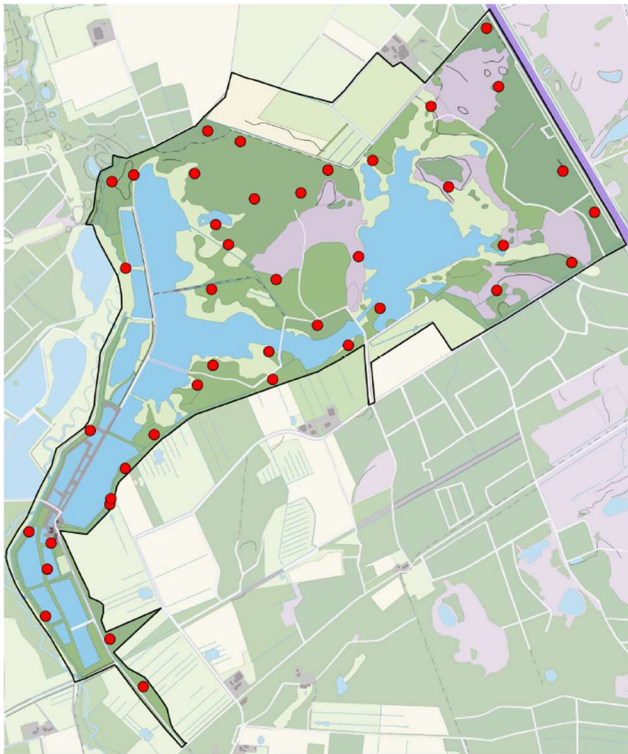

Een zeer positieve trend is zichtbaar voor de Roodborsttapuit. Voor een belangrijk deel is dit gelegen in het agrarische gebied aan de noordkant. Sinds dit deel in bezit is van Brabants Landschap heeft het extensieve beheer zijn uitwerking niet gemist. Met nog wat meer heggen of houtwallen zou het gebied nog aantrekkelijker kunnen worden een aantal soorten.

Landelijk gaat het ook goed met de Roodborsttapuit maar mogelijk is een voorlopig hoogtepunt wel bereikt.

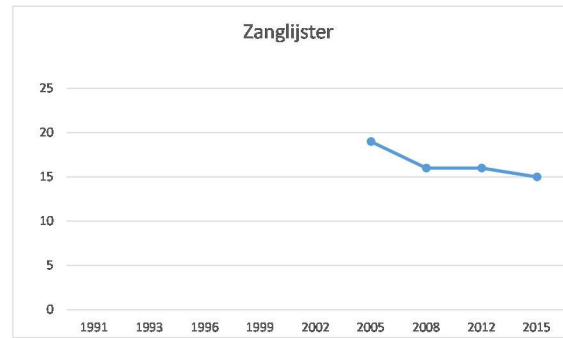
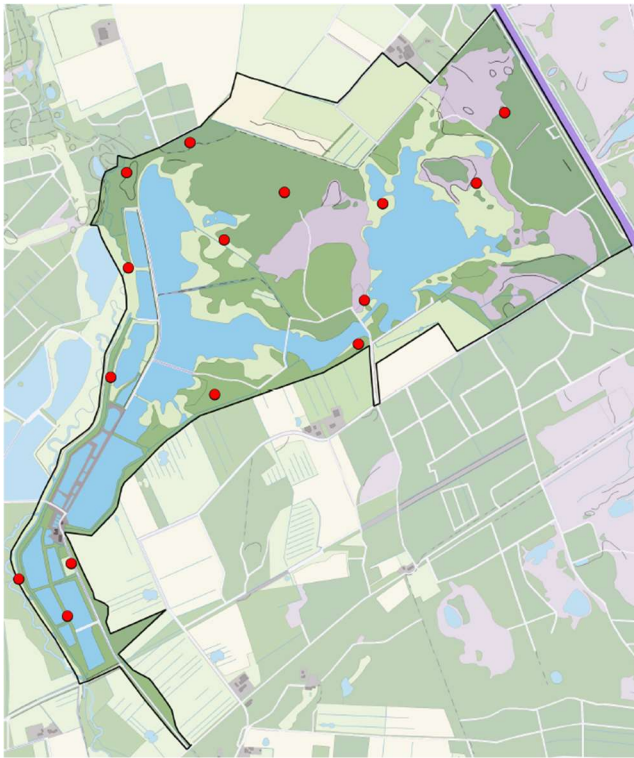
Merel (42 territoria)

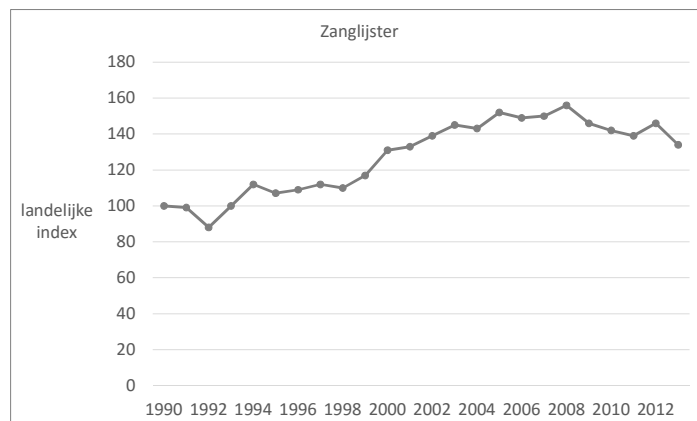
De territoria van de Merel zijn tamelijk gelijkmatig verdeeld over het gebied. Hele kale stukken en grotere bospercelen worden vermeden. Sinds de vier laatste inventarisaties waarbij de soort kwantitatief is geïnventariseerd, lijken we te kunnen vaststellen dat we met een stabiele populatie te maken hebben van zo'n veertig tot vijfenveertig territoria.

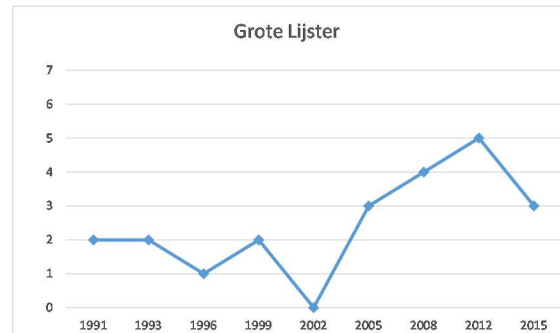
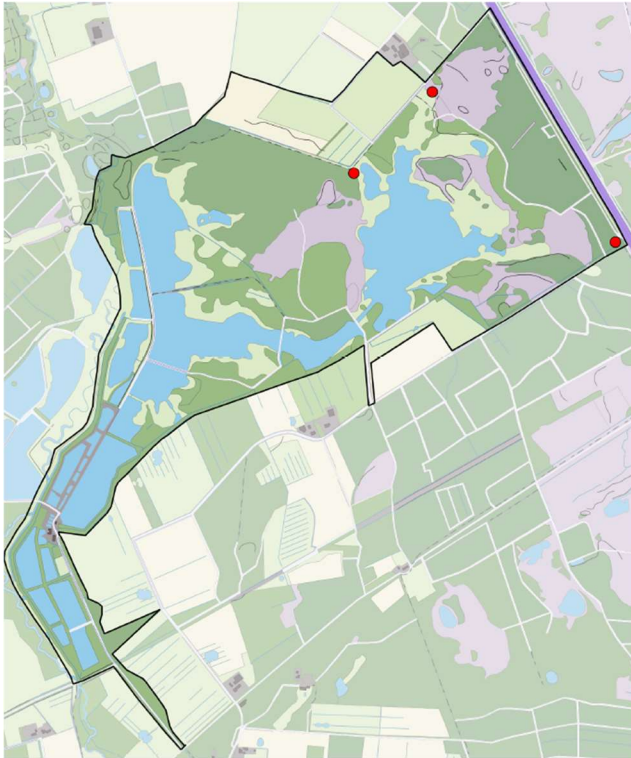
Zanglijster (15 territoria)

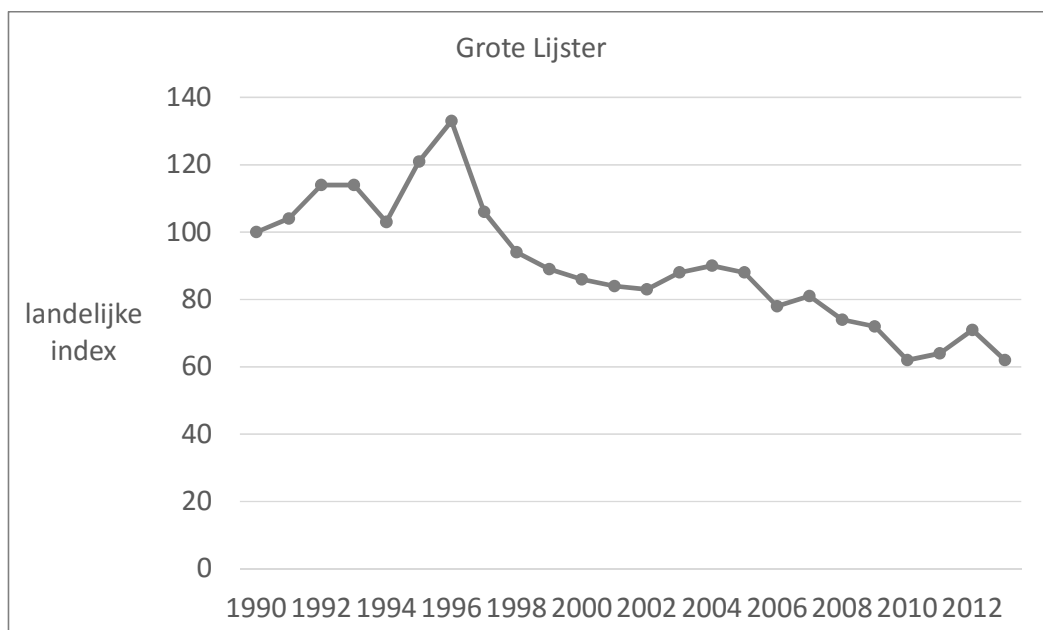
Ook de populatie van de Zanglijster is aardig stabiel. En de territoria liggen gelijkmatig verspreid over het gebied. Een goed te inventariseren soort die vaak en luid zingt. De Zanglijster foerageert in het algemeen wat meer in de dekking dan de Merel en vindt zijn voedsel vooral in de strooisel laag onder struiken en bomen. In het voorjaar en de zomer staan slakken vaak op het menu. Daarnaast worden wormen en insecten gegeten. De landelijke trend lijkt na een stijging eind jaren negentig van de vorige eeuw, nu min of meer gestabiliseerd of zelfs licht dalend.

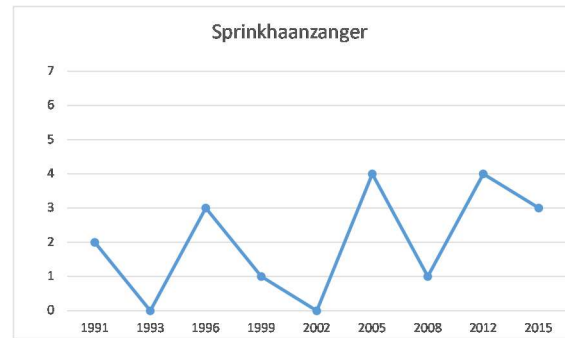
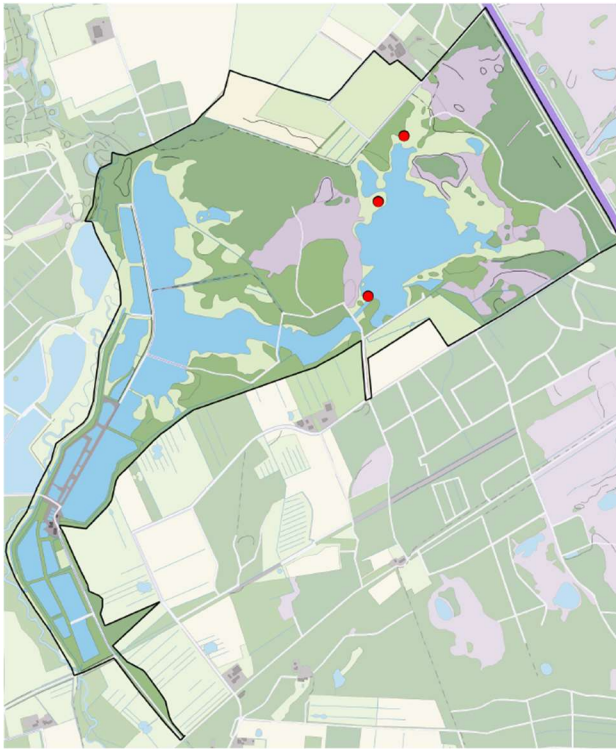
Grote Lijster (3 territoria)

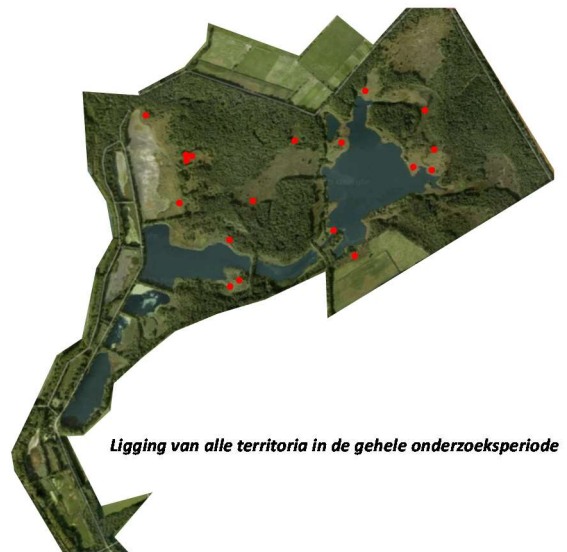
Een wisselvallige broedvogel op de Visvijvers maar de laatste jaren zijn toch steeds minimaal drie territoria aanwezig. Ze beperken zich sinds 1993 tot altijd tot de noordkant van het gebied. De aanwezigheid van korte grazige vegetaties is een voorwaarde voor vestiging. Op landelijk niveau gaat de soort schrikbarend achteruit.

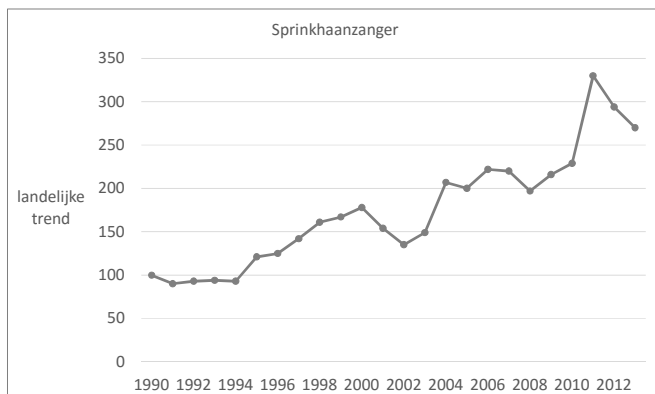
Sprinkhaanzanger (3 territoria)

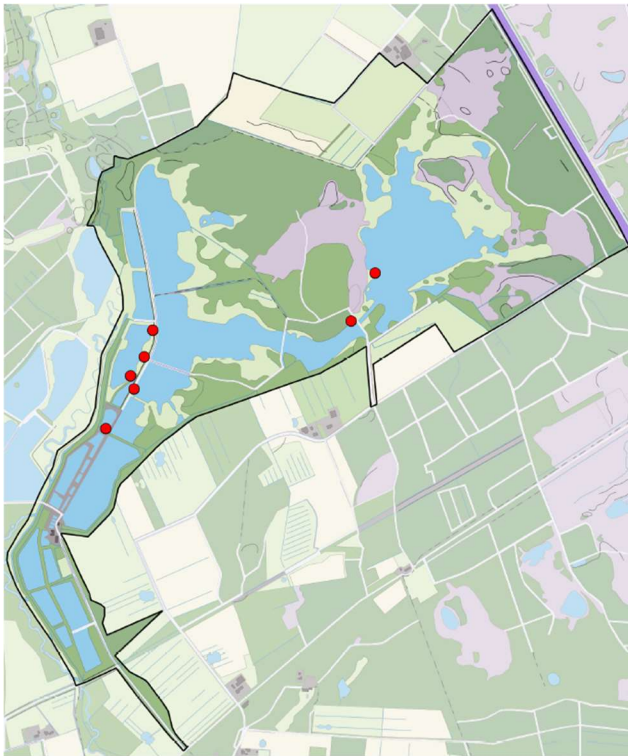
De Sprinkhaanzanger is ook een onregelmatige gast in het gebied; afwezig in 1993 en 2002, vier territoria in 2005 en 2012, en de rest ergens daar tussenin. Ook voor de Sprinkhaanzanger is het interessant om alle territoria over de jaren op één kaart te zetten en zo te ontdekken waar de hotspots gelegen zijn. Het blijkt dat er toch niet echt veel hotspots zijn. Alleen bij het kleine vijvertje ten oosten van vijver 19 is een locatie op meerdere jaren bezet. Voor de rest liggen de territoria behoorlijk verspreid.

Ligging van alle territoria in de gehele onderzoeksperiode

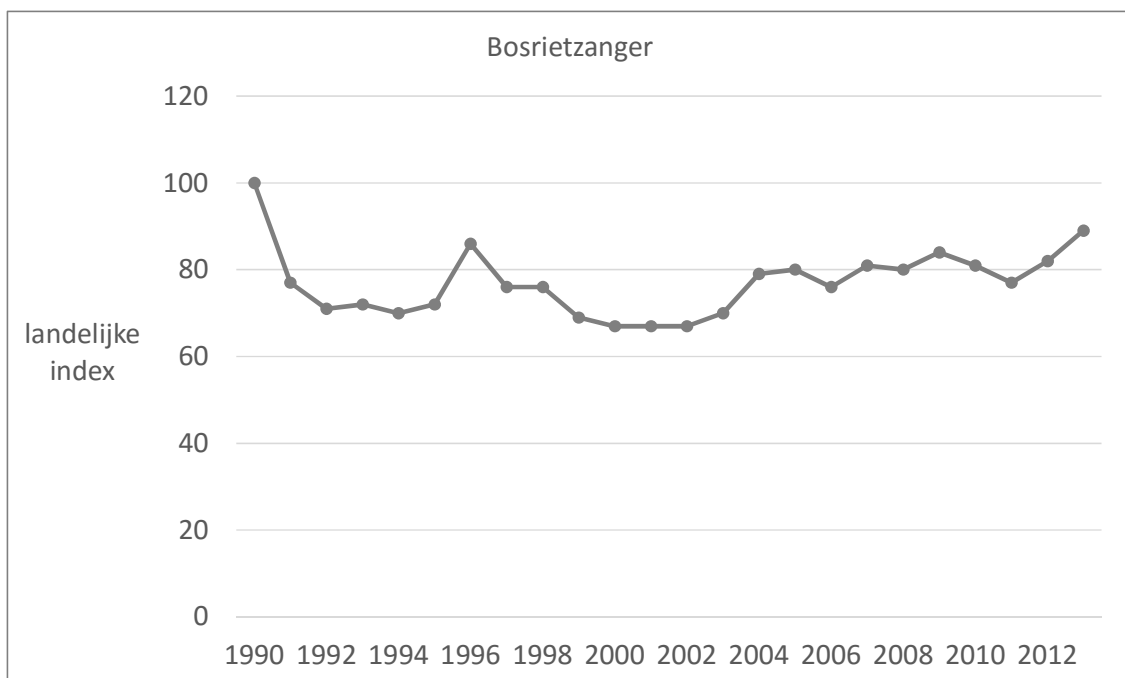

Bosrietzanger (7 territoria)

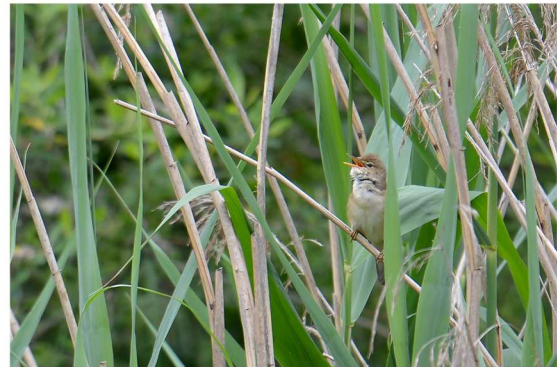
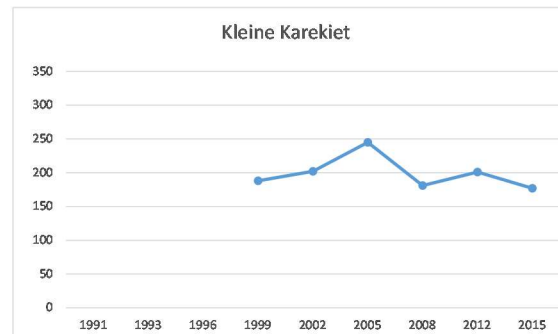
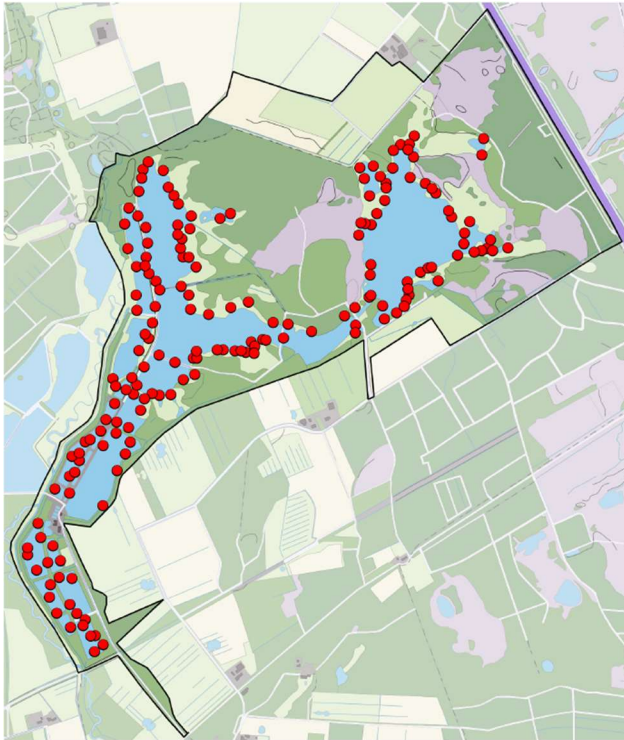

Tot 2005 was de Bosrietzanger slechts incidenteel aanwezig op de Visvijver. Na de houtkap rondom de westelijke vijvers (net ten oosten van de Tongelreep), heeft de soort meer vaste voet aan de grond gekregen. Sinds die tijd zijn er steeds zes tot acht territoria geregistreerd. De locatie van de territoria wisselt wel jaarlijks maar liggen wel hoofzakelijk langs de lange rij vijvers net ten oosten van de Tongelreep.

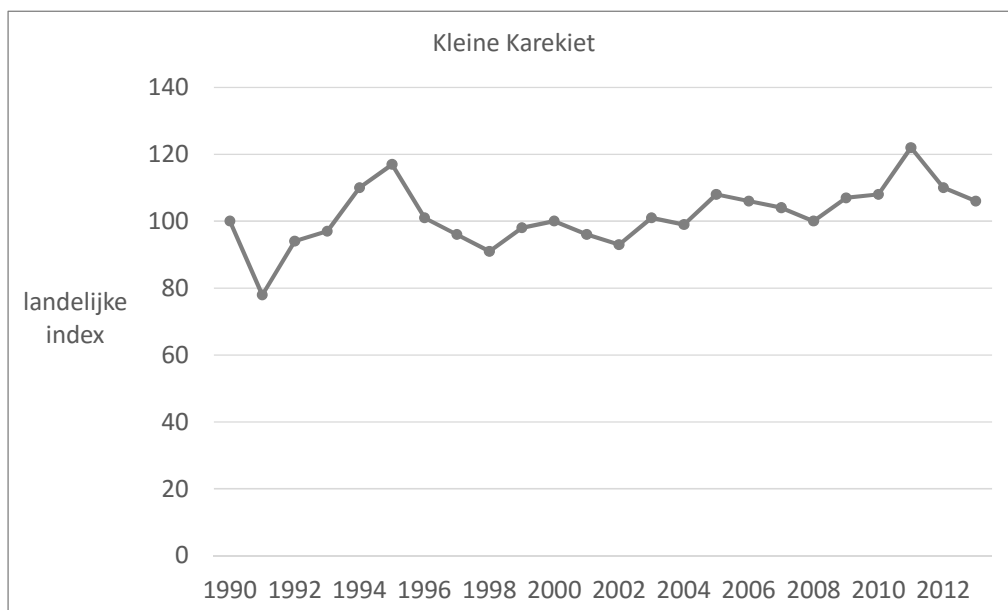
Op landelijk niveau lijkt de soort na een terugval in de jaren tachtig weer heel langzaam op te krabbelen na de eeuwwisseling.

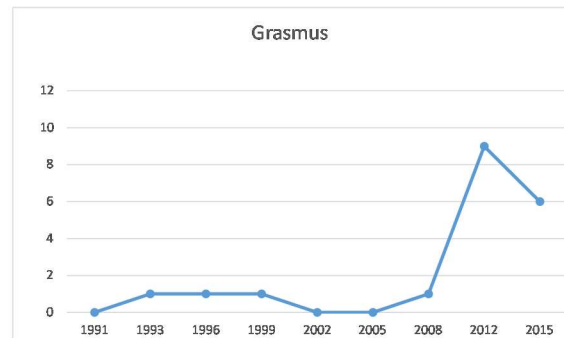
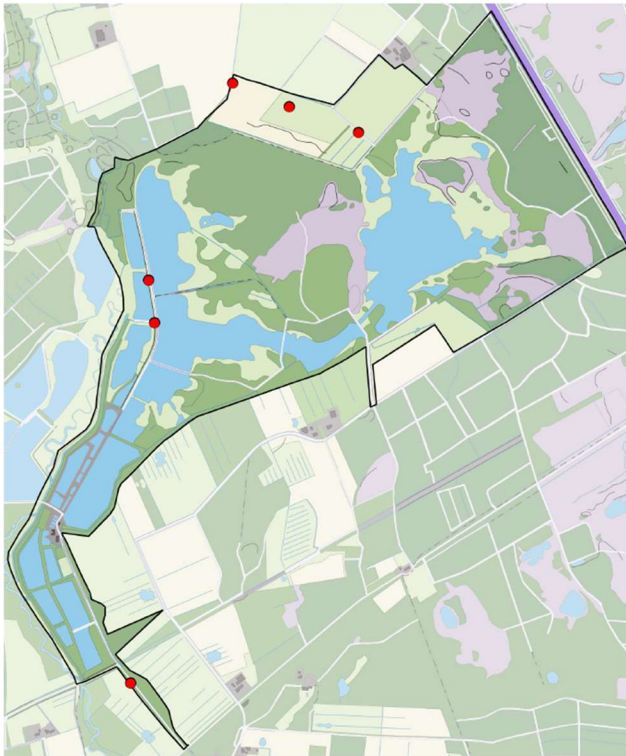
Kleine karekiet (177 territoria)

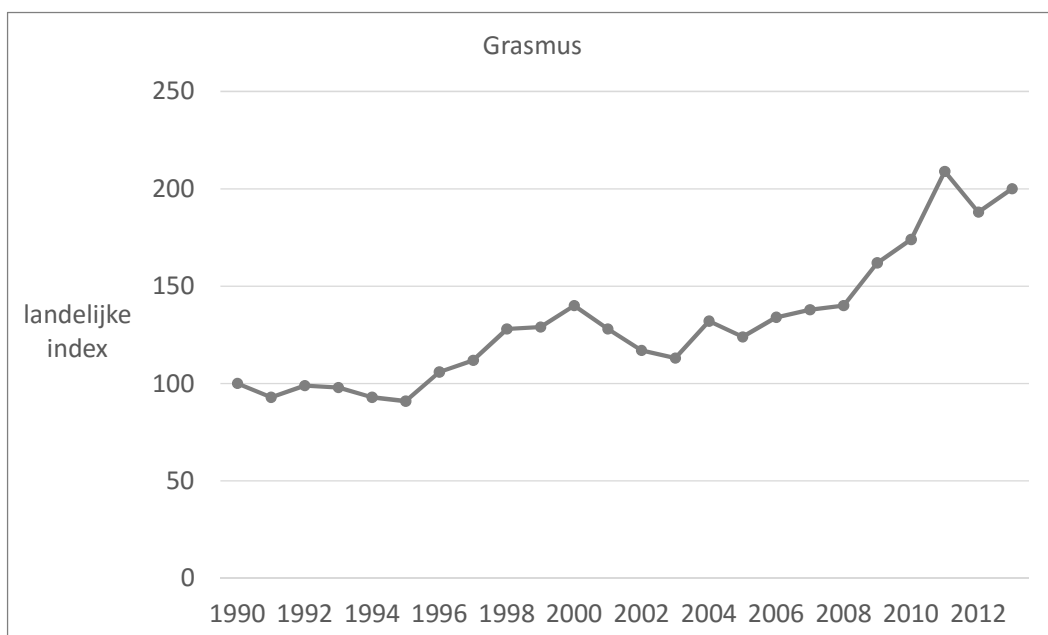
De Kleine Karekiet is met voorsprong de meest algemene broedvogel op de Visvijvers. Om de werkelijke aantallen boven tafel te krijgen moet wel steeds een behoorlijke inspanning geleverd worden. Kleine Karekieten broeden namelijk bij voorkeur in riet dat in het water staat. Bij brede rietkragen is het dan ook moeilijk om de mannetjes aan het zingen te krijgen. Veel mannetjes zingen niet spontaan en moeten “aan” gezet worden door middel van een tak of wat zand in het riet te werpen. Daarom worden brede rietkragen door ons altijd vanaf de waterkant benaderd met een waadpak. Zonder deze waadpaksessies zou de soort zwaar onderteld worden. Landelijk gezien lijkt de populatie stabiel of zelfs licht toenemend.

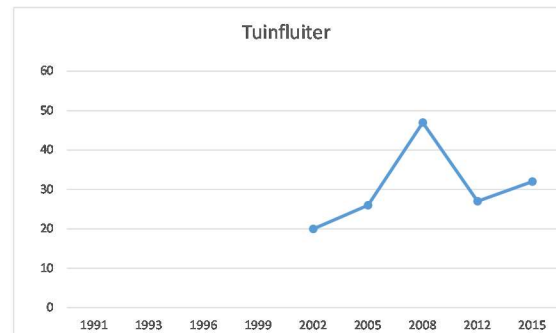
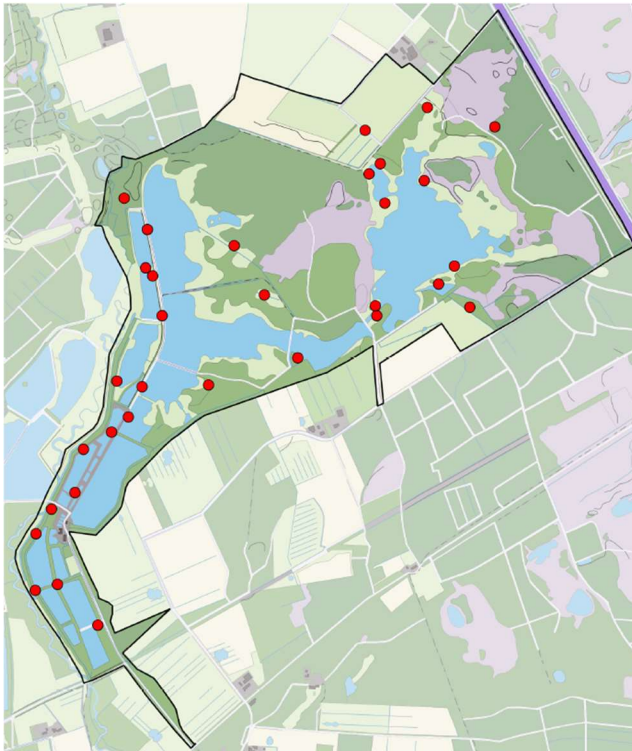
Grasmus (6 territoria)

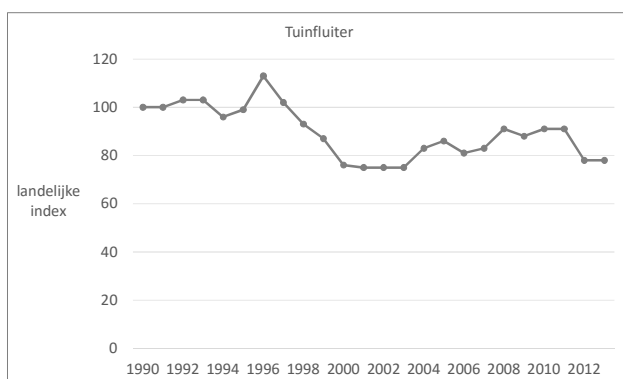
Voor de Grasmus geldt min of meer hetzelfde als voor de Bosrietzanger; na de houtkap rondom de westelijke vijvers nam de soort toe. In 2012 lagen de meeste territoria nog bij vijver 17 en 18 (Wouters & Kolsters 2012). Nu zien we de helft van de territoria in het extensief beheerde grasland in het noorden van het gebied liggen. De landelijke trend voor de Grasmus ziet er gunstig uit.

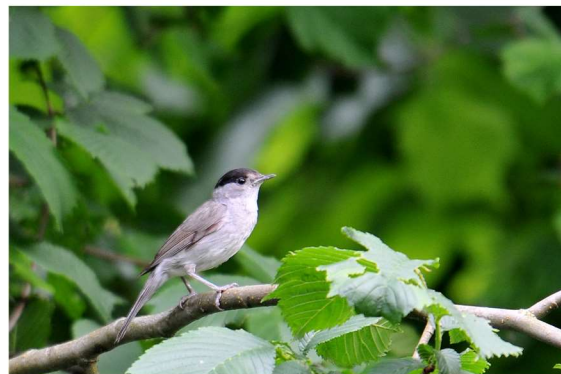
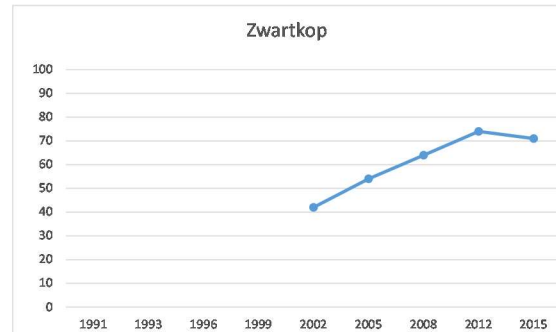
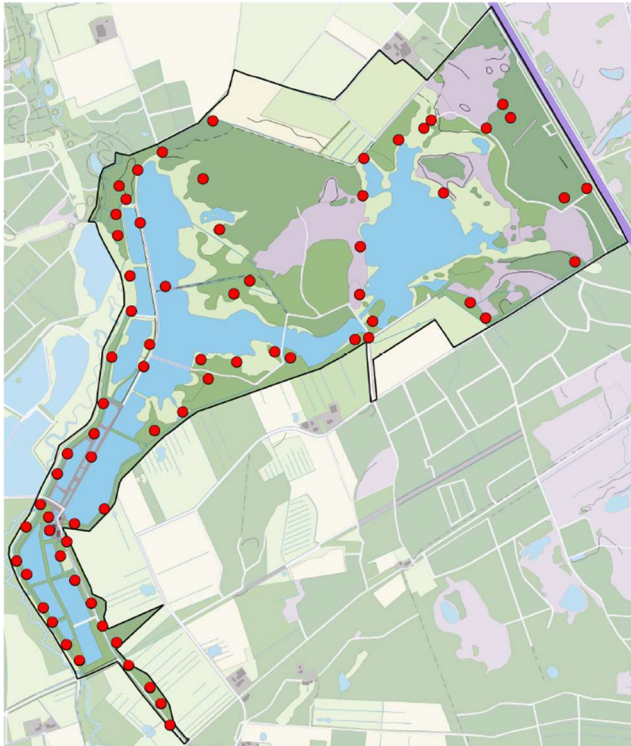
Tuinfluiters (32 territoria)

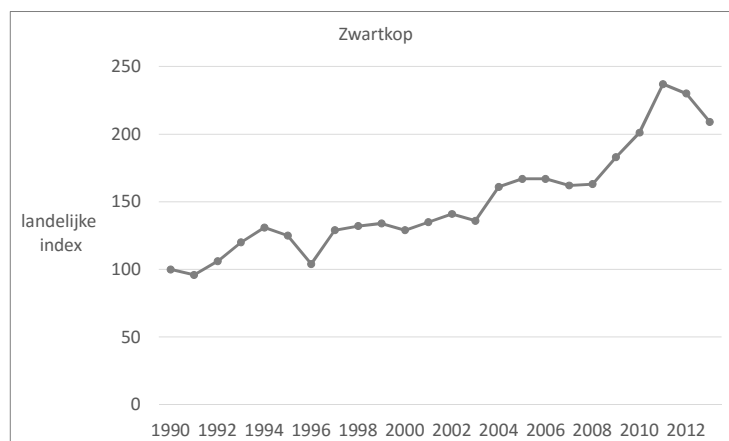
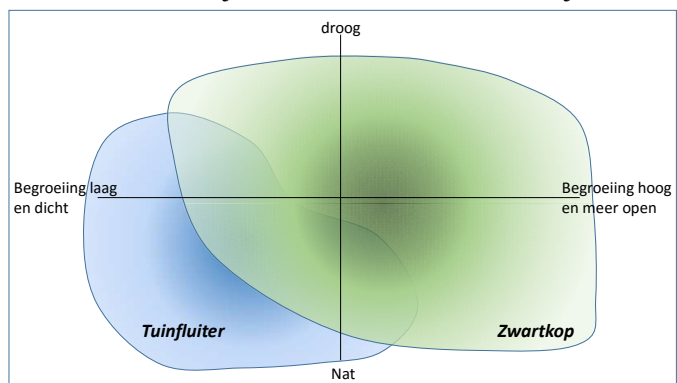
Ondanks behoorlijke schommelingen lijkt de jaarlijkse populatie Tuinfluiters iets te groeien. Het jaar 2008 lijkt een positieve uitschieter. In de landelijke index vinden we daarvoor geen overtuigende overeenkomst dus zou de oorzaak binnen het onderzoeksgebied gezocht moeten worden. Het vrijzetten van de vijvers aan de westkant in 2005 zou een verklaring kunnen zijn omdat door dit vrijzetten een meer weelderige struikachtige begroeiing mogelijk maakte zoals zichtbaar op onderstaande foto aan de linkerzijde. De meeste territoria worden in dit soort begroeiingstypen gevonden. Wanneer bomen weer de overhand krijgen wordt de ondergroei vaak wat dunner en daardoor minder aantrekkelijk voor Tuinfluiters.

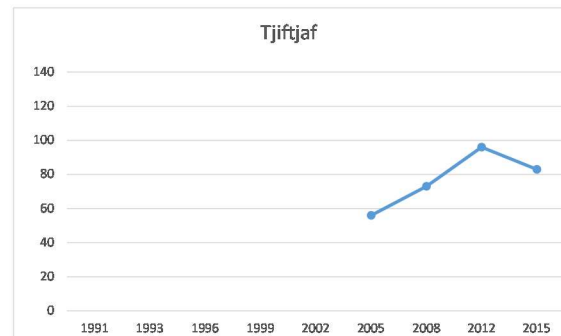
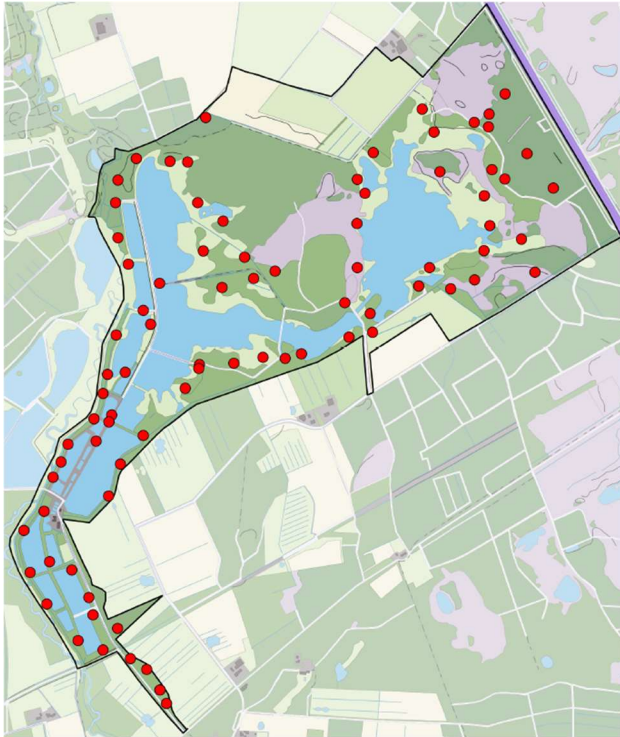
Zwartkop (71 territoria)

Het aantal zwartkoppen bleef maar stijgen de laatste jaren. Mogelijk dat de populatie nu stabiliseert. Dit zou in lijn zijn met de landelijke situatie waar de aantallen lijken te stabiliseren naar vele jaren van stijging. Voor een deel overlappen de territoria van de Zwartkop en de Tuinfluiter elkaar. Uiteraard is het onderzoeksgebied een complexe aaneenschakeling van allerlei minibiotopen. Toch is er voor beide verwante soorten iets van voorkeursbiotoop aan te geven. Dit is weergegeven in nebenstaand diagrammetje.

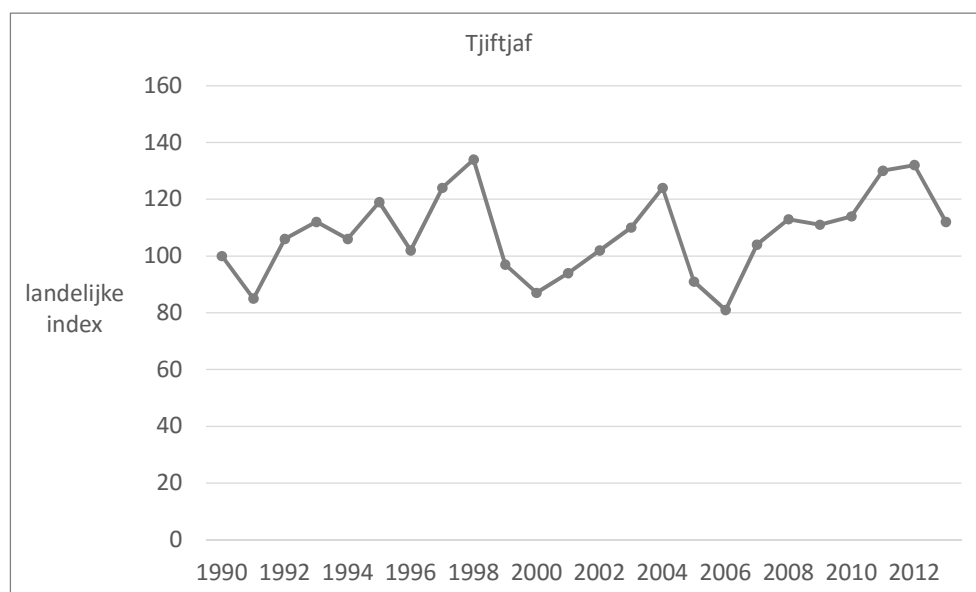

Tjiftjaf (83 territoria)

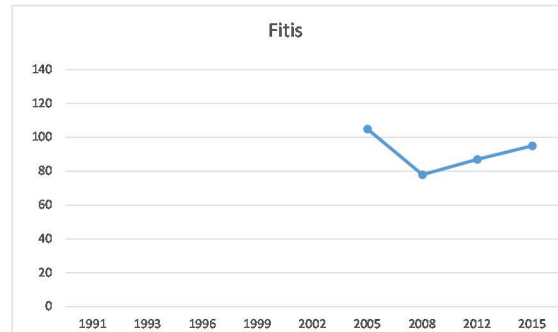
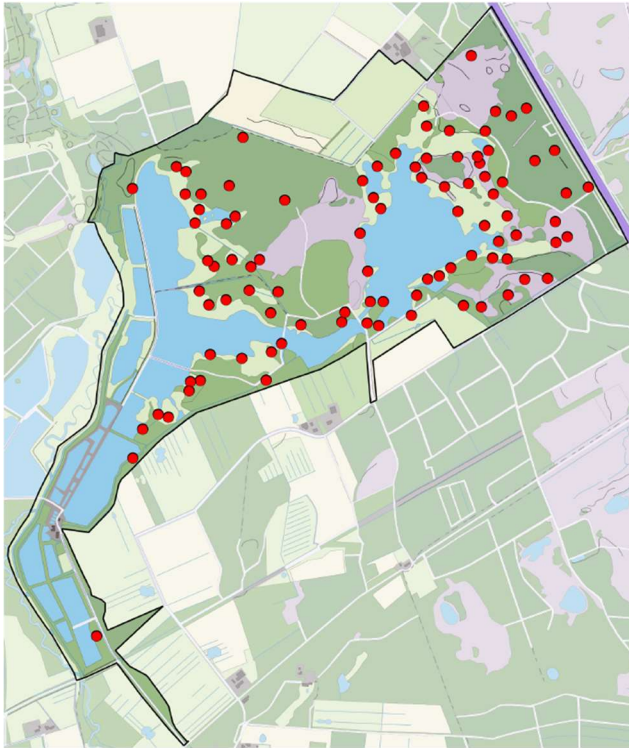

De verspreidingskaartjes van de Tjiftjaf en de Zwartkop lijken erg veel op elkaar in dit gebied. En zelfs de trend is de afgelopen jaren hetzelfde; een stijging van 2005 tot 2012 en in 2015 weer een lichte terugval. De grootste dichtheden worden bij beide soorten bereikt aan de westkant van het gebied. Het grote verschil tussen deze twee soorten in dit gebied is te vinden aan de zuidoostkant van het Greveschutven (vijver 22). Daar vinden we geen territoria van de Zwartkop en wel een aantal van de Tjiftjaf.

De landelijke trend is weliswaar grillig maar gemiddeld toch min of meer stabiel.

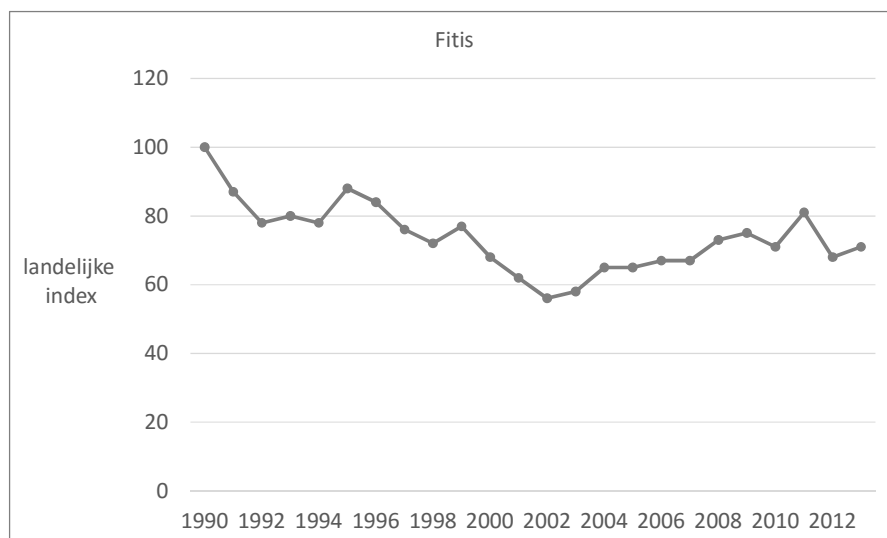

Fitis (95 territoria)

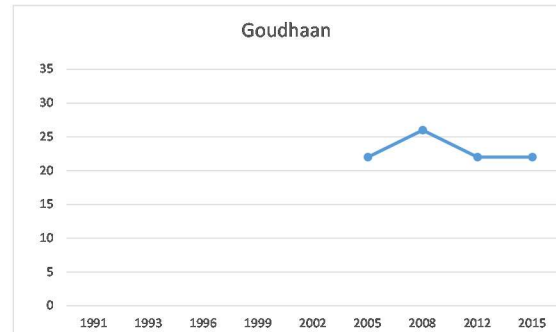
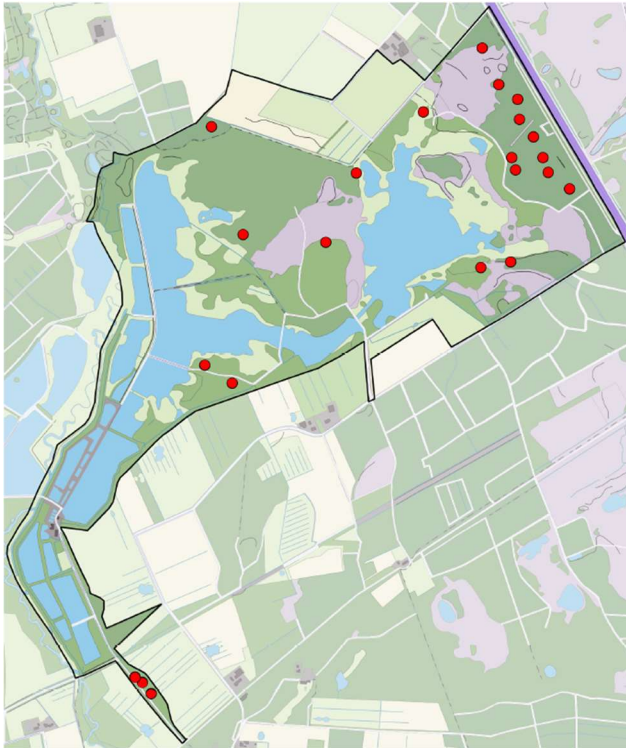

De habitat eisen tussen de Fitis en de Tjiftjaf zijn meer verschillend dan bijvoorbeeld tussen Tjiftjaf en Zwartkop. Opvallend is dat de Fitis nagenoeg geheel ontbreekt bij de westelijke vijvers. Nadere bestudering van het kaartje met de ligging van de territoria leert dat de Fitis in dit gebied het voorkeursbiotoop bestaat uit rietvelden die via wilgenkoepels overgaan in bos. Ook ouder bos dat open plekken heeft wordt geschikt bevonden.

Landelijk gezien is de populatie in de jaren negentig kleiner geworden en lijkt sinds de eeuwwisseling weer heel langzaam te stijgen.

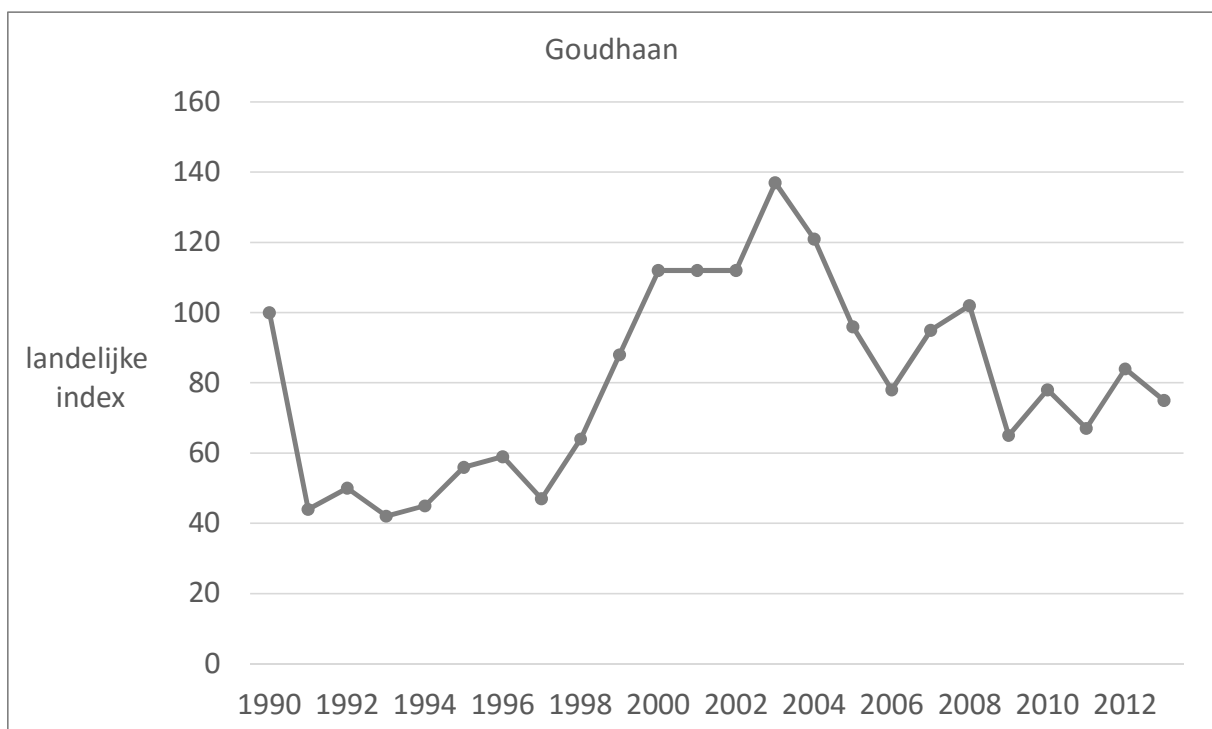

Goudhaan (22 territoria)

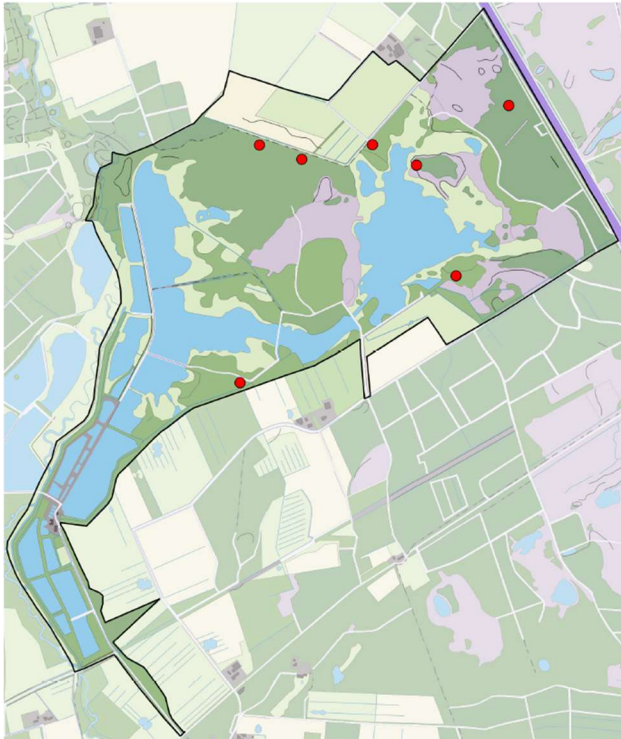

De populatie is stabiel gebleven. Het openkappen van het dennenbos leverde ter plekke minder territoria op maar de Goudhaan heeft dat elders in het gebied weten te compenseren. Het kaartje van de Goudhaan geeft precies aan waar de (gesloten) naaldbossen in het gebied liggen.

De Goudhaan is erg gevoelig voor lange koude vorstperioden. De populatie herstelt daarna blijkbaar minder snel dan bijvoorbeeld bij de Winterkoning.

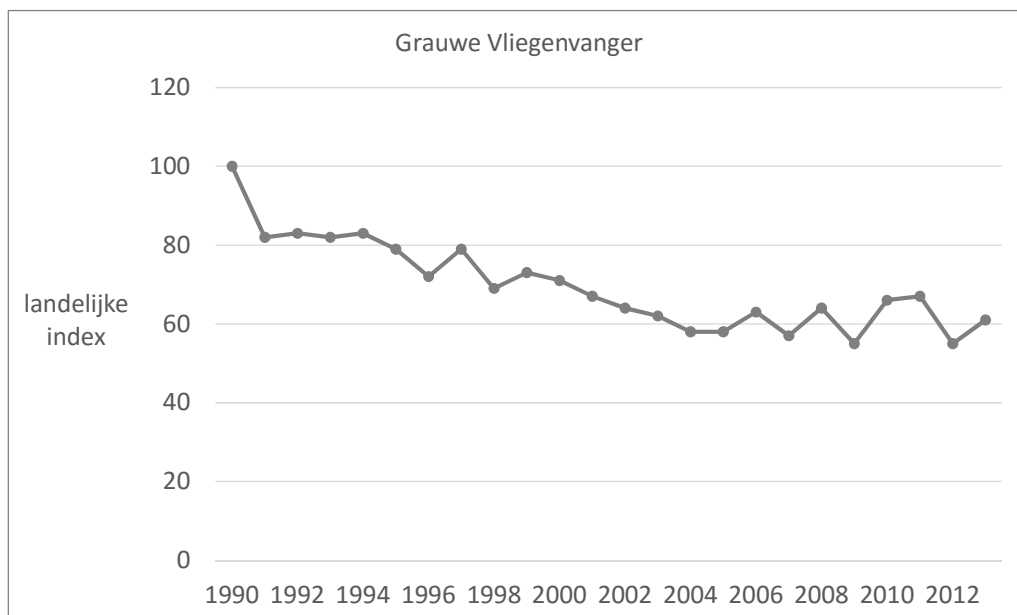

Grauwe Vliegenvanger (7 territoria)

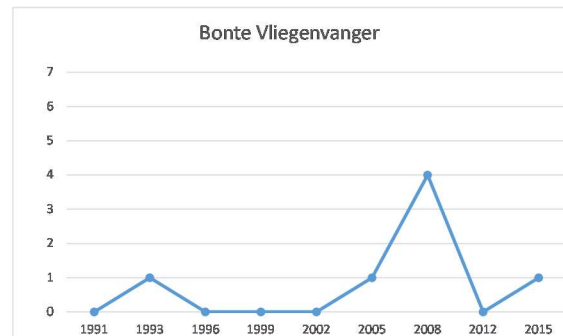
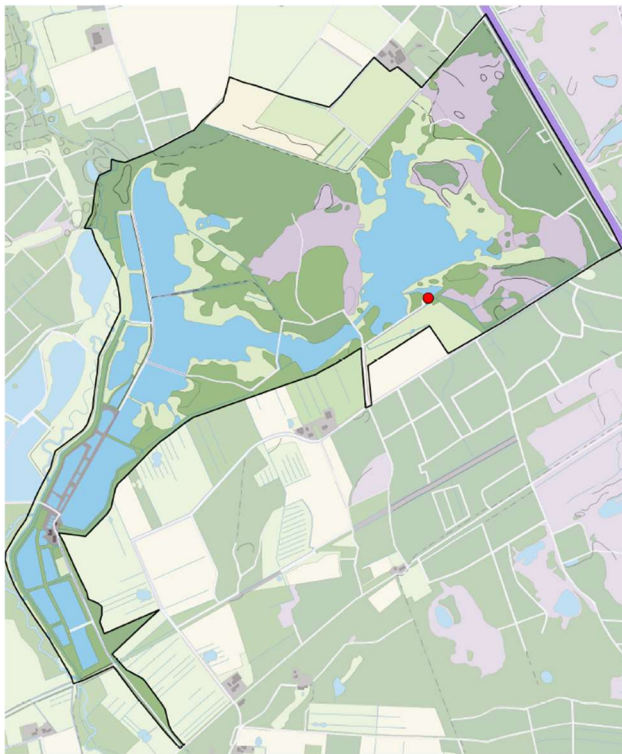

De Grauwe Vliegenvanger doet het goed in het onderzoeksgebied. Vanaf 1999 zien we een stijging in de populatie. Het aantal van zeven territoria in 2015 is nog niet eerder in het onderzoeksgebied vastgesteld. De territoria op het kaartje representeren nagenoeg volledig de bossen die de laatste tijd meer open plekken hebben gekregen. De Grauwe Vliegenvanger is een lastige soort om te inventariseren en kan gemakkelijk worden gemist als onvoldoende bezoeken worden gebracht na half mei.

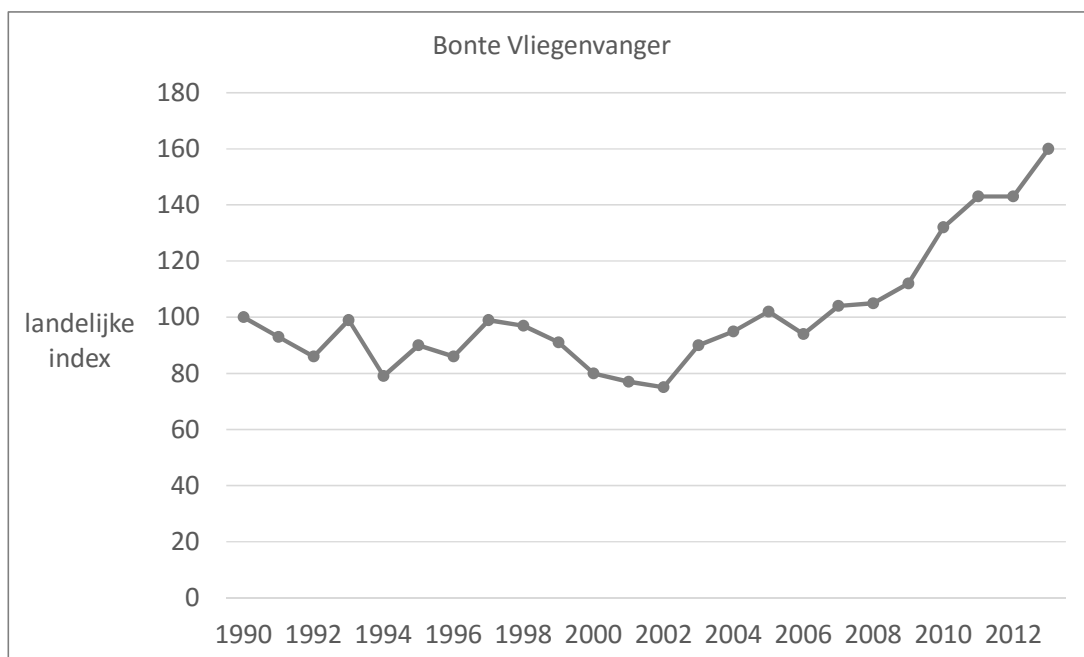
Landelijk ging de soort gestaag achteruit tot 2005. Daarna lijkt de populatie te stabiliseren.

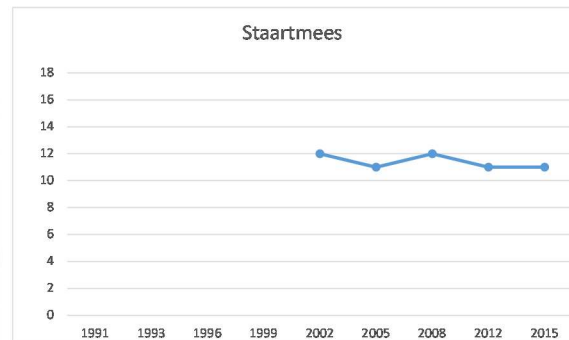
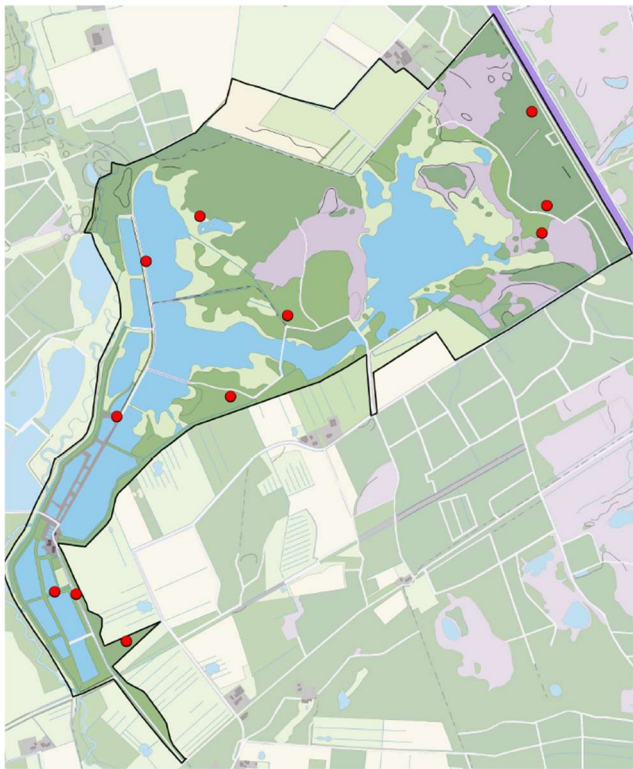
Bonte Vliegenvanger (1 territorium)

De Bonte Vliegenvanger is een onregelmatige broedvogel op de Visvijvers. In 2008 leek het er op dat de Bonte Vliegenvanger vaste voet aan de grond kreeg en serieus ging toenemen maar in 2012 was de soort weer afwezig. In 2015 konden we weer één territorium registreren. Ogenschijnlijk is er voldoende geschikt habitat voorhanden in de vorm van opgaand loofhout rondom de vijvers. Landelijk gezien zit de Bonte Vliegenvanger de laatste jaren weer in de lift maar er zijn wel regionale verschillen.

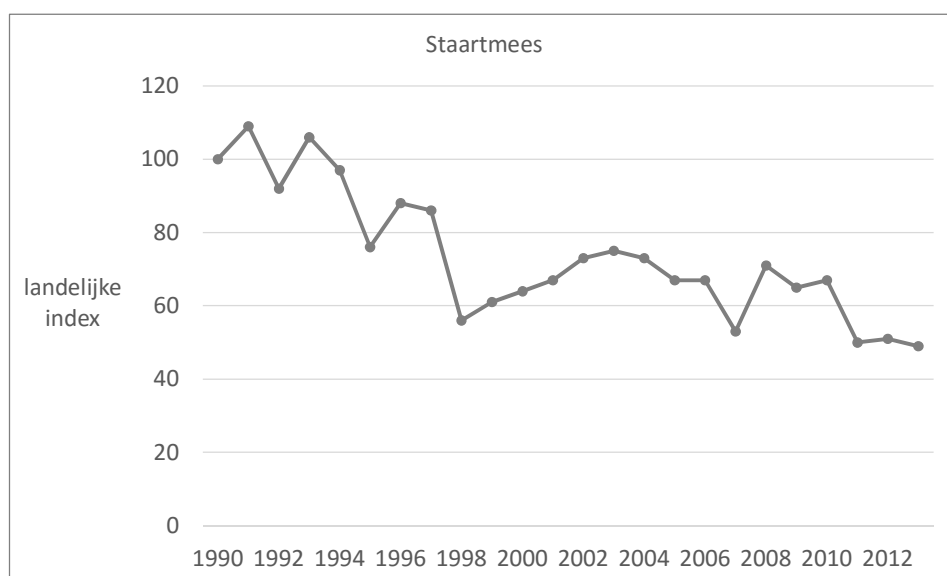

Staartmees (11 territoria)

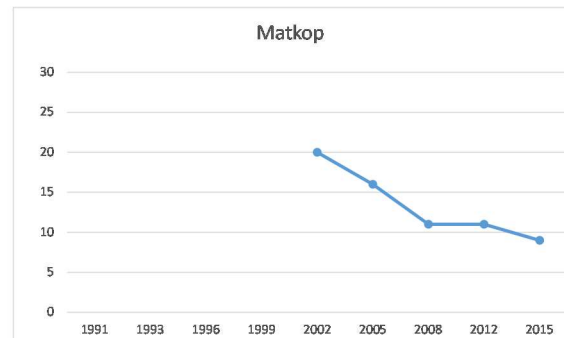
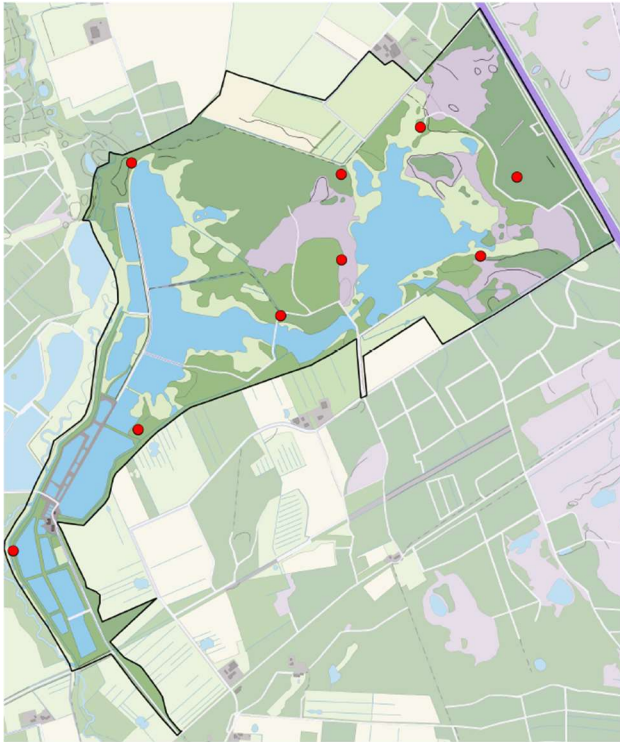

De populatie Staartmezen is zeer constant op de Visvijvers; De laatste vijf inventarisaties werden steeds elf of twaalf territoria geregistreerd. Begin april trekken de paartjes al veel samen op en rond half april worden veel vogels met nestmateriaal waargenomen. Vooral het pluis van de Lisdodde is erg gewild bij de Staartmezen. Ze hebben een groot territorium en worden verspreid over het gebied waargenomen.

Op landelijk niveau is al ongeveer vijfentwintig jaar een dalende tendens te zien.

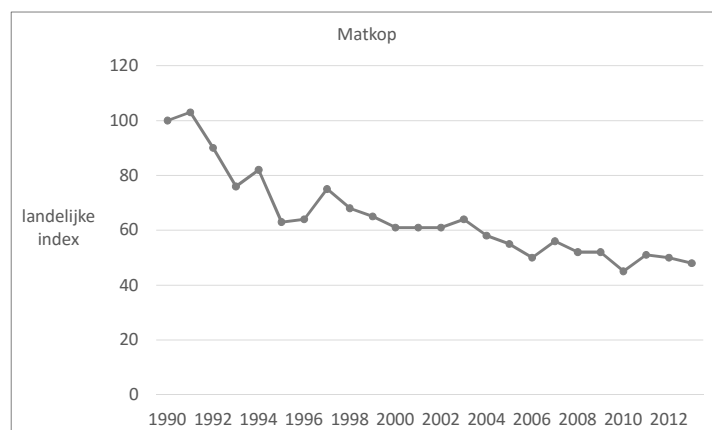

Matkop (9 territoria)

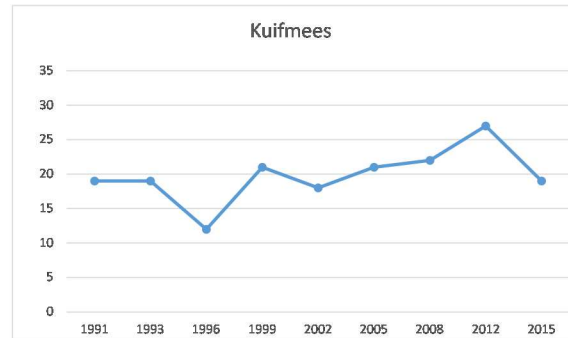
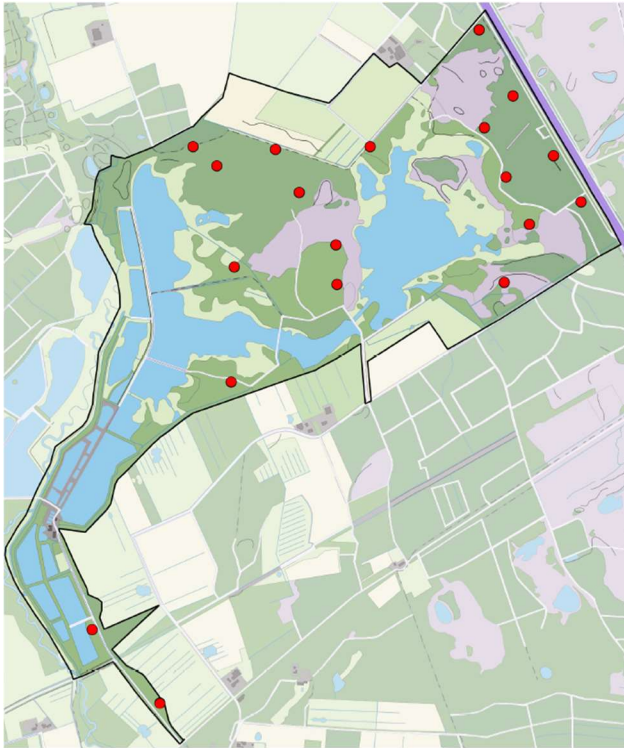

Al sinds de Matkop in het gebied kwantitatief wordt geïnventariseerd, gaat de populatie achteruit. Sinds 2002 is de populatie gehalveerd tot negen territoria. Territoria zijn vooral in het centrale- en westelijke deel verdwenen.

Die achteruitgang is een landelijk fenomeen en de aantallen nemen dusdanig af dat de soort op de landelijke rode lijst terecht is gekomen. De daling was in het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw het sterkst maar gaat nog steeds geleidelijk door. De afname zou mogelijk verband kunnen houden met de verandering van de bosstructuur in Nederland (van Manen 2004).

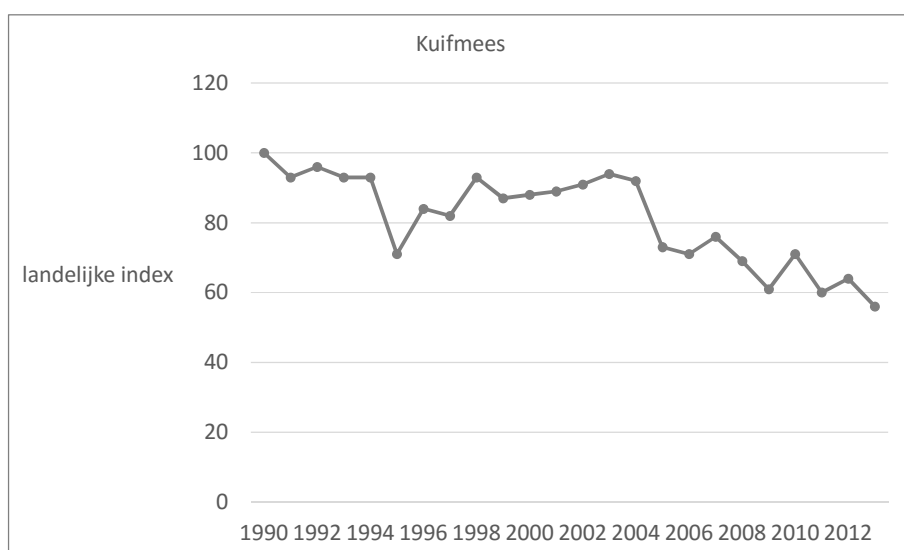

Kuifmees (19 territoria)

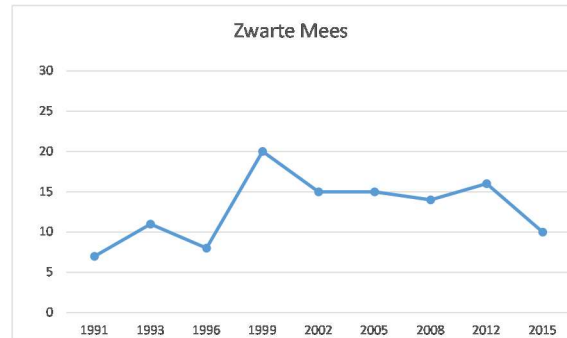
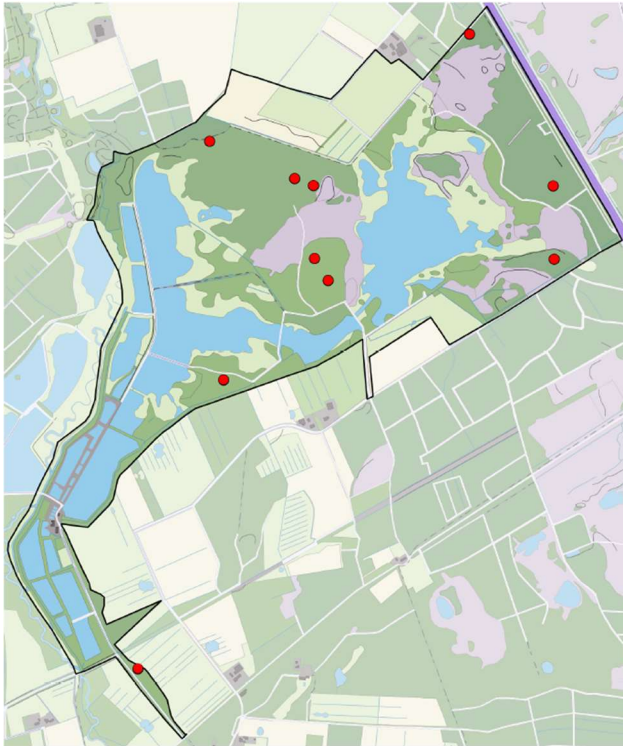

In tegenstelling tot de Matkop weet de Kuifmees zich wel goed te handhaven op ongeveer twintig territoria in het onderzoeksgebied. Zelfs in het opengekapte bos in het centrale noordelijke deel weet de Kuifmees zich nog redelijk te handhaven met zes territoria. Ook de Kuifmees hakt graag zelf zijn nestholte uit en dus is staand dood hout belangrijk.

De landelijke trend is ook voor de Kuifmees niet rooskleurig. Vooral sinds 2004 gaat de daling hard.

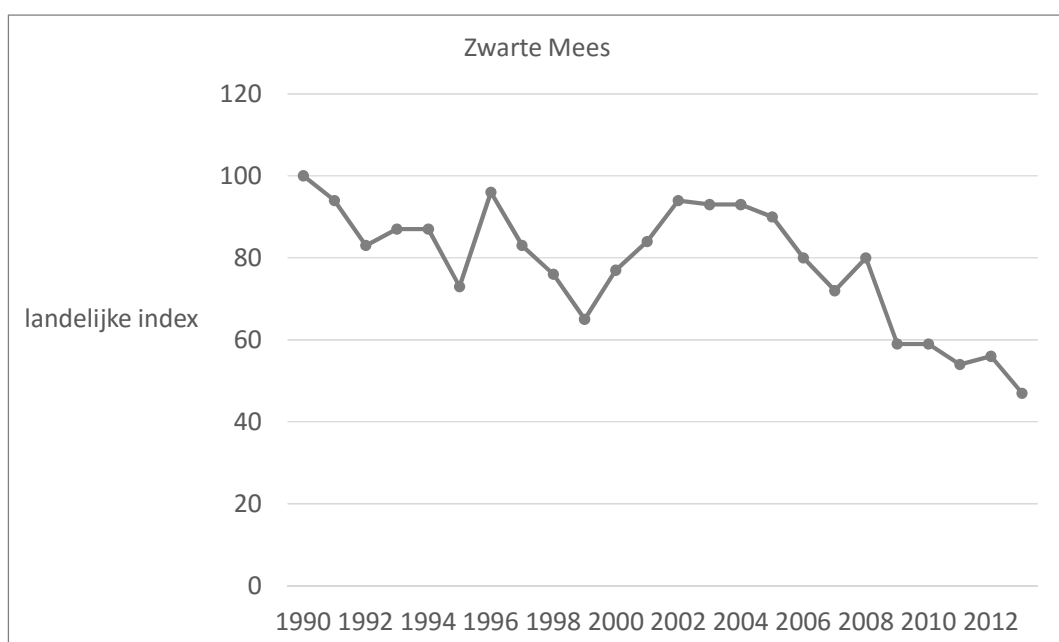

Zwarte Mees (10 territoria)

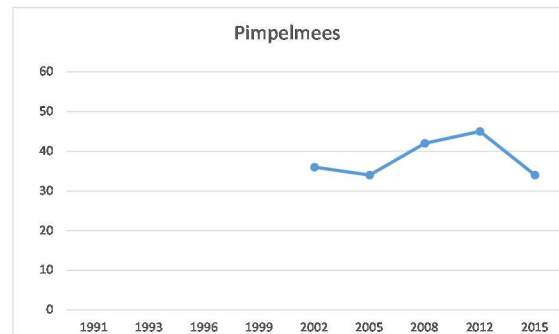
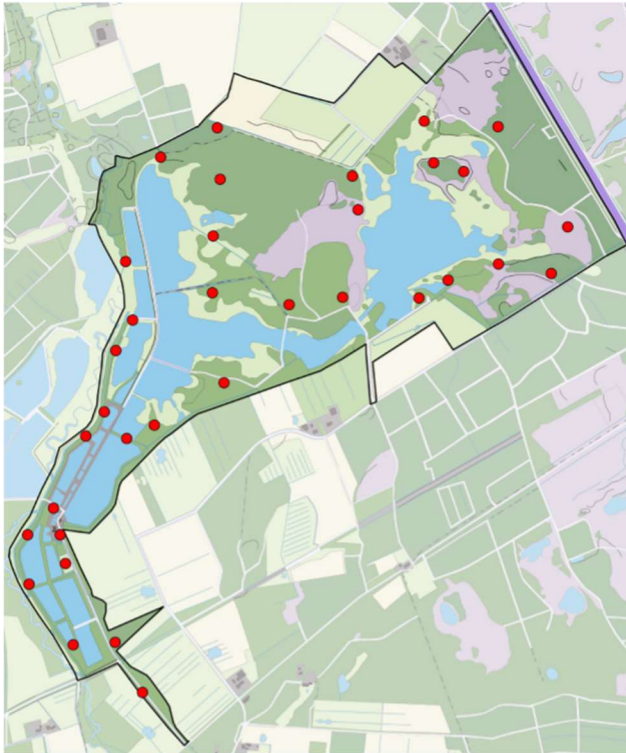

De zwarte Mees is minder talrijk in het gebied dan de Kuifmees. Dat is niet verwonderlijk want er zijn in het gebied maar weinig sparren te vinden en dat zijn de voorkeursbomen van de Zwarte Mees. De dennen zijn talrijker en dat is de voorkeursboom van de Kuifmees. De grafieken van beide soorten voor de Visvijvers hebben wel ongeveer hetzelfde verloop maar de Zwarte Mees heeft toch iets meer een dalende neiging.

Op landelijk niveau geeft de grafiek van de Zwarte Mees een sterke daling te zien de laatste jaren.

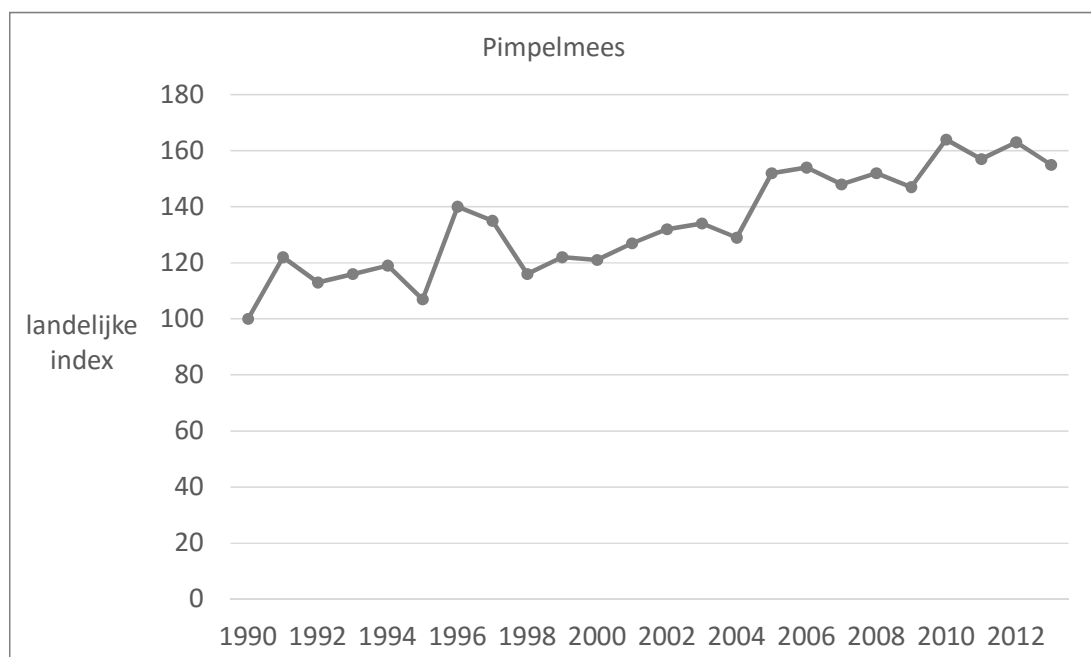

Pimpelmees (34 territoria)

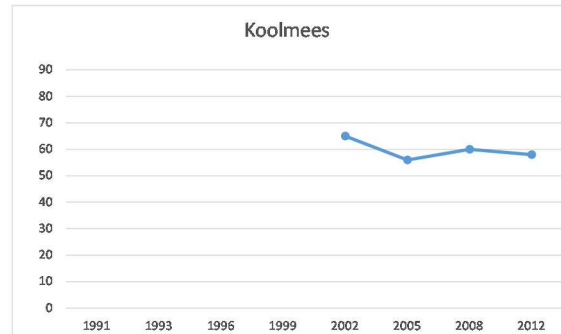
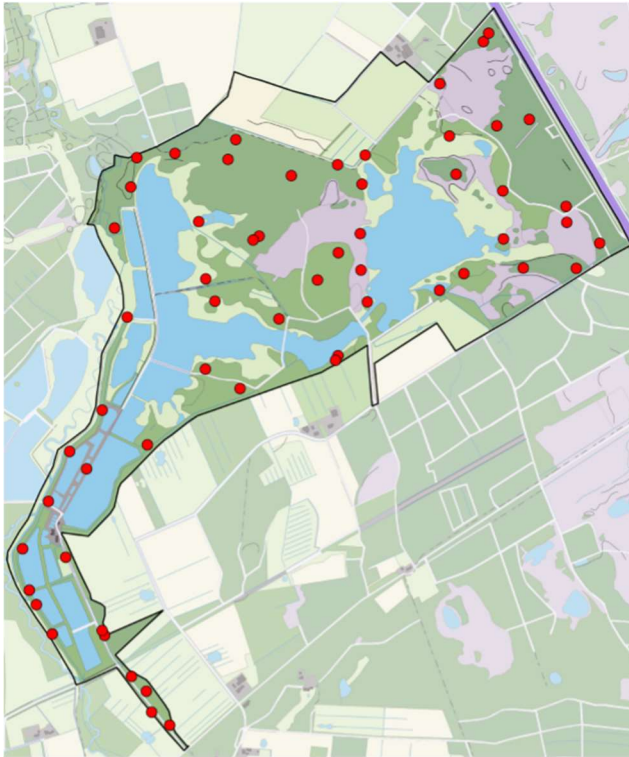

Met 34 territoria is de soort weer terug op het niveau van 2002 en 2005. Er leek zich na 2005 een stijgende tendens voor te doen maar deze is van tijdelijke aard gebleken. De grotere dennenpercelen worden nagenoeg geheel gemeden door de Pimpelmees. De bezetting rond de vijvers is zonder meer hoog te noemen. De aanwezigheid van veel spechten en dood staand hout en veel zacht loofhout zijn daarvoor belangrijke ingrediënten.

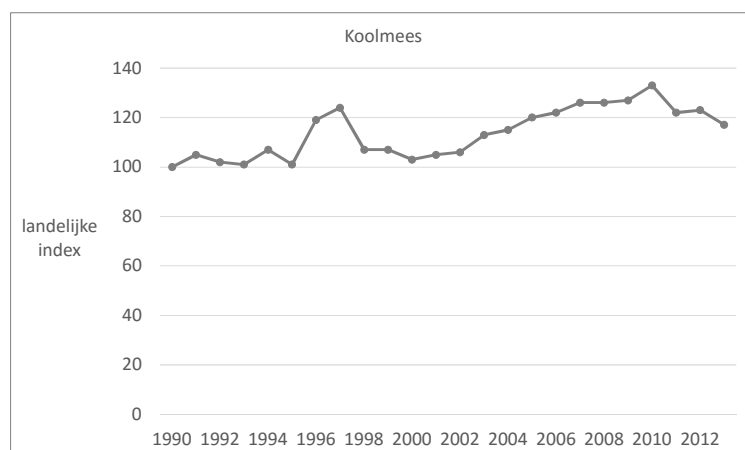
Op landelijk niveau doet de Pimpelmees het goed.

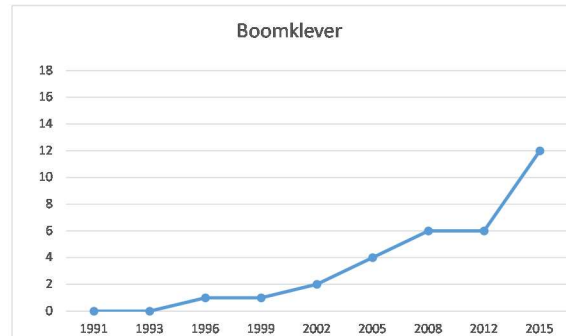
Koolmees (58 territoria)

De Koolmees handhaaft zich op een behoorlijk constant niveau van rond de zestig territoria. De Koolmees is wat meer een generalist dan de Pimpelmees. Dat blijkt uit het feit dat de Koolmees naast de weelderige begroeiing rond de vijvers ook in de wat grotere en monotone dennenpercelen aanwezig is. En zelfs in het recent opengekapte bos. De landelijke trend is een licht stijgende.

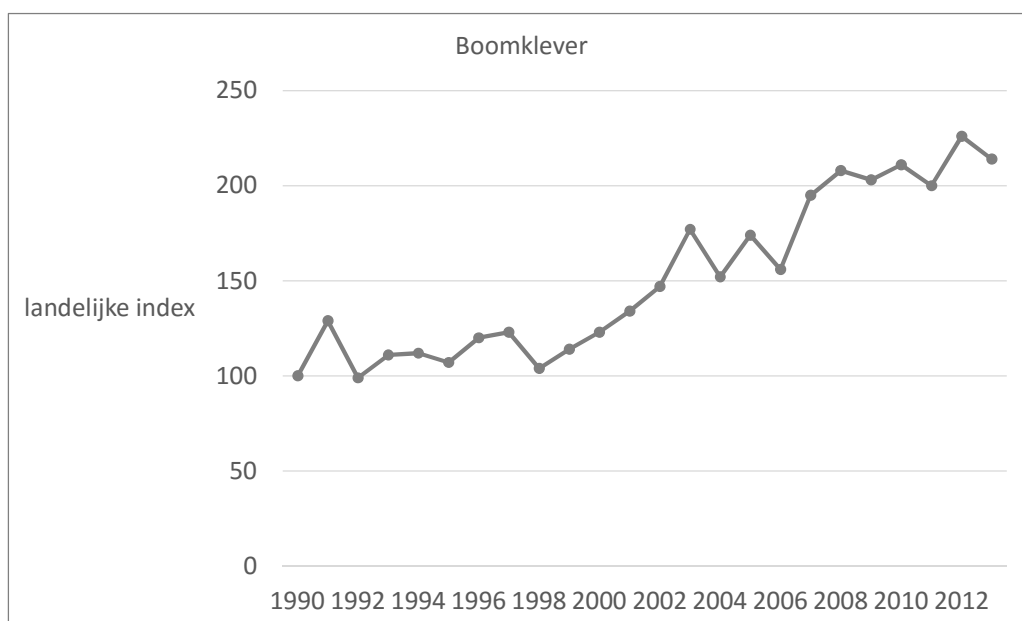

Boomklever (12 territoria)

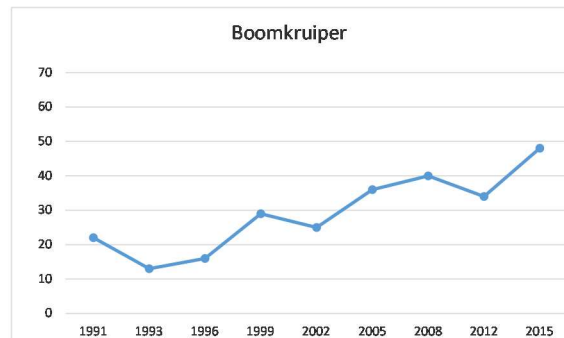
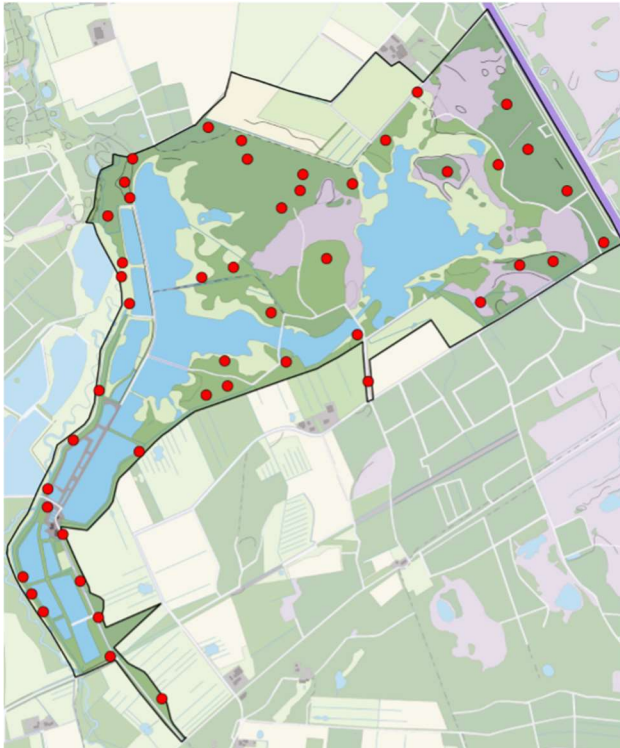

De Boomklever doet het buitengewoon goed op de Visvijvers. Even leek de populatie gestabiliseerd in 2012 maar het aantal territoria is sindsdien verdubbeld naar twaalf territoria. Tot aan 2012 toe zaten de meeste paren in de aftakelende populierenrij langs de Tongelreep. Dat aantal in de populierenrij blijft ongeveer gelijk maar we zien nu dat andere delen van het gebied ook bezet gaan worden.

De toename in het gebied staat niet op zichzelf maar is een landelijk fenomeen.

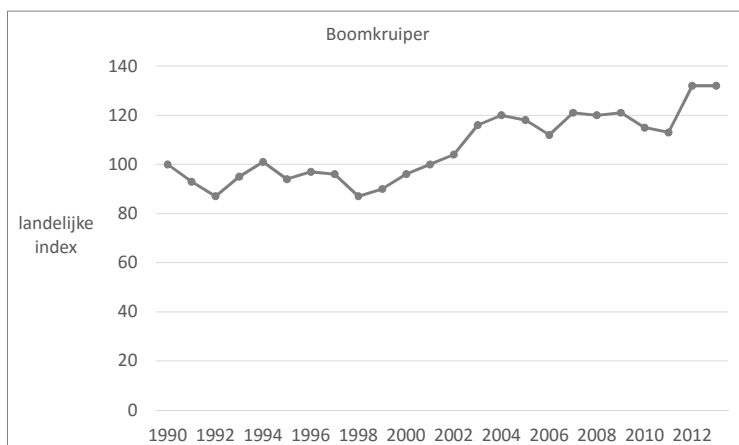

Boomkruiper (48 territoria)

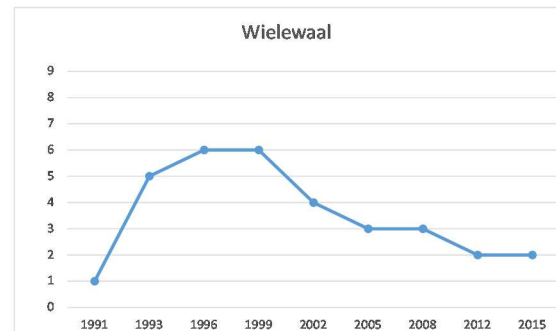
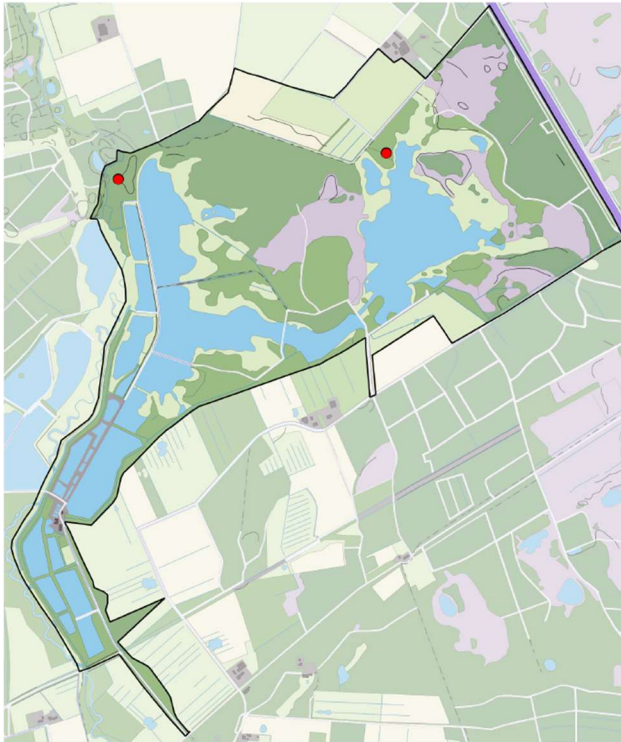

Ook voor de Boomkruiper zien we een nog steeds stijgende lijn. In vergelijking met de Boomklever is de Boomkruiper meer beperkt tot foerageren op de stam. Dit komt door het verschil in lichaamsbouw. De Boomklever kan ook andere delen van bomen bereiken en eventueel insecten van bladeren pikken. Aan de andere kant is de Boomkruiper minder beperkt voor wat betreft de leeftijd van bomen. Jongere bomen zijn eerder geschikt voor Boomkruipers dan voor Boomklevers.

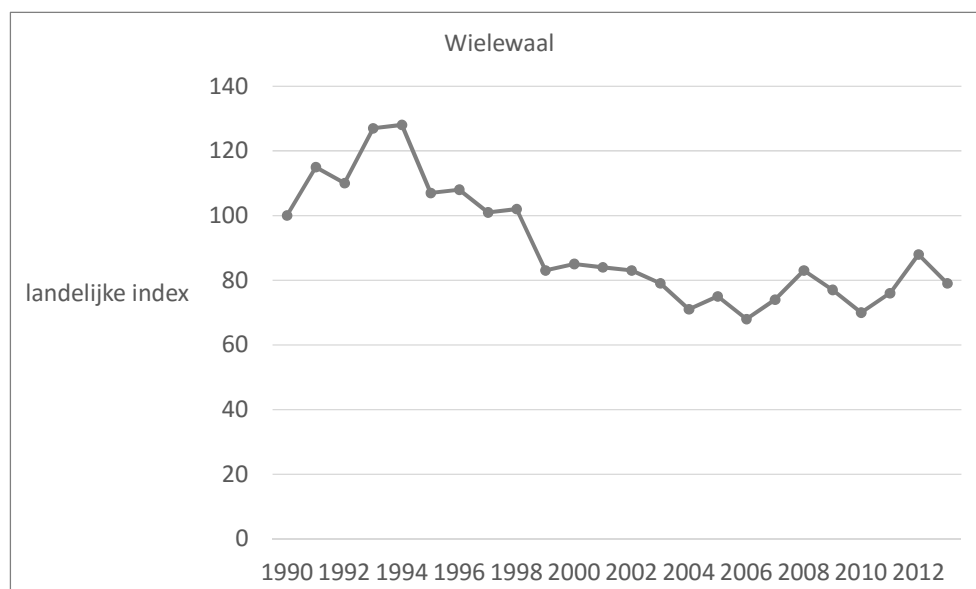
Ook op landelijk niveau doet de Boomkruiper het goed. De trend is wat minder spectaculair dan bij de Boomklever maar is wel stijgend.

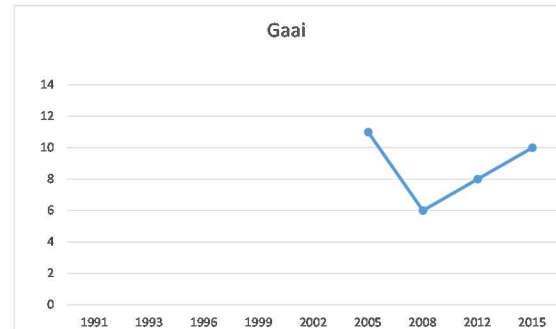
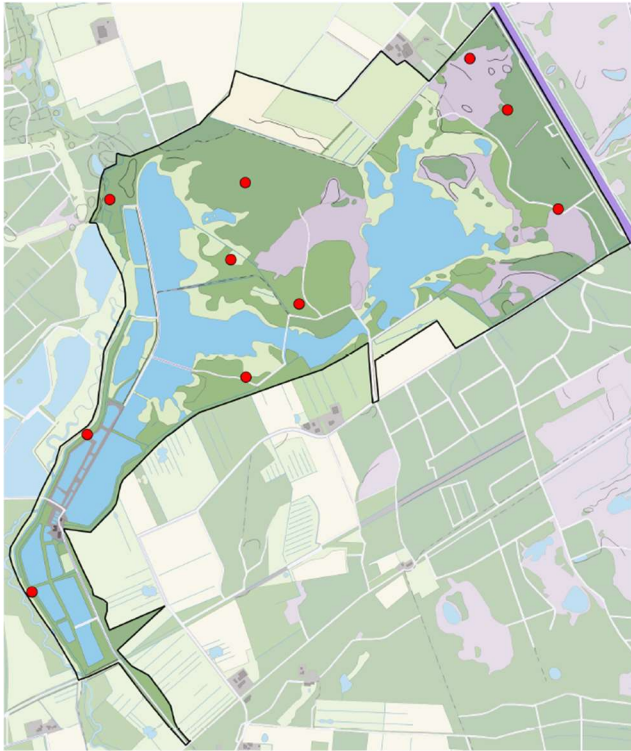
Wielewaal (2 territoria)

Met de Wielewaal gaat het op de Visvijvers duidelijk bergafwaarts sinds de eeuwwisseling. In de jaren negentig van de vorige eeuw was er een piek die zijn hoogtepunt bereikte aan het einde van de jaren negentig. De populierenrij was in de jaren negentig nog in trek maar de Wielewaal is daar nu verdwenen. De achteruitgang van de Wielewaal is ook een landelijk fenomeen. Alleen op landelijk niveau werd de dalende trend eerder ingezet. De achteruitgang was het sterkst in de bossen op de droge gronden. In de vochtige bossen kon de soort zich wat beter handhaven. Nederland ligt aan de rand van het verspreidingsgebied van de Wielewaal en daar zijn aantalschommelingen meestal het heftigst.

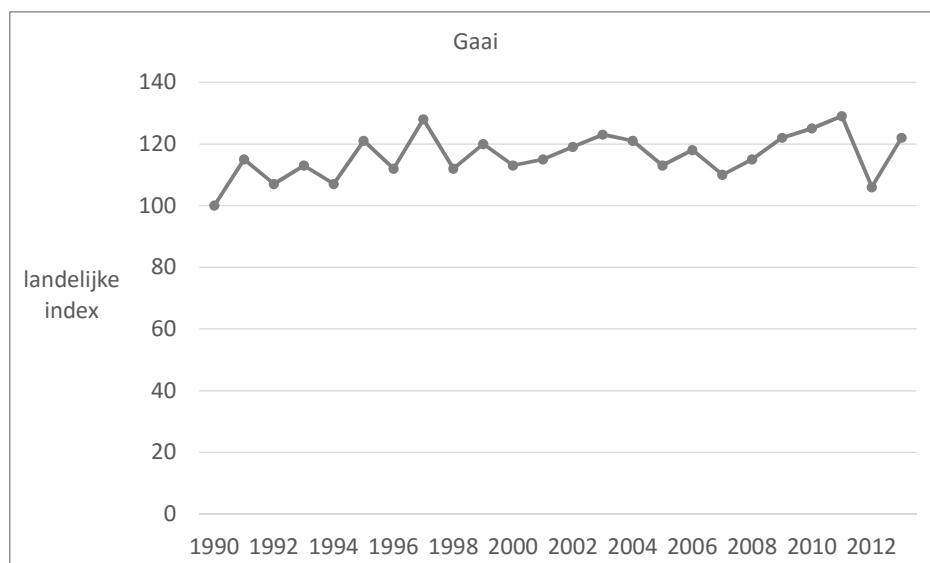

Gaai (10 territoria)

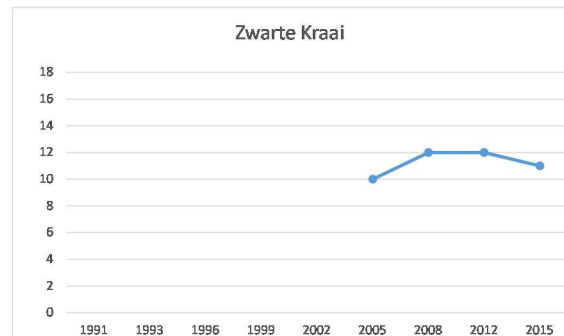
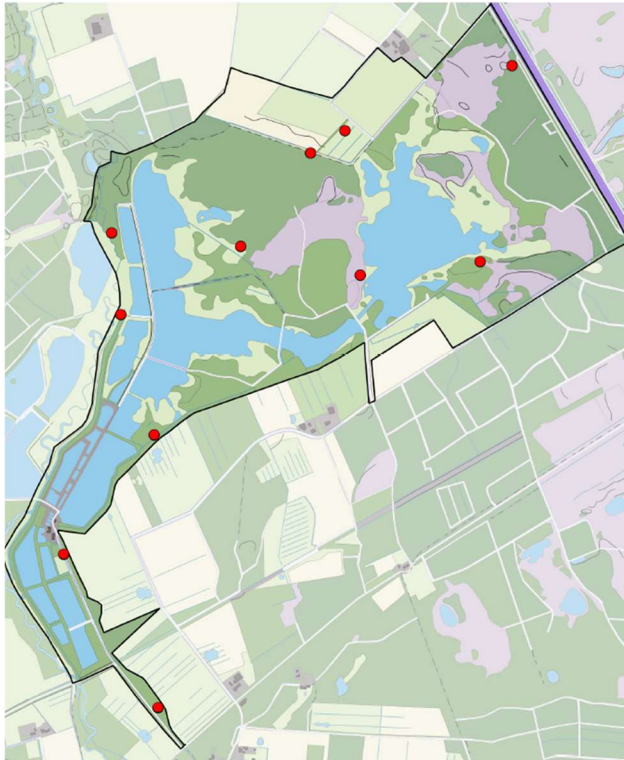

De gaai varieert de laatste jaren van zes tot elf territoria. Dit is aardig in lijn met andere bosgebieden (Poelmans & van Diermen 1997). De territoria zijn ook gelijkmatig over het gebied verdeeld. De Gaai is meestal prominent aanwezig maar in de broedtijd wordt hij altijd een stuk zwijgzamer en verplaatst zich heimelijk door het gebied. Dat maakt de Gaai tot een lastige soort om te inventariseren.

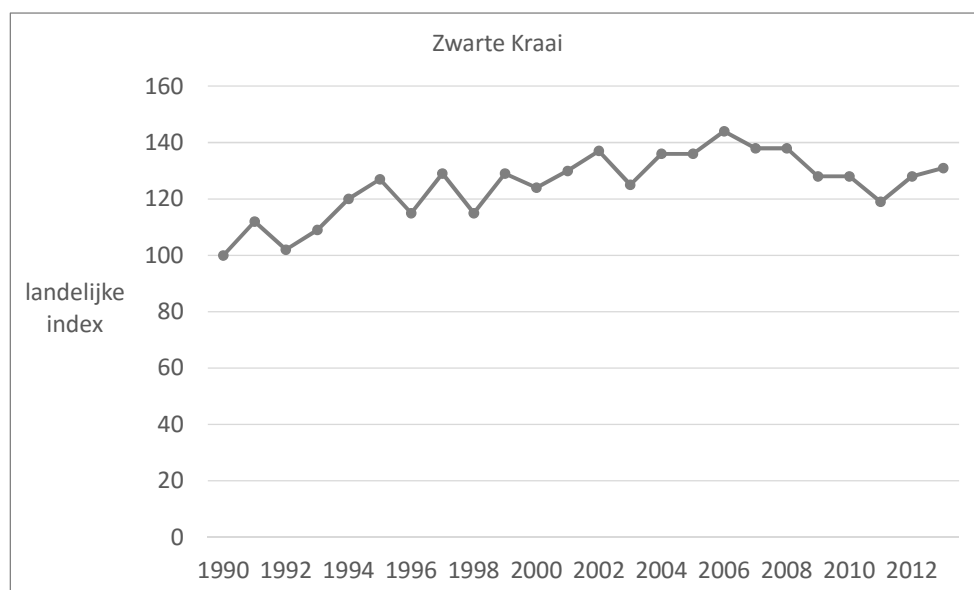
Landelijk gezien is de populatie na een lichte stijging in de jaren negentig van de vorige eeuw, nu stabiel.

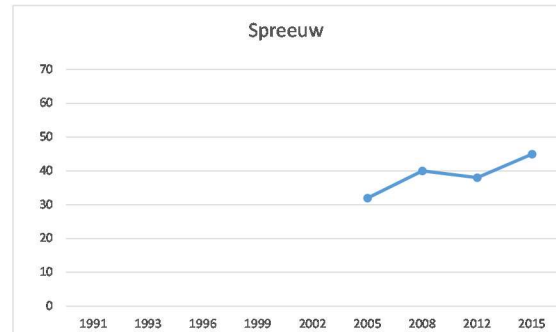
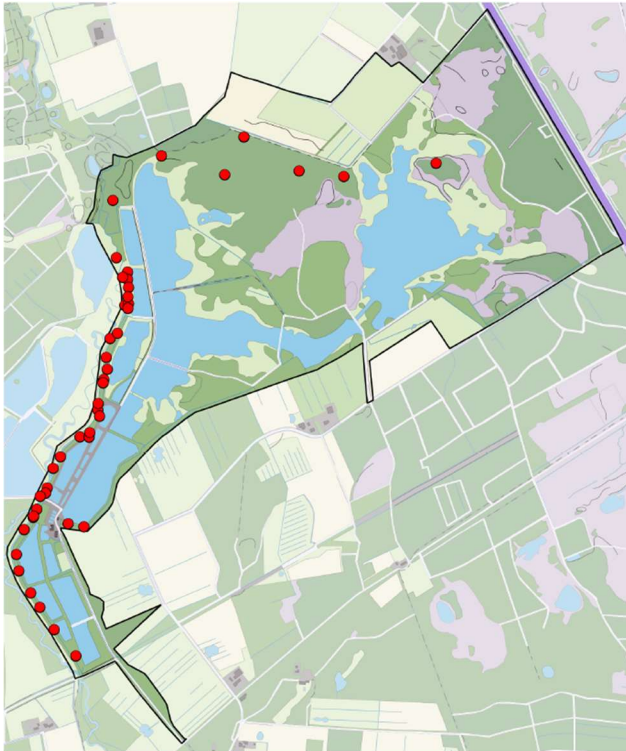
Zwarte kraai (11 territoria)

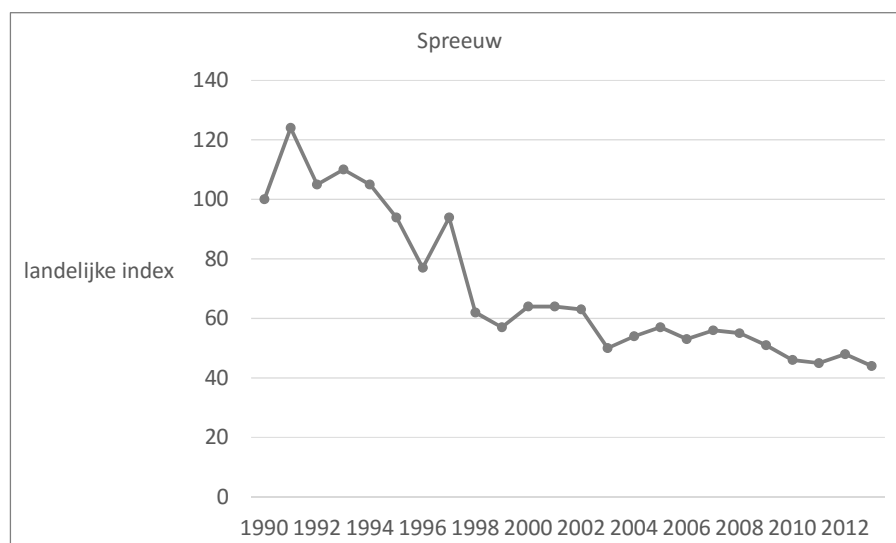
Ook de populatie van de Zwarte Kraai is redelijk stabiel in het gebied en in 2015 werden elf territoria geregistreerd. De Zwarte Kraai is wat eenvoudiger te inventariseren omdat de Zwarte Kraai wel met enige regelmaat baltsgedrag vertoont. Ook bij de Zwarte Kraai zijn de territoria weer behoorlijk gelijkmatig over het gebied verdeeld. Net als bij de Gaai is de landelijke populatie stabiel na een lichte toename in de jaren negentig van de vorige eeuw.

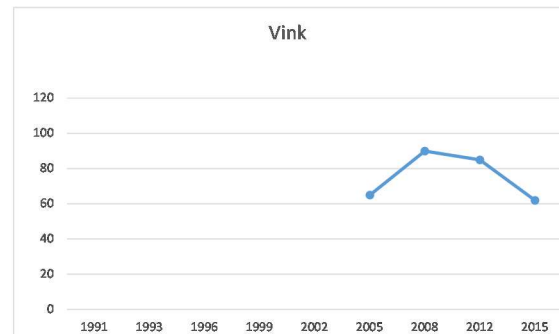
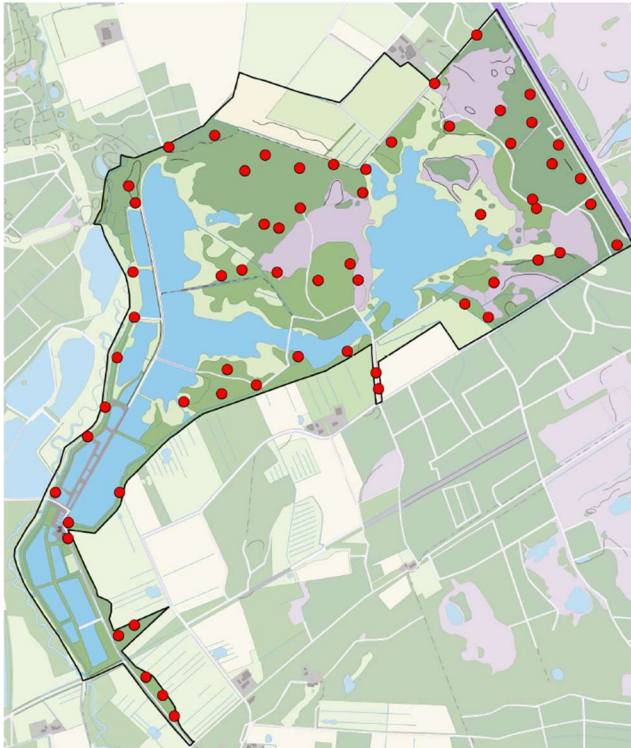
Spreeuw (45 territoria)

Het aantal Spreeuwen op de Visvijvers stijgt nog steeds. Het leeuwendeel van de territoria ligt in de aftakelende populierenrij langs de Tongelreep. Het vastleggen van het exacte aantal broedparen is hier een lastig karwei dat veel aandacht vraagt. Vooral in april wanneer er nog geen bladeren aan de bomen staan is het zaak om heel goed de territorium indicerende waarnemingen in te tekenen. Verspreid liggende broedgevallen kunnen ook wel gevonden worden door op voedsel aandragerende ouders en bedelende jongen te registreren. De populierenrij herbergt heel veel geschikte en rustige broedplaatsen terwijl de omliggende graslanden zorgen voor voldoende foerageergelegenheid. Op landelijk niveau gaat het buitengewoon slecht met de Spreeuw. Een reden temeer om zuinig te zijn op de nog steeds groeiende populatie op de Visvijvers.

Vink (62 territoria)

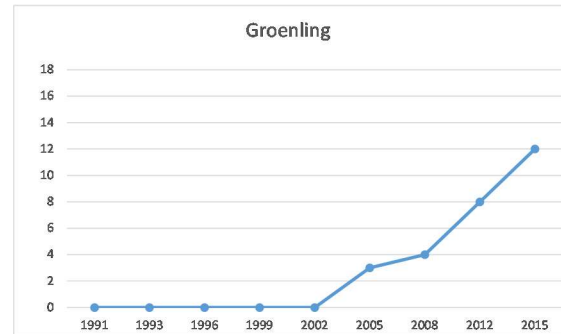
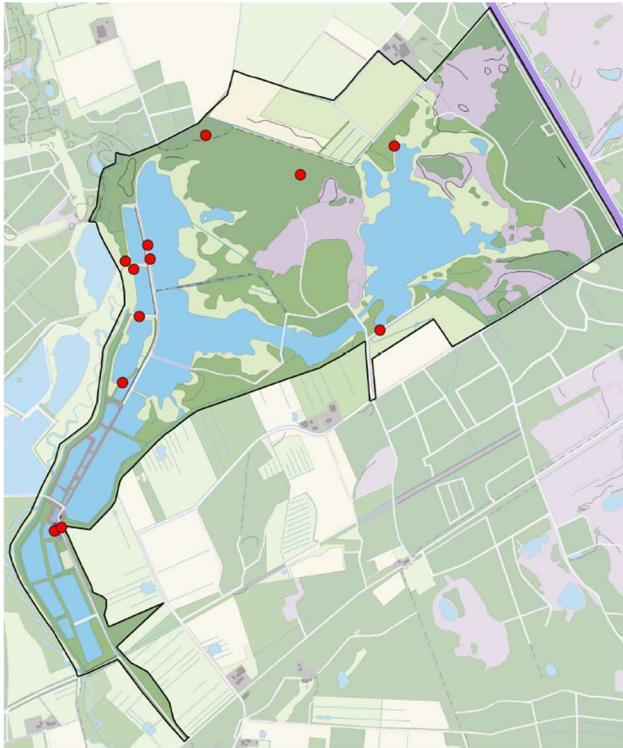

Overall waar we opgaande bomen aantreffen kunnen we territoria van de Vink verwachten. Toch is de dichtheid niet hoger dan in een gemiddeld naaldbos. De aantallen variëren in dit gebied ook vrij veel; tot 30 %. In dezelfde tijdspanne varieerde de aantallen in een gemengd naaldbos op bijvoorbeeld de Buikheide in drie jaren maar drie procent (Kolsters ongepubliceerd). In het opengekapte bos zijn een aantal territoria verdwenen.

Landelijk lijkt de populatie aardig stabiel na een gestage toename van 1990 tot ongeveer 2005.

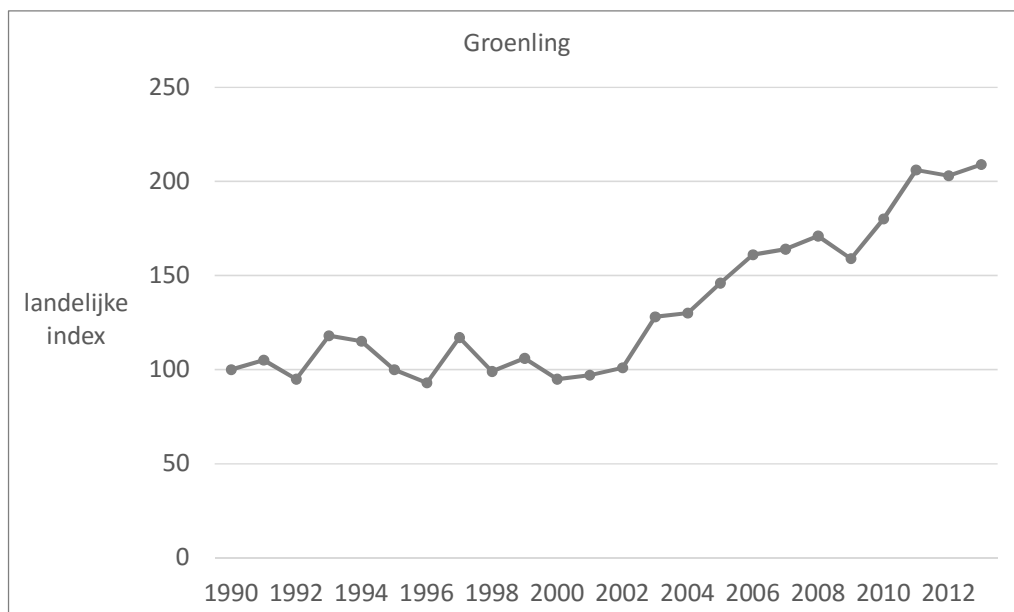

Groenling (12 territoria)

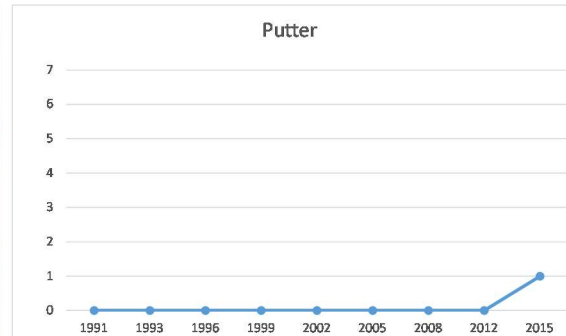
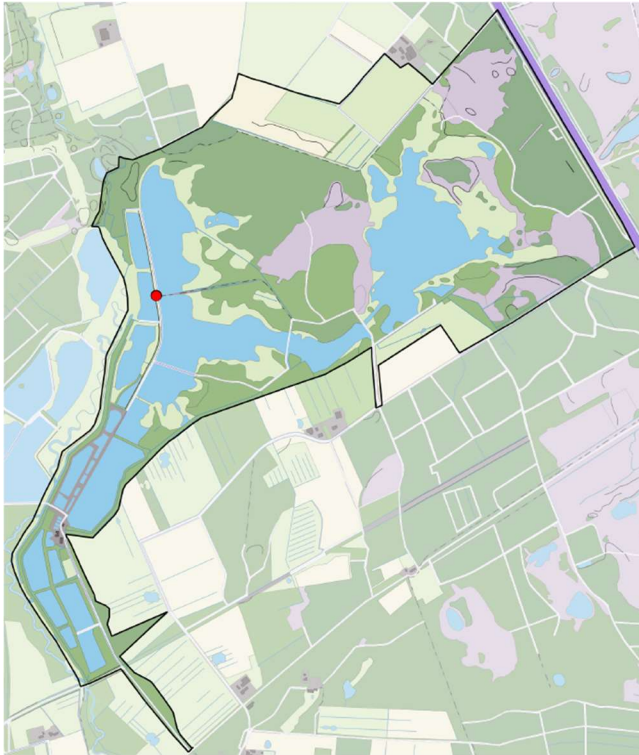

Nadat in 2005 de eerste paartjes Groenling werden waargenomen in het gebied, is er een gestage toename waargenomen. In 2015 konden maar liefst twaalf territoria worden vastgesteld. Vooral de westelijke vijvers zijn in 2015 favoriet bij de Groenling maar ook elders in het gebied weet de soort zich te handhaven.

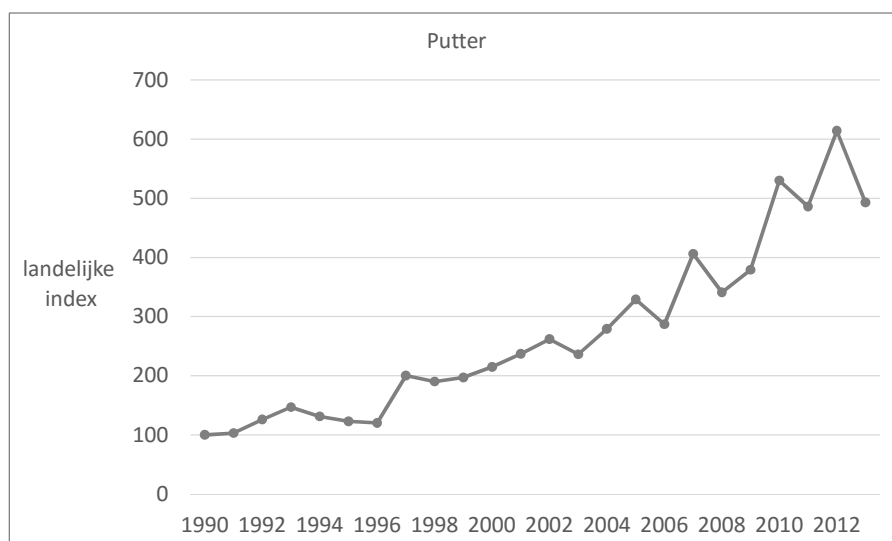
De toename loopt aardig in de pas met de landelijke trend die er erg gunstig uitziet.

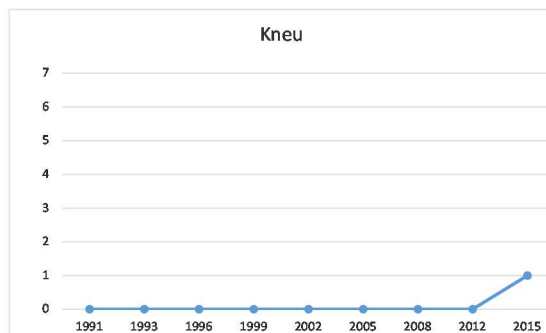
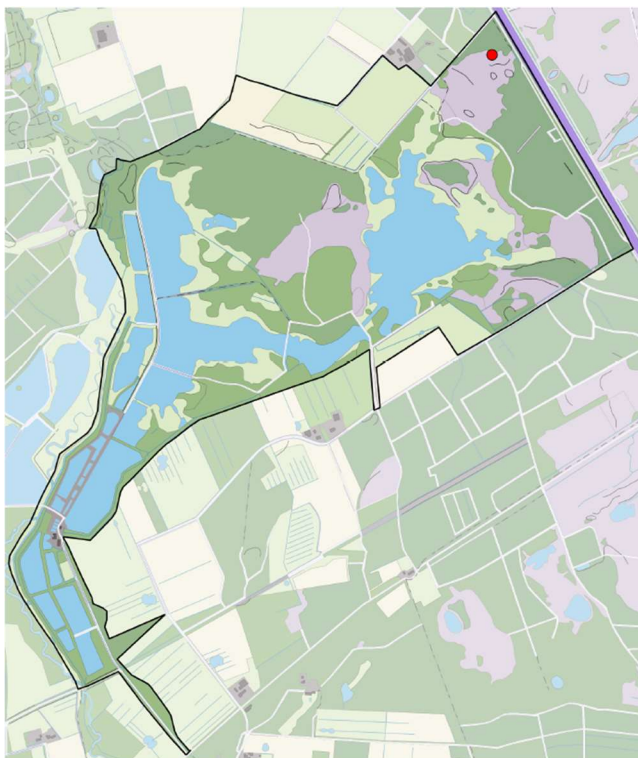
Putter (1 territorium)

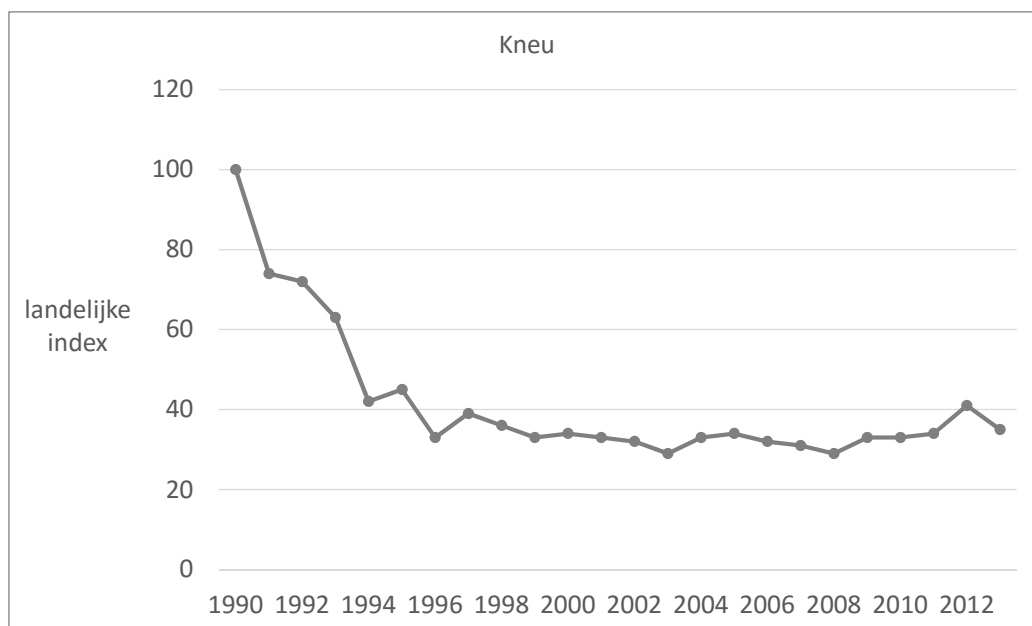
De Putter is een nieuwkomer op de Visvijvers. Op zich is dit niet zo verwonderlijk want het gaat de Putter voor de wind. De toename op landelijk niveau is enorm sinds midden jaren negentig van de vorige eeuw. De toename op de zandgronden kwam pas laat op gang maar de laatste jaren kunnen we in de Kempen op veel plaatsen Putters waarnemen. Dat op steeds meer plaatsen bloemrijke akkerranden worden gecreëerd heeft natuurlijk een positieve invloed op de Putter.

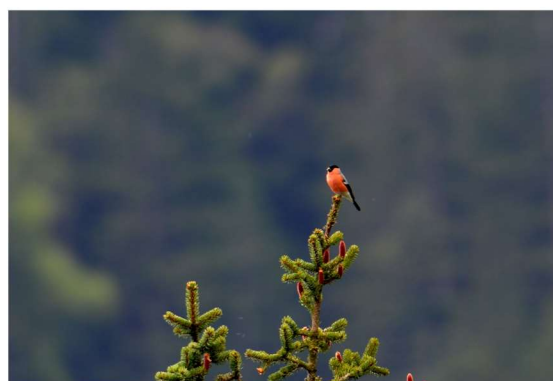
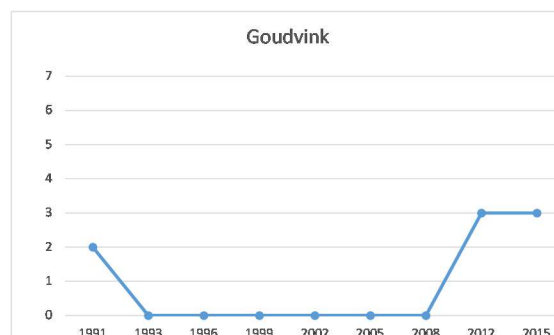
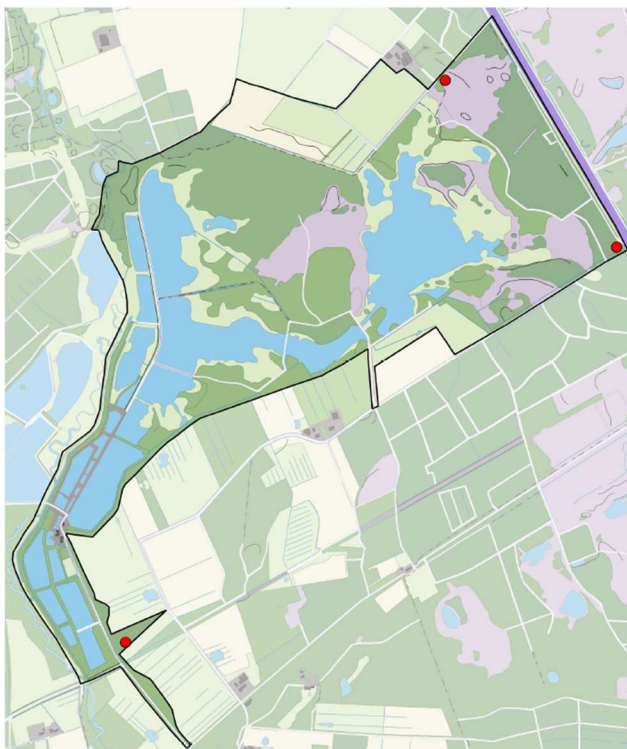
Kneu (1 territorium)

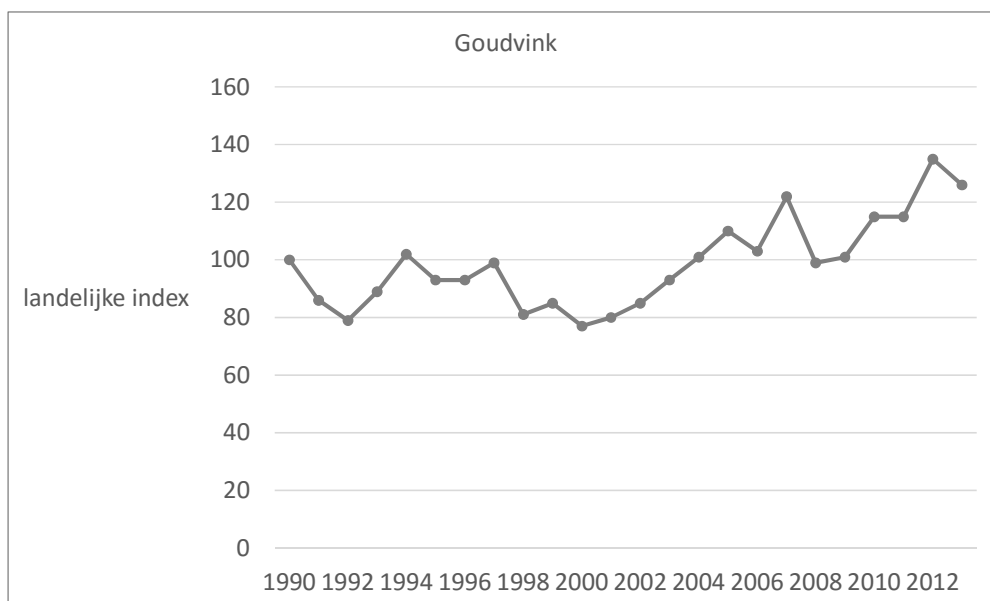
Ook de Kneu is een nieuwkomer in het gebied. Althans in onze inventarisatiereeks vanaf 1991 want in de jaren zestig tot tachtig van de vorige eeuw waren er jaarlijks enkele tientallen broedparen (Evers 1982). Dat gold dan voor het gehele gebied en zal dus voor het onderhavige gebied zo rond de tien uitkomen. De soort is daarna sterk achteruitgegaan om sinds de eeuwwisseling op een constant niveau te blijven. Hopelijk dat de bloemrijke akkerranden ook een positieve invloed kunnen uitoefenen op de stand van de Kneu in onze omgeving. Het is tenslotte een vogel die hier van oudsher echt thuishoort.

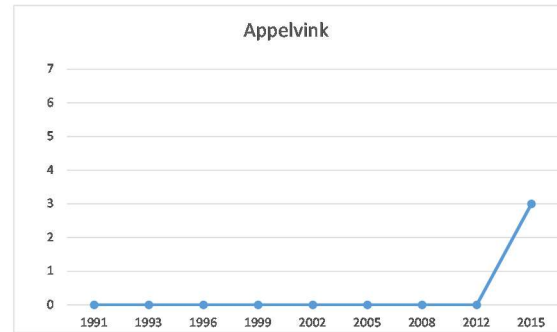
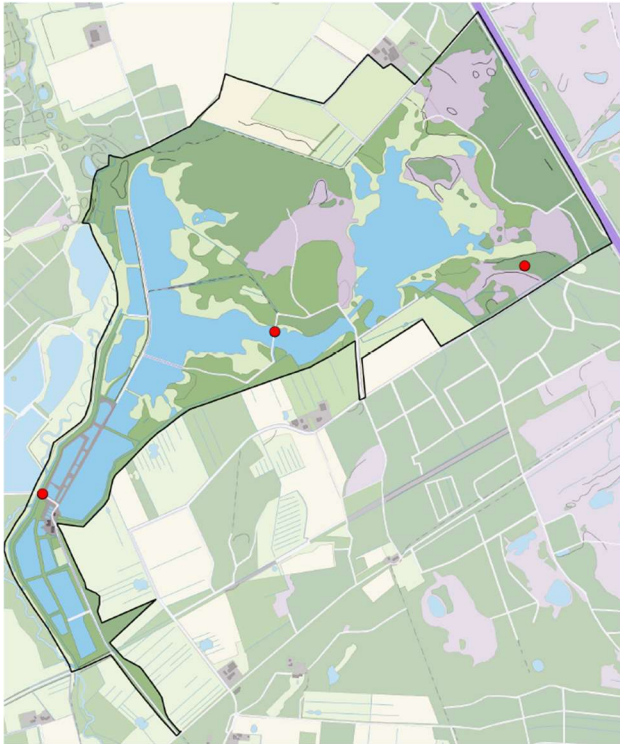
Goudvink (3 territoria)

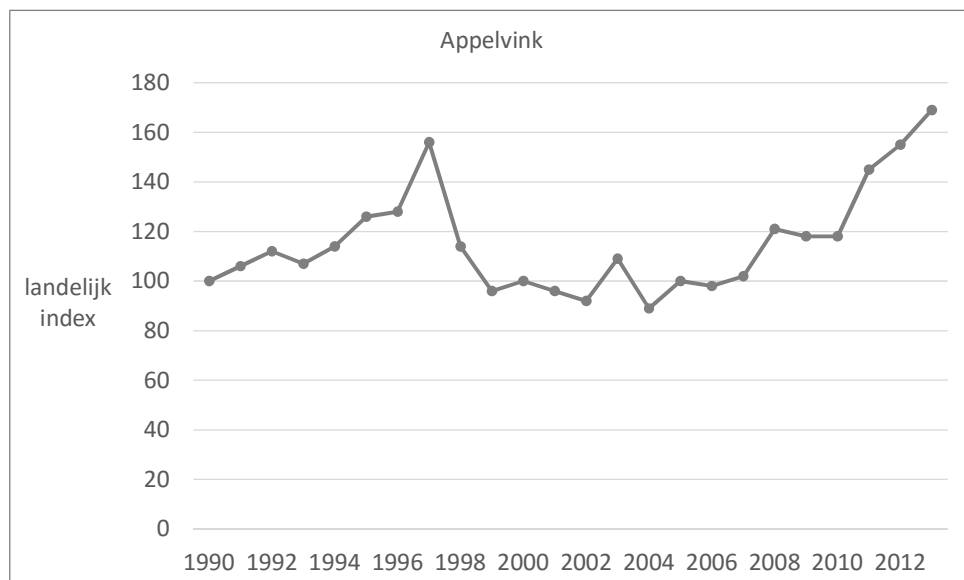
Voor de tweede keer op rij konden we drie territoria registreren. De soort lijkt zich in de Kempen uit te breiden en daar zijn de territoria in dit gebied ook weer een aanwijzing voor te zijn. Alle drie de territoria bevinden zich aan de rand van het gebied in percelen met Grove Den. Op landelijk niveau is ook een lichte stijging te zien sinds de eeuwwisseling.

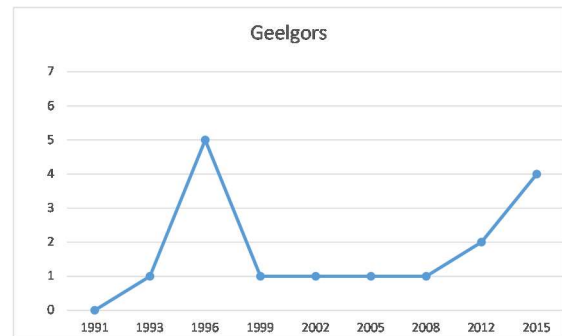
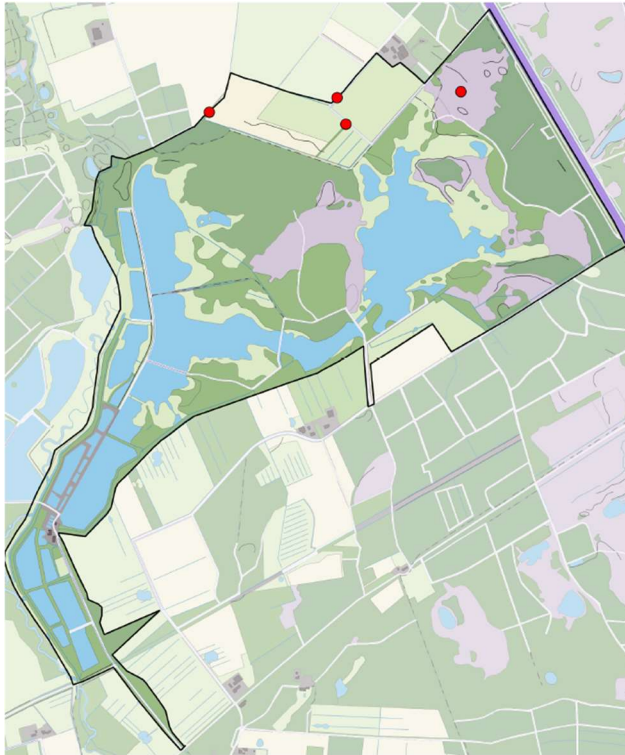
Appelvink (3 territoria)

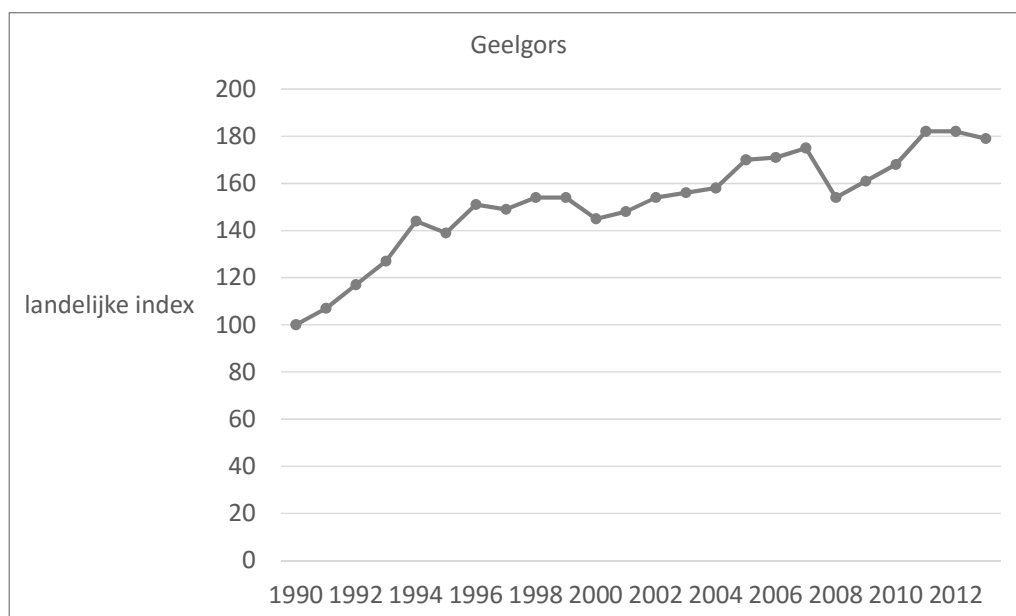
Ook de Appelvink is weer een nieuwkomer in het gebied. En maar liefst met drie territoria. Tijdens eerdere inventarisaties zijn incidenteel wel waarnemingen van de Appelvink gedaan maar nooit voldoende voor het toekennen van een territorium. De Appelvink neemt ook de laatste jaren sterk toe op landelijk niveau. Dit wordt algemeen toegeschreven aan het ouder worden van onze bossen.

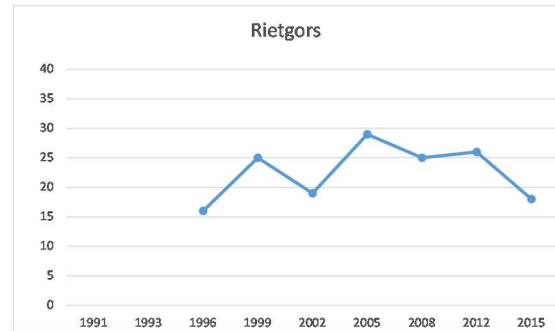
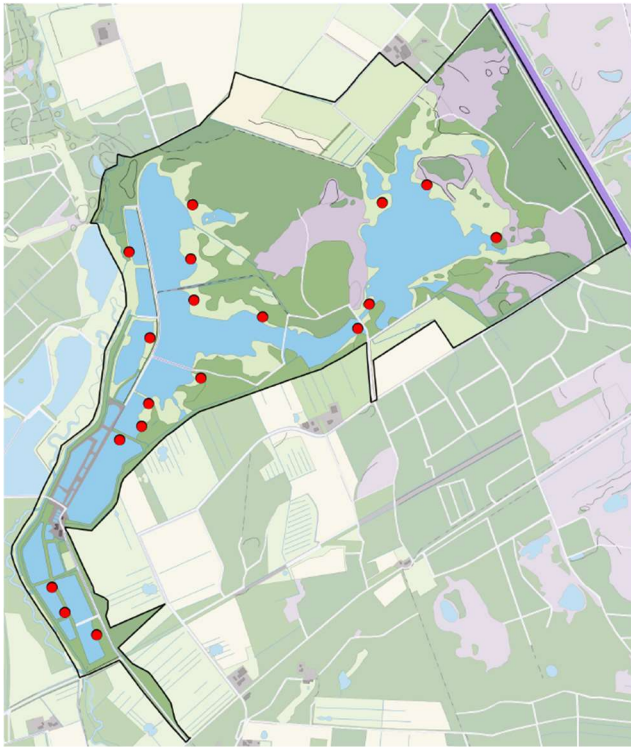
Geelgors (4 territoria)

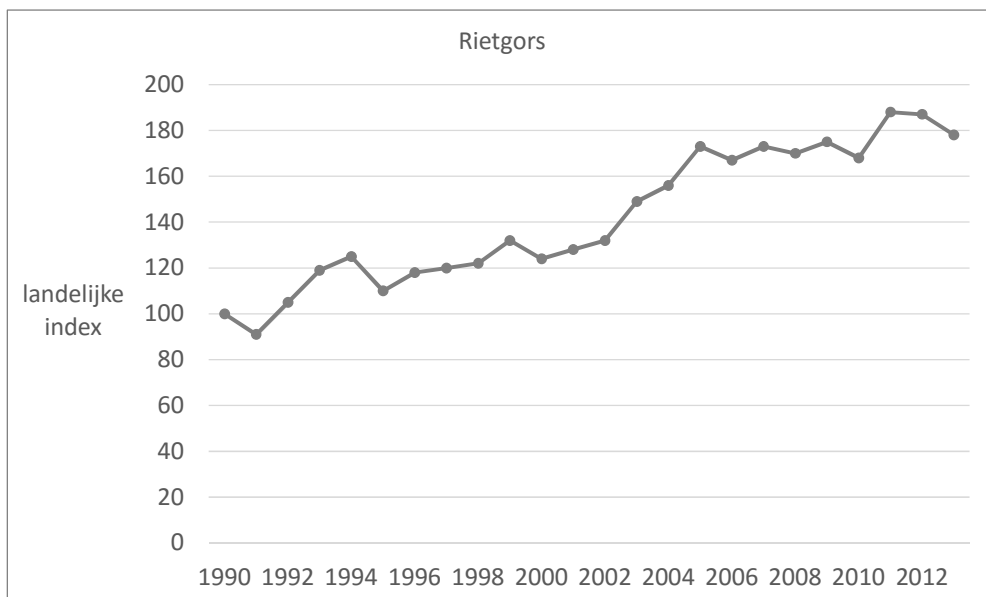
Op de positieve uitschieter van 1996 na, was de Geelgors tot 2008 steeds maar met één paar aanwezig. En dat paar was dan nagenoeg steeds aanwezig op het heideveldje in het uiterste noordwesten van het gebied. De extensief beheerde agrarische percelen in het centrale noordelijke deel beginnen de laatste jaren geschikt te worden voor de Geelgors en in 2015 konden hier maar liefst drie territoria worden vastgesteld terwijl het vertrouwde territorium op het heideveldje ook nog aanwezig was. Landelijk gaat het ook goed met de Geelgors.

Rietgors (18 territoria)

Het aantal territoria van de Rietgors schommelt jaarlijks zo tussen de twintig tot vijftientig met enkele uitschieters erboven en eronder. Het is wel opvallend dat het aantal territoria rond het Greveschutven in 2015 laag was. Met vier territoria is dat minimaal gehalveerd in vergelijking met de vier voorafgaande inventarisaties. We zullen in de toekomst moeten bekijken of dit een blijvend fenomeen is. Ogenschijnlijk is het habitat rond het Greveschutven niet echt nadelig veranderd rond het Greveschutven. Landelijk gezien doet de Rietgors het goed.

Literatuur

Poelmans W. en van Diermen J. 1997. Broedvogels van Midden-en Oost Brabant. Provincie Noord-Brabant.

Gwiazda R. 1997. Foraging ecology of the Great Crested Grebe (*Podiceps cristatus* L.) at a mesotrophic-eutrophic reservoir. *Hydrobiologia* 353 39-43.

Zoetmeyer R. en van der Spiegel A. Rapport visserijkundig onderzoek Zandgat, Te Yde, De Punt. OVB.

Kolsters J. 2004. Broedvogels van de visvijvers in Valkenswaard in 2003 ten westen van de Tongelreep. Vogelwerkgroep De Kempen.

Kolsters J. & Wouters P. Broedvogelinventarisatie van de voormalige viskwekerij Valkenswaard in 2005. Vogelwerkgroep De Kempen

H. Sierdsema, J. van Diermen, B. Aarts, L. van den Bremer en A. van Kleunen. 2008. Factsheets van broedvogels in de Natura 2000-gebieden van Gelderland. SOVON onderzoeksrapport 2008/14. SOVON, Beek-Ubbergen.

Lensink R., van den Bergh L.M.J. & Voslamber B. De geschiedenis van de Grauwe Gans als Nederlandse broedvogel in de 20e eeuw. *Limosa* 86-1-2013. NOU

Lemaire A.J.J. & Wiersma P. 2011. Schatting van de huidige en toekomstige gewasschade door Canadese Ganzen in Nederland. SOVON-informatierapport 2011-01. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen

Natura 2000 profielen vogels. 2006. Alterra.

Bijlsma R. Handleiding Veldonderzoek Roofvogels. 1997. Stichting Uitgeverij KNNV.

Wouters P. & Kolsters J. Broedvogelinventarisatie van de voormalige Viskwekerij Valkenswaard in 2008 en 2012 ten oosten van de Tongelreep. 2012. Vogelwerkgroep De Kempen.

Evers P.J.M. Avifauna van de viskwekerij te Valkenswaard 1962-1981. 1982

Kolsters J. & Wouters P. 2006. Broedvogelinventarisatie van de voormalige viskwekerij Valkenswaard in 2005. Vogelwerkgroep De Kempen.

Manen van Willem. 2004. Nieuwsbrief PTT december 2004. SOVON.

van Dijk A.J. & Boele A. 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Arend J. van Dijk, Michiel Noback, Henk Sierdsema Gerard Troost , Jan-Willem Vergeer 2012. Handleiding autoclustering in BMP (1.08 juli). Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Kolsters Jan en Deeben Wim. Broedvogels van de Buikheide in 2001. Vogelwerkgroep De Kempen 2002.

Kolsters Jan & de Veer Wil. Buikheide 2006, inventarisatiebroedvogels en rode bosmieren en analyse van de begroeiing in relatie tot de broedvogels. Vogelwerkgroep De Kempen. 2007

Kleefstra R. & de Boer P. 2008. Broedvogels in het Lauwersmeer in 2008. SOVON inventarisatierapport 2008/24. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Eijk van. Broedvogelinventarisatierapport Spookverlaat/Kruiskade 2012. in opdracht van Staatsbosbeheer, regio West, sectie Westvoorden, Den Haag.

Broedvogels van de Delta Schuitenbeek 2002-2009. KNNV afd. Noordwest Veluwe.

Sierdsema H. 1995. Broedvogels en beheer. Het gebruik van broedvogelgegevens in het beheer van bos- en natuurterreinen. SBB-rapport 1995-1, SOVON-onderzoeksrapport 1995/04. SBB/SOVON, Driebergen/Beek-Ubbergen.

